

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד

ס'וכי' + ע'ני'א

א'נ'א
N - 5/85
38 - 7/86

מחלקה

תיק מס'

2/17

שם תיק: לשכת ממלא מקום ראש הממשלה שמעון פרס -
סיוורים + ענינים שונים. כרך א'

מזהה פיוז: ג-2542/17

מזהה פריט: 000uuuu

כתובת: 2-107-4-9-7

תאריך הדפסה: 09/05/2017

ד"ר מרתן " מפעלי תוצרת נידר מע"מ י. מדבר
טלפון 65 55 64, 29 77 64, ת"א

סיורים של ראש הממשלה

30.7.85	28. מעלות תרשיחא	10.1.85	1. מצפה רמון
6.8.85	29. נשר - תל-חנן	10.1.85	2. ירוחם
27.8.85	30. בתי הסוהר	15.1.85	3. יוקנעם
2.9.85	31. גדרה	29.1.85	4. בדוים (נגב)
3.9.85	32. בני ברק	7.2.85	5. תעשיה אוירית
11.9.85	33. מזכרת בתיה	12.2.85	6. קרית מוצקין
1.10.85	34. שדרות	27.2.85	7. מוסד נעורים (נתניה)
5.11.85	35. אל-אופ - רחובות	4.3.85	8. אילת
12.11.85	36. ערד	18.3.85	9. רמלה
19.11.85	37. טכס הקמת מרכז אנרגיה סולרית ואזכרה לבן-גוריון בשדה בוקר	26.3.85	10. נצרת עילית
19.11.85	38. בית שאן - טכס חנוכת מפעל "כבלים"	2.4.85	11. באר-שבע - מכתשים מיתר
26.11.85	39. בת-ים	9.4.85	12. ביקור בירושלים
3.12.85	40. גבעתיים	14.4.85	13. חגיגות מימונה
12.12.85	41. מפעלי ים המלח	25.4.85	14. קרית שמונה - חורשת טל
12.12.85	42. מועצה אזורית תמר	2.5.85	15. קרית מלאכי
17.12.85	43. לוד	5.5.85	16. תל-רד לוד - שהל לוד
24.12.85	44. תדיראן	7.5.85	17. מגדל העמק - עמק הירדן
31.12.85	45. כפר סבא	18.5.85	18. ראשון לציון
		27.5.85	19. עכו
		4.6.85	20. אופקים
		11.6.85	21. קרית מלאכי
		13.6.85	22. כרמיאל - כתר פלסטיק - רפאל
		18.6.85	23. עמק חפר - בקה אל גרביה
		9.7.85	24. טבריה
		16.7.85	25. מושבות הגליל - כפר תבור, יסוד המעלה, מגדל, יבנאל, ראש פינה
		22.7.85	26. חולון
		30.7.85	27. שלומי

8.7.86	71. מ.א. בני שמעון	7.1.86	46. נס ציונה
29.7.86	72. שדה בוקר	4.2.86	47. שער הנגב
15.7.86	73. מ.א. עמק יזרעאל	18.2.86	48. ת"א - יפו
15.7.86	74. גלבוע	25.2.86	49. רמת הגולן
5.8.86	75. מגדל העמק	11.3.86	50. אשדוד
12.8.86	76. מעלה יוסף	18.3.86	51. גליל עליון
	77. מרכז הגליל	20.3.86	52. אילת
	78. סכנין	15.4.86	53. נצרת
5.6.86	79. גוש עציון	28.4.86	54. מועצת מרחבים
19.8.86	80. נתניה	28.4.86	55. מחנה "גדנע" שדה בוקר
28.8.86	81. עפולה	28.4.86	56. סיור פארק אשכול (בסיירן)
2.9.86	82. ראש העין	1.5.86	57. מימונה - רמת גן
	83. ביקור ראש הממשלה במפעלים כאורח התאחדות התעשיינים בישראל	6.5.86	58. לוחמי הגטאות
		7.5.86	59. באר שבע
8.9.86	84. דימונה	20.5.86	60. כפר הנשיא מפעלי כור הבוניס
26.9.86	85. ביקור בנח"ל	20.5.86	61. חצור הגלילית
30.9.86	86. חדרה	22.5.86	62. כנס בוגרי הראלי חיפה
30.9.86	87. חיפה דן פנורמה	29.5.86	63. גן-נר בגלבוע
30.9.86	88. כנס פרוייקט "שורש" בקיסריה	10.6.86	64. טבעון
	89. מעלה אפרים	10.6.86	65. כפר הנוער הדתי כפר חסידיס
	90. עפרה	10.6.86	66. רכסים
	91. בקור באזור הבטחון	29.6.86	67. מפעל לוז
	92. מרגליות - מבואות חרמון	1.7.86	68. משגב
	93. רמת נפתלי	1.7.86	69. כרמיאל
27.9.86	94. מפגש ותיקי נוער העובד בירושלים		70. חולון
	95. מפגש עם נוטרים היכל התרבות		

סיורים של ראש הממשלה

30.7.85	28. מעלות תרשיחא	10.1.85	1. מצפה רמון
6.8.85	29. נשר - תל-חנן	10.1.85	2. ירוחם
27.8.85	30. בתי הסוהר	15.1.85	3. יוקנעם
2.9.85	31. גדרה	29.1.85	4. בדוים (נגב)
3.9.85	32. בני ברק	7.2.85	5. תעשיה אורית
11.9.85	33. מזכרת בתיה	12.2.85	6. קרית מוצקין
1.10.85	34. שדרות	27.2.85	7. מוסד נעורים (נתניה)
5.11.85	35. אל-אופ - רחובות	4.3.85	8. אילת
12.11.85	36. ערד	18.3.85	9. רמלה
19.11.85	37. טכס הקמת מרכז אנרגיה סולרית ואזכרה לבן-גוריון בשדה בוקר	26.3.85	10. נצרת עילית
19.11.85	38. בית שאן - טכס חנוכת מפעל "כבליים"	2.4.85	11. באר-שבע - מכתשים מיתר
26.11.85	39. בת-ים	9.4.85	12. ביקור בירושלים
3.12.85	40. גבעתיים	14.4.85	13. חגיגות מימונה
12.12.85	41. מפעלי ים המלח	25.4.85	14. קרית שמונה - חורשת טל
12.12.85	42. מועצה אזורית תמר	2.5.85	15. קרית מלאכי
17.12.85	43. לוד	5.5.85	16. תל-רד לוד - שהל לוד
24.12.85	44. חדיראן	7.5.85	17. מגדל העמק - עמק הירדן
31.12.85	45. כפר סבא	18.5.85	18. ראשון לציון
		27.5.85	19. עכו
		4.6.85	20. אופקים
		11.6.85	21. קרית מלאכי
		13.6.85	22. כרמיאל - כתר פלסטיק - רפאל
		18.6.85	23. עמק חפר - בקה אל גרביה
		9.7.85	24. טבריה
		16.7.85	25. מושבות הגליל - כפר חבור, יסוד המעלה, מגדל, יבנאל, ראש פינה
		22.7.85	26. חולון
		30.7.85	27. שלומי

8.7.86	71. מ.א. בני שמעון	7.1.86	46. נס ציונה
29.7.86	72. שדה בוקר	4.2.86	47. שער הנגב
15.7.86	73. מ.א. עמק יזרעאל	18.2.86	48. ת"א - יפו
15.7.86	74. גלבוע	25.2.86	49. רמת הגולן
5.8.86	75. מגדל העמק	11.3.86	50. אשדוד
12.8.86	76. מעלה יוסף	18.3.86	51. גליל עליון
	77. מרכז הגליל	20.3.86	52. אילת
	78. סכנין	15.4.86	53. נצרת
5.6.86	79. גוש עציון	28.4.86	54. מועצת מרחבים
19.8.86	80. נתניה	28.4.86	55. מחנה "גדנע" שדה בוקר
28.8.86	81. עפולה	28.4.86	56. סיור פארק אשכול (בסיירן)
2.9.86	82. ראש העין	1.5.86	57. מימונה - רמת גן
	83. ביקור ראש הממשלה במפעלים כאורח התאחדות התעשיינים בישראל	6.5.86	58. לוחמי הגטאות
		7.5.86	59. באר שבע
8.9.86	84. דימונה	20.5.86	60. כפר הנשיא מפעלי כור הבוניים
26.9.86	85. ביקור בנח"ל	20.5.86	61. חצור הגלילית
30.9.86	86. חדרה	22.5.86	62. כנס בוגרי הראלי חיפה
30.9.86	87. חיפה דן פנורמה	29.5.86	63. גן-נר בגלבוע
30.9.86	88. כנס פרוייקט "שורש" בקיטריה	10.6.86	64. טבעון
	89. מעלה אפרים		65. כפר הנוער הדתי כפר חסידיים
	90. עפרה	10.6.86	
	91. בקור באזור הבטחון	10.6.86	66. רכסים
	92. מרגליות - מבואות חרמון	29.6.86	67. מפעל לוז
	93. רמת נפתלי	1.7.86	68. משגב
		1.7.86	69. כרמיאל
27.9.86	94. מפגש ותיקי נוער העובד בירושלים		70. חולון
	95. מפגש עם נוטרים היכל החרבות		

סיורים של ראש הממשלה

30.7.85	28. מעלות חרשיחא	10.1.85	1. מצפה רמון
6.8.85	29. נשר - תל-חנן	10.1.85	2. ירוחם
27.8.85	30. בתי הסוהר	15.1.85	3. יוקנעם
2.9.85	31. גדרה	29.1.85	4. בדוים (נגב)
3.9.85	32. בני ברק	7.2.85	5. תעשיה אוירית
11.9.85	33. מזכרת בתיה	12.2.85	6. קרית מוצקין
1.10.85	34. שדרות	27.2.85	7. מוסד נעורים (נתניה)
5.11.85	35. אל-אופ - רחובות	4.3.85	8. אילת
12.11.85	36. ערד	18.3.85	9. רמלה
19.11.85	37. טכס הקמת מרכז אנרגיה סולרית ואזכרה לבן-גוריון בשדה בוקר	26.3.85	10. נצרת עילית
		2.4.85	11. באר-שבע - מכחשים מיחר
19.11.85	38. בית שאן - טכס חנוכת מפעל "כבלים"	9.4.85	12. ביקור בירושלים
		14.4.85	13. חגיגות מימונה
26.11.85	39. בת-ים	25.4.85	14. קרית שמונה - חורשת טל
3.12.85	40. גבעתיים	2.5.85	15. קרית מלאכי
12.12.85	41. מפעלי ים המלח	5.5.85	16. תל-רד לוד - שהל לוד
12.12.85	42. מועצה אזורית תמר	7.5.85	17. מגדל העמק - עמק הירדן
17.12.85	43. לוד	18.5.85	18. ראשון לציון
24.12.85	44. חדיראן	27.5.85	19. עכו
31.12.85	45. כפר סבא	4.6.85	20. אופקים
		11.6.85	21. קרית מלאכי
		13.6.85	22. כרמיאל - כחר פלסטיק - רפאל
		18.6.85	23. עמק חפר - בקה אל גרביה
		9.7.85	24. טבריה
		16.7.85	25. מושבות הגליל - כפר חבור, יסוד המעלה, מגדל, יבנאל, ראש פינה
		22.7.85	26. חולון
		30.7.85	27. שלומי

8.7.86	71. מ.א. בני שמעון	7.1.86	46. נס ציונה
29.7.86	72. שדה בוקר	4.2.86	47. שער הנגב
15.7.86	73. מ.א. עמק יזרעאל	18.2.86	48. ת"א - יפו
15.7.86	74. גלבוע	25.2.86	49. רמת הגולן
5.8.86	75. מגדל העמק	11.3.86	50. אשדוד
12.8.86	76. מעלה יוסף	18.3.86	51. גליל עליון
	77. מרכז הגליל	20.3.86	52. אילת
	78. סכנין	15.4.86	53. נצרת
5.6.86	79. גוש עציון	28.4.86	54. מועצת מרחבים
19.8.86	80. נחניה	28.4.86	55. מחנה "גדנע" שדה בוקר
28.8.86	81. עפולה	28.4.86	56. סיור פארק אשכול (בסיירן)
2.9.86	82. ראש העין	1.5.86	57. מימונה - רמת גן
	83. ביקור ראש הממשלה במפעלים כאורח התאחדות החעשיינים בישראל	6.5.86	58. לוחמי הגטאות
8.9.86	84. דימונה	7.5.86	59. באר שבע
26.9.86	85. ביקור בנח"ל	20.5.86	60. כפר הנשיא מפעלי כור הבונים
30.9.86	86. חדרה	20.5.86	61. חצור הגלילית
30.9.86	87. חיפה דן פנורמה	22.5.86	62. כנס בוגרי הראלי חיפה
30.9.86	88. כנס פרוייקט "שורש" בקיסריה	29.5.86	63. גן-נר בגלבוע
	89. מעלה אפרים	10.6.86	64. טבעון
	90. עפרה		65. כפר הנוער הדתי כפר חסידים
	91. בקור באזור הבטחון	10.6.86	66. רכסים
	92. מרגליות - מבואות חרמון	10.6.86	67. מפעל לוז
	93. רמת נפתלי	29.6.86	68. משגב
	94. מפגש ותיקי נוער העובד בירושלים	1.7.86	69. כרמיאל
27.9.86	95. מפגש עם נוטרים היכל התרבות	1.7.86	70. חולון

החומר	אל:
27. 8-85	מאמן ישי / אלד רותם
תק מעי	מאת:
	מאמן
	הנדון:

38/ - סוף לשלם

רצו חתום ב"מ
רצו אלד רותם רצו רותם רצו
1. אלד רותם

2. רותם רותם

רצו רותם

רצו רותם

משרד הבינוי והשיכון

אגף איכלוס

10.7.1985

תאריך

אל: מנהלי מחוזות
ממונים מחוזיים לאיכלוס
בנקים למשכנתאות

הנדון: הגדלת סיוע - יולי 1985

1. ב- 16.7.1985 יוגדל הסיוע לזכאים שהחזזה לרכישה או לבניית דירתם נחתם ב- 1.7.1985 ואילך.

א. כלל חסרי הדירה

- זוגות צעירים (כולל נכים) - לוח 2,1
- זוגות ותיקים (כולל נכים) - לוח 4,3
- יחידים (כולל נכים) - לוח 6,5
- משפחות חד הוריות (כולל נכים) - לוח 8,7
- משפחות ובודדים בישובי פיתוח, המענק המותנה והמענק הבטחוני לוח 9.
- משפחות ובודדים בישובים ביהודה ושומרון קבוצות א' ו-ב' לוח 10.
- מיעוטים במגזר הכפרי - לוח 11.
- עולים, זוגות מעורבים ובני עולים - לוח 12,13.

בעלי דירה

- משפחות הזכאיות להטבת חנאי דיור (כולל נכים) לוח 14
- משפחות הזכאיות בגין צפיפות +4/+3 לוח 15, 16
- משפחות בישובי פיתוח (כולל צפופים) - לוח 17.
- משפחות בישובים ביהודה ושומרון קבוצות א' ו-ב' לוח 18.
- משפחות מיעוטים במגזר הכפרי - לוח 19.
- פינויים יזומים - לוח 20.
- שכונות שיקום לוח 21, 22.
- משפחות המתגוררות בשכירות סוציאלית ומשפחות בדמי מפתח לוח 23.

2. שכונות מועדפות:

רשימת השכונות המועדפות:

- פסגת זאב - בירושלים
- רמות נשר - בחיפה
- קידמת נחביה - בנחביה
- שכונה ו' - בבאר שבע
- נוף כינורות - בטבריה
- נוף העמק - במגדל העמק
- בנתיבות - כל הישוב
- נאות אשקלון - באשקלון
- כפיר, לבנה, נוה צה"ל בחל-אביב
- קרית הרצוג - בבני ברק
- גבעת חרסינה - בקרית ארבע
- גינות שומרון - בקרני שומרון

לרוכשי דירות חדשות בשכונות הנ"ל תינתן הלואה נוספת לזכאים שהחזזה לרכישת דירתם נחתם ב- 1.7.1985 ועד לתאריך 15.8.1985.

...2/.

הזכאים לסיוע יקבלו בשכונות אלה תוספת הלואה בסך 6,500,000 שקל צמודה ובריבית 6% למשך 20 שנה.

(הזכאים להלואה מחיל בלבד אינם זכאים לתוספת הלואה זו).

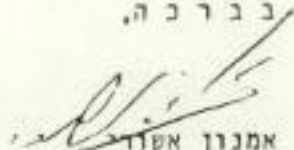
לא ינתן סיוע מוגדל בשכונה קריית רמות בירושלים לזכאים שהחווה לרכישת דירחם נחתם לאחר 15.7.1985.

3. סכום הסיוע למייר הרחבה יוגדל ל-300,000 שקל, כפוף לחקרת ההלוואה.

4. ההלוואות המשלימות תוגדלנה לזכאים לסך 8,600,000 שקל (ההלוואות ינחנו בהצמדה חודשית בריבית 6.2% למשך 20 שנה). החזר חודשי החתומי 62,610 שקל.

5. לזכאי תוכניות מחיל שאינם זכאים להלוואה בשיעור עד 40% ממחיר דירה מינתן הלוואה בסך 3,100,000 שקל (בריבית 6.2% ל-20 שנה).

ב ב ר כ ה,

אמנון אשור
מנהל אגף איכלוס

העתק:

מר א. וינר, מנכ"ל
מר נ. מילדובניק, משרד האוצר
מר ר. חקלאי - משרד האוצר
מר ד. בן יהודה - חשב המשרד
מר ד. יצחקי - בניה כפריח
מר א. לוין - מנהל מימון וחקציבים

הסיוע לזוגות צעירים - 16.7.1985

ישובים צירוניים אחרים		ירושלים		הרכב הסיוע	הניקוד	שירות בצה"ל
החזר חודשי התחלתי	הלואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי	הלואה (באלפי שקלים)			
98,880	13,800	110,350	15,400	סה"כ צמוד 6%	עד 1399	שירותו בצה"ל
59,970	18,300	65,150	19,900	סה"כ	1599 - 1400	
9,300	3,100	10,650	3,550	לא צמוד		
50,670	15,200	54,500	16,350	צמוד 0%		
79,740	24,500	84,900	26,100	סה"כ	1799 - 1600	
17,400	5,800	18,900	6,300	לא צמוד		
62,340	18,700	66,000	19,800	צמוד 0%		
102,570	32,000	107,670	33,600	סה"כ	1800 ויותר	
36,900	12,300	39,000	13,000	לא צמוד		
65,670	19,700	68,670	20,600	צמוד 0%		
65,920	9,200	73,450	10,250	סה"כ צמוד 6%	עד 1399	לא שירתו בצה"ל
40,270	12,200	43,770	13,250	סה"כ	1599 - 1400	
3,600	1,200	3,600	1,200	לא צמוד		
36,670	11,000	40,170	12,050	צמוד 0%		
53,670	16,300	67,240	17,400	סה"כ	1799 - 1600	
6,000	2,000	6,900	2,300	לא צמוד		
47,670	14,300	50,340	15,100	צמוד 0%		
69,790	21,300	73,350	22,400	סה"כ	1800 ויותר	
10,950	3,650	11,850	3,950	לא צמוד		
58,840	17,650	61,500	18,450	צמוד 0%		

הסיוע לזוגות צעירים נכים - 16.7.1985

שירות בצה"ל		קבוצת נכוח		ניקוד		ירושלים		ישובים עירוניים אחרים	
						ההלוואה		ההלוואה	
						בחזר		בחזר	
						חודשי		חודשי	
						החחלתי		החחלתי	
						באלפי שקלים		באלפי שקלים	
						הרכב הסיוע			
שירותו בצה"ל		נכים א'	1400	סה"כ	19,900	65,150	18,300	59,970	
				לא צמוד	3,550	10,650	3,100	9,300	
				צמוד 0%	16,350	54,500	15,200	50,670	
			1600	סה"כ	26,100	84,900	24,500	79,740	
				לא צמוד	6,300	18,900	5,800	17,400	
				צמוד 0%	19,800	66,000	18,700	62,340	
		נכים א/ב'	1800	סה"כ	33,600	107,670	32,000	102,570	
				לא צמוד	13,000	39,000	12,300	36,900	
				צמוד 0%	20,600	68,670	19,700	65,670	
שירותו בצה"ל		נכים א'	1400	סה"כ	16,550	54,670	15,250	50,340	
				לא צמוד	1,500	4,500	1,500	4,500	
				צמוד 0%	15,050	50,170	13,750	45,840	
			1600	סה"כ	21,750	71,550	20,400	67,170	
				לא צמוד	2,850	8,550	2,500	7,500	
				צמוד 0%	18,900	63,000	17,900	59,670	
		נכים א/ב'	1800	סה"כ	28,000	91,700	26,600	87,170	
				לא צמוד	4,900	14,700	4,500	13,500	
				צמוד 0%	23,100	77,000	22,100	73,670	

סיוע לזוגות נחיקים

ישובים עירוניים אחרים		ירושלים		הרכב סיוע	מספר ילדים	שירות בצה"ל שירתו בצה"ל
החזר חודשי התחלתי	ההלוואה באלפי שקלים	החזר חודשי התחלתי	ההלוואה באלפי שקלים			
98,880	13,800	110,350	15,400	סה"כ צמוד 6%	אין	
59,970	18,300	65,150	19,900	סה"כ	אחד	
9,300	3,100	10,650	3,550	לא צמוד		
50,670	15,200	54,500	16,350	צמוד 0%		
79,740	24,500	84,900	26,100	סה"כ	3 - 2	
17,400	5,800	18,900	6,300	לא צמוד		
62,340	18,700	66,000	19,800	צמוד 0%		
102,570	32,000	107,670	33,600	סה"כ	5 - 4	
36,900	12,300	39,000	13,000	לא צמוד		
65,670	19,700	68,670	20,600	צמוד 0%		
127,620	40,300	133,640	42,200	סה"כ	6 ויותר	
60,450	20,150	63,300	21,100	לא צמוד		
67,170	20,150	70,340	21,100	צמוד 0%		
65,920	9,200	73,450	10,250	סה"כ צמוד 6%	אין	לשירותו בצה"ל
40,270	12,200	43,770	13,250	סה"כ	אחד	
3,600	1,200	3,600	1,200	לא צמוד		
36,670	11,000	40,170	12,050	צמוד 0%		
53,670	16,300	67,240	17,400	סה"כ	3 - 2	
6,000	2,000	6,900	2,300	לא צמוד		
47,670	14,300	50,340	15,100	צמוד 0%		
69,790	21,300	73,350	22,400	סה"כ	5 - 4	
10,950	3,650	11,850	3,950	לא צמוד		
58,840	17,650	61,500	18,450	צמוד 0%		
87,770	26,800	91,670	28,000	סה"כ	6 ויותר	
14,100	4,700	15,000	5,000	לא צמוד		
73,670	22,100	76,670	23,000	צמוד 0%		

16.7.1985

שירותו בצה"ל	קבוצת נכות	מספר ילדים	הרכב הסיוע	ירושלים	וישובים עירוניים אחרים
				החזר חודשי התחלתי	החזר חודשי התחלתי
				(שקלים)	(שקלים)
שירותו בצה"ל	נכים א'	אין	סה"כ	19,900	18,300
			לא צמוד	3,550	3,100
			צמוד 0%	16,350	15,200
		אחד	סה"כ	26,100	24,500
			לא צמוד	6,300	5,800
			צמוד 0%	19,800	18,700
	נכים א'	2 - 3	סה"כ	33,600	32,000
	נכים ב'	עד 3	לא צמוד	13,000	12,300
			צמוד 0%	20,600	19,700
	נכים א'/ב'	4 ויותר	סה"כ	42,200	40,300
			לא צמוד	21,100	20,150
			צמוד 0%	21,100	20,150

לא שירתו בצה"ל	נכים א'	אין	סה"כ	16,550	15,250
			לא צמוד	1,500	1,500
			צמוד 0%	15,050	13,750
		אחד	סה"כ	21,750	20,400
			לא צמוד	2,850	2,500
			צמוד 0%	18,900	17,900
	נכים א'	2 - 3	סה"כ	28,000	26,600
	נכים ב'	עד 3	לא צמוד	4,900	4,500
			צמוד 0%	23,100	22,100
	נכים א'/ב'	4 ויותר	סה"כ	35,000	33,500
			לא צמוד	6,250	5,900
			צמוד 0%	28,750	27,600

הסיוע ליחידים נכים - 16.7.85

ישובים עירוניים אחרים		ירושלים		הרכב הסיוע	קבוצת נכים	שירות בצה"ל
החזר חודשי התחלתי	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי	ההלוואה (באלפי שקלים)			
<u>70,140</u>	<u>13,800</u>	<u>78,270</u>	<u>15,400</u>	סה"כ	נכים א'	שירותו בצה"ל
20,700	6,900	23,100	7,700	לא צמוד		
49,440	6,900	55,170	7,700	צמוד 6%		
<u>101,340</u>	<u>32,000</u>	<u>106,400</u>	<u>33,600</u>	סה"כ	נכים ב'	
48,000	16,000	50,400	16,800	לא צמוד		
53,340	16,000	56,000	16,800	צמוד 0%		
<u>51,350</u>	<u>10,300</u>	<u>58,960</u>	<u>11,600</u>	סה"כ	נכים א'	לא שירותו בצה"ל
15,450	5,150	17,400	5,800	לא צמוד		
36,900	5,150	41,560	5,800	צמוד 6%		
<u>84,240</u>	<u>26,600</u>	<u>88,670</u>	<u>28,000</u>	סה"כ	נכים ב'	
39,900	13,300	42,000	14,000	לא צמוד		
44,340	13,300	46,670	14,000	צמוד 0%		

הסיוע למשפחות חד הוריות נכים - 16.7.85

קבוצת זכאות		הרכב הסיוע		ירושלים		ישובים עירוניים אחרים	
				החזר חודשי התחלתי	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי	ההלוואה (באלפי שקלים)
הורה נכה א/ב		סה"כ		102,570	32,000	107,670	33,600
עם ילד/ים		לא צמוד		36,900	12,300	39,000	13,000
		צמוד 0%		65,670	19,700	68,670	20,600

הסיוע לחסרי דירה בישובי פיתוח - 16.7.85

קבוצת הזכאות	הרכב הסיוע	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
משפחות עם 3 ילדים ופחות או זוגות שנרשמו לנשואין	סה"כ	20,000	65,670
	לא צמוד	3,000	9,000
	צמוד 0%	17,000	56,670
משפחה עם 4 - 5 ילדים	סה"כ	25,800	83,670
	לא צמוד	7,000	21,000
	צמוד 0%	18,800	62,670
משפחות עם 6 ילדים ויותר	סה"כ	30,900	99,440
	לא צמוד	10,700	32,100
	צמוד 0%	20,200	67,340
יחידים	סה"כ	10,000	32,840
	לא צמוד	1,500	4,500
	צמוד 0%	8,500	28,340

המענק המוחנה:	יבנה	850,000	שקל
	יקנעם	1,250,000	שקל
	שאר ישובי		
	הפיתוח	2,100,000	שקל

המענק הבטחוני: (בישובים: בית שאן, מעלות, קרית שמונה ושלומי) 850,000 שקל.

הסיוע לחסרי דירה ביהודה ושומרון קבוצות א' ו-ב'
16.7.1985

קבוצה הזכאור		הרכב הסיוע		יהודה ושומרון קבוצה א'		יהודה ושומרון קבוצה ב'	
				החזר התחלתי		החזר התחלתי	
				באלפי שקלים		באלפי שקלים	
משפחות עם 3 ילדים ופחות		סה"כ		29,800	97,840	20,000	65,670
		לא צמוד		4,500	13,500	3,000	9,000
		וצמוד 0%		25,300	84,340	17,000	56,670
משפחות עם 4 - 5 ילדים		סה"כ		33,100	106,900	25,800	83,670
		לא צמוד		10,300	30,900	7,000	21,000
		וצמוד 0%		22,800	76,000	18,800	62,670
משפחות עם 6 ילדים ויותר		סה"כ		37,000	118,640	30,900	99,440
		לא צמוד		14,100	42,300	10,700	32,100
		וצמוד 0%		22,900	76,340	20,200	67,340
יחידים		סה"כ		14,900	48,920	10,000	32,840
		לא צמוד		2,250	6,750	1,500	4,500
		וצמוד 0%		12,650	42,170	8,500	28,340

המענק המותנה: 2,100,000 שקל ביהודה ושומרון קבוצה א' ובקבוצה ב'.

הסיוע לחסרי דירה מיעוטים במגזר הכפרי - 16.7.1985

שירתו בצה"ל

גודל משפחה	הרכב הסיוע	ההלואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
משפחה המונה עד 5 נפשות	צמוד 6%	8,100	58,040
משפחה המונה 6 נפשות ויותר	צמוד 6%	11,000	78,820

לא שירתו בצה"ל

משפחה המונה עד 5 נפשות	צמוד 6%	6,400	45,860
משפחה המונה 6 נפשות ויותר	צמוד 6%	8,600	61,620

הסיוע לעולים - 16.7.85

הקבוצה	הרכב הסיוע	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
משפחה עם 2-4 נפשות שרכשה דירה החורגת ממגבלות השטח	סה"כ לא צמוד	14,400 2,000	60,370 6,000
	צמוד 0%	9,000	30,000
	צמוד 6%	3,400	24,370
משפחה עם 5 נפשות שרכשה דירה החורגת ממגבלות השטח	סה"כ לא צמוד	17,500 3,100	73,020 9,300
	צמוד 0%	10,300	34,340
	צמוד 6%	4,100	29,380
משפחה עם 2-4 נפשות שרכשה דירה במגבלות השטח ועלתה משנת 1983	סה"כ לא צמוד	29,300 5,000	96,000 15,000
	צמוד 0%	24,300	81,000
משפחה עם 5 נפשות ויותר שרכשה דירה במגבלות השטח ועלתה משנת 1983	סה"כ לא צמוד	34,300 9,500	111,170 28,500
	צמוד 0%	24,800	82,670
משפחה עם 2-4 נפשות שרכשה דירה במגבלות השטח ועלתה לפני 1983	סה"כ לא צמוד	33,600 7,000	109,670 21,000
	צמוד 0%	26,600	88,670
משפחה עם 5 נפשות ויותר שרכשה דירה במגבלות השטח ועלתה לפני 1983	סה"כ לא צמוד	39,600 13,000	127,670 39,000
	צמוד 0%	26,600	88,670
עולה יחיד שאינו קשיש/ה מארץ רווחה.	סה"כ צמוד 6%	13,800	98,880
קשיש יחיד מארץ רווחה	סה"כ צמוד 6%	7,100	50,880
זוג קשישים מארץ רווחה	סה"כ צמוד 6%	10,900	78,100

הסיוע ל"זוגות מעורבים" ולבני עולים - 16.7.85

קבוצת הזכאים		שטח	הרכב הסיוע	ירושלים		ישובים עירוניים אחרים	
				ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי	הלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
עולה + ותיק(ה)							
זוג בני עולים		100	צמוד 6%	15,400	110,350	13,800	98,880
בן(ת) עולה + ותיק(ה)		85	צמוד 6%	15,400	110,350	13,800	98,880
בן(ת) עולה יחיד(ה)		85	צמוד 6%	10,200	73,090	8,600	61,620

הסיוע לבעלי דירה בהטבת תנאי דיור - 16.7.1985

הרכב הסיוע	ירושלים		שאר הישובים העירוניים	
	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
סה"כ צמוד 6%	6,900	49,440	5,400	38,700

בעלי דירה נכים (בירושלים ובישובים עירוניים אחרים)

	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר
סה"כ צמוד 6%	13,900	99,600

משפחות בעלות דירה הגרות בצפיפות +3 - 16.7.1985

מספר נפשות והרכב הלואה	סכום ההלואה באלפי שקלים	החזר חודשי התחלתי
משפחה המונה 6 נפשות ופחות		
סה"כ הלואה	11,800	52,910
לא צמודה	1,800	5,400
צמודה 0%	6,300	21,000
צמודה 6%	3,700	26,510

משפחה המונה 7 - 9 נפשות		
סה"כ הלואה	13,900	58,680
לא צמודה	5,500	16,500
צמודה 0%	4,700	15,670
צמודה 6%	3,700	26,510

משפחה המונה 10 נפשות ויותר		
סה"כ הלואה	21,800	83,250
לא צמודה	10,800	32,400
צמודה 0%	7,300	24,340
צמודה 6%	3,700	26,510

משפחות בעלות דירה הגרות בצפיפות +4 16.7.85
(לכל הישובים)

מספר נפשות והרכב ההלואה	סכום ההלואה באלפי שקלים	החזר חודשי התחלתי
משפחה המונה 6 נפשות ונפשות		
סה"כ הלואה	14,500	61,180
לא צמודה	4,000	12,000
צמודה 0%	6,800	22,670
צמודה 6%	3,700	26,510
משפחה המונה 9 - 7 נפשות		
סה"כ הלואה	16,200	65,580
לא צמודה	7,800	23,400
צמודה 0%	4,700	15,670
צמודה 6%	3,700	26,510
משפחה המונה 10 נפשות ויותר		
סה"כ הלואה	24,600	91,380
לא צמודה	14,400	43,200
צמודה 0%	6,500	21,670
צמודה 6%	3,700	26,510

הסיוע לבעלי דירה ביישובי פיתוח - 16.7.1985

קבוצת זכאות	גודל משפחה	הרכב הסיוע	ההלוואה באלפי שקלים	החזר חודשי התחלתי
בעלי דירה	—	סה"כ צמוד 6%	4,900	35,110
בעלי דירה צפופים	6 נפשות ופחות	סה"כ	6,800	28,980
		לא צמוד	1,200	3,600
		צמוד 0%	3,850	12,840
		צמוד 6%	1,750	12,540
7 נפשות ויותר		סה"כ	7,700	31,890
		לא צמוד	1,450	4,350
		צמוד 0%	4,500	15,000
		צמוד 6%	1,750	12,540

המענק המוחנה:	יבנה	850,000	שקל
יקנעם		1,250,000	שקל
שאר יישובי פיתוח		2,100,000	שקל

המענק הבטחוני (ביישובים בית שאן, מעלות, קרית שמונה ושלומי) - 850,000 שקל

הסיוע לבעלי דירה ביהודה ושומרון

קבוצות א' ו-ב' - 16.7.1985

קבוצת הישובים	הרכב הסיוע	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי בתחילת
יהודה ושומרון קבוצה א'	סה"כ	6,400	83,810
	צמוד 0%	1,450	48,340
	צמוד 6%	4,950	35,470
יהודה ושומרון קבוצה ב'	סה"כ צמוד 6%	4,900	35,110

המענק המוחזק: 2,100,000 שקל

הסיוע לבעלי דירה מיעוטים במגזר הכפרי

16.7.1985

הסיוע	הרכב הסיוע	ההלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
משפחות בעלות דירה	סה"כ צמוד 6%	5,400	38,700
שינויים פונקציונליים (התאמת דירה) או להשלמת בניה	סה"כ צמוד 6%	700	5,020

סיוע לפינויים יזומים - 16.7.85

גודל משפחה	הרכב הסיוע	הלוואה (באלפי שקלים)	החזר חודשי התחלתי
5 נפשות ופחות	סה"כ	20,900	74,830
	לא צמוד	10,400	31,200
	צמוד 0%	8,250	27,500
	צמוד 6%	2,250	16,130
6 - 7 נפשות	סה"כ	24,600	85,930
	לא צמוד	14,100	42,300
	צמוד 0%	8,250	27,500
	צמוד 6%	2,250	16,130
8 נפשות	סה"כ	28,800	98,530
	לא צמוד	18,300	54,900
	צמוד 0%	8,250	27,500
	צמוד 6%	2,250	16,130
9 נפשות	סה"כ	32,600	109,930
	לא צמוד	22,100	66,300
	צמוד 0%	8,250	27,500
	צמוד 6%	2,250	16,130
10 נפשות ויותר	סה"כ	36,300	121,030
	לא צמוד	25,800	77,400
	צמוד 0%	8,250	27,500
	צמוד 6%	2,250	16,130

סיוע בשכונות שיקום בשאר הישובים 16.7.1985

סוג הבניה	שטח הדירה ברוטו במ"ר	ההלוואה באלפי שקלים	החזר חודשי החלתי
רמה א'	עד 30 מ"ר	סה"כ	37,600
בניין בו 6 דירות לפחות עם 2 קומות לפחות	לא צמוד	11,550	8,100
		2,700	29,500
		8,850	31,670
רמה ב'	31 - 40 מ"ר	סה"כ	6,000
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	2,000	25,670
		7,700	26,300
		8,000	3,300
רמה ג'	41 ויותר	סה"כ	23,000
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	1,100	18,300
		6,900	4,800
		8,000	13,500
רמה ב'	עד 30 מ"ר	סה"כ	15,600
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	5,650	3,600
		1,600	12,000
		4,050	12,800
רמה ג'	41 ויותר	סה"כ	1,800
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	600	11,000
		3,300	9,000
		3,900	9,740
רמה ב'	31 - 40 מ"ר	סה"כ	2,400
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	800	7,340
		2,200	8,170
		3,000	1,500
רמה ג'	41 ויותר	סה"כ	6,670
בניין עם 2 קומות לפחות ובו פחות מ-6 דירות	לא צמוד	500	2,700
		2,000	9,000
		2,500	9,740

הסיוע לשכונות שיקום - 16.7.1985

הסיוע לשינויים פונקציונליים (בכל שכונות השיקום)

סה"כ הלואה צמודה ללא ריבית 700,000 שקל
סה"כ החזר חודשי התחלתי 2,340 שקל

ישובי פיתוח		
שטח הדירה ברוטו במ"ר	הרכב סיוע	החזר חודשי התחלתי
עד 30	סה"כ	14,000
	לא צמוד	3,800
	צמוד 0%	10,200
31 - 40	סה"כ	12,000
	לא צמוד	2,700
	צמוד 0%	9,300
41 ויותר	סה"כ	9,800
	לא צמוד	1,800
	צמוד 0%	8,000
		26,670

ירושלים		
רמה א'	הרכב הסיוע	החזר חודשי התחלתי
בנין בו 6	סה"כ	9,700
דירות לפחות	לא צמוד	1,200
עם 2 קומות לפחות	צמוד 0%	8,500
רמה ב'		
בנין עם 2 קומות	סה"כ	4,800
לפחות ובו פחות	לא צמוד	800
מ-6 דירות	צמוד 0%	4,000
רמה ג'	סה"כ	3,100
בניה חד קומתית	לא צמוד	600

תל-אביב 67138 טל. 03-266275
משרד הבטחון, דרך פתח-תקוה 53

כ"ט אייר תשמ"ה

20 במאי 1985

מספר: א/286

לכבוד
מר אלחנן ישי
הירקון 110 (מפלגת העבודה)
תל-אביב

נכבדי,

אני מתכבד להזמין לשיבת ועדת התייעוד אשר תתקיים ביום חמישי,
13 ביוני 1985 בשעה 15:00 במשרד הר איתן, היחידה להנצחת החייל, דרך פיית 53
תל-אביב (בית מעריב).

סדר היום:

1. דין וחשבון על העבודה המתבצעת בנושא התייעוד.
2. הצורך בהפעלת מחשב וקביעת מפתח הנושאים.
3. תיעוד ארועים.
4. יוזמה לנקיטת אמצעים לשמירת חומר תיעודי בעל חשיבות הסטורית במוסדות
הציבור השונים. (מעבר לחוק הקיים).

לוטה: פרטיכל ישיבת ועדת התייעוד הראשונה.

ב ב ר כ ה,

יצחק אבינועם
יו"ר הועדה

נ.ב.: חנייה ללא תשלום מוסדרת בחניון בית מעיא,
דרך פיית 74 פינת רח' המלאכה (מול משרדנו ליד
תחנת הדלק סנוול)

לאו נעלמו ההקלמות ההיסטוריות

התקנים שיוצרו ללמוד כעמוד על מלחמת סיני ויבסקו לחפוף למלחמת המלחמה - יעלו חזרה כיום עם יקנו ל"גליל ישראלי" סמל ש- עסק הוצעה ליקויים במסמכים סוליס והבירות על חוק המדיניות - נפסקו כמקום כל המל- מות מלחמה 1951-1953.

במלחמה שילמד סודיות היתה נפוצה שום במקומות ציין דרך ויטמור וישף המסך כמ- בלויים המורים:

• ממות והקלטים שנועד לשמר את קלות בודלי המומה מלחמה 1936-1951 מתבול. רק חלקם נשמרו לקלמות ורשות מכשיר מחד.

• הקלמות רבות בעלות חשיבות היסטורית כי 25 השנים והחורפות פשוט לא מצא. חלקן מ- קצו על-ידי המורים ולא נחשפו. כן אבדו או הובילו הקליטי מסיקת תימה.

במלחמה המצב השתפר רק במצב מתמיד סמלוגיה מנחים רק המורים. המבולמים כי פילם אך לא הקלמות ויטמו, מה שפחד כלים של כמות רבות ששמרו עללחמה והלחמה ר- המבצעת משימה וי כמסוקר.

המסוקר מחד, שגם במסמכים המסומכים המוק- צים היום ציין ללמוד את המבצעת ולהגיל חלק מהקלמות המבד. ומסליך על סיני ומה מופנים שהיון המורים בנשק.

עם קליטי, כיג מיד, המורה - 14.5.1985

הר איתן

המרכז הלאומי למערכות ישראל

תדפיס ישיבת ועדת התיעוד - 26.2.84

ישיבת ועדת התייעוד - 26.2.84

משתתפים: יצחק אבינועם - יו"ר, ד"ר יוסף אבידר, ד"ר אברהם אלסברג, אלחנן ישי, יעקב עמרמי, חיים שריד, ד"ר אלי תבין.

יו"ר יצחק אבינועם: ברשותכם אני פותח את ישיבת ועדת התייעוד של המרכז הלאומי למערכות ישראל העמיד להיות מוקם בהר איתן ליד ירושלים. אני רוצה לומר כמה מילות פתיחה לפני שאנו ניגשים לדיון לגבי הסעיף הראשון. המטרה של המפעל היא להקים מרכז אשר בו יקבלו ביטוי שלוש פונקציות והן: א. מוזיאון ב. מרכז הנצחה של כל הנופלים במערכות ישראל ג. מרכז תיעודי חינוכי שבו צריך להיות מרוכז החומר אודותיו נדון עוד מעט מנקודת מבט התייעוד. מרכז חינוכי, הכוונה היא שבמקום הזה תתקיימנה פעילויות כסימניונים, ימי עיון, הרצאות, ימי עיון לחיילים, נוער ותלמידים לרבות תלמידים ונוער מחוץ לארץ. ההנהלה של הר איתן החליטה להקים כמה ועדות ולאחרונה הוקמו שתיים והן ועדת ההנצחה וועדת התייעוד. כל ועדה צריכה לטפל בנושא המוגדר עבורה. אני רוצה כאן להקדים ולומר שנושא הנופלים שגם מסביבו צריך להיות חומר מתועד יטופל על ידי ועדת ההנצחה. היא שתקבע את המסגרת והקריטריונים כיצד יונצחו הנופלים. אני מקדם בברכה את חברי הועדה וארשה לעצמי להציגם בפניכם: ד"ר יוסף אבידר, ד"ר אברהם אלסברג מנהל גנזך המדינה, ד"ר אלי תבין חבר הנהלת הסוכנות היהודית וראש המחלקה לחינוך בגולה, חיים שריד מנהל ארכיב צה"ל, יעקב עמרמי.

אני פותח בזה את הדיון לגבי הסעיף הראשון.

הסעיף הראשון הוא למעשה דיון על תפקידי הועדה. בכוונה הצגתי בפני החברים את הסיכום של הועדה הרעיונית אשר ישבה בזמנו וקבעה את היסודות והעקרונות של התכנים אשר הר איתן יכלול בתוכו. ובסעיף 6 של סיכומי הועדה הרעיונית ישנו סעיף האומר: "במפעל ירוכז חומר תיעודי על נושאי מערכות ישראל". בפורום זה אנו צריכים להגדיר מהו תפקיד הועדה, מה פירוש תיעוד. דבר שני, נצטרך להציע הצעות מפורטות כיצד ליישם את נושא התייעוד בהר איתן.

אלחנן ישי: השאלה הראשונה שאני שואל: חומר תיעודי זה תעודה או שהתעודה

יכולה להיות גם מוצג, צילום בקרב, מה זה תעודה? האם זה תעודה בנר או בספר או שגם מציגה נושא ומספרת על משהו. זו שאלה ראשונה. השאלה שניה: בסעיף 5 חסר לי פה דבר אחד חשוב. כשאני אומר הגנה ובטחון חסרה לי מילה אחת: התיישבות. מה זה בטחון - טירת צבי זה בטחון או לא? אבל זה התיישבות. יש תקופה שהבטחון היה חלק בלתי נפרד מההתיישבות. ובכן, אין יכול להיות שלא יהיה פה. צריך להעיר לועדה שהם החסירו איזה חלק שהוא יסודי בכל התפיסה של העניין.

די"ר יוסף אבידר: אני רוצה להשיב לשאלתו הראשונה של אלחנן מה זה תיעוד ולמה מיועד? להסברה, להדרכה, ללימוד או למחקר? כי אלו הם דברים שונים, היקף שונה, עומק שונה ואז מה תכליתו, מה אוכלוסיית היעד, מה היכולת שיש במקום, מה קורה? האמת היא שטרם הגדרנו את זה. היתה לנו פגישה עם מנהל בית התפוצות ושמענו הרצאה, הוא הציב בעיות. זו היתה אחת הבעיות - שאתה אמרת עכשיו, ואז סיכמנו שאנחנו צריכים קודם כל לקבוע מה המטרה, אם זה מוזיאוני בלבד, אם זה הדרכה, כי זה קובע את הכל, את הגישה. הוא הציג את זה יפה מאוד, הוא בקיא בנושא, והאמת היא שטרם קבענו. זה אחד הדברים הראשונים שמוסד יצטרך לקבוע, זה לא דבר קל. אין ספק שהתיעוד וצורת התיעוד מושפעים מהעניין הזה. מבחינה זאת יהיה לנו קשה להתקדם.

יעקב עמרמי: אני מבין שהחומר הזה בכללותו יצטרך לשמש למחקר וללימוד ואני מתבטא באופן כוללני בלי להכנס לפרטים כמו איזה אוכלוסייה וכד'. אני שואל שאלה, האם את החומר הזה יצטרכו לצלם לאחר שיחליטו על איזה חומר מדובר. ואם יחליטו על חומר מסויים זה או אחר, האם לועדה הזו או לעמותה יהיו שיניים לקבל את החומר הנמצא בארכיונים שונים אם גלויים, אם נסתרים הנמצאים בידי אנשים פרטיים. ואינני יודע אם במקרה או לא במקרה לא הופיע כאן אירגון הפלמ"ח שהיה לו ארכיון משלו. יש ארכיונים של אירגוני מחתרת שנלקחו על ידי אנשי ההגנה, ובחלקם כנראה הוסעו לאנגליה לאחר שנמצאו במחסני הסוכנות ובחלקם נמצאים בארץ. אז הגיע הזמן שנפעל לגילוי החומר הזה. אז שוב, השאלה היא האם לועדה הזאת יהיו שיניים לקבל את החומר.

די"ר אלי תבין: אני אתייחס לדברים של מר עמרמי. למעשה, רוב החומר קיים או בארכיון הציוני או בארכיונים של גופים שפעלו; ארכיון ההגנה או מכון ז'בוטינסקי, או ארכיון ההעפלה. ולא מעט עדיין במשרדים הבריטיים שמשחררים מדי פעם חומר שהיה מסווג כעשרים וחמש או שלושים שנה כסודי. האם הכוונה הכללית היא לרכז עותקים של חומר כמו שהוא או גם ליזום השגת חומר שמסיבות אלה או אחרות הגופים האחרים

שעוסקים בכך לא התפנו עד כה או שלא היו להם אמצעים להשיגם. זה דבר אחד. דבר שני, האם הועדה נתנה את הדעת איך הדבר יוצג, החומר התיעודי, אני מתכוון לא לדגמים אלא לחומר התיעודי פרופר. האם עותקים, האם יהיה אפשר לפעול ולהעביר תעודות במקור, האם אפשר או האם נתנה הועדה את הדעת על שיחזור של תעודות ונאמר על ידי עדויות. צריכה להיות תעודה, לא תעודה במובן המקובל של המילה, ואין לי כל ספק בכך משום שכל הגורמים או רוב הגורמים טפעלו בתקופה של טרם הקמת המדינה פעלו בנסיבות שלא כל דבר הועלה על הכתב, כל דבר חשוב אפילו נרשם ועדיין אולי נמצאים אנשים שיכולים לעזור בשיחזור הארועים גם אם זה לא ייקרא בתעודה במובן המלא הסטוריונים מסתמכים עליהם במחקריהם.

ד"ר אברהם אלסברג: יש לי הרושם שיש כאן ערבוביה של כמה מושגים. והרשו לי להבהיר לפחות מנקודת ראות שלי קודם כל את המושגים. את החומר התיעודי אנחנו מוצאים כמובן בארכיונים שונים, ארכיונים שהוזכרו כבר ואני בטוח שאפשר עוד להוסיף עליהם כמו למשל לגבי ניל"י אז בית אהרונסון וכו' וכו'. המונח תיעוד הוא מונח מקצועי ואני הייתי רוצה כרגע לבדוק את כל הדבר מבחינת ניתוח של המושג תיעוד, שזה תרגום של מונח מקובל במקצוע דוקומנטציה. הדוקומנטציה אינה מחייבת דווקא שהתעודה המקורית תהיה בידי הדוקומנטליסט. הדוקומנטליסט, להבדיל מחבריו למקצוע: הארכיונאי או הספרן, עוסק בשלושה דברים: א. הוא מרכז בידיו את המידע, את האינפורמציה. ב. הוא מסדר, ממיין את האינפורמציה לפי תמטיקה מסויימת שקובעים אותה מראש. ג. הוא מפרסם, מביא לידיעת הציבור - הקהל שלו זה ניועד - את אותה אינפורמציה בצורה המתאימה. ויכול להיות למשל, מבחינת המונח המדעי, שכל ביבליוגרפיה היא למעשה עבודה דוקומנטליסטית. אנחנו רושמים למשל ספר שנמצא רק בעותק אחד בעולם, אנחנו מעבדים את הנתונים, את המידע ומביאים את זה בצורה של ביבליוגרפיה בפני המתעניין באותו נושא. זה כאן מבחינה מקצועית הגדרת המונח. כאשר אנחנו נפגשנו לשיחה מוקדמת אצלי, אני אמרתי, ואני חוזר על אותה אימרה כרגע, שהארכיונים קיימים ולא סביר שבמוסד שיקום בהר איתן יהיה דבר שיכפיל את המוסדות המיוחדים שקמו ופועלים והם בודאי זקוקים לסיוע כדי להחפתח ועכשיו לא נוציא כספים כדי לעשות אותו הדבר שקיים כבר במקום אחר עוד הפעם. אלא כל מה שסביר להניח זה עניין של עבודת תיעוד, הדוקומנטציה. מבחינה זו נחוץ לרכז מידע, למיין את המידע לפי הנושאים שאנחנו חייבים לקבוע מבחינת התמטיקה ואם אתה אומר התיישבות שייכת אז נחוץ גם לקבוע את התמטיקה של ההתיישבות ואיש לא אומר שההתיישבות לא שייכת, אלא התיישבות בתקופה מסויימת שייכת אז נחוץ לכלול את ההתיישבות בתקופה מסויימת.

ובכן התימטיקה המדויקת חשובה ביותר לדוקומנטליסט, אחייב הוא צריך לעבור על אמצעי העזר הקיימים בארכיונים השונים והוא צריך הרבה פעמים גם לבדוק את החומר עצמו וליצור באמצעים שעומדים לרשותו וזה אצלנו היום הרבה יותר מפותח מאשר אי פעם היה. אנחנו יכולים היום באמת להקים מרכזי אינפורמציה, מרכזי תיעוד, וגם במקום כמו הר איתן. אבל עכשיו השאלה חברי חיים שריד: למי? מה המטרה? מה האוכלוסייה? תיעוד במובן שאני כרגע הסברתי זו כמובן המטרה - היא בד"כ מטרה מדעית, מחקרית. רוצים לחקור והחוקר צריך. אם אני מביא בחשבון דבר שונה לחלוטין, את הצד החינוכי, אז כל המונח של דוקומנטליסט יורד מבחינת המובן המדעי המקובל ונאחנו חייבים לתת לו לפי הצרכים שלנו משמעות שונה. אבל אני רק רציתי בשלב הנוכחי להבהיר את המושגים ולא להכנס לתימטיקה עצמה. כי בזה אני מניח שיש אנשי מקצוע שיכולים לעשות זאת הרבה יותר טוב ממני. תודה.

די"ר אבידר: בדיון שהיה לנו במליאה שלנו, בדיון האחרון, אני חושב שהיה זה בני פלד, שהיה מפקד חיל האויר, שאמר והתקבל על דעתם של אחדים, שאם זה מרכז לאומי לגבורה ולהנצחה כל דבר שישנו שם חייב להיות הדבר הבטוח, המדויק, הקובע. אם בשלושה ארכיונים שונים יש גירסאות שונות על מבצע מסויים, על פעולה מסויימת ותודה לאל אנחנו מדברים על תקופה שהיו קצת מבצעים ופעולות, על הנייר או על כל מיני דברים אחרים בשביל לדעת שזה קובע, סופי ומוסמך צריך ללכת לשם ולראות מה כתוב שם. כלומר שם צריכים להיות הדברים. יש מוסדות כאלה בעולם ששם התיעוד הוא לא רק אוסף של ^{מסמכים} שישנם בביבליוגרפיה אלא הוא גם אחראי לדיוק של העניין. אני הוספתי את זה בשביל להוסיף את הקושי שישנו בעיסוק של הועדה הזו, לפני שנכעו ע"י הגוף המוסמך העקרונות בקשר לתיעוד. אין כמעט דבר בארכיונים שיש לו גירסה אחת או שאין עליה עוררין, ואני לא מדבר על כוח צביקה, אני לא מדבר על אקטואלי. למעשה גם זה לא אקטואלי, זה למעלה מעשר שנים. אני ספרתי שישבנו פעם על איזה קרב, אחד מקרבות הצומת (בדרך מאשקלון לפלוג'ה), והיו שני אנשים, שני מפקדים שהשתתפו בזה ולאחד מהם היתה גירסה אחת ולאחר היתה גירסה שניה ואי אפשר היה לפרסם את זה. יצאנו למקום איתם והושבנו אותם בשני המקומות שהם היו ושניהם צדקו, כל אחד ראה את זה בצורה קצת אחרת, אותו קרב, אותה שעה, אז יש קשיים בעניין של הקביעה. אני אסכם את הערותי בכך שנדמה לי שלא נוכל להתקדם כאן עם הדברים לפני שהגוף המוסמך שמינה אותנו יקבע את היסודות.

אלחנן ישי: דבר ראשון, אני מצטרף לדעה הזאת: צריך להגדיר לנו כי אחרת אנחנו מגדירים את עצמנו ויכול להיות שאנחנו פורשים מעבר למה שהמחוקק של הועדה הזאת

רצה לעשות. אז לכן חבל לשבת עד שהם לא יגדירו. בהזדמנות הזאת הערתי הערה אחת שהייתי רוצה להביא לפני הועדה בנושא ההתיישבות. שנית, עוד לפני שהועדה אומרת, לי ברור שזה לא מוסד מחקרי ששם צריך להיות הכל מדויק, איך שאני מתאר לי את זה, עם ישראל - נוער, בתי הספר, עמך - מגיע להר איתן ומוצא בצורה וויזואלית עניינית בתצוגה גם גם חלק בתעודה כתובה. לדוגמא, כשאני הולך לגמלא ואני רואה את הלוחות של יוספוס פלביוס אז יש תעודה שהיא מתוך הספר אבל בתעודה אני רואה לפני את הכנרת, אני רוצה בצורה מוחשית, שהנער או המבוגר או מי שייכנס יראה לפניו פרקי עבר. תעודות יש במקומות אחרים וכאן זה לא בשביל חוקרים.

חיים שריד: לא אחזור על מה שכבר נאמר כאן, לא נדברתי עם די"ר אברהם אלסברג, בנושא זה לא דברנו בכלל. וגם רשמתי לי שבמקום כזה צריך להיות למעשה ריכוז של כתובים על חומר: מה נמצא ואיפה נמצא ואיך הגישה לזה. אני חושב שדי"ר הבין בשעתו נעזר קצת בארכיון צה"ל ואינני יודע אם הוא בא על סיפוקו המלא או החליק אבל במסגרת האילוצים והתקנות ודאי קיבל מה שקיבל. וגם לפי דעתי כל הספרים שנכתבו על מבצעים בצה"ל וכך הלאה לוקים בחסר רציני ביותר. בידינו למשל תיעוד מוקלט "יריל וויס אין ריל טיים" - מה שנקרא חסוי מוחלט. וזה יישאר עוד חסוי הרבה זמן. ומה שאתה שואל, שאחד אמר כך ושני אמר אחרת, למעשה זה בכתובים: מפקד אחד כותב ככה ומפקד שני כותב שונה, אבל כשיגיע הזמן והחומר הזה ישוחרר לשמיעה אז ישמעו אולי את רעידת קולו של איש זה או את המתח שבו ומה הוא אמר, איך הוא אמר את זה, באיזו שעה ובאיזה הקשר. אני חושב שהדברים האלה - ישנם הרבה מאוד תפיסות או ראיות או כתובים כפי שאנו רואים אותם עכשיו. אני לא מדבר על עדות אלא על הקלטת ארועים, מהטנק, מהקודקוד, מהקיפוד וכל המנג'ריה בשמיים, באדמה ובים. אז כל מה שבינתיים נכתב זאת האמת האמיתית, עובדות היסוד. ופה איני יכול אלא לחזור, הגדרת הבעיה זה יותר מחצי פתרון. אנחנו פה מדברים בהמון עצים ושתילים ולא מראה אפילו את החורש ולא את היער. כל מוסד שבו מצוי חומר פועל במסגרת חוקית תקנונית ואינטרסים כאלה ואחרים. אני אדבר על הבית שלי. אני מנהל ארכיון צה"ל ואנחנו מדברים על תקופה בת זמננו. רוב החומר שעשוי ודאי לעניין את הר איתן הוא חסוי ויהיה חסוי עוד הרבה שנים. הגישה שלו על קביים, קשה מאוד, אפילו אם אנחנו עושים מאמצים לחיות במסגרת החוק ולאפשר עיון, זה מבוקר, מסומן בבודדת, לא בצורות, מה שנקרא. ואיך אומרים, אנחנו ודאי צריכים להיות מקור ללא מעט דברים. אז יש חלק שהוא גלוי ויש חלק שהוא חסוי, לכן באמת ההגדרה שונה אם זה להסברה, להדרכה, לתצוגה ופרשה אחרת, למחקר אני חושב שדי"ר הבין יכול להעיד מה צריך לעשות בשביל מחקר לא גדול מבחינת היקף החומר ועומקו.

ד"ר אלסברג: אם אני הבנתי נכון את ההערה של האלוף פלד לגבי הגירסה הנכונה, הדבר מחייב סקרים ובדיקות ועבודת מחקר, ואחייב את תוצאות המחקר יש להפקיד בידי הר איתן. אני לא צריך לספר לכם שזאת עבודה לא דור אחד אלא של כמה דורות ואז גם כן יערערו על הדברים האלה, אבל אם משהו חשוב שזאת היא המשימה, אני חולק אמנם על כך, אז הבהרנו לנו למה הכוונה של המילה תיעוד פה. אני חשוב שזה לא טוב כך להתחיל את העניין. כי העניין לפי דעתי צריך להיות פונקציונאלי לגבי המקום, מה אנחנו יכולים להפיק ואני משער שמי שכתב כאן חומר תיעודי ותיעוד, מרכז תיעודי, התכוון בעצם, ונוריד את הפרופיל, לדבר שהוא דומה, נאמר, לבית התפוצות. בית התפוצות זה מוזיאון אבל מוזיאון שאיננו רוצה לתת תצוגה של אמנות אלא רוצה להעיד על החיים של יהדות העולם בתקופות השונות. ואני משער שכאן נחוץ לפרש את המילה תיעוד לא במובן של דוקומנטציה, במובן המדעי, אלא יותר במובן המוזיאולוגי. אנחנו כאן, אני מניח, מעוניינים להקים בארץ את המוסד שהוא יהיה מוסד לקהל הרחב שיציג בתעודות, בצילומים, באמצעים האלדוויזואלים, במפות ובכל צורה שרק אפשר להציע ולהצביע על הדברים, את המאבק על עצמאות ישראל בדורות, הגנה על הארץ וכו'. ואז אין בכלל ספק שאותו מרכז צריך לשאוב מכל הארכיונים, מכל האוצרות, והוא ייבנה כאן בצורה מוזיאלית מצויינת אולי את המוצגים, אני הייתי אומר שנרד כבר עכשיו בדיון זה מהמונח, שהוא יותר מדי כבד בשבילנו, שהוא דוקומנטציה במובן המלא.

חיים שריד: רק תוספת קטנה, ודאי כולם היו בבית הגדודים באכזיחיל, זה בותן ביטוי קטן לפי סדר גודל של העניין ושם יש ספרים שבהם דף אחד לכל מי ששירת בגדודים, לכל חייל, לכל ליגיונר, עם תמונה ופרטים, ומסופר שם מה היה, איך היה, זה, נאמר, ספציפית לנושא, היתר אלו תעודות נבחרות, יש קיוריום, מה שנקרא, והעצמים שמשקפים או מעידים על פעולותיהם של הגדודים.

יעקב עמרמי: אני מסכים ביסודו לדעתו של ד"ר אלסברג. אני הייתי רוצה להוסיף לעניין הזה שני אספקטים, זוית אחרת, אני מניח שהרבה מאוד תעודות בארכיונים שונים הן אוניקו - זאת תעודה אחת ואין להן העתקים. אני מניח שישנן עדיין הרבה מאוד תעודות בידי אנשים או מוסדות שאי אפשר לגשת אליהן. אני גם רוצה להעלות את היתרון של אוסף תעודות מרכז שהחוקר או התלמיד יוכל לחקור וללמוד את האירגונים שהפעולות שלהם היו משולבות בכל מיני תקופות, למשל, השומר וניל"י, ויש גם דוגמאות אחרות. האספקט הזה של ריכוז החומר כולו יחד זו אמנם הוצאה גדולה אבל היא פחות קשה מאשר חקירות להגיע לאמת האבסולוטית או כמעט אבסולוטית בעניין זה, בנושא זה או אחר, רציתי להעלות נושאי אחרים, יתרונות אחרים, פשוט למחשבה.

ד"ר תבין: כל ההערות שהושמעו כאן, אם על ידי מר שריד ואם ע"י ד"ר אבידר וד"ר

אלסברג, נראה לי שאין אפשרות אחרת מאשר הצגת תעודות נבחרות. לא עיטוק באימות התיעוד שלא יהיה לזה סוף וגם לא הקמת גוף מתחרה בהשקעה אם לא במאמצים, לגופים העוסקים באוסף ועיבוד החומר הזה. מה עוד שכפי ששמענו, חלק ניכר מזה, שזה חלק ניכר מהחומר, עדיין מסווג כסודי ולא מאפשר מחקר שיביא לידי לימוד האמת והרסומון בכל שלב ימצא את ביטוייו. כמו כן הייתי מציע ליו"ר להביא את הדברים האלה בפני ועדת ההיגוי, הועדה שצריכה לקבוע את המדיניות ולהנחות או אותנו או גוף אחר שיעסוק בזה במדויק למה הכוונה. משום שאם אנחנו נכנס היום לדיון על דרכים לאימות חומר לא נצא מזה, גם אם נרצה לעשות קופי של כל החומר הנמצא בכל הארכיונים ולהשקיע בזה הון, אני אחיה בין אלה שיתנגדו לכך. בגלל ההשקעה העצומה, זמן, כוח אדם וכסף. לכן נראה לי שאם אנחנו נתרכז על אוסף של חומר ייצוגי בתקופות השונות, חומר ככל האפשר מאומת, בד בבד עם דגמים של פעילות זו או אחרת, ויחד אלה יסקפו את מה שאירע באותה התקופה, אני חושב שנמלא בזה את הפונקציה המבוקשת. מה עוד שכפי שהוזכר כאן, לא רק שיש דיווחים סותרים של אנשים שהשתתפו בפעולות. יש גם דוקומנטים סותרים. כביכול מאומתים עד שאתה קורא מכתב שהתגלה בתקופה יותר מאוחרת וסותר את הכתוב בו. אבל אם הכוונה היא להפוך את המקום למקום מרכזי להנצחה, הנצחת הגבורה, נראה לי שמותר להסתפק במבחר מוסכם של מוצגים הקיימים אם בתיעוד, אם בדגמים ואולי גם, באשר למוצגים ולא לתעודות. לשחזר ארועים וכאלה שאין עדיין באף מקום דגם שלהם.

ד"ר אבידר: אם יבוא אדם וירצה לחקור את מבצע סיני, למשל את הפריצה לאבו עגילה, הוא ימצא שם כתובת לאן ללכת לחקור, לזאת הכוונה? אני רציתי לדעת אם אני מבין נכון.

ד"ר תבין: קודם כל יהיו שם דגמים ויהיה תיעוד של המבצע הזה. זה לא מקום, כפי שאני מבין, למחקר. שם יש תצוגה של חומר, מבחר ככל האפשר, שם, כפי שהוצע כאן, יהיה גם מרכז מידע. אם יש חומר מלא, מלא ככל האפשר, יהיה כתוב שבארכיון צה"ל או בארכיון ההגנה או בארכיון האצ"ל או בארכיון הלח"י מצוי זה וזה, ראה כתובת זו וזו. אחרת אנחנו נתפשט, לא נמצא את הנושא, לא נמצא אותו ומאידך זה נותן אפשרות לאדם שמעוניין לקבל את הכתובת, לראות במה המדובר במקום ולהמשיך במחקר.

יו"ר יצחק אבינועם: לשם האינפורמציה: בתכניות לטווח ארוך ישנה מגמה לרכז את המוזיאונים הקשורים עם מערכות ישראל בהר איתן. זה גם מעוגן בחוזה עם כמה מהמוזיאונים הקיימים.

ד"ר אלסברג: אני רוצה להבין: בית גולומב, בתור בית שעומד בשד"רוששילד, לא יהיה קיים עוד אלא התוכן של הבית יהיה בהר איתן, ובית גולומב כבר לא יהיה בית גולומב? או שבית גולומב ישאר בית גולומב אלא בהנהלת הר איתן?

יו"ר יצחק אבינועם: אני מענה לך מה התפיסה היסודית בכל הגישה הזאת?

התפיסה היסודית היא שכיום בדור שלנו עדיין יש אנשים עם המוטיבציה להחזיק את כל המוזיאונים או רוב המוזיאונים האלה. אין בשחון ואנחנו עדים אולי פה ושם לתופעות כאלו שבדור הבא תהיה אותה החייחנות, אותה התלהבות כפי שקיימת היום לגבי המקומות האלה. לכן, על מנת לשמר את הדבר הזה, על מנת שהוא לא יתנוון, המגמה היא שלאור התפתחות החומר, קודם כל החומר, אי אפשר הרי לקחת את המבנים ולהעביר, החומר העיקרי יעבור לעבר הבניין המרכזי.

ד"ר אבידר: תרשה לי רק משפט אחד. גם בקודה זאת לא כל כך בטוחה ולא כל כך ברורה. לדוגמא, יש לפנינו דיון בתביעה של השריונאים על הקמת אתר השריון בלטרון. ואנחנו עומדים בפני החלטה וישבו פעמיים עם כל השריונאים, בכה מציץ ועד ישבה וכך הלאה, לא ברור בדיוק מה. זה לא דבר שעומד כמו בית גולומב או המוזיאון כל כך הרבה זמן, וכן השריונאים מתכנסים שם כל שנה ויש גם צנחנים וגולני וכל מני דברים. זה לא כל כך ברור שלוקחים את כל זה. יש גוף שהוא חולש על כל זה. הוא יכול לקבוע דברים, הוא יצטרך להקציב ולהקצות וכך הלאה וכך הלאה ולפקח אבל אין זאת אומרת עדיין שהכוונה היא את כל התכולה הזאת, אני לא מדבר על המבנים.

יו"ר יצחק אבינועם: אני רוצה להמשיך בהבהרה לגבי הויכוח הזה שלנו. ובכן, נחתי את הדוגמה מה היא המחשבה לגבי במוזיאונים הקיימים. נכון שישנו חומר במקומות האלה אבל עדיין אינני בטוח שישנו שם כל החומר וניקח לדוגמה את הארכיון של גינזר המדינה, ששם ישנו חומר לא רק על נושאים מערכות ישראל אלא גם חומר כללי שמקיף חלק גדול מההסטוריה של לפני קום המדינה ואחרי קום המדינה. נשאלת השאלה האם לא היה זה מן הנכון להתרכז בחומר הקשור במערכות ישראל ואת החומר הזה לצלם ולרכז בהר איתן. הוא הדין לגבי החומר בארכיון הציוני. ישנו שם חומר על הפעילות המדינית, ההתישבותית והבטחונית. במקום שהחוקר שמחפש יצטרך לחטט בכל הארכיונים כדאי לרכזו במקום אחד כשהמדובר בנושא מערכות ישראל. דוגמה נוספת: ישנו חומר שאינו מרוכז בארכיונים שקשורים למערכות ישראל והכוונה היא לחומר המרוכז בקול ישראל, גלי צה"ל והטלוויזיה. מי ירכז את זה? איזה גוף יהיה ממונה עכשיו ובמהלך השנים הבאות על ריכוז? יש לראיין אישים אשר לקחו חלק במערכות ישראל בתקופה של לפני קום המדינה ולאחריה. המדובר הוא באנשים שיוסיפו מימד חזותי לתיעוד. אנחנו נאבקים עם הזמן. לדאבוננו הלכו חלק מהאנשים הללו לעולמם בשנים האחרונות כמו יגאל אלון, משה דיין, חיים לסקוב. אנחנו צריכים לקבל החלטות די מהירות בנושא הזה ולקבוע מי הם האנשים שצריך לראיין, ומה הם הקריטריונים. ההנהלה של הר איתן עיגנה בסעיף התקציבי שהגישה למשרד הבטחון סכום של קרוב למאתיים אלף דולר למטרה הזאת.

לתקופה של שנת התקציב 84-85. היתה שאלה באיזה מידה יש שיניים להחלטות הועדה. אני מניח שהגוף הזה יהיה די אוטוריטרי לגבי קבלת חומר החייב בהר איתן, כשהמדובר על הגופים הנמצאים במדינת ישראל.

די"ר תבין: אחת הזכרת את העובדה שאנחנו פועלים נגד הזמן בריאיון. המכון ליהדות בת זמננו באוני' העברית בירושלים עסק, ואני מניח שעדיין עוסק בריאיון אנשים שהשתתפו במערכות שונות ובמסגרות שונות בערב קום המדינה ולאחר קום המדינה. האם הרעיון הוא שאנחנו נתחרה במכון ליהדות בת זמננו בריאיון, ז"א שאנחנו נבוא במקום המכון הזה או המוזיאונים או הארכיונים בעיקר אלה של כל מיני גופים הקיימים שמתדלים לראיין ביתר הצלחה או פחות הצלחה אנשים שהם חושבים אותם לחשובים לאיסוף החומר שלהם? ז"א שאנחנו נכפיל או נהיה כפיל לפעילות של מוסדות שונים או שאנחנו נפנה למוסדות האלה להפסיק בפעילות שלהם - אני לא מדבר על מה שהיה עד עכשיו, אני מדבר על העתיד.

יו"ר יצחק אבינועם: המדובר הוא קודם כל בריאיון על ידי אותו מכשיר שבעבר כמעט ולא היה קיים, ראיון טלוויזיוני, ע"י וידיאו.

חיים שריד: אני רוצה לחזק או לתמוך לפחות בתפיסתו של די"ר תבין, שזה לא מוסד חוקרי. אם כי מזה נגזר המשך הפעולה, כי מה שאתה הצעת להביא תכולה או העתקים של כל מה שמצוי בארכיונים, לפי עניות דעתי ודי"ר אלסברג מומחה לעין ערוך גדול ממני ויאשר את דברי, זה לא בר ביצוע. כל ארכיון יש לו שיטת רישום שלו ועזרי עיון שלו וכלים שלו ואין אחדות ואין מכנה משותף. עכשיו - ייחודו של כל ארכיון, של כל מוסד זה התמחות העובדים שלו ולא מטפיק שבלי עזרת האנשים זה יהיה שמושי וכל ארכיון נאבק קשות עם חומר רב ועצום שהוא לא מצליח להשתלט במחינת רישומו והפיכתו לשמיש בצורה נוחה ופשוטה. לקחת ולערבב מין שאינו במינו ואנחנו נגיע למשהו שיכתוב לנו עבודה טכנית, מחסנאות ורישום, ולכן צריך להשאיר בידי כל מוסד, להגיע לתאום; בודאי זה טוב להכוונה. אני אתייחס למכון להסטוריה בת זמננו. כל יהודי שהמכון הזה מראיין יש לו הסכם בכתובים מה מותר ומה אסור ואנחנו מתייגעים כמה שנים, ואני לא יודע אם זה יגיע פעם לבג"צ - אנחנו לא מסוגלים לקבל עותק של ראיונות עם מפקדי צה"ל שהם ראשי מוסדות שונים באשר הם, יש להם התחייבות כלפי האיש הזה שזה הוא אמר מה שאמר לעוד עשרים וחמש או שלושים שנה וזה נשאר רק שם, אז זה לא כמו שאתה חושב לקבל.

די"ר אלסברג: רק הערה אחת לגבי התייעוד הטלוויזיוני או התייעוד בעל פה. אינני שולל את הערך, חס וחלילה, של התייעוד. אני חושב שיש לזה תרומה רבה מאוד לראות את האדם איך הוא מדבר, את תגובתו וכו'. אבל אם אנחנו רוצים לרדת לאמיתות של האמת שהוא רוצה לספר, רבותי - זה לא הולך בדרך כזאת. אנחנו כאן מוסיפים עוד דילנציה לערבוניה

שקיימת לגבי המקורות. יש רק דרך אחת והיא בדוקה בכל העולם היום לתייעוד בעל פה וזה באמצעות עבודות מחקר. כאשר מישהו כותב עבודת מחקר על נושא מסויים והוא יודע את כל המקורות הכתובים וחסר לו פה הקשר בין הדברים או הוא מעוניין לדעת את התגובה והוא יכול לעשות קונפונטציה בין התעודה הכתובה לבין האיש שפעל, הדבר פועל מצויין והוא מקבל עדות. וכך, למעשה, המכון ליהדות בת זמננו פעל, לא תמיד אבל בדרך כלל, ויש להם סוגים שונים של תיעוד בעי"פ. יש תיעוד שהוא קשור בדיוק כפי שאני תארתי כרגע לתכניות מחקר. וכאשר למשל מישהו חוקר את עניין ההעברה אז הוא בדק את כל התיקים בקיא בכל העניין, אחייכ הוא הלך אל האנשים המתאימים שהיו פעילים בענייני ההעברה ושאל את השאלות שהוא לא מצא עליהן תשובה בתעודות או היה מעוניין במוטיבציה מסוימת שהיא מעולם לא כתובה בתעודות כשהמדובר בעניינים אישיים. ובכן, כאן אתה מגיע לתרומה הסטורית מסוימת. באותו רגע כשאתה אומר אני צריך מהר מהר לראיין איש זה או איש אחר שהוא בינתיים בן אינני יודע כמה, ואתה אומר לראיין אותו ואתה לא יודע באיזה תעודה, על סמך אילו תעודות לראיין אותו, תאמין לי, יצא בזה השכר בהפסד. ובכן, אם אתה רוצה לעסוק בזה ואני מברך על התכנית, אני אמרתי זאת בהתחלה, אז זה קודם לכל העניין של מיליון עבודות מחקר ספציפיות שאתה מגדיר במה האיש הזה ושירותו. אם אתה אומר, אני צריך לראיין על פיתוח המרכבה את טל, מעבר לכל הדברים שהם כתובים, אז מישהו צריך קודם לשבת חצי שנה או כמה זמן שצריך ולקרוא ולדעת בדיוק את הדברים ולכתוב את הסקירה ואחייכ הוא יכול לבוא אל טל ולשאול את השאלות. אחרת זה פשוט חבל על כל פרוטה שאתה מוציא על זה. עכשיו, לגבי הדברים של איסוף מקורות נוספים. יש פה דבר אחד: יש ארכיונים אישיים, פרטיים שלא מגיעים לאף ארכיון, לא לגנזך המדינה ולא לארכיון צה"ל ואנשים מחזיקים אצלם את הדברים. אם כל גוף ירצה להקים בהר איתן עוד ארכיון, אני כגנז המדינה יכול לומר: תבוא עליכם הברכה.

יו"ר יצחק אבינועם: אני רוצה לשאול אותך שאלה מהסוג הזה: אנחנו נמצאים ב-1902 וצריכים לראיין את די"ר הרצל. ישנו המכשיר הזה ששמו וידאו, איננו יודעים מה יהיה, אבל הזמן העומד לרשותנו קצר ואין עדיין המחקרים והעבודות מסביבם. מה היית עושה במקרה כזה?

די"ר אלסברג: אתה רוצה כרגע לקבל, מר אבינועם, תמונה כוללת ויזואלית של בן אדם, יספיק לך לשוחח עמו בשיחה נעימה וטובה, לשאול אותו על כרונות, תוך חמש דקות יש לך הדמות. יפה מאוד. אז זה לא ראיון שאתה מדבר כמקור הסטורי אלא אתה מעוניין שצלם יצלם את האיש כדי שנראה אותו ואין לך לצערך צילום של האיש כשהיה בן עשרים ועשה את המעשים, אז אתה רוצה לצלם אותו כשהוא בן שמונים שזה מוטב מאשר לא לצלם אותו בכלל. יפה. אז תשמע גם בגיל שמונים את הקול. מה זה נותן לך בסופו של דבר, אינני יודע. אבל משהו בודאי.

ד"ר אבידר: אני רוצה קודם כל להצטרף לדבריו של ד"ר אלסברג, בהחלט. זה יהיה סיפור, יותר מעניין או פחות מעניין אבל זה לא תיעוד. זה לא יכול להיות מדויק. שנית, יהיו שם דברים לגמרי לא חשובים, אבל לאיש הזה יש לו אולי איזה דבר חשוב ודווקא הדבר הזה לא יהיה בתוך זה. עניין אחר כאשר באים אליו עם הכל ורוצים לאמת. זה דבר אחד. לגבי דבריו, ד"ר תבין, להתחיל לצלם את הכלל אני לא מצטרף למה שאתה אומר. נאמר למכון ליהדות בת זמננו שיפסיקו אני חושב שצריך להמשיך, צריך לנסות לככון דברים ולבקש דברים שאפשר מכל המוסדות האלה. יש עוד מוסד, באוני' ירושלים, מכון דייניס אני מכיר איש שישבו איתו שבעים וארבע שעות. והחומר הוא רב וצריך לעבור על זה והוא צריך לערוך זאת וזה כמובן גנוז.

ד"ר תבין: רק הערה: אני חושב שאנחנו מסתובבים סביב סביב. כל ראיון של אדם שאינו מוכן על ידי המראיין אחרי בדיקה של חומר קיים או עדויות חופפות או מקבילות - אין לו כל ערך מדעי. כל אחד מאיתנו שהתנסה בכך יודע שהזכרון של האדם הוא סלקטיבי. אתה השתתפת בפעולה מסוימת ואתה זוכר את האפיון או אפיונות שנחרטו בזכרון שלך. אם להגיע לידי אבסורד, אני ראייתי בזמנו ארבעה אנשים שהשתתפו בפעולה מסוימת, ארבעתם ראו עצמם כמפקדי הפעולה. ז"א מה שהם זכרו. זה אבסורד כמובן וכל אחד ראה משלו וכמובן שלא היה קשר למציאות. זה מנסיון מקרי, שולי. רק גורם שעוסק במחקר חייב יש לו סיכוי לקבל תשובות בראיון, קבילות למחקר לאחר מכן. אבל אנחנו צריכים הרי לקבוע את הקונצפציה שלנו, מה אנחנו רוצים להפיק על ידי החומר. אז אם החומר הזה, ההנחה שזה יהיה מקום למחקר, לדעתי אנחנו נחטא ליצע ולמטרה. תצוגה נבחרת נראית לי, השלמה בכל דרך אפשרית למה שעושים גורמי מחקר אחרים, אם אנחנו רוצים להתייחס לנושא הזה שיתב נניח בעשור הקרוב להתבצע אז אנחנו צריכים...

ד"ר אלסברג: האוניברסיטה של ייל מתמחית בהעתיקי מיקרו פילט למיניהם, ואני מביא אתזה בתור דוגמא, חומר תיעודי ולא ראיונות משום שראיונות עד היום לא הוכיחו את עצמם בלי קורולציה ובלי בדיקה כחומר למחקר הסטורי מבוסס. אז זה טוב פעם הקונצפציה למה אנחנו הולכים ואני איכני מציע להתייחס לזה, מה שאתה כיו"ר אמרת כאן, שעלינו הוטל הדבר לקבוע מה אנחנו רוצים לעשות או מה אנחנו מציעים לעשות. לי נדמה שאת הקונצפציה הבסיסית צריכה לקבוע ההנהלה או הגוף המכוון ולהיעזר בנו בחיפוש הדרך או הדרכים איך לממש את הקווים המדיניים של הגוף.

חיים שריד: רק להמחיש משהו לגבי ראיונות. אנחנו מראיינים גם כן, משתדלים לפחות לראיין מפקדים לפחות מספר שבועות של עיון ולימוד התקופה והנושא הספציפי על ידי עובד

מיומן בעל הכשרה לפני שניגשים בכלל לדובב ולראיין בן אדם וגם אחרי זה יש צרות צרורות. וכקוריוז, אחד המפקדים סיפר על פעולה שהוא השתתף בה אישית והוא אמר שזה היה אחר הצהריים אחרי זה הוכיח בעובדות ובמופתים. הוצאנו לו את הדו"ח שהוא בעצמו כתב וזה היה בדיוק אחרי חצות...

יעקב עמרמי: אני רוצה לחזק את דברי אבינועם בנקודה אחת חשובה מאוד, וזה ההקלטות של רשות השידור והטלוויזיה. אני רוצה להבהיר בזאת כמה שזה חשוב שהטלוויזיה משתמשת גם בחברות פרטיות כדי לראיין אנשים, ומראיינים לפעמים אנשים שלוש ארבע חמש שעות. מצלמים אותם ואז בא העורך והוא קובע לו את הזמן, מה לתת, איפה לתת, כמה לתת. וזה צריך להיות מותאם לתכניות שלו האחרות. אז בראיונות האלה שהם מוקלטים ובחלקם כתובים ורובם מוקלטים, יש דברים חשובים מאוד. מה שהעורך לא מצא לנכון להתייחס אליהם בכלל. יתכן שגם בראיונות האלה יש דברים שפלים אבל מי אנחנו שנקבע מראש שזה הכל פסול? צריך לשמוע את זה על ידי מומחים שהם יבחנו את הראיונות ויקבעו מה עיקר ומה תפל.

יו"ר יצחק אבינועם: אני רוצה לסכם בכמה משפטים. מוסכם על כולם שצריך להיות בהר איתן ריכוז של הרישום של החומר שנמצא בארכיונים. מוסכם שיש מקום לרכז חומר ויזואלי. יש מקום להתמקד על נושא של ראיון ויזואלי באמצעות הוידאו תוך כדי הכנת המראיין אשר צריך ללמוד את החומר לגבי המראיין. אני מבין שדי"ר אלסברג התכוון שצריך ללמוד היטב את החומר.

די"ר אלסברג: אני התכוונתי לזה: כדי שיהיה זה ערך של מקור הסטורי זה צריך להיות משולב בעבודת מחקר מעמיקה. אבל מה שאתה מתכוון וכך התבטאתי זה משהו שונה כפי הנראה. אתה מתכוון לתצלום קולי ותצלום של האיש כדי שאתה יכול למסור גם אחייכ התרשמות של האישיות. גם זה לכשלעצמו דבר חשוב. כאן יש עוד דבר, אני רוצה כאן כרגע להאחד בהערה שאתה אמרת לגבי החומר שנפסל על ידי העורך. העורך של ההכנית משתמש רק באחוז קטן של הראיון המוקלט וזאת תופעה כללית, מינימלית. וזה עניין חמור מאוד בשביל כל מערכת של ארכיונים הסטוריים, כי בכל הארכיונים של רשויות השידור בכל העולם אתה לא בהכרח תמצא מה שנקרא נפסל. ואנחנו מייחסים דווקא לחומר הזה את הערך הגבוה ביותר. כי אם משהו ערך ראיון לצורך כלשהוא אז החומר שנפסל לשידור עשוי להיות החומר החשוב ביותר להסטוריון. אבל לרוב הוא הושמד. זאת שאלה, ואני כאן רוצה להיות זהיר מאוד. אני לא רוצה שיתקבל הרושם מדברי שאני לא מייחס חשיבות לראיון שנערך. אבל להשקיע מאמץ יזום מצידנו אני חושב שזה פסול. אם אנחנו יוזמים אז זה צריך להיות על בסיס מחקרי. אם אנחנו רק נקבל מה שאחרים עשו אז אני הייתי אומר תשתדל לקנות לא רק את החומר ששודר אלא

בעיקר את החומר שנפסל. ואנחנו עשינו זאת במידה בהצלחה חלקית בלבד לגבי רשות השידור שלנו אבל כמובן באותו רגע שזה וידאו, זה לא נשמר כי הם בד"כ מוחקים את זה. אבל אם יש לך סרט שבאמת הוסרט וגם סרט קולי אז בד"כ יש לך החומר ואנחנו שומרים את זה. יש לנו, נדמה לי, אינני יודע, הרבה הרבה שעות הקלטה שנפסלו למשל על ידי צנזורה. ואני בשום שום זה נפסל על ידי צנזורה אז זה בדיוק מה שנחוץ.

אלחנן ישי: אני אזכיר לך דוגמה. ליום העצמאות ראיינו את בן גוריון ע"י רוזנפלד, אח"כ נשאר חומר עוד שלוש שעות ששודר בתכנית נפרדת כעבור מספר שנים, והסתבר שזה היה חומר הרבה יותר חשוב מאשר זה שניתן בתכנית הראשונה.

חיים פריד: אנחנו מדברים כאן הרבה על ההלכה. יש מה שנקרא הצד השכני של הדבר. יש התפתחות עצומה בטכנולוגיות ואין קופטביליטי ואני עומד עכשיו בפני בעיה. יש לנו מאות סרטים של שישה עשר מילימטר. זה כמעט יורד מן הפרק וניגף ע"י הוידאו. מחר יהיה סופר וידאו שהוידאו הזה כבר לא תופס לעומתו וככל שאנחנו יותר עשירים, אנחנו כאן נהיה יותר עניים. אין לי לא אמצעים ולא אפשרות להעתיק מה שיש לי ואני חושב שבעוד שנים זה לא יהיה במיכשור שנוכל לראות כמו הוואייר רקורדר והטייפ ועכשיו הדיגיטל. במילים אחרות צריך גם לנסות לראות לא מה שהולך עכשיו אלא לקבל את הדברים בצורה שלא תהיה ברת קיימא. בינתיים, הדבר היחידי שאני מכיר זה שבר קיימא זה נייר וכל צורת הרפרוגרפיה. אבל מה שנוגע לדבר הקולי, אנחנו עומדים במבוכ גדול מאוד ומסבוכות טכנולוגיות גדולות. אז כשהולכים להשקיע צריך לברור באיזה מדיום אנחנו הולכים להשקיע.

אלחנן ישי: בן גוריון היה אומר: תביאו לי מומחים שיגידו מה כן לעשות. מה לא לעשות אחליט בעצמי. על כן אני בעד צילום חומר ואיסופו ומה שיותר מהר. הדבר יעשה זה רצוי, משום שיש חומר שצריך להצילו. אח"כ יוחלט מה חשוב ומה לא.

מדינת ישראל

17.1

תאריך

אל: אליהו ישי

מאת: לשכת ראשי-חמשה.

למסרנו בסוף

למזכירותו של בר-קול

ליציצתק

ת/פ

מדינת ישראל

1981
תאריך

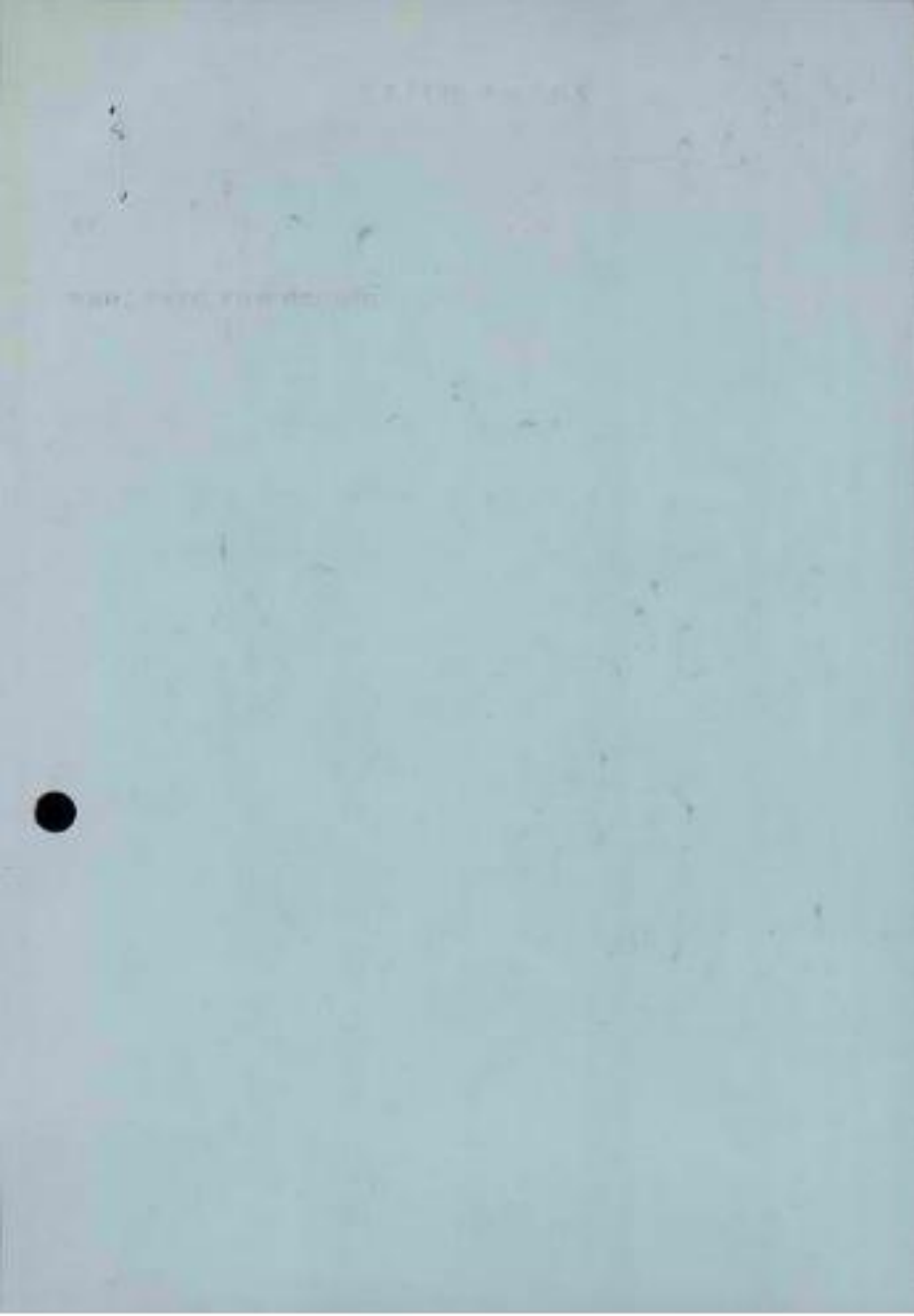
אל: ולחם חם
מאת: לשכת ראשית ממשלה.

ולחם

לחם
ולחם

ולחם
ולחם

ולחם
ולחם
ולחם
ולחם

מדינת ישראל

נציבות שירות המדינה
השירות להדרכה ולהשכלה
ירושלים

תאריך: כה' בטבת התשמ"ו
6 בינואר 1986

אל
מר אלחנן ישי
יועץ ראש הממשלה

הנדון: סמינר אקדמי לסגל הבכיר בשירות המדינה
בנושא: מוקדי מתח ומחלוקת בחברה הישראלית

כפי שמסרתי לך בשיחתנו אנו עומדים לקיים בשיחוף עם האוניברסיטה העברית בירושלים ובסיוע "קרן זיידלי" סמינר אקדמי לסגל הבכיר בשירות המדינה בנושא: "מוקדי מתח ומחלוקת בחברה הישראלית".

הסמינר מיועד לדרג הבכיר של קובעי מדיניות ומקבלי החלטות בתחומי החברה והרווחה בשירות המדינה, בתפקידי מנהלים כלליים, סגני מנהלים כלליים וראשי אגפים ושירותים מרכזיים.

בסמינר יועלו מבחר סוגיות הנוגעות למצב החברה הישראלית כיום, בדרך של תאור וניתוח שיטתיים ואובייקטיביים של עקרונות יסוד וגורמי בעייתיות בפועל או בכוח. הסמינר לא יעסוק ביישומים במובן התכליתי הצר, אלא ייועד להעשרת הרקע, להרחבת אופקים ולדיון עקרוני ברמה אקדמית במגוון שאלות אודות החברה בישראל, במהלכו יוצגו נתונים עדכניים וממצאים חדשים, מנקודת מבט אנליטית מחקרית, בהקשר תאורטי והשוואתי, על-ידי חברי סגל האוניברסיטה שהנושאים הנדונים בתחום התמחותם.

הסמינר יכלול 12 פגישות של שעתיים, אחת לשבוע במהלך סמסטר ב' והוא ייערך במרכז בובר, קמפוס האוניברסיטה העברית (חכניה הסמינר מצ"ב).

עקב חשיבות הנושא ורמת המשתתפים אנו מבקשים בזה לקבל את הסכמת ראש הממשלה להופיע בפני משתתפי הסמינר בפתיחתו או במהלכו, בנושא מתאים שייקבע על-ידו.

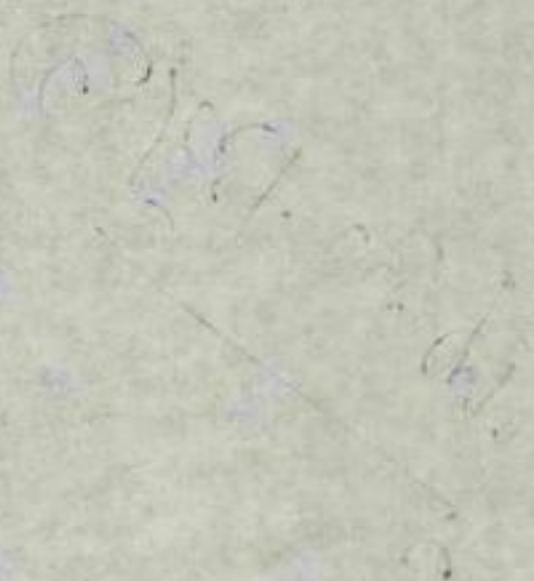
ב ב ר כ ה,

י איר בר-קול
הממונה על ההדרכה וההשכלה

העמק:
סגן נציב שירות המדינה למינהל כח-אדם

WATER LEVEL
ELEVATION
DATE

NO. 1

נציבות שירות המדינה השירות להדרכה ולהשכלה

תוכנית הסמינר:

תאריך	מרצה	נושא
1. 26.2.86	פרופ' דן הורביץ	מבט חדש על החברה הישראלית: מבוא כללי לתיאור וניתוח תיבטים בעיתיים במכנה ותיפקוד המערכת; "רויזיה" כמחקר הסוציו-פוליטי של ישראל.
2. 5.3.86	פרופ' דב פרידלנדר	תיקוני טעות כאשר "לעובדות הקשות"-מגמות דמוגרפיות בחברה הישראלית; המימד הסטטיסטי של הפערים והמחלוקות במערכת.
3. 12.3.86	פרופ' אריק כהן	בחינה מחודשת בשאלת הזהות הישראלית: מתחים ותמורות בהגדרת בסיסי הלגיטימציה הציונית; סדר חברתי, לאומיות, יהדות ואזרחות.
4. 19.3.86	ד"ר משה סמט	לשאלת דת ומדינה: הקונפליקט אודות מיסוד ערכי היהדות בישראל; הקצנה דתית-גורמיה וגילוייה; האורתו-דוקסיה לגווניה ויחסה לחברה ומדינה.
5. 2.4.86	ד"ר עזיז חידר	החברה הישראלית מנקודת מבטו של פלסטינאי! כיצד נתפשת המדינה ע"י בעל תודעה מעמדית ולאומית פלסטינית, שהוא גם חוקר ערביי ישראל ומלמד על החברה היהודית במוסד להשכלה גבוהה בשטחים.

הקטנה או הנצחה של פערים ומחלוקות בקרב אזרחי העתיד; תיפקוד המערכת החנוכית בישראל כסוכנת של שינוי חברתי. ילדים ונוער - מגמות בהווה וכיווני התפתחות צפויים.

פרופ' חיים אדלר 9.4.86 .6

האם הפער החברתי בישראל נסגר או נפתח? השוואת השוויוניות המעמדית במדינה לעומת התקופה של סרום-מדין ובירור חשיבותה של זהות עדתית להג המציאות כיום ובעתיד הנראה לעין.

פרופ' משה ליסק 16.4.86 .7

פשע וסטייה כבעיה חברתית בישראל: פשע מאורגן; עבריינות צוארון לבן; מוסר ושלוש הציבור; סטייה פוליטית שינויים בנוסחות של שמירת חוק וסד

פרופ' מנחם אמיר 7.5.86 .8

הזיקה שבין מסורות פוליטיות ותנאי סוציאליים לתפישות שונות בנושאי חוץ ובטחון: בין אידיאולוגיה ואסטרטגיה.

ד"ר גבי שפר 21.5.86 .9

יחסי כלכלה ומדינה: על קשרי הגומל שבין ארגונים במשק ואינטרסים עסקי לבין המערכת הפוליטית. (דגש על יח הממשלה-הסתדרות).

ד"ר מיכאל שלו 28.5.86 .10

סקירה הסטורית ותיאורטית של מושגי "ימין" ו"שמאל", וניתוח בעיתיות יישומם במערכת הישראלית. השלכות ריבוי התפישות הפוליטיות והסוציאל על הדמוקרטיה הישראלית, הלכה למעשה

ד"ר ברוך קנייפז 4.6.86 .11

הזיקה שבין מדעי החברה למדיניות האם נקודות ההשקפה האקדמית והפוליטית אדמיניסטרטיבית בהכר מתנגשות?

רבי-שיח מסכם בהשתתפות אנשי ציבור ואוניברסיטה: ח"כ - (מערך) ח"כ - (ליכוד) פרופ' רבקה בר-יוסף פרופ' - השם יימסר בהמשך הקורס

11.6.86 .12

1941

THE UNITED STATES
OF AMERICA

1941-1942

THE UNITED STATES OF AMERICA

THE UNITED STATES OF AMERICA
OF AMERICA
OF AMERICA
OF AMERICA

THE UNITED STATES OF AMERICA

THE UNITED STATES

OF AMERICA

OF AMERICA

THE UNITED STATES OF AMERICA

THE UNITED STATES
OF AMERICA
OF AMERICA
OF AMERICA

נציבות
שירות המדינה

מרכז
ההסברה

מזמינים אותך להשתתף בכנס
הסגל הבכיר בשירות המדינה

על חנושא

תכנית חירום לייצוב המשק

בהשתתפות
שר האוצר

יצחק מודעי

דברי פתיחה :
נציב שירות המדינה
אברהם נתן

הנחיה :
מנהל מרכז ההסברה
יעקב שיץ

הכנס יתקיים ביום שלישי, כ"ז בתמוז התשמ"ה,
16.7.1985, בשעה 13.00, במוסד ון ליר,
רח' ז'בוטינסקי 43, ירושלים

2/9/77

x

לכך

אם אלתך ישי, משכנך ביה, ירושלם.

תפילת שבת, אין אברהם (אלך) או פתח

דבר מפתח שבת, אלה יוסף בן

ברוך באמת.

אמת בלתי נשכח, בלוי כי אל

אלך מן כל אלה.

אלך נצחית בלב יחיד לך

הבדל.

ברוך משה

ואם כן

2.9.87

לכבוד

הח' יוסי גינת

באן

א.ג.

הנדון: שכ' עין אברהם (אום אל פחם)

בשכונת עין אברהם מצויים כ - 70 בתים שנבנו ללא היתר.

מש' הפנים, מתוך כוונה להסדיר את הדבר, עודד את החושבים להגיש תכניות בהתאם.

הועדה המקומית שדנה בתכנית המליצה לייעד שטח בין 1000 דונם למגורים.

הועדה המתוזזת, שמקום מושבה בחיפה בראשות בלזנר צמצמה את שטח הבניה ל- 485 דונם.

הועדה לשמירת קרקע חקלאית, קבעה כי רק 47 דונם יוכרו כאזור בניה.

אם תתקבל עמדת הועדה הנ"ל באופן סופי, כי אז ימצאו רבים מהבנינים הקיימים מחוץ

לשטח הבניה, וימשיכו להיות מוגדרים כבלתי חוקיים ובמקביל יבצר מהאחרים לכנות שם

את בניהם.

חושבי השכונה ממורמרים על עמדת הועדה לשמירת קרקע חקלאית וטוענים כי למעשה לא נפתרו

בעיותיהם. וכי ממושה של עמדת הועדה יגרום לסערת רוחות, מה עוד שנפוצו שמועות כי מרבית השטח

שנועד תחילה למען השכונה, תיועד לבסוף לבניה, לשוב יהודי סמוך אליהם.

נציגי השכונה ערערו בפני הועדה הנ"ל וערעורם עומד לידון ביום 22.9.87.

חברי ועדת הערעור הינם: 1. י. קוברסקי - יו"ר

2. ליפקה - מנכ"ל מנהל מקרקעי ישראל.

3. איתן סורוקה - משרד השיכון.

4. יעקב פרידמן - מש. החקלאות

5. יעקב בן סירא.

עמדתנו: שיש לקבל את עמדת השכונה, המבוססת על עמדת הועדה המתוזזת. יש לציין כי חושבי

השכונה הנ"ל היו והינם עד היום אנשינו.

כמו כן, יש לציין כי המועצה המקומית אום אל פחם הנשלטת ע"י רק"ת אמצה לעצמה את המקרה

הנ"ל ובדעתם להגיע עד בג"צ, ואם יזכו כבג"צ כי אז כל הקרדיט יעבור אליהם.

יש לזכור כמו כן כי מדובר באנשי אום אל פחם שקבלו את הקרקעות הנ"ל כפצוי על המקעה

אדמוניהם לאחר מלחמת השחרור. הם ממחינים להסדרת היתר בניה בשטח זה - כבר למעלה מ-8 שנים.

אין להוציא מכלל אפשרות כי במקרה שהתקבל עמדת הועדה לשמירת קרקע חקלאית יפרצו מעשי אלימות

כמחאה.

מאת ריש הגיון רב בעמדת אנשי השכונה, מוסלף כי אנו נוביל את הנושא ברוח הדברים שדלעל.

בכרבה,
יורם כץ

מדינת ישראל

משרד החינוך והתרבות

המזכירות הפדגוגית

תאריך: ל"ג בתשרי תשמ"ז
16 באוקטובר 1986

א.נ.י. מוזף
למזכיר המזכירות
18-11-86

אל: ד"ר יוסף לוי, מנהל מחוז הצפון

מאת: יו"ר המזכירות הפדגוגית

שלום רב,

הנדון: מכתבו של מר יעקב שרגאי (העתק בשלח אלי)

מיום 1.10.86

אודה לך אם תבהיר את עמדתך ואת תגובתך.

ב ב כ ה
דוד פור

העתק: מר עוזי צוק, הממונה על החינוך הטכנולוגי
מר יעקב שרגאי, מפקח
מר רן לוין, ס/הממונה על החינוך הטכנולוגי
מר סלמאן פלאח, יו"ר הוועדה לחינוך ותרבות לדרוזים
מר י' עבאס, יועץ במשרד ראש הממשלה
מר גבריאל בונד, מצ"ט
מר בנימין שרון, ס/מצ"ט

משרד ראש הממשלה

ש מ ר

לשכת השר עזר ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי

יג' אדר ב' התשמ"ו
24 מרץ 86
51.0/4

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש הממשלה

אדוני ראש הממשלה,

הנדון: הקמת ועדת חקירה לשינוי תחום השיפוט של אום אל-פחם

בדיון שקיימנו לאחרונה בוועדה המרכזית לבטחון בהשתתפות גורמי הבטחון ובציגי הסוכנות היהודית, הגענו למסקנה כי אין מנוס מהוצאת כל האיזור שממערב לכביש ואדי-עארה מתחום השיפוט של אום אל-פחם. פעולה זו חיונית משתי סיבות:

א. להקמת שני יישובים חדשים באיזור.

ב. למנוע הפיכת כביש ואדי עארה ל"רחוב" של אום אל-פחם.

תחום השיפוט הנוכחי של העיר אום אל-פחם הוא 26,000 דונם לעומת כ - 7000 דונם של רמת-גן. כשטח המיועד להוצאה מתחום א.א.פחם קיימים שתי שלוחות חוץ שהן כפרי - בת ("ח'ירכות") של א.א.פחם: עין אברהים ואלביאר. בסמוך להם היישובים מעאויה, משירפה, מוסמוס ואלביאדה שבעבר היו כפרי - בת של א.א.פחם ובמשך השנים הפכו ליישובים אך אין להם כל מעמד מוניציפאלי.

הצעתנו היא להקים מועצה איזורית או חבלית משותפת לכל היישובים הללו ולהכריז עליהם כשטח שיפוט נפרד, או לחילופין מספר מצומצם של מועצות מקומיות. הצעה זו תפתור גם את בעיות הפיתוח של יישובים אלה שאין להם כל דואג.

מצ"ב העתק מכתבו של ראש עיריית שפרעם אליך, החותם כיו"ר "הועד הארצי של

משרד ראש הממשלה

לשכת השר עזר ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי

- 2 -

ראשי הרשויות המקומיות הערביות", המציע הקמת מועצה כזאת.
מכתב זה מעניק לנו לגיטימציה ציבורית לפעול להקמת ועדת חקירה לבדיקת
תחום השיפוט של אום אל - פחם ובנותיה.
במקביל אנו עורכים עבודת שטח לגרום ליוזמה מקומית של התושבים שיבקשו לצאת
מתחום השיפוט של אום אל פחם.

לאור האמור, אודה לך אם תשוחח עם שר הפנים ותתמוך בהקמת ועדת חקירה
כנ"ל.

בברכה

גינת

יוסף

העתקים:

- השר עזר ויצמן

- מר אלחנן ישי, יועץ רה"מ ✓

לאזורי פיתוח

التاريخ
26.2.86
תאריך

رقم
מס

לכבוד ראש הממשלה

מר שמעון פרס,

ירושלים

שלום רב,

הנדון: ישובים ערביים בלי רשות מקומית.

הביני להביא לידיעתכם כי בסקטור הערבי יש עדין רכוזי תושבים לא חייבים לרשות מקומית או מועצה אזורית, דבר אשר מובע בעדם מקבלת שירותים חיוניים ובסיסיים, והתושבים האלו נשארו בלי כתובת במיוחד מאחר ועידן הטובתארים הסתיים.

דוגמא לכך ליוסבים (במשולש הצפוני) מוסמס, מחירפה, עין אברהים מועאויה, ביאר, אין רשות מקומית ואני מציע לבנות להקים מועצה אזורית שתשרת את הישובים הנ"ל.

וכמו כן יש ישובים כמו ברסעה, עין סהלה, אום קוטוב. ומאידך ישנם ישובים כנגב כדוגמת ראהם שתושביו מונים יותר מ-20.000 תושב, ותל - סבע, בישובים אלו ישנה מועצה קרואה מתקופה ארוכה, וראש הרשות אינו גמבה מתושבי המקום.

מקרים אלו גורמים הרגשה של מרידות ותסכול אצל התושבים, ופוגמים באופן ואיכות השירותים המוענקים להם.

לאור חשיבות הנושא הביני פויה לכבודכם ולכבוד שר הפנים בבקשה להתערבותכם המהירה, למען פתרון בעיות אלו, ודאגתכם להקמת מועצות אזוריות ומקומיות אשר ישרתו את תושבי המקום ופריכת בחירות מקומיות לבחירת ראש הרשות, כמקובל בחוק.

כלי תקנה שבקשותי ימצאו ארון קטבת.

עם יוזם החודות

א. ברוך חוסין

יושב ראש הוועד הארצי
לרשויות מקומיות
ערביות

העתקים - כבוד שר הפנים מר יצחק פרץ

" - כבוד השר עוזר ויצמן.

" - כבוד מנכ"ל משרד הפנים - מר

קורנסקי.

משרד ראש הממשלה

- ס ו ד י -

לשכת השר עוז ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי
כא' אב התשמ"ה
29 יולי 85

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש הממשלה

אדוני ראש הממשלה,

הנדון: אמצעי ענישה למחבלים

1. כאנתרופולוג-מזרחן, החוקר מזה 12 שנה את החברה הערבית (ספרי על נקמות דם עומד לצאת לאור בקרוב) ברצוני להציע מדיניות ענישה למחבלים המבוססת על הנורמות החברתיות המקובלות והמוכנות בחברה הערבית.

בחברה הערבית קיימת אחריות קולקטיבית של קבוצות השארות ל - 5 דורות. כאשר פורץ סכסוך דמים כל קבוצת השארות של הצד הפוגע חשופים לנקמת דם. בכל סכסוך דמים עד היום במגזר הערבי, ישנה תביעה מהמשפחה הנפגעת להגלות את המשפחה הפוגעת במשפחה מורחבת על כל קבוצת 5 הדורות שלה בשל האחריות הקולקטיבית. בחברה הערבית רואים עונש קולקטיבי על פגיעה פיזית כדבר טיבעי נורמטיבי. כך למשל, במלחמת השחרור כאשר בדווי ערב א-צביח פגעו בשבעה יהודים מבית קשת, ביניהם ברחו לירדן ולסוריה, ואלה שנשארו בארץ שינו שמם לערב א-שיכלי משום הפחד מנקמה קולקטיבית אותה ראו כדבר טיבעי.

דוגמה אחרת: כאשר המשולש הקטן עבר לידי ישראל, אחרי הסכמי רודוס, משפחות של אנשים שהיו קשורים בפגיעה ביהודים אפילו במאורעות 1936-39 לא עברו לשטח ישראל. קרובי משפחתם הרחוקים שינו את שם משפחתם לאחר. נורמות התנהגותיות אלה מקובלות בכל ארצות ערב.

הצעה

בכל מקרה של פגיעת מחבלים בה יש פגיעה בנפש, להגלות את המחבלים עם קרובי משפחתם. דרגות הקירבה יקבעו לגופו של עניין (במקרה של בחור צעיר - אחים עם משפחותיהם הגרעיניות, במקרים אחרים: האב ואחי האב ומשפחותיהם).

משרד ראש הממשלה

- 2 -

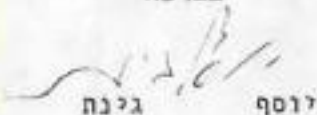
לשכת השר עזר ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי

גם לגבי הריסת בתים, יהיה זה טבעי ומקובל על האוכלוסיה שיהרסו
גם בתים של קרובי משפחה בדריגה הנ"ל.

2. בעקבות הרצח של זוג המורים על ידי בני הכפר ערבונה שבנפת ג'נין,
מוצע לנצל את התבטאויות ראשי הכפר וגורמים מתונים אחרים - הנובעת
מלחץ וחשש לענישה - לצרכי הסברה בשטחים באמצעות כלי התקשורת
האלקטרוניים. יש לקיים דאיונות טלויזיוניים מורחבים עם מח"תאר
הכפר וכפרים סמוכים, כך יש גם לנהוג במקרים אחרים.
3. אין זו הפעם הראשונה שערכי שהיה ידוע בקשר חיובי עם השלטון הישראלי
נתפס אח"כ בפעולה עויינת, קרה שערכי מקבל "פרס" או יחס מיוחד מהשלטון
חש צורך "לתקן" זאת במסגרת פעילות עויינת, כתוצאה של לחץ חברתי -
פסיכולוגי מצד החברה, לפי מודל זה, הנבי מציע מעקב צמוד אחר גורמים
כנ"ל שקיבלו "פרסים" ויחס מיוחד מהשלטונות. מחקר ובדיקה של התופעה
יכולים לסייע בידינו לאתר פעילות דומה בעתיד, ולקבל מידע על אלה
המנסים להשפיע עליו "לתקן" את התנהגותו.

אין בהצעה של סעיף 3 כל כוונה "ללמד" את שרתי הבטחון, העושים עבודה
מעולה, אלא אני רוצה להציג מודל שבו מודגש ההיבט החברתי - אנתרופולוגי
שהינו בר ייסום.

בברכה

יוסף גיבון

העתק: השר עזר ויצמן

משרד ראש הממשלה

- ס ו ד י -

לשכת השר עזר ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי

יא'	אב	התשמ"ה
29	יולי	85

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש הממשלה

אדוני ראש הממשלה,

הנדון: פגישות עם אישים בשטחים

סימננו רבים מעידים כי לאחרונה יש רצון מצד מנהיגים בשטחים להידבר עם הממשלה בישראל. על פי סקר שפורסם לאחרונה 70% מערביי השטחים תומכים בהידברות.

לדעתי, אין אנו קוראים נכון את המפה הפוליטית בשטחים. הצעתי היא: להרכיב בפגישות עם אישים בשטחים כדוגמת פגישתך עם אליאס פריג' וחכמת אלמצרי נפגישת השר ויצמן עם רשאר א-שוא.

על מנת להביא להרחבת מעגל הפגישות הנבי מציע לחלק את הפגישות לשני דרגים: דרג של שרים מול המנהיגות הבולטת בשטחים ומצד שני דרג של פקידים בכירים דוגמת מזכיר הממשלה - ד"ר יוסי ביילין, היועץ המדיני - ד"ר נמרוד גובליק והח"מ עם אישים בשורה השניה. אמנם אין לצפות שהמפגשים ישנו את המפה הפוליטית באיזור אולם הן תכאנה לשתי תוצאות לואי חשובות:

- א. פגישות אלה יביאו לביטול הארגונים הפלסטיניים וממסד אש"פ.
- ב. בעת פגישות ואוירה של הידברות יפחת מספר הפיגועים המתוכננים ובודאי שאירועים ספונטניים של יידי אבנים אף הם יפחתו.

אשמח לעמוד לרשותך להרחבת הדיון בנושא.

בברכה

יוסף
גינת

העתק: השר עזר ויצמן

משרד ראש הממשלה

- א י ש י -

לשכת השר עזר ויצמן
המטה לתיאום בינמשרדי

תשס"ה	אב	יא'
85	יולי	29

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש הממשלה

אדוני ראש הממשלה,

הנדון: תיאום הפעולה בין לשכת השר ויצמן, מפלגת
העבודה והסתדרות בענייני המגזר הערבי

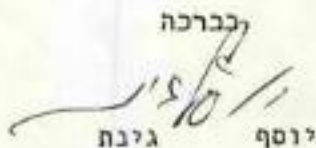
קיימת היום אפשרות שלא היתה בעבר לתיאום בין המערכת הממשלתית,
המפלגתית וההסתדרותית בפעולתם במגזר הערבי. הדבר מתקשר להצעתי
להקים רשימה ערבית בילווית למפלגת העבודה לקראת הבחירות הבאות לכנסת.
לאחרונה, הצלחתי להקים קשר הדוק עם המחלקה הערבית של ההסתדרות
בראשותו של הח' יעקב כהן אך לדאבוני, המכנה הקיים היום במפלגה מונע את
התיאום המלא.

הצעתי היא להקים ועדת הגוי לתיאום בין הגופים שבראשה יעמוד שר
והיא תנווט את ענייני המפלגה במגזר הערבי. נראה לי שהשר ויצמן יתאים
לרכז את הנושא.

דוד זכריה, שהוא פעיל בשטח כל השנים, פועל עתה כאופן חלקי באיזור
המשולש. חשוב שתקרא לו לשיחה על מנת לשמוע הדברים מנקודת ראות של
פעיל המפלגה בשטח.

לסיכום, יש לדעתי למצוא דרך לקיים תיאום מלא בין 3 הגופים דלעיל
בפעולתם במגזר הערבי.

בברכה

יוסף גיבון

המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי

רח' רמברנדט 32, תל-אביב 64045, טל. 249889-03

"יום אין קמח אין תורה"
דברי חז"ל

1 במאי 1986

כ

לכבוד

הר"ר אברהם ישי

נכבד,

הצטרפנו שלא יכולת להשתתף בדיון שנערך בכנסת בחסות
השר יגאל הורביץ, סגן-השר עדי אמורי וח"כ דן תיכון בנושא
חכנון וצמיחה כלכלית.

לוטת תמצא חוברת של מאמרים בנושא זה מפרי עטו של האורח
שהוצג בדיון, הלווד פיטר באואר.

רצופה גם רשימת פרסומים של המרכז הישראלי ונסמח לשלוח
לך כל פרסום שחשמן על הדף הוצ"ב.

נסמח לשמוע הגובות, הערות והצעות.

בברכה,

דניאל דורון

דניאל דורון

לוסא

דניאל דורון, מנהל
פרופ' דוד לבנהר, מנהל המחקר
ע"ד יגאל סלונים, יועץ משפטי
דעה מיעוט
פרופ' צבי אופיר
ד"ר צבי אקשטיין
ד"ר משה ברנבסקי
ד"ר בנימין בנטל
פרופ' אורי בן ציון
ד"ר מנחם ברנר
ד"ר דן גבעלי
ד"ר יצחק גולדברג
ד"ר דן גלאי
ד"ר גרשון דורון
פרופ' שדד הוכמן
מחז' אריה הילמן
פרופ' אהרון ירון
פרופ' אליקים כץ
ד"ר צבי ליבר
ד"ר יהושע ליברמן
ד"ר יורם לנדסקי
פרופ' אריה מליק
פרופ' עמואל מורקס
ד"ר יצחק סמארי
ד"ר ויקי סילבר
פרופ' מרשל סרנט
ד"ר יעקב עמית
ד"ר גרשון פישלון
ד"ר טייבן פלאוט
ד"ר אברהם פרידמן
ד"ר דניאל פלד
ד"ר עוזד פלמן
ד"ר אוריאל פרוקצית
פרופ' יעקב פרוש
ד"ר יוסף פרידמן
ד"ר משה קים
פרופ' אפרים צדקה
ד"ר אק' קירשנבאום
ד"ר אבנר קלעי
ד"ר אבנר רביד
ד"ר יעקב רוזנברג
פרופ' אסף רוין
פרופ' אוריאל רייכמן
ד"ר מנחם שפיר
פרופ' איתן ששינסקי
פרופ' דוד ששון

FRIENDS OF THE ISRAEL CENTER FOR SOCIAL AND ECONOMIC PROGRESS

BARON GUY DE ROTHISCHILD, CHAIRMAN INTERNATIONAL BOARD

U.S. BOARD OF GOVERNORS

Dr. Irwin M. Stelzer, Chairman, Prof. Irving Kristol, Vice Chairman, Leo Kahn, Vice Chairman, Stephen M. Peck, Vice Chairman,
Leonard R. Strelitz, Vice Chairman, Col. Carl Henry, Eugene Grant, Prof. David Meiselman, Milton Schubert, Secretary, Daniel Doron, Director,
Howard Berkowitz, Leon H. Brachman, Judge Matthew Brown, Midge Decter, Richard J. Fox, Alexander Grass, Roger Hertog, Joan Lipsitz, Nathan
Lipson, Prof. Henry G. Mann, Edward Minor, Max Rahn, Joseph H. Reich, Prof. Seymour Siegel, Stephen Shalom, Prof. David Sidorsky, Kenneth B.
Squires, Stanley W. Snider, Prof. Herbert Stein, James St. Tach Gordon Zacks.

פארע
פ.ט. ה.אלאר

תכנון, שיווקיות וצמיחה כלכלית

המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי
רח' רמברנדט 32, תל-אביב 64045, ת.ד. 11050, מיקוד 61110 טל. 03-249889

"אם אין קמת אין תורה"
פרטי אבות

התוכן:

1. כלכלת השוק או תכנון מרכזי בצמיחה כלכלית. עם פרופ' בזיל יימי.
2. סיוע חוץ - פרס למנצלים
3. השאיפה לשוויוניות
4. הלקח של הונג קונג.

תולדות חיים

פיטר באואר (פרופ' לורד באואר): כיהן בשנים 60'1947 בתפקידים אקדמיים בכירים והיה פרופסור חבר באוניברסיטת קמברידג'. בשנים 83'1960 כיהן כפרופסור לכלכלה בלונדון סקול אוף אקונומיקס, אוניברסיטת לונדון. בשנת 1975 נבחר לעמית האקדמיה הבריטית למדעים וב-1982 הוענק לו תואר לורד על תרומתו המחקרית בתחום כלכלת פיתוח. לורד באואר הוא מרצה אורח באוניברסיטאות רבות בארה"ב, באירופה, באסיה ובאפריקה. פרסם ספרים ומאמרים רבים על כלכלה יישומית, בייחוד על כלכלת פיתוח. ב"ניו-יורק רוויו אוף בוקס" תואר לאחרונה פרופסור באואר כ"אחד מכלכלני הפתוח המצטיינים ביותר בעולם".

המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי

זכרית על מנת לאפשר לזכות הצבורי בענייני כלכלה להשתמש על עובדות, וכא על דעות או השקפות נכונות. הידע שיישם מן המחקרים הללו לא יישאר בתחומי האקדמיה אלא יופץ בקרב צבור רחב על ידי חקיקת משולבת של פרסומים, סמינרים, ימי עיון וכנסים שיוסמו הכרזות דיון המורכבות מצדדי צבור יאונים, מאקדמאים וממומחים מן הארץ ומחוצה לה. עדיפות תינתן לבעיות כלכליות ד זמנות של המדינה, כמו תוכניות של איזון הכנס, מצב מאון התשלומים, חקיקת החוץ והכנסים, דרכי מיסוי והשפעתן על צמיחה כלכלית, בעיות פיתוח תעשייתי, בעיות תחבורה, תקשורת דיור וכדומה. לכל הנושאים הללו תכדקנה האמצעיות ליישום עקרונות כלכלת השוק במטרה לעודד את היוזמה, המאמצ והחדשנות, ולהביא לשגשוג כלכלי שיפחית את הפערים החברתיים, יסייע בבלימת היוזמה ובעודד עלייתם של אלה היכולים לתרום לפיתוח הממשל והחברה.

המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי הוקם כעמותה שלא למטרות רווח, על מנת לחקור מדוע ישראל, שתושבית משופעים כלכליים בה מנווים, מתחייבת בבעיות כלכליות בה מרובות, והאם התערבות ממשלתית נוספת או ייבונה יותר - כלומר יותר תכנון והקצאת משאבים על ידי גורם מרכזי - עשויים אמנם לסייע במתרון למרות שלעילות המרכז היא חינוכית, כלכלית ומערכתית, ומיועדת לשנות ארוך, המרכז יסייע גם במציאת מטרות מעשיות לבעיות השעה. בכוונת מייסדיו, אקדמאים ומנהיגי צבור מישראל ומן התמחה, ללכת בדרכם של מכוני מחקר כלכליים וחברתיים מן העולם המערבי, אשר הצליחו לתרום תרומה חשובה לדיון הצבורי ולמדיניות הכלכלית, אפסיי שאין הם מעורבים ישירות במעשה המדינאי או הכלכלי. המרכז יענה לדיון רעיונות כלכליים חדשים, ויבדוק היצע ניתן ליישום הלכה למעשה. לצורך זה יזום המרכז מחקרים שיספקו מידע מהימן

ניירות העמדה מוצאים לאור על-ידי המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי כדי לקדם את הדיון הציבורי. הם מביעים את דעת מחבריהם ולא את דעת המרכז.

Friends of The Israel Center for Social and Economic Progress

58 West 68 Street New York, NY 10023
212/877-3669

Baron Guy de Rothschild
Chairman

International Board

U.S. BOARD OF GOVERNORS:

Directors:

Dr. Irwin M. Stelzer, Chairman*

Prof. Irving Kristol, Vice Chairman*

Leo Kahn, Vice Chairman

Stephen M. Peck, Vice Chairman

Leonard R. Strelitz, Vice Chairman

Col. Carl Henry

Eugene Grant

Prof. David Meiselman

Milton Schublin, Secretary

Daniel Doron, Director**

Howard Berkowitz
New York, NY

Leon H. Brachman
Fort Worth, TX

Judge Matthew Brown
Boston, MA

Midge Decker
New York, NY

Richard J. Fox
Narberth, PA

Alexander Gross
Harrisburg, PA

Roger Hartog
New York, NY

Joan Lipson
Atlanta, GA

Nathan Lipson
Atlanta, GA

Prof. Henry G. Marine
Atlanta, GA

Edward Minor
Chicago, IL

Max Rabner
Cleveland, OH

Joseph H. Reich
New York, NY

Prof. Seymour Siegel
Washington, DC

* Academic Advisory Board

Stephen Shalom
New York, NY

Prof. David Sidorsky
New York, NY

Kenneth B. Smilen
New York, NY

Stanley W. Snider
Sudbury, MA

Prof. Herbert Stein
Washington, DC

James St. Tsch
New York, NY

Gordon Zacks
Columbus, OH

* Executive Committee

חברי הוועדה המייעצת של המרכז הישראלי
לקידום חברתי וכלכלי

דניאל דורון, מנהל
פרופ' דוד לבהרי, מנהל המחקר
ע"ד יגאל סלונים, יו"ר משפטי

העדה מייעצת:

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת בר-אילן
אוניברסיטת חיפה

הטכניון חיפה
הטכניון חיפה

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת בר-אילן

האוניברסיטה העברית
האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב

אוניברסיטת בר-אילן
אוניברסיטת חיפה
אוניברסיטת תל אביב

אוניברסיטת בר-אילן
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת בר-אילן

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת בר-אילן

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת חיפה
אוניברסיטת תל אביב

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת בר-אילן
האוניברסיטה העברית

אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת תל אביב
הטכניון חיפה

האוניברסיטה העברית
האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב

אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת תל אביב
הטכניון חיפה

האוניברסיטה העברית
הטכניון חיפה
האוניברסיטה העברית

האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת בר-אילן
אוניברסיטת חיפה

אוניברסיטת תל אביב
הטכניון חיפה
אוניברסיטת תל אביב

הטכניון חיפה
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת חיפה

אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת חיפה
אוניברסיטת בר-אילן

אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת תל אביב
אוניברסיטת חיפה

אוניברסיטת חיפה
האוניברסיטה העברית
אוניברסיטת תל אביב

פרופ' צבי אומיר
ד"ר צבי אקשטיין

ד"ר משה בורנבסקי
פרופ' נחום ביגר

ד"ר בנימין בנטל
פרופ' אורי ברציון

ד"ר מנחם ברנר
ד"ר דן גבעולי

ד"ר יצחק גולדברג
פרופ' דן גלאי

ד"ר ישראל גלעד
ד"ר גדעון דורון

פרופ' שדד הלכמן
פרופ' אהרון יורן

פרופ' אליקים כר
ד"ר צבי ליבר

ד"ר יהושע ליברמן
ד"ר יורם לנדסקורן

פרופ' ארית מלניק
פרופ' עמנואל מרקס

ד"ר יצחק סדארי
ד"ר זיק סילבר

פרופ' מרשל סרנט
ד"ר יעקב עמירוד

ד"ר גדעון מישלון
ד"ר סטיבן מלאוט

פרופ' אברהם מרידמן
ד"ר דניאל פלד

פרופ' אוריאל פרוקציה
פרופ' יעקב פרוש

ד"ר משה קים
פרופ' אפרים צדקה

ד"ר אלן קורשנבאום
ד"ר אבנר קלמי

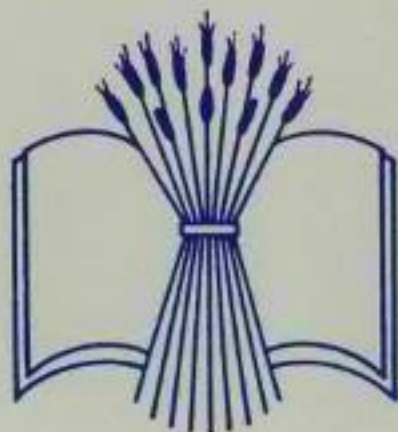
ד"ר אביר רביד
ד"ר יעקב רוזנברג

פרופ' אסף רוין
פרופ' אוריאל רייכמן

ד"ר מנחם שפירל
פרופ' איתן שטינסקי

פרופ' דוד ששון

המרכז הישראלי
לקידום חברתי וכלכלי

"אם אין קמח אין תורה"
מריק אמת

רח' רמברנדט 32 תל אביב 64045
טל. 03-249889

מאז קום המדינה היו תושבי ישראל טרודים בבעיות חוץ ובטחון, שהיו חיוניות לקיומם ולעתידם. אבל שלומה ועתידה של המדינה תלויים בחוסנה הכלכלי לא פחות מאשר בכוחה הצבאי, כי גם הכוח הצבאי מבוסס, ככלות הכול, על כלכלה בריאה ויצרנית. יתר על כן, משברים כלכליים חוזרים ונשנים עלולים להחריף את הבעיות החברתיות הקשות. שישראל מתמודדת עמן ולעצור את יציבותה.

הצורך בקליטה מהירה של עלייה גדולה, וסיבות היסטוריות אחרות, גרמו שהתפתח בישראל משטר כלכלי ריכוזי המבוסס על "הכוונת" המשק על ידי הממשלה, כלומר על הקצאה ביורוקרטית של המשאבים הכלכליים. הממשלה גובה מן הציבור, בצורות שונות, את חלק הארי של המשאבים הכלכליים, ולאחר מכן מחלקת אותם לפי שקולים לא כלכליים ובכך היא מונעת מכוחות השוק לעשות זאת ביעילות. כדי להבין את גודל המעורבות של הממשלה במשק ואת היקף שליטתה בו, די אם נציין כי ישראל עומדת במקום הראשון בעולם החופשי בגודל ההוצאה הממשלתית יחסית לתוצר הלאומי.

ישראלים רבים הורגלו לחשוב ששליטה ממשלתית כה רחבה במשק היא מדרך הטבע, כי ללא תכנון מרכזי והכוונה ממשלתית לא יוכל המשק לבצע משימות לאומיות. יתר על כן, יש החוששים שמשק חפשי עלול לגרום לאנרכיה כלכלית, לניצול, להנצחת אי-השוויון ולאבטלה כרונית. אולם כיום ברור שהשתלטות הממשלה על המשק מעוותת את תהליכי השוק וגורמת להתרחבות הסקטור הבלתי יצרני על חשבון הסקטור היצרני. בגלל הביורוקרטיזציה הגוברת גדלים חוסרי היעילות והבזבז, יחסי העבודה מתדרדרים, שוקי ההון מתנוונים, היוזמה הפריון והצמיחה נבלמים. הגרעון במאזן התשלומים הולך וגדל, והחוב החיצוני והפנימי של ישראל נעשה אחד הגבוהים בעולם לגולגולת. על אף עול מיסים, שהוא מן הגבוהים בעולם, 50% מההכנסה הלאומית, הגרעון הממשלתי גדל והלך והממשלה כסתה

אותו בחלקו על-ידי הדפסת כסף שגרמה לאינפלציה דוהרת. האינפלציה, שהיא מס סמוי אך מזיק מאד, ערערה את המערכת הכלכלית והחריפה את הקיטוב החברתי. המשק הישראלי הלך ואיבד את כושר תחרותו, וחולשתו ותלותו הגוברת בסיוע מן החוץ מאיימים על בטחונו ועל עצמאותה של ישראל.

חולשה דומה מאפיינת את כל המשקים שבהם שליטת הממשלה על המשק היא כמעט מוחלטת, ואפילו כאשר מקבלים משקים אלה עזרה מאסיבית מבחוץ. לעומת זאת, במדינות שבהן החופש הכלכלי רב יותר, ומעורבות הממשלה במשק מצומצמת, הכלכלה משגשגת והחברה יציבה יותר. כלומר, השתלטות פוליטית על המשק לא זו בלבד שאינה עוזרת להשיג את המטרות הלאומיות, כגון קליטת העלייה, פיזור האוכלוסיה והפגת המתחים החברתיים אלא מפריעה בהשגת מטרות אלו.

מטרות ודרכי פעולה

המרכז הישראלי לקדום חברתי וכלכלי הוקם כעמותה שלא למטרות רווח, על-מנת לחקור מדוע ישראל, שתושביה משופעים בשרים כה מגוונים, מתייחסת בבעיות כלכליות כה מרובות, והאם התערבות ממשלתית נוספת או "נכונה יותר" – כלומר יתר תכנון והקצאת משאבים על-ידי גורם מרכזי – אמנם עשויים לסייע בפתרון. אף-על-פי שפעילות המרכז היא חינוכית, **בלתי מפלגתית**, ומכוונת לטווח ארוך, יסייע המרכז גם במציאת פתרונות מעשיים לבעיות השעה.

בכוונת מייסדיו, אקדמאים ומנהיגי ציבור מישראל ומן התפוצה, ללכת בדרכי מכוני מחקר כלכליים וחברתיים בעולם המערבי, אשר הצליחו לתרום תרומה חשובה לדיון הציבורי ולמדיניות הכלכלית, אף-על-פי שאין הם מעורבים ישירות בעשייה הפוליטית או הכלכלית. המרכז מעלה לדיון רעיונות כלכליים חדשים, ובדוק כיצד אפשר ליישםם הלכה למעשה. לצורך זה יוזם המרכז מחקרים שיספקו מידע מהימן ובדוק על מנת לאפשר לזיכוח הציבורי בעניני כלכלה להסתמך על עובדות, ולא על דעות

או השערות גרידא. הידע המופק מן המחקרים הללו לא נשאר בתחומי האקדמיה אלא מופץ בקרב ציבור רחב על-ידי תכנית משולבת של פרסומים, סמינרים, ימי עיון וכנסים המזמנים קבוצות דיון המורכבות מנציגי ציבור שונים, מאקדמאים וממומחים מן הארץ ומחוצה לה. עדיפות ניתנת לבעיות כלכליות דחופות של המדינה, כמו תיפקודו של שוק ההון, מצב מאזן-התשלומים, חובות החוץ והפנים, דרכי מיסוי ותחוקה והשפעתן על הצמיחה הכלכלית, בעיות פיתוח תעשייתי, בעיות תחבורה, תקשורת, דיור וכדומה. נבדקות האפשרויות ליישם את עקרונות כלכלת השוק בכל הנושאים הללו, במטרה לעודד את היוזמה, המאמץ והחדשנות, ולהביא לשגשוג כלכלי שיקטיף את הפערים החברתיים, יסייע בבלימת הירידה ובעידוד עלייתם של אלה היכולים לתרום לפיתוח המשק והחברה.

המרכז מתרגם ומוציא לאור ספרי מופת בכלכלת השוק ובמדעי החברה, שמסקנותיהם ניתנות ליישום בישראל, וכן מעודד מחברים ישראלים לכתוב על נושאים כאלה. כדי לדרבן דיון ציבורי על נושאי כלכלה גם בקרב תלמידי תיכון ואוניברסיטאות, יוזם המרכז תחרויות בכתובת מסות, קבוצות ויכוח, וכן מחלק פרסים שנתיים לעבודות מאסטר ודוקטור מצטיינות התורמות לדיון הציבורי בעקרונות כלכלת השוק. המרכז יוציא לאור כתבי-עת שיעסקו בליבון בעיות יסוד חברתיות וכלכליות ויישום מסקנותיהן בישראל. כן יתוארו בהם פעילותם של אנשי משק מישראל ומן התפוצה שיכולים לשמש מופת לזמות.

המרכז יעסוק גם בליבון שאלות ערכיות הקשורות בפעילות הכלכלית, כדי לברר אם ערכי המוסר היהודיים ועקרונות הצדק החברתי אמנם מחייבים ריכוזיות כלכלית או אם הם יכולים לעלות בקנה אחד עם משטר של חופש כלכלי ושל חרות הפרט. תבדק גם האפשרות ליישם את עקרון החלוציות, ששימש גורם מרכזי בפיתוח הארץ, לתכנים חדשים, על-מנת לעשותנו לחברה יצרנית ועצמאית, שאינה תלויה בחסדי אחרים, אלא חיה מפרי עמלה.

בין צמיחה לתכנון

הממשלה יכולה לפעול בדרכים פשוטות ומציאותיות יותר להכשרת תנאים לצמיחה – מאשר הכוונה ותכנון מרכזיים

מאת דניאל דורון

הכותב הוא מנהל המרכז הישראלי לקידום תרבותי וכלכלי

קצב התמלה הפוליטית שנוצרה סביב עידוד הצמיחה, לא לוכנה כראוי השאלה מה היא בעצם צמיחה כלכלית, מה מורו אותה, ואם תמיד היא רצויה. התגורה המקובלת על הכלכלנים היא אמנם שימושית, אך ניתנת לפירוש מטעה. לדירם, צמיחה נמדדת בגידול רכישהני בתוצר הלאומי הכוללי וגידול כזה מבטא, בדרך כלל, עלייה בפריון ון של הון ון של העובד – שהיא, ורק היא, יכולה לנרם לצמיחה אמיתית ולעלייה לאורך זמן ברמת החיים. אך לפי שבמדידת התוצר הלאומי הכוללי נכללות הרבה פעילות שאינן מעלות את הפריון, כגון הרבה מפעולות הממשלה, ייתכן גם ייתכן גידול בתוצר שלא יביא לעלייה ברמת החיים ואפילו ינרם להנמכתה.

יתר על כן, ייתכן אפילו גידול בתוצר של הסקטור היצרני שינרם לירידה בפריון במקום להרחבתו. כל מפעל שהוקם במשק נרם בגידול בתוצר, גם אם מתברר לאחר זמן כי הוא מייצר פחות ממה שהושקע בו בהון ובאמצעי ייצור, וכך תיתכן עלייה בתוצר בעקבותיה תחול נסיגה כלכלית, יש המוענים כי העלייה המרשימה בתוצר של ישראל בשנות השישים היתה כזאת, מכיוון שאו נוצר המבנה הכלכלי יעיל של המשק, שאת תוצאותיו אנו חווים ב"אתא", ב"מספנות ישראל", ב"סולל בונה" וב"מנועי בית"שמש". הגידול המרשים בתל"ג בשנות השישים נבע לרעתם מהתרחבות עצומה בכנייה בייצור בכנייה הציבורית, ומהתרחבות הסרת מעצורים של הסקטור הציבורי, וזו היתה לרועץ למשק בשנות השבעים והשמנים.

ראוי לרן בעוד כלכלימושיגים הקשור בצמיחה, רבים חושבים עדיין שהיא תלויה בתכנון ובחכמה ממשלתיים. הדוגלים במעורבות ממשלתית מפלגנים לשתי קבוצות עיקריות: אלה הדורשים שהממשלה תסייע למפעלים נכשלים כדי "להגן על העובדים", ואלה המאמינים שהממשלה יכולה וחיבת להקים רשות לתכנון אסטרטגי, שתכוון את המשק ומכריזה לצמות הראשינים מוענים, ובצדק, כי אין כיום בעולם

כלכלה שכולה חופשית, וכי אפילו במדינות המערב, הממשלה מתערבת בכלכלה כדי לפתור בעיות חברתיות, אך לא זו השאלה, אלא מה סוג מעורבותה, באיזו מידה היא מתערבת ואם התערבות להצלת מפעלים כושלים אמנם תצמצם את האבטלה.

כדי להציל מפעלים כושלים, חייבת הממשלה להטות משאבים ממפעלים מצליחים ובכך היא גורמת לגידול כלכלי ולא לצמיחה. ראוי, כמובן, לדאוג לעובדים שנפלו קורבן למדיניות ממשלתית שעוררה הקמת מפעלים בלתי יעילים. אך ספק אם הדרך הנכונה לעשות זאת היא חזרה על הפעשים שנרמו לי משבר מלכתחילה, והעלולים לזרזים את אסון האבטלה.

גם בין אלה המטילים ספק בתכונה שנהצלת מפעלים כושלים, יש המאמינים כי ראוי שהממשלה תיתן למשק "כיוון ודחיסה". כדברי יועץ כלכלי בכיר, על מנת לעודד צמיחה, סענתם היא שונה חברה כאי"ביאם, שמחזור עסקיה עולה על התל"ג של מדינת ישראל, גם היא מנתבת פעולותיה על פי מדיניות אסטרטגית, ואם כך, מדוע ניסוח מדיניות כזאת על ידי מדינת ישראל אמור להפריע?

השוואה מעורבת

ואולם ההשוואה עם אייביאם מופרכת מיסודה. ראשית, שלא כמדינת ישראל, שניהלה אינו מן המפורסמים ביעילותה, אייביאם היא חברה עסקית, ולכן היא שומרת על יעילות ותחרותיות ואיננה מקצה משאבים על פי שיקולים פוליטיים. אף על פי כן נכשלה אייביאם פעמים מספר ומתחרים, כחברת "אפל", הצליחו לכבוש ממנה פלח שוק גדולים: קיימת גם אפשרות, שלמרות התכנון האסטרטגי ואולי בנינו, תעשה אייביאם בעתיד שגיאות רציניות יותר ותשלם את המחיר בפשיטת רגל. כך שההשוואה בין חברה עסקית ותחונה לריסצפי ליתר של השוק לבין מדינה שממשיכה תיה ודרכי פעולתה פוליטיות, אינה תקפה כלל וכלל.

עם זאת, קשה להאמין שאנשי התכנון של אייביאם נטלים בכשרם מאנשי משרדו של גר יע קבי, ולכן יש להסיק מכישלונותיהם, שאפילו לחברה השולטת במגזריות מוגדר הטוב לא יכולה להיות כל האינפורמציה, וגם אילו והיתה לה, לא היה ביכולתה לעכל אותה ולפעול לפיה. על אחת כמה

וכמה כשהמדינה במשק כה מורכב, הנתון להשפעות בלתי צפויות מכיוונים רבים ושונים, והצטל על ידי מבנה ביומקטי מסורבל.

המשק עשוי אלפי זרמים המתפרדים ומתנגשים ומתאחדים, בפעולת טמלון מסובכת שלה אלפי השלכות בלתי צפויות. הוא פועל שזות או יותר ללא תקלות, מכיוון שהד העלמת של רווח והפסד וראת שהמשאבים יוקצאו ביעילות כדי לספק את רצון הצרכן. לחשוב שנוף מרכזי יכול לשלוט בתהליך כה רגנר ומורכב, זהו חלום אוטופי, אפילו במדינות טוטליטריות.

מי שמאמין כי אפשר בישראל לעודד צמיחה כלכלית בעזרת ממשלה שראשה ורובה שקועה בתימונים ובמאבקי כוח פוליטיים, אינו חי במציאות והוא מפקיר בזה את חירות את המשק להרס נמשך. על ידי הנכרת המעורבות הפוליטית שכבר משמדה בו כל חלקה מוכה, ראוי גם שישכיר, כיצד הוא מצפה שמשלה, ששטר האוצר שלה אינו מצליח לשכנע את יור מפעל הפיס לבנות 400 כיחות במ קום בנייני ציבור, והמורכבת ממספר פוליטי שלמרות סיוע הון של 74 מיליארד דולר הביא את המשק לסף פשיטת רגל – תושיע אותנו. ואם מתן יתר סמכויות תכנון וביצוע לאלה שנכשלו לא פעם ולא פעמים, הוא דמיוני.

אין זאת אומרת שהממשלה אינה יכולה לעשות דבר כדי לעודד צמיחה כלכלית. אדרבה, יש בידה לעשות הרבה, והכל בתחומי הידע וההשפעה שלה. בכינוס בין לאומי לצמיחה שמסקנותיו סוכמו בספרו של הפרופ' אוגורל הרברט רמדיי ניות כלכלית וצמיחה כלכלית" מנו מומחים שעסקו בצמיחה שנים רבות, את הצערים שעל הממשלה לנקוט: ריסון תקציבי וכלומר תקציב מאוזן או בעל עודף; שליטה באינפלציה הסרת מכשולים מסחר בין לאומי; מערכת מסים פשוטה; הימנעות ממש הכנסה גבוהה; מנעות מממן חמריצי מס בדרך לי הקצאת משאבים.

צעדים אלה ואחרים יכולים לייצור תנאים טובים לצמיחה, לדעת המומחים. יראו לנו איפוא אנרי התכנון והצמיחה כיצד הם מוצאים אל הפועל צערים יסודיים ופשוטים אלה, ואחר כך אפשר יהיה לבחון אם יש צורך בעוד צערים או שהמשק יצמח מעצמו. כל עוד תנאים הכרחיים אלה רחוקים מהושגה, יש הרבה מה לעשות, ועד שיושגו מיטב שלא תווסף דעתנו כן העיקר בריבוי סרק על תכנון הצמיחה.

כלכלת השוק או תכנון מרכזי בצמיחה כלכלית

כיום מחדש מגישה נוסח טוקיו 1964, היו אותו גישות ותגובות חוזרות על עצמן.

אפשר לפרש תכנון מרכזי בכמה אופנים. הפירוש הסטנדרטי בספרות העוסקת בפיתוח הוא פיקוח ממשלתי נרחב על הפעילות הכלכלית, למעט חקלאות לצריכה עצמית. תכנון מקיף כמובן זה לא מילא כל תפקיד בהתפתחותם של המערב או של יפן, וגם לא בהתפתחותן של הארצות הרבות שרק בשנות השנים שלפני מלחמת העולם השנייה זכו להגיע לקידמה בקצב מהיר. אין להיות מופתע מכך. תכנון מקיף אינו מגדיל את המשאבים. המשאבים העומדים לרשות המתכננים נלקחים ממקומות שם נעשה בם שימוש יצרני או פריטי.

המטרה המוצהרת של תכנון מרכזי היא להעלות את רמת החיים. ואולם התומכים בו אינם מסבירים כיצד אמצעי הפיקוח שהם מקווים להשליט יקדמו מטרה זו. הם מתייחסים לענין כמובן מעצמו. ולעיתים הם טוענים בעת ובעונה אחת, כפי שעשה פרופסור מירדאל בהרצאה ששמענו ציטטתי, שמדיניות כזו תובעת הידוק תצורה קיצונית וכולל, מבלי שיישבו את הסתירה שבדבריהם.

וכי מדוע תביא מניעת קבלת החלטות פרטיות בתחום הכלכלה לעליה בהכנסות? הרי די בהפרדת התפוקה מהפיקוש בלבד כדי להוריד את רמת החיים הכללית. יתר על כן, הדבר מדכא את הצמיחה הכלכלית. הסיכוי להגברת הצריכה ולגיוונה מסייע בדרך-כלל לשיפור ביצועיהן הכלכליים של ארצות עניות על-ידי עידוד האוכלוסיה לעבור מייצור לצריכה עצמיים, ליצור עבור השוק, למשל.

הדעה הרווחת שקשרים מסחריים עם המערב אינם מסייעים, או אפילו מזיקים, לכלכלתן של ארצות מתפתחות משמשת כסיבה טובה לכאורה להגבלתם של קשרים כאלה. הדעה שהם מזיקים גרמה אפילו להעלאת הצעות לניתוק בקנה מידה רחב של קשרים מסחריים בין העולם המתפתח לבין המערב, בשם ההסתמכות הקולקטיבית של הארצות המתפתחות על עצמן. איש המכנים זאת ניתוק הארצות הללו מהמערב הבינלאומי, יש ורעיונות כאלה נושאים חן בעיני שליטי העולם השלישי, שכן הנבילה מאסיבית של קשרי המסחר החיצוניים של נתיניהם משרתת לעיתים קרובות את האינטרסים שלהם.

לאמיתו של דבר שימוש הקשרים המסחריים עם המערב מכשיר ראשון במעלה להתקדמות חומרית בעולם השלישי. רמת החישים החומריים באסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית יורדת ככל שהארצות שם מתרחקות מהשפעתו של המערב. האמירה שקשרים מסחריים מדכאים התפתחות כלכלית מנוגדת לחלוטין לאמת. כמו כן היא משקפת בזו לאנשים פשוטים ברמה שאין הם יודעים את אשר הם עושים בקטנתם מוצרי יבוא מהמערב, או כאשר הם מייצרים לשם יצוא לארצות המפותחות.

להלן ניסוח מוקדם המתאר את מעשיו המרושעים של המערב. ניסוח שהינו תמציתי ומקיף כאחת. יתרה מזאת, מקורו באדם שדעותיו זוכות להכרה ולהערכה רבה. פול א. באראן היה פרופסור בכיר לכלכלה באוניברסיטת סטנפורד מ-1951 ועד למותו ב-1964, ומומחה בעל מוניטין בינלאומיים, במיוחד בכלכלה של פיתוח. להלן קטע מהכלכלה הפוליטית של הצמיחה, ספרו החשוב של באראן על פיתוח כלכלי, ספר שקרא עדיין על-ידי רבים: "לקפאון המשחק, האופייני לחברות טרום-תעשייתיות נוספה מלוא השפעתו המגבילה של הקפיטליזם המונופוליסטי. העודפים הכלכליים שנלקחו בכמויות גדולות על-ידי חברות מונופוליסטיות מארצות בלתי-מפותחות אינם מנוצלים למטרות פרודוקטיביות. הם לא הושקעו מחדש בחברות

1

מאז מלחמת העולם השנייה היתה ההנחה שתכנון מרכזי כולל חינוכי לפיתוחן של ארצות עניות, בבחינת אקסיומה בקרב מרבית העוסקים בכלכלת הארצות המתפתחות. הנחה נוספת היתה שקשרים מסחריים בין ארצות המערב לבין ארצות בלתי-מפותחות אינם מסייעים לפיתוחן של האחרונות ואפילו מזיקים לו, למשל על-ידי הפרעה לתהליך התכנון. הנחות אלו עומדות מאחורי כמה מהצעדים המרכזיים המוצעים בספרות של כלכלת צמיחה. בפרק זה אציג הוכחות הסותרות רעיונות אלו, הוכחות המצויות בשפע בחלקים רבים של העולם השלישי.

בשנים האחרונות הפכו תחנות אלו מקובלות עד כדי כך, שאילו התומכים בן אינם מוצאים יותר לנחץ להביע אותן בגלוי. הדבר נכון במיוחד לגבי תכנון הצמיחה. יתרה מזאת, הביקורת העכשווית נגד כלכלת השוק מובעת לעיתים בשפה נפתלת, או בזירגון טכני הנתמך בהערות מתימטיות. משום כך טוב יהיה לדון במובאות מדבריות כמה מהאבות המייסדים של זרם זה, שהשפעתם עדיין ניכרת.

2

תחילה אצטט בהרחבה מדבריו של פרופסור גוטאר מירדאל, חתן פרס נובל ואחד מאנשי מדעי החברה-רבי-ההשפעה ביותר בימינו. בשנת 1956 הוא אמר במהלך הרצאה שזכתה לפרסום רב: "תכנון-על חייב להיעשות בארצות בלתי-מפותחות שהמנגנון הפוליטי והמנהלי בן חלש, ואוכלוסייתן אנאלפביתית ואדישה במידה רבה. שהרי האלטרנטיבה לעשיית המאמץ ההורואי הזה היא השלמה נמשכת עם קפאון כלכלי ותרבותי, או נסיגה, מה שאינו מתקבל על הדעת מבחינה פוליטית בעולמנו כיום, וזהו, כמובן, החסר לכך שתכנון לאומי בקנה מידה גדול מהווה כיום מטרה מרכזית בארצות המתפתחות בכל רחבי העולם, וגם הסיבה לתמיכה מה אחד שקו זה זוכה לה בקרב ממשלות ומומחים בארצות המתפתחות".

ובמקום אחר הוא כתב: "כל המומחים לארצות מתפתחות שהקדישו זמן ומאמץ ללימוד הבעיות שם, ממליצים פה אחד על תכנון מרכזי כתנאי ראשון להתקדמות".

פרופסור מירדאל מתעלם כאן מהיבט כלכלי ברור של הבעיה, וגם מעובדות הסטוריות פשוטות. מספר ארצות מתפתחות התקדמו במהירות, ללא תכנון, בעת שכתב את דבריו. הוא התעלם מהשאלה כיצד תגובש יאוכלוסיה אדישה לכלל גוף פרודוקטיבי באמצעות תכנון והכוונה מרכזיים, ובנעצם מדוע יש לכפות אנשים אלה לשנות את אורח חייהם והרגליהם. ועתה גם ברור שאין זה יבלתי-אפשרי מבחינה פוליטית. לארצות מתפתחות לקפוא על השמרים ואף להדרדר, כתוצאה ממדיניות ממשלתית או נוהגים מורששים. עמדתו של פרופסור מירדאל לגבי ההכרח שבתכנון אינה מיוחדת לו. ב-1964 כינס האיגוד הבינלאומי לכלכלה שולחן עגול בטוקיו על הנושא של פיתוח כלכלי במזרח אסיה. אחת העובדות הנוגה שם על-ידי פרופסור ה. קיטמורה מאוניברסיטת טוקיו, כלכלן יפני נודע לעיני ארצות מתפתחות, שהיה אז חבר בוועדת האומות המאוחדות לענייני אסיה והמזרח הרחוק, הוא כתב: "ירק פיתוח כלכלי מתוכנן עשוי להשיג שיעור גידול שיהיה מקובל מבחינה פוליטית, ויביא לתמיכה והתלהבות ציבורית".

הצהרה קטגורית זו נסתרה כבר אז על-ידי נסיון של יפן ושל ארצות רבות במזרח התיכון כמו הונג קונג, מאלזיה, הפיליפינים, סינגפור, דרום קוריאה וטאיוואן. ואולם אף אחד מבין המשתתפים, כולם כלכלני ביתחם ידועים מארצות רבות ושונות, לא הגיב על הסתירה הברורה בין עובדות אלו לבין הצהרתו של פרופסור קיטמורה. ואני חושד שאילו מערכה

ולעיתים אף עולה עליהם. זרימת הסיוע מגדילה משום כך את האמצעים והכוח של הממשלות הללו במידה רבה. הוא מחזק ומרחיב את הפוליטיקה של החיים בעולם השלישי. הוא מגדיל את טובות ההטאה במאבק על כוח פוליטי, מעורר ומחריף את החרדה והמתח, במיוחד בארצות שיש בו מגוון של גזעים ותרבויות.

המתחים והחלצים שמעוררת הפוליטיקה מגיעים לידי עימותים מזוינים אפילו בארצות בהן חיו עדות שונות בשלום במשך דורות רבים - למשל בפיליפינים, מלזיה, אינדונזיה, בורמה, סרי לנקה, צ'אד, אוגנדה וניגריה. הפוליטיקה של החיים, שהסיוע מבחין מגביר אותה, דוחפת להתפרצות הכוחות העומדים מאחורי מלחמות אזרחים מתמידות, או חוזרות ומשונות, בארצות אלו. השתלשלות עניינים זו גורמת בהכרח גם להפניית אטריה ומשאבים מפעילות כלכלית לחיים הפוליטיים. העניינים ביותר, ובמיוחד אלו החיים באזורי חשדה, נפגעים מכך יותר מכל.

סבלה של אתיופיה הניעה לתודעתם של מליוני אנשים במערב. אבל רק מעטים יודעים שהממשלה המרכזיסטית המושלת שם קיבלה סיוע משרבי ניכר באופן קבוע ממקורות שונים, שלארצות הברית ולבריתניה היה בס חלק לא מבוטל. הסיוע הזה הסתכם במיליארד דולר בקירוב בחמש השנים 1978-82. במשך כל הזמן הזה נקטה הממשלה ברוב הצעדים המזיקים וההרסניים שניכרו לעיל, ובכללם רדיפת עדות פרודוקטיביות, קולקטיביזציה כפויה של החקלאות, החרמת רכוש בקנה מידה רחב וקיפוח שחרם של החקלאים באמצעות סוכנויות ממשלתיות לקניית התוצרת. למרות כל הדברים הללו ממשיך הסיוע המערבי לזרום לשם.

מה קרה לכל הכסף הזה? מובן מאליו שרק חלק זעיר ממנו הגיע אל העניים ביותר. יש לעית שחלק ממנו עזר לממשלה לנהל את מלחמות האזרחים שלה, ולממן את האירגון לאחדות אפריקה - מוסד אקסטרנודגנטי שמרכזו מצוי באדיס אבבה.

עד כאן לגבי השיטה הישירה למלחמה בעוני ולהקלת המצוקה.

4

האם יכול, אם כן, הסיוע הרשמי, לעזור במלחמה בעוני ובסיפוק צרכים חיוניים באופן לא-ישיר, על-ידי עידוד הפיתוח באמצעות הגדלת ההון להשקעות? התשובה היא לא. סיוע רשמי אינו יכול לתרום באופן משמעותי לפיתוח העולם השלישי, ולמעשה הוא עלול להחליט לצמצם אותו.

קודם כל, כמות ההון להשקעה אינה חשובה לפיתוח כלכלי. אם אכן היתה חשובה, מליוני אנשים עניים מאוד - יחידים, משפחות, עדות וחברות שלמות - לא היו עולים משוני לעשר תוך כמה שנים או עשורים, כפי שעשו זאת קהילות הסהגרים בדרום-מזרח אסיה וצפון אמריקה, ובמקומות אחרים. ממשלות ומפעלים שמסוגלים להשתמש בהון באופן פרודוקטיבי, ולנהל את ענייניהם הכספיים בצורה אחראית יכולים ללוות מבית או מחוץ, אפילו אם הם עניים.

משום כך נהגו בעבר חברות מסחריות מן המערב להלוות סכומים נכבדים לחברות ויחידים מהימנים, אפילו בארצות עניות ביותר. וממשלותיהן של מדינות עניות לוו באופן מסחרי לשם פיתוח התשתית שלהן, או למטרות אחרות. לכן, סיוע למטרות פיתוח יכול לכל היותר להוריד את עלות ההון להשקעה שהיקפו - נזכר זאת שוב - אינו חיוני לפיתוח. אגב, דבר זה נכון גם לגבי סיוע טכני, שממשלות יכולות לשלם עבורו כדי שיעשה בעבר פעמים רבות, למשל על-ידי היפאנים בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20.

כנגד היתרונות שבהורדת עלות ההון להשקעה על-ידי הסיוע יש להעמיד את השלכותיו השליליות החמורות. על הפיתוח מבחינה אישית, תרבותית ופוליטית. בנוסף לאלו שכבר הזכרנו (ובמיוחד הפוליטיקה של החיים, שיש לה השלכות שליליות, ואפילו הרסניות על הפעילות הכלכלית).

סיוע רשמי גורם למדיניות בזכויות לעיתים תכופות, ואינו מעודד צבירת רזרבות. לעיתים קרובות מדי אין מקבלי הסיוע נמנעים מיצירת גרעונות במאזן התשלומים, כיוון שאפשר להשתמש בהם כתירוץ לחשנת סיוע נוסף וגם להטלת פיקוח מבית, ושני הדברים יכולים לשרת את האינטרסים של הממשלה. כל הדברים הללו מנוגדים לסיסמה אופיונית של שדולות הסיוע - שהסיוע עוזר לאנשים לעזור לעצמם.

אין לפקפק במגבלותיו והשלכותיו השליליות של הסיוע בשל השימוש שחל בכלכלתן של כמה מהמדינות שנבנו ממנו או עקב הצלחת אי-אילו פרויקטים שזכו בו. המירב שיכול הסיוע לתרום לסיפורי הצלחה אלה היה, מטבע הדברים, הימנעות מהוצאות מימון. למעשה, ככל שנראים סיכוייהם של מדינות ממשלתיות או פרויקט כלשהם טובים יותר, כן ייקל עליהם ללוות כספים ממקורות חיצוניים. אין זה נכון שבהיעדר סיוע חוץ לא היו מדינות עניות מסוגלות ללוות כספים באופן מסחרי במדינות אחרות, או שבלעדיו לא היה אפשר לממן פרויקטים יצרניים. יעידו היוזמות הרבות, מקומיות וזרות כאחת, בתחומי המטעים, המכרות, התעשייה, המסחר והתחבורה שהצליחו באסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית שנים רבות לפני שנוכח המונח סיוע חוץ.

5

לסיכום, במיטבו יכול סיוע החוץ לתרום אך מעט למלחמה בעוני בעולם השלישי, או לפיתוחו. ואולם אין פירוש הדבר שהסיוע חסר חשיבות לחלוטין. למעשה, חשיבותו רבה מכמה היבטים. בפרסומים שונים דנו כבר בהיבטים הללו - השונים בתכלית מהדברים הנשמעים מפהם של התומכים בסיוע - נסתפק כאן במניית כמה מהם.

ראשית, היה זה הסיוע הרשמי שהפך את העולם השלישי לישות קולקטיבית, וככזו - הוא אינו בדיוק ידידותי לארצות המערב. הסיוע משום כך, מבליט את הקונפליקט צפון-דרום, יתרה מזה, כיוון שהסיוע המערבי - שלא כמו הסיוע מהבלוק הקומוניסטי - מופנה באופן קבוע לממשלות השרויות בסיכסוכים (ואפילו במלחמות) עם שכניהן, הוא מאפשר להן לעשות שהמערב, ובמיוחד ארצות-הברית, תומך באויביהן.

שנית, כיוון שהוא מעודד את הפוליטיקה של החיים בעולם השלישי, הסיוע לא רק פוגע בתושבים שם באופנים שתיארונו קודם לכן, הוא גם מזיק לאינטרסים הפוליטיים של המערב.

שלישית, התעמולה למען הסיוע הניבה שפע פרסומים עוינים למערב ולהסדרים הכלכליים שלו.

רביעית, גורמים חזקים במסע הציבורי הזה למען סיוע החוץ רואים בו רק צעד ראשון בדרך לחלוקה מחדש של העושר בקנה מידה כלל עולמי, מה שימצע כמובן במערב ובחסדרים הכלכליים המקובלים בו.

אין להבין מדברינו שאין ביכולתו של המערב לעשות דבר לשיפור מצבם של אנשי העולם השלישי. למעשה, ארצות המערב כבר מציעות שווקים גדולים ומקורות אספקה נרחבים זו לזו וגם לעולם השלישי. הקטנת ההגבלות על הסחר או אף ביטולו עשוי ליצור הזדמנויות רבות לכל הצדדים. יתרה מזה, מצבם של העניים ביותר בעולם השלישי יוכל להשתפר באמצעות קרנות צדקה א-פוליטיות, שסיוע רשמי נכון ויכול לעודד ולהרחיב את פעולתן.

לסיום, אנו מבינים שגם אם נזכיר שהסיוע אינו מסוגל להשיג את מטרותיו המוצהרות - אפילו אם הוכחה כזו היתה נתפסת כתקפה - אין סיכוי שצורת הפעלתו או היקפו של הסיוע ישתנו. זאת משום הסנטימנטים והאינטרסים הפוליטיים, המסחריים והמוסדיים החזקים העומדים מאחוריו. ניתוחים, הוכחות וטיעונים, יהיו משכנעים ככול שיהיו, אינם מסוגלים להתמודד עם כוחות אלו. כך שהנזק ימשיך להיגרם.

כלכלת השוק או תכנון מרכזי בצמיחה כלכלית

כיום מחדש מנישה ניסח טוקיו 1964, היו אותן גישות ותגובות חוזרות על עצמן. אפשר לפרש תכנון מרכזי בכמה אופנים. הפירוש הסטנדרטי בספרות העוסקת בפיתוח הוא פיקוח ממשלתי נרחב על הפעילות הכלכלית, למעט חקלאות לצריכה עצמית. תכנון מקיף במובן זה לא מילא כל תפקיד בהתפתחותן של המערב או של יפן, וגם לא בהתפתחותן של הארצות הרבות שרק במאות השנים שלפני מלחמת העולם השנייה זכו להגיע לקידמה בקצב מהיר. אין להיות מופתע מכך. תכנון מקיף אינו מגדיל את המשאבים, המשאבים העומדים לרשות המתכננים נלקחים ממקומות שם נעשה בהם שימוש יצרני או פרטי.

המטרה המוצהרת של תכנון מרכזי היא להעלות את רמת החיים, ואולם התומכים בו אינם מסבירים כיצד אמצעי הפיקוח שהם מקווים להשליט יקדמו מטרה זו. הם מתייחסים לענין כמוכח מעצמו. ולעיתים הם טוענים בעת ובעונה אחת, כמו שעשה פרופסור מירדאל בהרצאה שממנה ציטטתי, שמדיניות כזו תובעת הידוק חנורה קיצוני וכולל, מבלי שיישבו את הסתירה שבדבריהם.

וכי מדוע תביא מניעת קבלת החלטות פרטיות בתחום הכלכלה לעליה בהכנסות? הרי די בהפרדת התפוקה מהביקוש בלבד כדי להוריד את רמת החיים הכללית. יותר על כן, הדבר מדכא את הצמיחה הכלכלית. הסיכוי להגברת הצריכה ולגיוונה מסייע בדרך-כלל לשיפור ביצועיהן הכלכליים של ארצות עניות על-ידי עידוד האוכלוסייה לעבור מייצור לצרכים עצמיים, ליצור עבור השוק, למשל.

הדעה הרווחת שקשרים מסחריים עם המערב אינם מסייעים, או אפילו מזיקים, לכלכלתן של ארצות מתפתחות משמשת כסיבה טובה לכאורה להגבלתם של קשרים כאלה. הדעה שהם מזיקים גרמה אפילו להעלאת הצעות לניתוק בקנה מידה רחב של קשרים מסחריים בין העולם המתפתח לבין המערב, בשם ההסתמכות הקולקטיבית של הארצות המתפתחות על עצמן. (יש המכנים זאת ניתוק הארצות הללו מהסחר הבינלאומי), יש ורעיונות כאלה נושאים חן בעיני שליטי העולם השלישי, שכן הגבלה מאסיבית של קשרי המסחר החיצוניים של נתיניהם משרתת לעיתים קרובות את האינטרסים שלהם.

לאמיתו של דבר שימוש הקשרים המסחריים עם המערב מכשיר ראשון במעלה להתקדמות חומרית בעולם השלישי. רמת ההישגים החומריים באסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית יורדת ככל שהארצות שם מתרחקות מהשפעתו של המערב, האמירה שקשרים מסחריים מדכאים התפתחות כלכלית מונגדת לחלוטין לאמת. כמו כן היא משקפת בזו לאנשים פשוטים ברמה שאין הם יודעים את אשר הם עושים בקנותם מוצרי יבוא מהמערב, או כאשר הם מייצרים לשם יצוא לארצות המתפתחות.

להלן ניסוח מוקדם המתאר את מעשיו המרושעים של המערב, ניסוח שהינו תמציתי ומקיף כאחת. יתרה מזאת, מקורו באדם שדעותיו זוכות להכרה ולהערכה רבה. מול א. באראק היה פרופסור בכיר לכלכלה באוניברסיטת סטנפורד מ-1951 ועד למותו ב-1964, ומומחה בעל מוניטין בינלאומיים, במיוחד בכלכלה של פיתוח. להלן קטע מהכלכלה הפוליטית של הצמיחה, ספרו החשוב של באראק על פיתוח כלכלי, ספר שנקרא עדיין על-ידי רבים. "לקפאון הפשטק, האופייני לחברות טרום-תעשייתיות נוספה מלוא השפעתו המגבילה של הקפיטליזם המונופוליסטי, העודפים הכלכליים שנלקחו בכמויות גדולות על-ידי חברות מונופוליסטיות מארצות בלתי-מתפתחות אינם מנוצלים למטרות פרודוקטיביות. הם לא הושקעו מחדש בחברות

1 מאז מלחמת העולם השנייה היתה ההנחה שתכנון מרכזי כולל חיוני לפיתוחן של ארצות עניות, בבחינת אקסיומה בקרב מרבית העוסקים בכלכלת הארצות המתפתחות. הנחה נוספת היתה שקשרים מסחריים בין ארצות המערב לבין ארצות בלתי-מתפתחות אינם מסייעים לפיתוחן של האחרונות ואפילו מזיקים לו, למשל על-ידי הפרעה לתהליך התכנון. הנחות אלו עומדות מאחורי כמה מהצעדים המרכזיים המוצעים בספרות של כלכלת צמיחה. בפרק זה אציג הוכחות הסותרות רעיונות אלו, הוכחות המצויות בשפע בחלקים רבים של העולם השלישי.

בשנים האחרונות הפכו הנחות אלו מקובלות עד כדי כך, שאלו התומכים בן אינם מוצאים יותר לחוץ להביע אותן כללי. הדבר נכון במיוחד לגבי תכנון הצמיחה, יתרה מזאת, הביקורת העכשווית נגד כלכלת השוק מובעת לעיתים בשפה נפתלת, או בוויגון טכני הנתמך בהערות מתימטיות. משום כך טוב יהיה לדון בסובאות מדברי כמה מהאבות המייסדים של זרם זה, שהשפעתם עדיין ניכרת.

2 תחילה אצטט בהרחבה מדבריו של פרופסור גונאר מירדאל, חתן פרס נובל ואחד מאנשי מדעי החברה רבי-ההשפעה ביותר בימינו. בשנת 1956 הוא אמר במהלך הרצאה שזכתה לפרסום רב, "תכנון-על חייב להיעשות בארצות בלתי-מתפתחות שהמנגנון הפוליטי והמנהלי בן חלש, ואוכלוסייתן אנאלפביתית ואדישה במידה רבה. שהרי האלטרנטיבה לעשיית המאמץ ההירואי הזה היא השלמה נמשכת עם קפאון כלכלי ותרבותי, או נסיגה, מה שאינו מתקבל על הדעת מבחינה פוליטית בעולמנו כיום, וזהו, כמובן, ההסבר לכך שתכנון לאומי בקנה מידה גדול מהווה כיום מטרה מרכזית בארצות המתפתחות בכל רחבי העולם, וגם הסיבה לתמיכה מה אחד שקו זה זוכה לה בקרב ממשלות ומומחים בארצות המתפתחות".

ובמקום אחר הוא כתב: "כל המומחים לארצות מתפתחות שהקדישו זמן ומאמץ ללימוד הבעיות שם, ממליצים מה אחד על תכנון מרכזי כתנאי ראשון להתקדמות".

פרופסור מירדאל מתעלם כאן מהביט כללי ברור של הבעיה, וגם מעובדות הסטוריות פשוטות. מספר ארצות מתפתחות התקדמו במהירות, ללא תכנון, בעת שכתב את דבריו. הוא התעלם מהשאלה כיצד תגובש אוכלוסייה אדישה לכלל גוף פרודוקטיבי באמצעות תכנון והכוונה מרכזיים, ובעצם מדוע יש לכפות אנשים אלה לשנות את אורח חייהם והרגליהם. וענה גם ברור שאין זה בלתי-אפשרי מבחינה פוליטית לארצות מתפתחות לקפוא על השמרים ואף להדרדר, כתוצאה ממדיניות ממשלתית או נורגים מושרשים. עמדתו של פרופסור מירדאל לגבי ההכרח שתכנון אינה מיוחדת לו. ב-1964 כינס האיגוד הבינלאומי לכלכלה שולחן עגול בטוקיו על הנושא של פיתוח כלכלי במזרח אסיה. אחת העבודות הוגשה שם על-ידי פרופסור ה. קיטמורה מאוניברסיטת טוקיו, כלכלן יפני טדע לעיני ארצות מתפתחות, שהיה אז חבר בוועדת האומות המאוחדות לענייני אסיה והמזרח הרחוק. הוא כתב: "ירק פיתוח כלכלי מתוכנן עשוי להשיג שיעור נידול שיהיה מקובל מבחינה פוליטית, ויביא לתמיכה והתלהבות ציבורית".

הצהרה קטגורית זו נסתרה כבר אז על-ידי ניסיון של יפן ושל ארצות רבות במזרח התיכון כמו הונג קונג, מאלזיה, הפיליפינים, סינגפור, דרום קוריאה וטאיוואן. ואולם אף אחד מבין המשתתפים, כולם כלכלי פיתוח ידועים מארצות רבות ושונות, לא הגיב על הסתירה הברורה בין שבדות אלו לבין הצהרתו של פרופסור קיטמורה. ואני חושד שאילו נערכה

שבהן נוצרו עודפים אלו וגם לא הושקעו בפיתוחן של אחרות.

ברור לחלוטין שזוהי הצהרה שקרית. תעשיות גדולות בעולם המתפתח דוגמת הנפט, הנחושת, הגומי והקפה, בין היתר, מומנו באמצעות רווחים שהושקעו מחדש.

3

האופי המשותף להכניס של הדעות שצוטטו בקטע הקודם יתברר ביתר שאת כאשר נבחן ביתר פירוט צמיחה כלכלית מהי, ואילו צעדים נעשו בשם של תכנון כלכלי.

הרחבת מגוון הברירות של אנשים כצרכנים וכיצרנים הוא אולי קנה המידה הטוב ביותר להתפתחות כלכלית. סיר ארתור לואיס אמר בענין זה: "יתרונה של צמיחה כלכלית אינו בכך שהעושר מביא אושר, אלא בכך שהוא מגדיל את מגוון הברירות העומדות לרשות האדם".

הרחבת מגוון הברירות תהיה גדולה ביותר קרוב לוודאי במשטר כלכלי, שבו חברות ויחידים יקבעו במידה רבה מה ייוצר ומה ייצר, היכן יעבדו, כמה יחסכו וכיצד ישקיעו את חסכוניהם.

חברות כלולות בתוכן מספר גדול מאוד של אנשים, האנשים והמשפחות המרכיבים אותן יודעים טוב יותר מאחרים, את נסיבות חייהם, גישותיהם, העדפותיהם, האפשרויות והסיכויים שלהם ואולי אין איש שיודע זאת מלבדם. הם גם יודעים טוב יותר מכל אדם אחר מה עשויות להיות תגובותיהם על שינויים בתנאים הללו. ובמקובץ, עומדת לרשותם כמות עצומה של ידע רלבנטי שמנגנוני השוק מעבירים ומפיצים. העברתו והפצתו של הידע הזה הינה חיונית ליצירת חידושים חברתיים, כלכליים מדעיים וטכנולוגיים.

אין בנמצא גוף מרכזי, יהיה חזק ככל שיהיה, שיוכל למלא תפקידים אלו ביעילות, אפילו לא באמצעות כפייה. יתרה מזאת, נסיונות למלא תפקידים אלו באמצעות כפייה מגבילים את מגוון הברירות המתוחות בפני אנשים, שהוא קנה המידה הבסיסי להתפתחות כלכלית.

עליות של המחשב, שהוא בעל יכולת מדהימה בעיבוד נתונים ברי-כימות, לא שינתה עובדות אלו של החיים הכלכליים. אין כל אפשרות לחזן לתוך מחשב את האופן בו תופסים אנשים את העדפותיהם, יכולותיהם, ההעדפות והסיכויים שלהם, או את תגובותיהם האפשריות לשינויים בדברים הללו, או את הידע והמידע המופצים בין היחידים שמהם התבדה מורכבת.

כלכלת השוק מונגדת לכלכלה מתוכננת מנכוח, שבה מכוונות החלטות ממשלתיות במידה רבה את התנהגותם הכלכלית של אנשים. היא שונה גם מכלכלה הנשלטת על-ידי המסורת שבה פעילותם הכלכלית של אנשים נקבעת במידה רבה על-ידי נוהגים מקובלים. במציאות, כל משק כולל יסודות שונים של שלושת סוגי המשקים שגמנו לעיל. פעילותם הכלכלית של אנשים מושפעת תמיד ממעשי הממשלה, מההנהגות המקובלים עליה ומתנאי השוק. ואולם ההבדלים בולטים במידה מספקת כדי שנבחן בין כלכלת שוק, לבין משק המנוהל מגבוה ובין משק שהמנהלים המקובלים על האוכלוסייה קובעים את הנעשה בו יותר מכל גורם אחר. בימינו מתרכז הויכוח בבעיות כלכלה ופוליטיקה בשני הסוגים הראשונים שגמנו לעיל, ומשום כך אעשה זאת גם אני.

4

ההיסטוריה החדשה של העולם השלישי מספקת דוגמאות רבות להתפתחות של ארצות, שלא ניתן היה לצפותה על סמך סקרי-משאבים, או על-ידי חיזוי פיתוחן של טכניקות חדשות, או באמצעות איסוף מידע וריכוזו בדרך כלשהי.

הבה ונבחן את צמיחתה של תעשיית הגומי בדרום-מזרח אסיה. מקורו של עץ הגומי בדרום-אמריקה. עם תום המאה התשע-עשרה לא היה אף עץ גומי אחד בכל אסיה, ורעיו הובאו או מברזיל, תחילה לגנים הבריטיים המלכותיים בקווי, ואחר כך לצ'ינגפור, אדמת האזורים גם מגדלים עצי גומי דלה, אך העצים הללו מסתפקים במועט. באותה תקופה היו כוחות עבודה מקומיים מצומצמים בדרום-מזרח אסיה, ומטע גומי דורש השקעת עבודה רבה. אך היתה אפשרות

למשוך מאות אלפי עובדים מהודו ומסין. היה שם הון מקומי מועט, אבל חברות מסחר בעלות יוזמה מצאו הון במערב כדי לממן את הקמת חוות הגומי וצידון, וכדי לגייס מנהלים ועובדים שיפעילו אותן. עקב פעילותן של חברות הסחר הללו, החלו סוחרים סיניים להביא ורעים של עץ הגומי ומוצרי צריכה לאלפי בעלי מטעים קטנים, והם עזרו בכך לאוכלוסייה הכפרית ועודדו אותה לנטוע עצי גומי. רוב הפעולות הללו והתגובות להן התרחשו באזורים הפרוחקים מאוד מנמלים (שלא להזכיר את המרחק משוקי הצריכה הגדולים של הגומי), והתאפשרו על-ידי מיסודו והרחבתו של הבטחון הציבורי.

התהליכים הללו התרחשו תוך זיקה להתפתחויות במקומות אחרים, כמו למשל צמיחתה המהירה של תעשיית המנועים בארצות-הברית, עלייתה של תעשיית הנפט, והשימוש בפחמן שחור ביצורם של צמיגים. עשור או שניים לאחר נטיעת עץ הגומי הראשון בדרום-מזרח אסיה היו כבר נטועים שם מליוני דונמים, שנמצאו בבעלות חברות מערביות או יומים מקומיים קטנים. מאות אלפי (ולבסוף מליוני) העובדים בחוות ובעלי המטעים הקטנים לא ידעו לאילו צרכים משמש הגומי אותו הפיקו, וגם לא היה עליהם לדעת זאת. הם רק ניצלו הודמנויות לשיפור מצבם, שהתגללו לידיהם כתוצאה מתהליכים מורכבים שהחלו אי-שם בארצות רחוקות, ואשר תוצאותיהם הוצגו בפניהם על-ידי השוק. היה עליהם להבין רק את טיב ההודמנויות שנקרו בפניהם.

בין שנות השמונים של המאה הקודמת לשנות העשרים של המאה העכשית צמחה תעשיית קקאו גדולה בחוף השנהב (שתה - גאנה) ובניגריה. מטעי הקקאו ניטעו, טופלו והיו בבעלות אפריקנים, שגם הם לא ידעו, ולא נזקקו לדעת לשם מה נחוץ הקקאו (בשלב מסוים האמינו רבים מהם שהוא משמש כחומר דלק במערב). הם הבינו רק שכדאי להם לגדל את צמח הקקאו. מיסודו של בטחון ציבורי ופעילותם של סוחרים היו חיוניות להתפתחויות הבלתי צפויות הללו באזור בלתי מבטיח זה.

כפי שציניתי כבר, נכונות האוכלוסיות המקומיות בדרום-מזרח אסיה ובמערב אפריקה לעסוק בגידולים המניבים רק חמש שנים לאחר נטיעתם, מפריכה את הסטריאוטיפים המקובלים ביחס לאי-יכולתם או חוסר רצונם של האנשים הללו להתייחס לעניינים כלכליים מתוך ראייה ארוכת טווח.

מחשבים לא יכלו לעזור לכלכלנים, או לבעלי תחזיות מסוג אחר, לצפות את ההתפתחויות הללו, שלא לדבר על צירוף ותיאום בין המקורות השונים שהביאו לעלייתן של תעשיות הגומי והקקאו. יתר על כן, מי יכול היה לחזות שהונג קונג, שהייתה סלע שומם ב-1840, תתפתח ראשית למלל חשוב, אחר כך למרכז מסחרי גדול ומאוחר יותר תהפוך לכוח תעשייתי משמעותי? צוותים של כלכלני פיתוח ומשקיפים לא היו יכולים לאסוף או לעבד את המידע שהשוק סיפק, ואשר הביא לשיעור גידול חומרי גבוה ומתמיד הרבה יותר מזה של סין העממית, או מזה של המשקים המנוהלים מלמעלה של דרום ודרום-מזרח אסיה, אוזורים שברוכו במשאבים טבעיים רבים הרבה יותר מאלו של הונג קונג.

5

חשיבותם של ההבדלים או הניגודים בין משק המנוהל מלמעלה לבין כלכלת שוק חורגת הרבה מעבר לתחום הכלכלי. במשק הפועל באופן חופשי יכולים אנשים להחליט היכן יעבדו, מה יקנו, כמה יוציאו או יחסכו ובמה ישקיעו. חופש הבחירה בעניינים אלה הינו חיוני לרוב האנשים.

כלכלת השוק מצמצמת עד למינימום את כוחם של יחידים וקבוצות להגביל בכוח את ברירותיהם של אנשים אחרים, כלומר להשתמש בכפייה. בעלות על הון אינה מעניקה כשל עצמה כוח כזה לעשירים. למעשה, בכלכלת השוק המודרנית חייבים העשירים, ובמיוחד העשירים ביותר את עושרם, בדרך כלל, לפעילויות שהרחיבו את מגוון הברירות של שאר האזרחים, ובכללם העניים. דוגמאות בולטות הן ההון שנצבר על-ידי ייצור המוני ושיוק המוני.

מבקריה של כלכלת השוק חולקים לעיתים על מציאותם וחשיבותם של הברירות ועל החופש שכלכלת השוק מאפשרת באמצעות דה-צנטרליזציה של החלטות, בטענה שאנשים רבים, ובמיוחד העניים, אינם נהנים מיתרונות אלו. ביקורת זו מתממזגת יפה באמירות המוכרות ש"מלון ריץ פתוח לכל" או ש"העניים חופשיים לגנוע ברעב". ביקורת זו נובעת מחוסר הבנה מוחלט. היכולת להשתמש במשאביהם בצורה הטובה ביותר, ובמיוחד לבחור בחופשיות את מקום עבודתם כאשר מעוניינים שונים מתחרים על שירותיהם, חשובה במיוחד לעניים ולאנשים מהמעמדות הפחות מבוססים. דווקא פוליטיקאים עשירים ומבוססים, אנשי אקדמיה ואמצעי התקשורת, כוהני דת, סופרים ואמנים נוטים להמעיט בחשיבותו של חופש בחירה כלכלי.

בעולם השלישי, כמו במערב, מגוון האפשרויות שמציע השוק היה נשאר בעל חשיבות עליונה לעניים. למשל, גידולים חקלאיים לתעשייה איפשרו לאנשים רבים להיחלץ מהעוני המחמיר וחוסר הבטחון הכרוכים בחקלאות לתצרוכת עצמית. תהליך זה לווה לעיתים גם בהרחבת אופקיהם התרבותיים המוגבלים מאוד של אותם אנשים.

יתר על כן, התפתחות המסעים והמכרות בדרום ובדרום-מזרח אסיה איפשרה למאות אלפי עובדים כפריים עניים, חלקם מכתות נמוכות ואחרים חסרי כת, לעבוד ממדרס למאלאיה ולצילון, וכן למספר דומה של עובדים סינים להמלט מהתנאים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים הקשים של דרום-מזרח סין. ברור שעניי אינו זהה לאי-חופש, במובן של היות האדם משועבד בכפיה לאחרים. בעבר נהגו להכיר בחבל היסודי הזה באמצעות ההבחנה הלשונית בין היות האדם עני, משרת או עבד.

במשקים המנהלים על-ידי פיקוח מגבוה קיים אי-שוויון בולט בכוח העומד לרשות השליטים לעומת נתיניהם. הדבר נראה בבירור בארצות קומוניסטיות וסוציאליסטיות. קיימים שם גם בהבדלים ניכרים בהכנסות. הכוח העומד לרשות השליטים מוגע בעניים ומקטין את הסיכויים לשיפור מצבם בעתיד. גם הרמה הכלכלית הנמוכה של הביצועים הכלכליים בארצות קומוניסטיות וסוציאליסטיות נובעת ברמת חייהם של העניים שם.

חשיבותו של חופש הברירה בין אפשרויות שונות, שכלכלת השוק מעודדת אותו ומגנה עליו, חורגת מהחיים הכלכליים גרידא. ביזור של קבלת ההחלטות בתחום הכלכלי קשורה באופן הדוק למרכיבים אחרים של החופש האישי, ובכללם חופש התבטא וחופש התנועה של אנשים ורכושם. אין זה מקרה שסודות אלו של החופש מצויים בחברות הפועלות על פי כלכלת השוק, ולא בחברות שכלכלתן נמצאת בפיקוח הדוק מלמעלה. השווה את התנאים השוררים בארצות-הברית לעומת ברית-המועצות, את גרמניה המערבית לעומת המזרחית, את הונג קונג לעומת סין העממית. במשק קומוניסטי נמצאים אמצעי הייצור בבעלות המדינה, ובכללם אמצעי הייצור וההפצה של המידע. משום כך המדינה היא בסופו של דבר המעסיק היחיד. במשקים הנמצאים תחת פיקוח הדוק, אפילו כאשר אינם קומוניסטיים, התושבים אינם רשאים להוציא הון אל מחוץ למדינה, וזכותם לעזוב אותה מוגבלת על פי רוב. כלכלת שוק היא, ללא יוצא מן הכלל, תנאי הכרחי לחירות אישית. אין היא תנאי מספיק, אם כי כאשר מפעילים אותה, היא נוטה למעשה לשחוק הגבלות נוספות על החירות הזאת.

הזכרתי בדרך אגב שהפערים בכוח הפוליטי בין שליטים לשליטים רחבים בדרך כלל הרבה יותר בעולם השלישי מאשר במערב. הדבר בולט במיוחד באסיה ובאפריקה. השליטים הנוכחיים ביבשות אלו באים לרוב מקרב האוכלוסיה העירונית; הם כמעט תמיד פוליטיקאים מקצועיים, אינטלקטואלים שעברו תהליך של התמערבות או אנשי צבא שהפכו פוליטיקאים. לקבוצות אלו שליטה כמעט מוחלטת על האוכלוסיה הכפרית הנבערת, והם רוחשים מעט מאוד אהדה כלפיה. הפערים הללו משתקפים באופן בו מופעלים אמצעי הפיקוח הכלכליים באזורים אלה.

במשקים הנתונים לפיקוח הדוק, תופסות החלטותיהם של פוליטיקאים ופיקודי רשות את מקומן של החלטות פרטיות בייצור ובצריכה. קיימת גם פוליטיזציה נרחבת של החיים הכלכליים. הוראות רשמיות מחליפות פעולות וולונטריות.

החלטות השליטים קובעות במידה רבה את רמת ההכנסות ואפשרויות התעסוקה. למעשה, החלטותיהם קובעות במידה רבה את הישרדותם הכלכלית ואפילו הפיזית של מגזרי אוכלוסיה גדולים. בתנאים כאלו הופך השליט לבעל חשיבות עליונה עבור מספר גדול של אנשים. גורלם של הסינים ברחבי דרום-מזרח אסיה, של ההודים בבורמה ושל האסיאנים במזרח ובמרכז אפריקה מהווים דוגמאות אופייניות מההיסטוריה החדשה של העולם השלישי. תשומת הלב, האנרגיה והמשאבים של אנשים רבים מופנים במקרים כאלו מפעילות כלכלית יצרנית לוירה הפוליטית, מתוך בחירה או מחוסר ברירה. והסטה זו משפיעה בהכרח לא רק על מצבם האישי, אלא גם על התפתחותם וביצועיהם הכלכליים של החברה כולה.

פוליטיזציה מרחיקת לכת של החיים מעצימה את המאבק לחשיגת כוח פוליטי, על כל מיני עד לזיכיה של האופוזיציה בכוח. עימותים מסוג זה צפויים במיוחד במדינות בעלות אוכלוסיה הטרוגנית. בארצות מתפתחות רבות, במיוחד באסיה ובאפריקה, עדות אתניות, שבטיות ותרבותיות שונות שחיו בשלום במשך דורות, החלו להתעמת אלו עם אלו עקב הפוליטיזציה הנרחבת שהתרחשה שם מאז מלחמת העולם השנייה. דרום-מזרח אסיה, בורמה, סרי לנקה, מזרח אפריקה וניגריה מהוות דוגמאות בולטות לתהליך זה. מובן מאליו שאין להבין את ההיסטוריה של העולם השלישי מאז מלחמת העולם השנייה, ובמיוחד את מימדיה ועוצמת הסכסוכים הללו מבלי לקחת בחשבון את הפוליטיזציה שחלה שם, שהפיקוח הממשלתי על הכלכלה הוא גורם מרכזי בהתהוותה.

6

אל לביקורת כנגד התכנון המרכזי בכלכלה, או על הצעדים הננקטים בשמו, להמעיט מחשיבות משימותיה הבסיסיות של הממשלה. ביצוע הולם של משימות אלו אכן מסייע להפעלה יעילה של השוק, אפילו אם אינו חיוני למטרה זו. משימות אלה כוללות ניהול מוצלח של ענייני חוץ, ובמיוחד הנגה על המדינה, וכן שמירה על קשרי המסחר הבינלאומיים ופיתוחם; שמירה על בטחון הציבור, ניהול יעיל של המערכת המונטטרית והפיסקלית; פיתוח מסגרות אירגוניות לפעילותם של יחידים, ואספקת שירותים בסיסיים בתחומי הבריאות, החינוך והתקשורת.

תומכי כלכלת השוק עשויים שלא להסכים ביניהם על ממדי התפקודים הללו. אבל אפילו מילוי מינימלי של המשימות הללו יציל עד הסוף את משאביהן האנושיים, המנהליים והכספיים של רוב ממשלות העולם השלישי. רבות מאותן ממשלות מזניחות אף את התפקודים הבסיסיים ביותר בתחומים הללו, בעודן מנסות להדק את הפיקוח על משקיהן, ולעיתים אף שוקלות ביצוע שינויים חברתיים נרחבים בכפיה. הן משתוקקות לעיתים לתכנון, אך אינן מסוגלות לשלוט. למשל, ממשלות רבות בעולם השלישי שמקימות, או מנסות לקיים פיקוח הדוק על כלכלתן, אינן מסוגלות להגן על שלום הציבור. תופעה זו ניכרת בשנים האחרונות בבורמה, הודו, אינדונזיה, ניגריה ואוגנדה.

דברי הביקורת המושמעים בדרך כלל כלפי כלכלת השוק מתעלמים מהעובדה הפשוטה, שהמשתתפים בשוק הינם בני אנוש עם חולשות משלהם. אנשים מושלמים שמעשיהם ללא דופי אינם נמצאים. אין להתפלל אפוא שניתן למצוא בכלכלה החופשית תופעות מנוגות כמו הפעלת קבוצות לחץ, יצירה של מחסורים מלאכותיים, נסיגות כפיה ומקרי הונאה מתועדים. ואולם גם כאשר מקרים אלה מרוכזים, אין הם כדי להצדיק את החלפת השיטה כולה בכלכלה כפוייה. מבקרי כלכלת השוק מבליטים בשנים האחרונות מקרים של לחץ פוליטי ושל רמאות על-ידי המשתתפים בשוק. האם היית מצבה של החברה טוב יותר אם עוד אנשים מסוג זה יצטרפו לשקטור הממשלתי, וכח הכפיה המצוי בידו יעמוד אז לרשותם?

אין לבקר את הכלכלה החופשית על כי אינה יכולה להבטיח התקדמות חומרית בכל מקרה. אפילו ממשלות שאינן מנסות לתכנן באופן מרכזי את משקן, נוקטות לעיתים צעדים המדכאים התפתחות כלכלית, כמו למשל אפליה נגד עדות פרודוקטיביות. כמו כן אנשים רבים אינם מסוגלים, או אינם מעוניינים לשטת את הרגליהם, או שאינם נוטים לצל

הודמנויות כלכליות הנקרות בפניהם מסיבות טובות משלהם. אבל אין כל קשר בין גישות אלה לבין שיטת השוק. למעשה, שיטה זו וכן קשרי מסחר חיצוניים בלתי מוגבלים עשויים לגרום לשחיקתם של גישות ומנהגים שמעבדים התפתחות כלכלית יותר מאשר משק בעל הכוונה ומיקוח מרכזיים. העובדה ששיטת השוק אינה מבטיחה התקדמות חומרית בכל המקרים, שלא לדבר על שבירות רצון ואושר, אינה מעידה על פגם בשיטה זו. זוהי תולדה של חסדרים וולונטריים המאפשרים לאנשים להיות בלתי שאפתניים מבחינה חומרית, או להעריך את המחיר הכרוך בהתקדמות חומרית ככבד מדי עבורם. אם נשתמש בענה הרווחת כיום נאמר שכלכלת השוק מאפשרת לאנשים לעשות "מה שבא להם".

הטענות שהעלתי כאן אינם מתייחסים במידה רבה לביקורת המוכרת מהספרות המקצועית, הטוענת שתהליך השוק אינו מניב הקצאה אופטימלית של משאבים. כפי שהיא מוגדרת בתיאוריה הרשמית של הכלכלה, רוב הביקורת הזו בטעות יסודה.

תהייה תובנות שניתן להפיק מהתיאוריה של כלכלת הסעד אשר תהייה, עובדה היא שהספרות העוסקת בבשלון שווקים שימשה בעיקר כתרופה להתקף את כלכלת השוק. המבקרים המציעים להחליף את הכלכלה החופשית בכלכלה המנהלת על-ידי החלטות פוליטיות, מתעלמים לרוב מבעיות בסיסיות שהצעותיהם מעוררות, כמו ריכוז הכוח הכלכלי בידים פוליטיות, התוצאות שתהייה להגבלת מגוון הברירות, מטרותיהם של פוליטיקאים ואנשי מימשל, וכן כמות המידע, איכותו ואמצעי הפצתו בחברה.

7

מבקר כלכלת השוק טוענים לעיתים שהאנשים בארצות המתפתחות אינם יכולים, או אינם מעונינים להגיב על שינויים במחירים, או על סימנים שהשוק משדר באופן כללי. אין זה נכון.

במסגרת הרגבלות המוטלות על-ידי ממשלות והסיווגים הנקבעים על-ידי המוסר והמנהגים שבכל חברה, תהליך קבלת ההחלטות אצל יחידים, משפחות ועדות בעולם השלישי דומה לזה שבכל מקום אחר. למעשה, כיוון שהאנשים בעולם השלישי עניים בדרך כלל, הם נוטים לשקול בהירות את ההזדמנויות הנקרות בפניהם, והם מגיבים במהירות על שינויים והבדלים זעירים במחירים. אשה העומדת לקנות כוסם בגוריה, עשויה להתלבט בין קניית בקבוק זעיר לבין קניית טיפה אחת שתטפטף על כתפה; וקונה של סיגריות עלול לשקול קניית חצי סיגרית, סיגרית אחת או חפיסה של עשר סיגריות וכו'.

בארצות מתפתחות רבות נוהגים אנשים לעבור מרחקים ניכרים ברגל, על אופניים או חמור, כדי לזכות במחיר גבוה מעט יותר עבור כמות קטנה של סחורה. בשנות החמישים בגוריה, נהגו נשים ללכת או לרכוב על אופניים למרחק של קילומטרים כדי למכור בקבוק בירה ממולא בשמן דקלים במחיר גבוה יותר במרטה או שתיים, או כדי לקבל שילינג נוסף עבור פח של עשרים ליטר.

רגישות כלכלית אינה תלויה בידעית קרוא וכתוב, או בחינוך פורמלי. אנשים שלא התחנכו בבית ספר ואינם יודעים קרוא וכתוב מזהים בקלות הזדמנויות הנקרות בפניהם, יכולים לקבוע אם שינוי במצב ישפיע עליהם לטוב או לרע, ומסוגלים בוודאי להבחין בין יותר לפחות.

החלטותיהם הכלכליות של אנשים בארצות המתפתחות תלויות ממש כמו במערב בערכים המקובלים עליהם, ובגורמים של החברה שבה הם חיים. מליוני איכרים בני דת ההינדו לא שוחטים בקר, ובמיוחד לא את הפרות, ולעיתים נמנעים מלהרוג גם חיות אחרות. ואולם הם יגדילו את השטח המעובד של גידולים רווחיים יותר, תגובה שמוצאת את ביטוייה במדיניות של ממשלות הודיות רבות. במערב חיים מליוני יהודים שאינם אוכלים חזיר, והם ידבקו בגורג הזהגם אם מחירו של החזיר ירד. יחד עם זאת אין ספק שהם מסוגלים להגיב במהירות וביעילות להזדמנויות כלכליות הנופלות לפניהם.

לעיתים קשה לחזות כיצד יגיבו אנשים על שינויים, ובמיוחד על שינויים גדולים בסביבתם הקרובה. כלכלנים

הופתעו מנכונותם של איכרים באסיה ובאפריקה לטעת עצים, המצריכים המתנה של כמה שנים לפני שאפשר למכור את פריים. ולהיפך, סירובם העיקש של מליוני בני דת ההינדו בהודו להרוג חיות עדיין מפתיע את בני המערב, ואפילו הודים שהתמערבו מופתעים מכך. כלכלת השוק מאפשרת לאנשים לנצל הזדמנויות - או לא לנצל אותן.

ההצעות לעצב מחדש חברות שלמות ואת הפרטים החיים בן מתעלמות מהחופש הזה. הנסיגות לאלץ אנשים לטוש את אמונותיהם, ערכיהם, גישותיהם, מנהגיהם וצורות חייהם המסורתיות מעוררים שאלות מוסריות ופוליטיות כבדות משקל. למעשה, ממשלותיהן של ארצות מתפתחות ניסו אך לעיתים רחוקות לכפות שינויים כאלה. הן יודעות בדרך כלל ששינויות מסוג זה יעוררו התנגדות חזקה, ואפילו מרידות. צעדים ככאלה, ואפילו חשד שצעדים כאלה עלולים להינקט עשויים לעורר תגובות אלימות, כפי שאכן קרה פה ושם באסיה ובאפריקה.

8

כבר ציינתי שקשרי מסחר עם ארצות חוץ תרמו רבות לקידומן של ארצות מתפתחות. בכל רחבי העולם השלישי, הארצות והאזורים המתקדמים ביותר מבחינה חומרית הם אלו שלהם הקשרים המסחריים הרבים ביותר עם המערב, כפי שניתן להיווכח מאזורי הגידולים הרווחיים במזרח הרחוק, אפריקה המערבית ואמריקה הלטינית; אזורי המחצבים שבאפריקה ובמזרח התיכון; ומהערים והנמלים בכל רחבי העולם השלישי. אין זה מפתיע. התפשטות הקידמה הכלכלית מארצות מפותחות לארצות בלתי מפותחות מוכרת מההיסטוריה של הכלכלה.

ההזדמנויות והיתרונות הכרוכים בקשרי מסחר חיצוניים נעשו גדולים בעשורים האחרונים יותר מאשר אי-פעם בעבר. המערב מתח במאה השנים האחרונות שווקים ענקיים בפני היצוא של העולם המתפתח וסיפק לו ידע, מיומנויות והון. שפע הזדמנויות כזה לא עמד לרשות המערב בשלבי ההתפתחות המקדמים שלו.

אם נבחן את ממדי השינויים בדרום-מזרח אסיה ובמערב אפריקה ואת הקצב בו התחוללו, נוכח שהתהליך התנהל תוך הפרעות מועטות יחסית משום שהושפע בעיקר מפעילות כלכלית. זוהי פעילות כלכלית של אנשים המסכנים את משאביהם ומשאבי תומכיהם. הם עצמם נהנים מרפירות - או נושאים בהפסדים. היה עליהם להתחשב לא רק בתנאי השוק, ובכללם זמינותם של משאבים נלווים, אלא גם במיסדות, נוהגים ורגישויות מקומיות משום כך נוטה השפעתם המפריעה של קשרי מסחר חיצוניים להיות מודרנת ומסתגלת. השווה את תוצאותיהם של תהליכים אלה לתוצאות נסיונותיו של השאח להביא למודרניזציה מואצת באיראן - נסיונות שנעזרו בצוותי תכנון כלכליים מאוניברסיטאות אמריקניות בעלות מוניטין.

התפתחות חומרית מתחילה תמיד בפעילויות מסוימות בתחומים מסוימים. התקדמותה תלויה במדיניות הממשלה, בתקשורת ובנכונות האוכלוסייה לנצל הזדמנויות כלכליות. לכן יש הבדלים ברמת ההכנסה ובשיעור ההתקדמות בין יחידים, עדות ואזורים בכל החברות, פרט לחברות הפרימיטיביות ביותר המיצרות לצריכה עצמית בלבד. ההבדלים הללו אינם שליליים. הם בלתי נמנעים. אפילו באזורים שנהנו מהתפתחות חומרית גדולה ביותר כמו דרום-מזרח אסיה ומערב אפריקה, יש עדיין אנשים רבים, ואפילו חברות שלמות שהושפעו אך מעט על-ידי ההתפתחות הזו, פרט לכך שהם סובלים ממלחמות מקומיות, עבדות, רעב ומחלות אפידמיות פחות משבילו קודם לכן.

חברות בינלאומיות בלטו בתרומתן להתקדמותן הכלכלית המהירה של ארצות מתפתחות רבות, ופעלתן הקדימה בהרבה את החשיבות שמיחסים להן כיום בדיונים ציבוריים. הן מיאלו תפקיד מרכזי במשך מאות שנים בשמנות, בעקבות, ביטוח, מסחר, מטעים ובכרית מחצבים. הן תרמו במידה רבה ליצירת קשרי המסחר החיצוניים של העולם השלישי במאה התשע-עשרה ובמאה העשרים. חברות סחר בינלאומיות מיאלו תפקיד מכריע בשינויים שחלו בדרום-מזרח אסיה ובמערב אפריקה. פעילותן היתה חשובה

לאין שיעור בפיתוח תעשיות הגומי, הנפט, מוצרי התמרים, הקקאו, אגוזי האדמה, הקפה והכותנה באזורים אלו; ומדובר במוצרים, שכמה עשורים לאחר ייסודן של החברות הללו הפכו לסחורות העקרות בסחר העולמי.

9

רבים ושונים הם אמצעי הפיקוח המגבילים ואף מדכאים את השוק בארצות מתפתחות. הבעיות שהם מעוררים נבדלות מבחינה אנליטית, מעשית ופוליטית. כבר נגעתי בכמה מההבדלים הללו, ועתה אדון בכמה עניינים שאינם זוכים לתשומת הלב הראויה לדעתי.

מאז שנות השישים הפך פיקוח ממשלתי צמוד על המשק לצו השעה בארצות מתפתחות, במיוחד ברחבי אסיה ואפריקה. אמצעי הפיקוח כוללים מונופול ממשלתי על ענפים מרכזיים בתעשייה ובמסחר, במיוחד ביבוא וביצוא - ובכלל זה ייצוא החקלאי, מפעלים רבים הנמצאים בבעלות ממשלתית; רישוי ממשלתי של פעילות מסחרית ותעשייתית, ובכלל זה פתיחת והפעלת עסקים; מכסות אתניות בתעסוקה ובמתן רישיונות; פיקוח מקיף על הסחר הבינלאומי; הגבלות על תנועת אנשים, חוץ וסחורות בתוך המדינה, מתוכה ואליה; קביעת מחירים ושכר על-ידי המדינה; ותמיכה ממשלתית בקנה מידה נרחב לחברות קואופרטיביות שהן, למעשה, שלוחות של משרדים ממשלתיים, להבדיל מחברות קואופרטיביות וולונטריות המצויות במערב. מקרים של קולקטיביזציה כפויה בחקלאות, החרמת רכוש בפרהסיה ורדיפת עדות מרודוקטיביות שאינן נושאות חן בעיני השליטים הפכו תכופים יותר.

הגורמים העיקריים מאחורי הטלת אמצעי פיקוח כאלה מוכרים מנסיונו של המערב. פיקוח ממשלתי על הכלכלה משרת את האינטרסים של השליטים בדרכים רבות ושונות: שליטתם בחברה מתחזקת; נוצרות עמדות של כוח, יוקרה והפקת טובות הנאה כלכלית עבור פוליטיקאים, עובדי ציבור וקורבניהם. אמצעי הפיקוח מועילים גם לאינטרסים פרטיים בעלי השפעה המשיגים משרות משתלמות ומגוננות וזכויות-יתר שונות. בעולם השלישי ובמיוחד באסיה ובאפריקה, הפער בעוצמה הפוליטית בין פוליטיקאים (כולל אנשי צבא לשעבר, פקדי רשות ותומכיהם בקרב קהיליית העסקים ובעלי המקצועות החופשיים מחד, לבין רוב האוכלוסיה מאידך, גדול מהפער הקיים במערב. משום כך נמצאות קבוצות שולטות אלו בעמדה נוחה לנקוט צעדים לקידום האינטרסים האישיים שלהן. הפעלת חלק מאמצעי הפיקוח הללו גורמת למתחים פוליטיים גדולים יותר בארצות המתפתחות מאשר במערב בשל סיבות כמו המגוון האתני של החברה, הפער בעוצמה הפוליטית בין שליטים לשולטים, ומגבלות מנהליות כמו חוסר היכולת לכפות קיצוב ופיקוח על המוצרים ברמה המקצועית.

אמצעי הפיקוח הכלכליים שהאוכלוסיה נתקלת בהם על כל צעד ושעל הביאו לפוליטיזציה נרחבת של החיים. כבר ציינתי את השלכותיה המרחיקות לכת של תופעה זו בארצות מתפתחות. משום כך איני מוצא לנכון למתח את הנושא מעבר לאמירה שהשפעתה של הפוליטיזציה שם נעה מנוק חברתי מתון, דרך העמסת קשיים ניכרים ועד גרימת סבל קיצוני לאוכלוסיה.

פרט לפוליטיזציה של החיים הביא הפיקוח הממשלתי על הכלכלה בארצות המתפתחות לתוצאות מזיקות ניספות, חלקן ידועות ואחרות ידועות פחות. הפיקוח מגביל את ניידות התושבים בין מקומות עבודה ומגורים שונים, וכן מפריע ליוזמות עסקיות ולהתפתחותם של יצרנים יעילים. הם מדכאים את צמיחתם והתפשטותם של נסיונות ורעיונות חדשים, ומעכבים את היעלמן של גישות ומנהגים מיושנים המפריעים להתקדמות חומרית.

מסיבות מובנות, ההשפעת הללו מזיקות במיוחד בשלבים הראשונים של התפתחות כלכלית. ההשפעות השליליות ניכרות במיוחד בארצות שחיות בן קבוצות אתניות נבדלות, ובעלות יכולות שונות, ובארצות שקיימים בן פערים גדולים בתנאים החברתיים ובמשאבים הטבעיים בין אזורים שונים. אמצעי הפיקוח מגבילים מאוד בכל המקרים את היקף ומגוון קשרי הסחר החיצוניים; קשרים אלה משמשים ערוצים לא

רק לבעלי מקצוע, חוץ וסחורות שונות, אלא גם לשיטות ורעיונות חדשים, צרכים ויבולים חדשים... קיים קשר ישיר בין ההגבלות על הקשרים האלו לבין חסימת ההזדמנויות וההתפתחות הכלכלית בפני האוכלוסיה באופן כללי. כמו כן הם משפיעים לרעה על תנאי הסחר של החקלאים ומעכבים את היציאה משלב הייצור לצריכה עצמית. פיקוח נרחב מגביר גם את השחיתות.

ברוב הארצות המתפתחות קיימת מסורת ארוכה של שיעבוד האוכלוסיה לשליטים או למסורת. התרבויות הרווחות ברוב שיטותן של אסיה ואפריקה אוטוריטריות יותר מהמקובל במערב. לאו על כל פנים יותר ממה שהיה מקובל במערב, ונוטות פחות לעצמאות, סקנות מתמדת ועריכת ניסויים. פיקוח ממשלתי הדוק על הכלכלה מחזק את הכפפתו של היחיד לרשות.

10

הדעות שצוטטו בביסקה השניה שבראשית המאמר משקפות את העוינות שרווחים אנשי אקדמיה, כוהני דת ואינטלקטואלים לכלכלת השוק ואת החשדנות שלהם כלפיה. רגשות אלו תואמים את הבוה להעדפותיהם ומנהגיהם של אנשים פשוטים (האדם הסנסואלי הסמוצע). הפגנת עוינות לכלכלת השוק ובוה לאנשים רגילים, שלעיתים הם שני צדדי של אותו מטבע, בולטים בדיונים על העולם השלישי וקשריו המסחריים החיצוניים. זו דוגמה נוספת לתופעה שדעות ואמונות המקובלות במערב מוצאות ביטוי חריף יותר כשהן מיושמות בדיון בעיני העולם השלישי.

מאז מלחמת העולם השניה, התחזקה הבעת האיבה כלפי כלכלת השוק והתפשטה כמעט לכל רחבי העולם. תופעה זו משקפת את מעמדם החוק של פוליטיקאים מקצועיים, פקידים רשמיים, אנשי אקדמיה ותקשורת, ובמידה מסוימת גם בדרגים וכוהני דת ברהויות ימינו. חלקי אוכלוסיה אלה, הנחשבים לעיתים על-ידי עצמם ועל-ידי אחרים לאליטות, מהווים את האומה הפוליטית המודרנית; כלומר, האנשים שמעשהיהם ודעותיהם מעצבים את דעת הקהל, למרות שהם מהווים רק חלק זעיר מהאוכלוסיה.

בדרך כלל נוטה האומה הפוליטית לבקר את שיטת השוק, והיא מספקת דלק לאויבי שיטה זו במתכוון או שלא במתכוון. המרת תהליכי השוק בכלכלה של החלטות פוליטיות מספקת כוח, השפעה, מקומות תעסוקה וכסף לפוליטיקאים ועובדי ציבור. בין האקדמאים יש אנשים משועממים, שאפתניים וציניים, המקווים להיבנות מהביקורת הזאת, וכן מתוכננות והצעות להגביל את שיטת השוק. אנשי דת מחפשים בבירור תפקידים חדשים לעצמם לנוכח השחיקה שחלה בתפקידיהם המסורתיים. הם רואים את עצמם בהדרגה כקציני שעד ציבוריים יותר מאשר המנהיגים הרווחיים שהיו פעם, שעדיין הם מתימרים להיות. לחצים הנובעים מתוך מערכת השוק מחזקים את פעולתן של קבוצות אלו בהגבלת ושחיקת שיטת השוק. אינטרסים סקטורליים פרטיים נהנים בדרך כלל מהגדלת ההוצאות הממשלתיות ומהטלת הגבלות. לכן הם מארגנים צעדים כאלה, לוחצים להפעלתם ופועלים בתיאום עמם באופן קבוע. לרשות כלכלת השוק לא עומד כל מכשיר להגנה על הישרדותה. נסיונותיהם של חברות ויחידים להשפיע על האווירה הציבורית או על המצב הפוליטי תובעים זמן וכסף, ואינם תמיד מפולריים. רוב ההוצאות הללו הן ודאיות ויש לעשותן בהווה. נושאים בין חברות ויחידים היכולים לצפות לכל היותר לתמורה קטנה ולא בטוחה בעתיד, מעטים האנשים המסוגלים או מעוניינים לשאת בהוצאות כאלו.

התצלחה בשוק תובעת התמקדות בבעיות ספציפיות של ייצור ושיווק, הרווחים וזרמים לאנשים מופתים בפעולות אלו, והמוכנים להתרכז בן הכשרונות והנטיית הדרושים לכך אינם תואמים את מה שנחוץ לגלוי רגישות וענין בבעיות כלליות - וניתוחן. אנשי עסקים מצליחים אינם מוכשרים במיוחד להגן על שיטות השוק. אין להם את הזמן והנטייה לבחון את התנאים הנחוצים להשרדותה. יתר על כן, אפילו אם הבינו את חשיבותם והשפעתם של טיעונים רלבנטיים, אין הם נוטים להקדיש את הזמן הנחוץ לניהול הוויכוח הזה כיוון שהם חשים שכיחידים אין ביכולתם להשפיע על המצב הכולל.

למעשה, יש ניגוד מוזר בין שיטת השוק לבין המערכת הסוציאליסטית או הקומוניסטית. כלכלת השוק מספקת לאנשים את כל מה שנחוץ להם, אך אלו המפעילים אותה אינם יכולים להסביר כיצד הדבר מתרחש. המערכת הסוציאליסטית או הקומוניסטית "אונה מספקת את הסחורה" אך לאלו המפעילים אותה יש תמיד הסברים מן המוכן לכשלונותיה. מתנגדי כלכלת השוק יודעים להרצות את טענותיהם היטב. החלטות פוליטיות משפיעות ברוב הארצות על חיי האוכלוסיה במידה רבה, ויתכן שיותר מאשר אי פעם. משום כך מרחפת סכנה לכלכלת השוק. סדר המבוסס על קבלת החלטות מבוזרות וולונטריות אינו מסוגל לעמוד

בפני איום מתמיד על קיומו. היתרונות הכרוכים בקבלת החלטות בצורה מבוזרת ושאר היתרונות הכלכליים, הפוליטיים והחברתיים הטמונים בכלכלת השוק לא יבטיחו מכוח עצמם את הישרדותה. ההנחה שמספרם של התומכים בכלכלת השוק במערב גדול בהרבה משל אלו המתנגדים לה, והם גם עשירים יותר במקובץ - נכונה כנראה. מעולם לא היה די יתרון מספרי או בעישר כדי להבטיח את הישרדותה של אומה, חברה או תרבות. למרות הפרודוקטיביות שלה, שיטת השוק עלולה להיכשל אלא אם כן יהיו למשתתפים ולתומכים בה בחירות המחשבה, הרצון והאומץ לפעול למען הישרדותה.

סיוע חוץ: פרס למנצלים

1

מאז החל הנשיא טרומן בתוכנית ארבעת הסעיפים שלו בינואר 1949, לפני יותר משנות דור ומאות מיליארדי דולארים, היעד הרשמי של סיוע החוץ היה סיפוק צרכיהן החיוניים של מדינות עניות והקלת טבלה של אוכלוסיותן. יש להבדיל בין סיוע זה, כלומר - הנורמה הון באופן רשמי מארצות עשירות לארצות עניות, לבין סיוע צבאי, השקעות מסחריות או פעולותיהן של סוכנויות וולונטריות. מטרה זו הייתה מאז ומתמיד לגדל עניינם של התומכים הרבים והנלהבים בסיוע חוץ. ואולם כספים אלו מוזרמים לממשלות, לא לעניים. לתמוך בשליטים בשל עניינם של נתיניהם דומה למתן פרס על מדיניות הנורמה לעוני.

כיוון שבכתביו הקודמים עסקנו בהרחבה בטיעונים הרבים המושמעים בזכות סיוע החוץ - ובכללם פיצוי על חטאי-עבר, כביכול, של המערב; הגברת היצוא מהמערב והתעסוקה בו; ביצור האינטרסים הפוליטיים של המערב; והצורך להימנע ממשבר פוטננסי - לא נעסוק בם כאן. במקום זאת נביל את עצמנו לטיפול בטיעון האפקטיבי והמתמיד ביותר בזכות מדיניות זו, שהאירועים האחרונים באפריקה הפריכו אותו בצורה דרמטית כל כך.

2

התומכים בסיוע זה ראו בדרך כלל שתי דרכים או שיטות להשגת מטרותם המוצהרות. האחת, שאפשר לכוונה השיטה הישירה, היא טיפול בשני קיצוני באמצעות העברת כסף לממשלותיהן של הארצות העניות ביותר, מתוך ציפייה שפעולה זו תעזור באופן ישיר לשיפור מצבם של העניים שם. השנייה, או הבלתי-ישירה, היא העברת כספים לממשלות הללו מתוך ציפייה שייסיעו במיתוח ארצותיהן, מה שיביא לצימצום העוני הקיצוני, או אף לחיסולו. בשנותיו הראשונות של הסיוע הושם דגש רב על העזרה במיתוח, ואילו בעשור האחרון הועבר הדגש לשיטה הישירה.

כאשר דנים בסיוע, נוהגים לעיתים תכופות לכרוך את שתי השיטות זו בזו. ואולם, הן נבדלות זו מזו מאוד בקריטריונים לחלוקת הכספים ובהוצאות המצומצמות שם. ממש כי שמילנות, מענקים והלוואות מסובסדות לחינוכם של צעירים מבטיחים, או להקמת בתי-עסק, נבדלים מצדקה לעניים, או מתמיכה בנכים.

ראשית נעסוק כאן בשיטה הישירה.

3

הכסף הנשלח בשיטה הישירה אינו מגיע לבני האדם המסכנים שאת תמונותיהם אנו רואים במסעי הפרסום של השדולות למען הסיוע. הוא מגיע לממשלותיהם - כלומר, לשליטניהם. לעיתים קרובות מדי אחראים אותם שליטים עצמם לתנאים הסחמרים המתוארים במסעי הפרסום הללו. הסיוע מבחין מאפשר להם להמשיך במדיניותם המזיקה, שלעיתים היא הרסנית ממש, לאוכלוסיה בכללותה. רשימה מדכאת, אם כי בלתי שלמה של צעדים כאלו תכלול: רדיפת מיעוטים יצרניים והגלייתם, דיכוי המסחר במוצרים חקלאיים, בכלים חקלאיים פשוטים ובמוצרי צריכה; מונופול ממשלתי על היצוא והיבוא; קיפוח שכר העובדים בחקלאות בקנה-מידה גדול; קולקטיוציזציה כפויה והרחקת בכוח של אנשים מבתיים, החרמת רכוש פרטי בקנה-מידה רחב; הגבלות על זרימה מבחוץ של בעלי מקצוע, יזמים והון, הנחוצים למשק כאוויר לנשימה.

רבים ממקבלי הסיוע באסיה ובאפריקה נוקטים בצעדים כאלו באורח שיגרתי. לעיתים די רק באחד מהצעדים הללו - למשל דיכוי המסחר, או הגבלת אספקה חיונית, או קיפוח שכר החקלאים - כדי לגרום תהוה ובהו באזורים נרחבים על-ידי חתירה תחת סחר החליפין או אפילו חיסולו. כאשר

כמה מצעדים אלו ננקטים בעת ובעונה אחת הם עשויים לגרום אסונות, ואף להרס במלוא מובן המילה כפי שאפשר להיווכח כיום מהנעשה באתיופיה, סודן, אוגנדה ומקומות אחרים. בנוסף על כך מונויות ממשלות אלו עניינם בסיסיים הנמצאים בתחום אחריותן, כמו בטחון הציבור, בריאות, ותשתיות אלמנטריות.

סיוע יכול לספק צרכים מידיים. על-יד כך הוא מסתיר מהאוכלוסיה, לפחות באופן זמני, את תוצאותיה הגרועות ביותר של מדיניות הרסנית. כמו כן משתמע ממנו אישור מבחוץ לפעולותיה של הממשלה, וזה מעניק הדרת-כבוד מזויפת לשליטים. בדרכים אלו עוזר הסיוע לממשלות להישיר, ומאפשר להן להמשיך במדיניותן המזיקה. הרעב באתיופיה אינו אלא דוגמה בולטת מהומץ האחרון להשתלשלות עניינים מעין זו, שיש לה תקדימים ואנלוגיות רבות באסיה ובאפריקה - למשל בויטנאם, טנזניה, אוגנדה, ואיר ונאנה, בין היתר.

תמיכה בשליטים על סמך עניינם של נתיניהם, לא זו בלבד שהיא מאפשרת לאותם שליטים לנקוט מדיניות מזיקה ביותר ואף בלתי הומנית; יש בכך משום מתן פרס על מעשיהם. וכך, ההכנסה לנפש יורדת כאשר ממשלה מגבילה, רודפת או מצלה את תושביה הפרודוקטיביים ביותר, שהם לעיתים אף לא תמיד, מיעוטים אתניים, כפי שקרה לאסינים ולאירופאים במזרח אפריקה, או לסויים בדרום-מזרח אסיה; או כאשר ממשלה מגבילה את אפשרויות התעסוקה של נשים בשם דת האיסלם; או כאשר היא פוגעת בסחר החליפין, או מחסלת אותו. ואז, כאשר ההכנסות באותה מדינה נמוכות יותר, זכאית ממשלתה לסיוע נוסף מבחוץ.

הדעה שסיוע רשמי יכול לעזור לעניים ביותר באמצעות העברת כספים ישירה אינה ישימה ברוב מדינות אסיה ואפריקה, שכן לא קיים שם כלל מנגנון סיוע לעניים מטעם המדינה. למעשה, סיוע ממשלתי לעניים ביותר אינו תואם בדרך כלל את הנוהגים המקומיים, ואינו מצוי בסדר העדיפויות של השליטים הנוכחיים. הדבר נכון במיוחד במקומות שקיים בהם מגוון אתני, תרבותי ושכטי, האם ממשלה סודנית ששולט בה רוב ערבי תתמוך בשחורים העניים ביותר שבדרום המדינה, המצויים במרחק מאות מילים מהבירה, ואשר מתנהלים איתם רוב הומץ עימותים מזוינים? האם ניתן לצפות משליטי אתיופיה שיעזרו לאנשי מחוז טיגרי שמצוקתם גוברת עקב פעולותיה הצבאיות של הממשלה באזורים הדלי האם יש סיכוי שממשלת ניגריה, הנתונה לשליטת בני שבט ההאוסה, תעזור לעניים מבין שבטי האיבו והטיבו האם ניתן לצפות מהסנגלים, שהם שליטיה של סרי לנקה, שיעזרו לטמילים העניים? שאלות מעין אלו ניתן להפנות כמעט לכל ממשלה באסיה ובאפריקה.

סדרי העדיפויות של שליטי העולם השלישי משתקפים גם בהוצאותיהם העצומות על פרויקטים ויקרתיים. דוגמאות מוכרות לכך הן ערי בירה חדשות לחלוטין שתחילתן בשולחנות השרטוט, עלותן מיליארדי דולרים, והן עומדות בשממון, בלתי גמורות, שנים רבות לאחר תחילת הבנייה (אבוגיה בניגריה ודודומה בטנזניה). ונוכחי את המפגשים הבינלאומיים היקרים להחריד של מה שמכונה באופן גרוטסקי 'האירגון לאחדות אפריקה', העניים גם אינם נעזרים על-ידי ההוצאות העצומות על כלי נשק של ממשלות העולם השלישי להמעינות לחמישית מכלל ההוצאה העולמית לחימוש, המכוונות בעיקר נגד ארצות אחרות של העולם השלישי, או נגד נתיניהן.

בעוד הסיוע הרשמי מהווה חלק קטן יחסית מההוצאה הממשלתית הכוללת בארצות המערב (ומשום כך חלק קטן אף יותר מהתלג), הרי הוא מהווה סכום ניכר ביחס להכנסות הממשלה ורווחי היצוא של ארצות העולם השלישי הזוכות בו,

ולעיתים אף עולה עליהם, זרימת הסיוע מגדילה משום כך את האמצעים והכוח של הממשלות הללו במידה רבה. הוא מחזק ומרחיב את הפוליטיקה של החיים בעולם השלישי. הוא מגדיל את טובות ההנאה במאבק על כוח פוליטי, מעורר ומחריף את החרדה והסתת, במיוחד בארצות שיש בן מנוון של גזעים ותרבויות.

המתחים והלחצים שמשררת הפוליטיקה מגיעים לידי עיסות מוזניים אפילו בארצות בהן חיו עדות שונות בשלום במשך דורות רבים - למשל בפיליפינים, מלזיה, אינדונזיה, בורמה, סרי לנקה, צ'אד, אוגנדה וניגריה. הפוליטיקה של החיים, שהסיוע מבחין מצביא אותה, דוחפת להתפרצות הכוחות העומדים מאחורי מלחמות אזרחים מתמידות, או חוזרות ונשנות, בארצות אלו. השתלטות עניים זו גורמת בחכמה גם להפגית אנרגיה ומשאבים מפעילות כלכלית לחיים הפוליטיים. העניים ביותר, ובמיוחד אלו החיים באזורי השדה, נפגעים מכך יותר מכל.

סבלה של אתיופיה הגיעה לתודעתם של מיליוני אנשים במערב. אבל רק מעטים יודעים שהממשלה המרכזיסטית המושלת שם קיבלה סיוע מערבי ניכר באופן קבוע ממקורות שונים, שלארצות הברית ולבריטניה היה בהם חלק לא מבוטל. הסיוע הזה הסתכם במיליארד דולר בקירוב בחמש השנים 1978-82. במשך כל הזמן הזה נקטה הממשלה ברוב הצעדים המוקדים וההרסניים שנוכרו לעיל, ובכללם רדיפת עדות פרודוקטיביות, קולקטיביזציה כפויה של החקלאות, החרמת רכוש בקנה מידה רחב וקיפוח שכרם של החקלאים באמצעות סוכנויות ממשלתיות לקניית התוצרת. למרות כל הדברים הללו ממשיך הסיוע המערבי לזרום לשם.

מה קרה לכל הכסף הזה? מובן מאליו שרק חלק זעיר ממנו הגיע אל העניים ביותר. יש להיות שחלק ממנו עור לממשלה לנהל את מלחמות האזרחים שלה, ולממן את האירגון לאחדות אפריקה - מוסד אקסטרונגנטי שמרכזו מצוי באדיס אבבה.

עד כאן לגבי השיטה הישירה למלחמה בעוני ולהקלת המצוקה.

4

האם יכול, אם כן, הסיוע הרשמי, לעזור במלחמה בעוני ובסיפוק צרכים חיוניים באופן לא-ישיר, על-ידי עידוד הפיתוח באמצעות הנדלת ההון להשקעות? התשובה היא לא. סיוע רשמי אינו יכול לתרום באופן משמעותי לפיתוח העולם השלישי, ולמעשה הוא עלול להחליט לצמצם אותו.

קודם כל, כמות ההון להשקעה אינה חשובה לפיתוח כלכלי. אם אכן היתה חשובה, מיליוני אנשים עניים מאוד - יחידים, משפחות, עדות וחברות שלמות - לא היו עולים מעוני לעושר תוך כמה שנים או עשורים, כפי שעשו זאת קהילות המהגרים בדרום-מזרח אסיה וצפון אמריקה, ובמקומות אחרים. ממשלות ומפעלים שמסוגלים להשתמש בהון באופן פרודוקטיבי, ולנהל את עניניהם הכספיים בצורה אחראית יכולים ללוות מבית או מחוץ, אפילו אם הם עניים.

משום כך נהנו בעבר חברות מסחריות מן המערב להלוות סכומים נכבדים לחברות ויחידים מהימנים, אפילו בארצות עניות ביותר. וממשלותיהן של מדינות עניות לוו באופן מסחרי לשם פיתוח התשתית שלהן, או למטרות אחרות. לכן, סיוע למטרות פיתוח יכול לכל היותר להוריד את עלות ההון להשקעה שהקיפו - נזכיר זאת שוב - אינו חיוני לפיתוח, אגב, דבר זה נכון גם לגבי סיוע טכני, שמשולט יכולות לשלם עבורו כפי שנעשה בעבר פעמים רבות, למשל על-ידי היפאנים בסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20.

כנגד היתרונות שבהורדת עלות ההון להשקעה על-ידי הסיוע יש להעמיד את השלכותיו השליליות החסרות על הפיתוח מבחינה אישית, תרבותית ופוליטית. בנוסף לאלו שכבר הזכרנו (ובמיוחד הפוליטיקה של החיים, שיש לה השלכות שליליות, ואפילו הרסניות על הפעילות הכלכלית).

סיוע רשמי גורם למדיניות בובונית לעיתים תכופות, ואינו מעודד צבירת רווחות. לעיתים קרובות מדי אין מקבלי הסיוע נמנעים מיצירת גרעונות במאזן התשלומים, כיוון שאפשר להשתמש בהם כתירוץ לחשגת סיוע נוסף וגם להטלת פיקוח מבית, ושני הדברים יכולים לשרת את האינטרסים של הממשלה. כל הדברים הללו מנוגדים לסיסמה אופיינית של שדולות הסיוע - שהסיוע עוזר לאנשים לעזור לעצמם.

אין לפקפק במגבלותיו והשלכותיו השליליות של הסיוע בשל השיפור שחל בכלכלתן של כמה מהמדינות שנבנו ממנו או עקב הצלחת אי-אילו פרויקטים שזכו בו. המירב שיכול הסיוע לתרום לסיפורי הצלחה אלה היה, מטבע הדברים, הימנעות מהוצאות מימון. למעשה, ככל שראים סיכוייהם של מדינות ממשלתיות או פרויקט כלשהם טובים יותר, כך ייקל עליהם ללוות כספים ממקורות חיצוניים. אין זה נכון שבהיעדר סיוע חוץ לא היו מדינות עניות מסוגלות ללוות כספים באופן מסחרי במדינות אחרות, או שבלעדיו לא היה אפשר לממן פרויקטים וצרניים. יעידו היוזמות הרבות, מקומיות וזרות כאחת, בתחומי המטעים, המכרות, התעשייה, המסחר והתחבורה שהצליחו באסיה, אפריקה ואמריקה הלטינית שנים רבות לפני שנוצל המונח 'סיוע חוץ'.

5

לסיכום, במיטבו יכול סיוע החוץ לתרום אך מעט למלחמה בעוני בעולם השלישי, או לפיתוחו. ואולם אין פירוש הדבר שהסיוע חסר חשיבות לחלוטין. למעשה, חשיבותו רבה מכמה היבטים. מפרסומים שונים דנו כבר בהיבטים הללו - השונים בתכלית מהדברים הנשמעים מפהם של התומכים בסיוע - נסתפק כאן במניית כמה מהם.

ראשית, היה זה הסיוע הרשמי שהפך את העולם השלישי לישות קולקטיבית, וככזו - הוא אינו בדיוק ידידותי לארצות המערב. הסיוע, משום כך, מבליט את הקונפליקט צפון-דרום. יתרה מזאת, כיוון שהסיוע המערבי - שלא כמו הסיוע מהבליק הקומוניסטי - מופנה באופן קבוע לממשלות השרויות בסיכסוכים (ואפילו במלחמות) עם שכניהן, הוא מאפשר להן לטעון שהמערב, ובמיוחד ארצות-הברית, תומך באויבן.

שנית, כיוון שהוא מעודד את הפוליטיקה של החיים בעולם השלישי, הסיוע לא רק מונע בתושבים שם באומנים שתיארונו קודם לכן; הוא גם מזיק לאינטרסים הפוליטיים של המערב.

שלישית, התעמולה למען הסיוע הניבה שפע פרסומים עוינים למערב ולהסדרים הכלכליים שלו. רביעת, גורמים חזקים במסע הציבורי הזה למען סיוע החוץ רואים בו רק צעד ראשון בדרך לחלוקה מחדש של העושר בקנה מידה כלל עולמי, מה שימנע כמובן במערב ובחסדרים הכלכליים המקובלים בו.

אין להבין מדברינו שאין ביכולתו של המערב לעשות דבר לשיפור מצבם של אנשי העולם השלישי. למעשה, ארצות המערב כבר מציעות שווקים גדולים ומקורות אספקה נרחבים זו לזו וגם לעולם השלישי, הקטנת הרגבלות על הסחר או אף ביטולו עשוי ליצור הזדמנויות רבות לכל הצדדים. יתרה מזאת, מצבם של העניים ביותר בעולם השלישי יוכל להשתפר באמצעות קרנות צדקה א-פוליטיות, שסיוע רשמי נכון ויכול לעודד ולהרחיב את מעולתן.

לסיום, אנו מבינים שגם אם נזכיר שהסיוע אינו מסוגל להשיג את מטרותיו המוצהרות - אפילו אם הוכחה כזו היתה נתפסת כתקפה - אין סיכוי שצורת הפעלתו או היקפו של הסיוע ישתנו זאת משום הסנטימנטים והאינטרסים הפוליטיים, המסחריים והמסדיים החזקים העומדים מאחוריה. ניתוחים, הוכחות וטיעונים, יהיו משכנעים ככול שהיו, אינם מסוגלים להתמודד עם כוחות אלו. כך שהנזק ימשיך להיגרם.

השאיפה לשיוויונות

מביא עמו לעיתים מידה של השמעה פוליטית, אבל מקרים אלו נדירים, וחשיבותם פחותה בהרבה ממה שמקובל לחשוב. על כל פנים, עושר בפני עצמו אינו מעניק לבעליו את הכוח לכפות דברים. למעשה, העשירים מהווים נושא לקטאה ולביקורת, שישודן בהנחות בלתי מבוססות המצדדות בשיוון כלכלי. גישות אלו הובילו מדי פעם לרדיפתן ואפילו לחיסולן של קבוצות אוכלוסין פרודוקטיביות או משגשגות, במקרים מסוימים היו אלה מיעוטים אתניים. עושר אינו מבטיח הגנה מפני סכנות מסוג זה. יתרה מזאת, המאמץ שנדרש בדרך כלל להשגת הצלחה כלכלית נוטה להסיח את דעתם של העשירים מעניינים פוליטיים, והיכולת לצבור עושר מלווה לעיתים קרובות באדישות לניצול הזדמנויות פוליטיות או לחוסר מיומנות בניהול סכנות פוליטיות.

העפרים בהכנסות בחברה פתוחה משקפים ברגיל את פעולתם של הסדרים וולונטריים. הועדו של כוח כופה ברוב צורותיה של פעילות כלכלית מוצלחת בא לידי ביטוי בדבריו המוכרים של דייר ג'ונסון ש"קיימות מעט מאוד דרכים שבהן יכול אדם להיות מועסק בצורה פחות מניקה מאשר בעשיית כסף". קיינס הביע אותו רעיון באופן מורחב יותר ותיאוריה כללית, 1936, עמ' 374. "אפשר לתעל נטיות אנושיות מסוכנות לערוצים בטוחים יחסית באמצעות מתן אפשרויות לעשיית כסף ולצבירת עושר פרטי, אלמלא כן היו נטיות אלה באות לידי ביטוי בהתאכזרות, רדיפה חסרת מעצורים אחר כוח ושלטון, וצורות אחרות של ניפוח האגו. במקום שאנשים ישלטו ללא מצרים על בני ארצם, עדיף שיעשו זאת ביחס לחשבון הבנק שלהם..."

מסקנה זאת נכונה במיוחד לגבי החברה הפתוחה של ימינו. צבירת הון, ובמיוחד הון ענק בחברה כזאת, באה בדרך-כלל כתוצאה מפעילויות המעשירות את אפשרויותיהם של אנשים רבים, ניתן להיווכח בזאת בבירור מההון שנצבר על-ידי, נאמר, השיווק ההמוני או עסק פיתוחה של המכונית.

3

אנשים נבדלים זה מזה בכישוריהם הכלכליים ממש כפי שהם שונים זה מזה ביכולתיהם האמנותיות, האינטלקטואליות, המוסיקליות והאתלטיות. הם נבדלים במיוחד ביכולתם לתפוס ולנצל הזדמנויות כלכליות. לכונות לנצל הזדמנויות כלכליות יש חשיבות גדולה ביצירת הפערים הכלכליים בחברות פתוחות. כמה דוגמאות יוכיחו זאת בעליל. ההזדמנויות שנוצלו על-ידי אנשים כתומס אדיסון, הנרי מורד, לורד נורת קליף או סיר אייזיק וולפסון, היו פתוחות בפני רוב האנשים בארצותיהם. הדבר נכון לגבי כל מקום שהוא, שים לב למספר הגדול של מתעשרים חדשים סינים ויפנים במזרח. פערים בהכנסות, הנובעים מנכונות לנצל הזדמנויות כלכליות, הם גדולים במיוחד כאשר מתחוללים שינויים חברתיים, כלכליים וטכניים במהירות רבה, ובכלל זה פיתוח של מוצרים חדשים ופתיחת שווקים חדשים.

המזל ממלא תפקיד חשוב. לעיתים קרובות, בהצלחה הכלכלית, ועקב כך גם בהוצרותם, ואולי אף בהתמדתם של פערים בהכנסות. אך אין זה שונה מהמתרחש בתחומים אחרים של הפעילות האנושית. ואימרתו הידועה של פסטר, שהמזל פוקד את מי שמוכשר לנצלו, נכונה לגבי החיים הכלכליים לא פחות משהיא ישימה ביחס לפעילות המדעית. האמונה חסרת היסוד בדבר השיוון הבסיסי השורר בין אנשים באשר לכישוריהם הכלכליים משפיעה על השפה שמשתמשים בה לצורך הדיון. אם נכונה ההנחה שכל האנשים מוכשרים ונמרצים במידה שווה, הפערים הכלכליים הגדולים ביניהם מעוררים את החשד שכוח לא ברור, אך מרושע, עיוות את מהלך העניינים. ברור לכל שאנשים אינם מחוונים במידה שווה מבחינת כישוריהם הכלכליים, או נמרצים באותה

מדוע בחברות פתוחות וחופשיות, כמו באלה של ארצות המערב, אנשים מסוימים מצליחים מבחינה כלכלית יותר מאחרים? הם אינם בהכרח חכמים, נחמדים, מאושרים או טהורים יותר - אבל הם עשירים יותר מאנשים אחרים. הגורמים המדויקים לפערים בהכנסה ובעושר מורכבים ושוניים, ובני אדם יתוכחו תמיד על האופן בו משפיעים גורמים אלה על חברות, קבוצות או אנשים מסוימים. ואולם בעיקר של דבר פערים אלו נובעים מהיותם של אנשים שונים מאוד זה מזה בכשרונותיהם ובשאיפתנותם, וגם למזל יש כאן השפעה מסוימת. אנשים מחוונים, שאפתניים, בעלי יוזמה ונמרצים, או אנשים שנוטלים להורים בעלי מעוף, סיכוייהם טובים יותר להתעשר.

אם תינקט בחברה חופשית ופתוחה פעולה פוליטית שתתחור במודע לצמצם עד למינימום - או אפילו לבטל - פערים כלכליים (כלומר פערים בהכנסה ובעושר), הדבר יצריך מידה כה רבה של כפייה עד כי החברה תחדל מלהיות חופשית ופתוחה. תגשמת השאיפה הבלתי-קדושה לשיוויונות כלכלית תמיר למעשה את צימצום או ביטולם המובטח של פערים בהכנסה ובעושר, בפער גדול הרבה יותר בכוח בין שולטים לשולטים. חתירה לשיוויונות בחברות פתוחות יש בה משום סתירה יסודית.

2

כאשר אנשי מדעי החברה מדברים על "בעיות חברתיות", הם מתכוונים בדרך-כלל לאי-התאמה בין המציאות החברתית לבין מה שנחשב בעיניהם לגורמות חברתיות. כיוון שהם עסוקים כל-כך בגילוי, פרסום והבלטת פערים בין מה שמוחקר בעיניהם כגורמות לבין המציאות, נוטים אנשי מדעי החברה ליצור בעיות חברתיות יותר מאשר לפתור. דרך זו של גילוי בעיות חברתיות היכן שאינן קיימות, באה לידי ביטוי בעיסוקם המתמיד והנרחב של אבירי השיוויונות בפערים כלכליים.

בשנים האחרונות ניכרת עלייה חדה בהתעניינות בפערים אלה: בבריטניה הוקמה ועדה מלכותית מתמדת לבדיקת חלוקת ההכנסות והעושר (ועדת דיאמונד, 1975-79), ובכל רחבי העולם המערבי הדבר מתבטא בפעילויות מחקריות ובפרסומים של אנשי אקדמיה, בתוכניות לימודים של אוניברסיטאות, ובתשומת הלב שהנושא זוכה לו מצד עיתונאים, שדרנים ואנשי תקשורת אחרים.

יש להניח שקסמה של השיוויונות לא יפוג. כמו שאמר טוקוויל, כאשר פערים חברתיים מצטמצמים - כפי שאכן קרה בעולם המערבי - הפערים הנותרים הופכים טורדניים ומעוררי התנגדות ביתר שאת: וכפי שהוא הוסיף ואמר, שפע חומרי נוטה להוליד תרעומת עקב כשלון בהשגת איזו שהיא מטרה אחרת. הנטייה לעסוק בימינו במספרים ובכמויות, וכן הדגש המושם על תנאים חומריים, מסייעים למיקוד תשומת הלב על הפערים הכלכליים.

לאחר שהטענות המוסריות והפוליטיות בעד מדיניות שיוויונית מתקבלים כמוובנים מאליהם, התנועה למען השיוויונות ניוונה מעצמה. כאשר המדיניות השיוויונית זוכה לתוצאות טובות, הן משמשות כהוכחה לכך שיש להשתמש באמצעים נוספים וקיצוניים יותר כדי להשיג תוצאות טובות אף יותר; מאידך, כאשר נכשלת המדיניות הזאת, משמש הדבר כהוכחה שהאמצעים שנקטו לא היו קיצוניים דיים. תגובות כאלה וזכות לתמיכה כאשר ההנחה הרווחת היא, שמעמד הכלכלי של אנשים הם מעינה של המדיניות הכלכלית הרשמית.

עוצמה פוליטית מאפשרת לשליטים להגביל בכוח את האפשרויות העומדות לרשות נתיניהם. לעומת זאת עושר כשלעצמו אינו מעניק לבעליו כח דומה במובן מכריע זה. עושר

מידה, וזו הסיבה לקיומם של פערים כלכליים גדולים ביניהם בחברות מתוחות. סתירה זו בין האמונה ואו ההנחה חסרת היסוד לבין המציאות, אחראית במידה מסוימת לנוצח הרווח כל-כך לתאר הבדלים כאי-שוויון. הבדלים היא בבירור המילה הנכונה, כיוון שהיא טבעית אין היא שופטת מראש את הבעיה - שלא כמונה אי-שוויונות, המתחשק בבירור למצב של אי-צדק או מצב המעורר התנגדות מסיבה כלשהי. בשנים האחרונות הפכה המלה אי-שוויון ברית-חילוף עם המלה אי-צדק, ושוויון - עם צדק. אפשר להביא תימוכין לכך שהמונח הבדלים נכון יותר מהמילה אי-שוויון, גם מהנחה המקובלת להשוות מאפיינים מסיים בין אנשים דוגמת גובה, משקל וחזקת הבדלים ביניהם, ולא כאי-שוויון - ולעולם לא כאי-צדק.

מאידך, המונח אי-שוויון מתאר ביתר דיוקנות את ההבדלים הקיימים בכוח פוליטי, שבו כוח כזה מירוש יחס בין שולטים לשולטים. כפי שאמרתי כבר, אלו המחזיקים בידיהם כוח פוליטי יכולים לכפות מגבלות על בחירותיהם של אנשים רבים בעוד העושר כשלעצמו אינו מעניק כוח כזה לעשירים.

בדיון המתנהל כיום, צדק חברתי מוגדר כשוויון בהכנסות. מדוע זה צריך להיות כך? הרי אין זה מובן מאליו שיש להעניש את מי שמוריים ומפיקים יותר, ולהעדיף את אלו שמייצרים פחות-מתוך חתירה לצדק. מסקנה זאת תתחזק יותר אם נזכור שאנשים עשירים יחסית ויתרו לעיתים תכופות על פנאי, הנהגות רחיקות וצרכים, ושוויונים אלו שמעשו בעבר, תרמו במידה רבה להכנסה הגבוהה יותר ממנה הם נהנים כיום. זוהי רק דוגמה אחת מתוך בעיה נרחבת יותר. אין לקיים דיון רציני בפערי הכנסה, שיוניים בהכנסה וטבע של העוני מבלי לבדוק כיצד הם נוצרים. למרות זאת ענין מרכזי בניתוחם של הצעות ורעיונות שיוניים, דיון נוסף בו נדחה לפיסקה התשיעית, לאחר שנעסוק בטיעונים מרכזיים של אלה הדוגלים בשוויונות.

המצדדים בחלוקה מחדש של העושר, מציעים שתוצאותיהם של תהליכים כלכליים יופרדו מהתהליכים עצמם, שאנשים ייהנו מפירותיהן של פעילויות כלכליות שלא נטלו בהן חלק. רעיון השוויון התקדם, או נסוג, במהלך שתי המאות האחרונות משוויון במי החזק, דרך שוויון בהזדמנויות ועד לשוויון בהנאה מהתוצאות (או אפילו שוויון בהנאה מהיבט בר-כימות אחד של התוצאות).

הדרישה להפריד את תוצאותיה של פעילות כלכלית מהתהליכים שהביאו לתוצאות אלה, היא היבט אחד של הנטייה הרווחת בימינו לעסוק במצבים תוך התעלמות ממה שקדם להם. נוהגים כאלה משקמים את הנישה הלא-היסטורית, הנקוטה בחלק ניכר מהדיון המתנהל כיום סביב בעיות חברתיות - את קטעיתו של מימד הזמן מתרבותנו, כפי שאמר סיר ארנסט גומברך.

לדגנה נתונה של ריכוז בהכנסה ובעושר בזמן מסוים יש משמעות אחת בחברות מובילות כמו, למשל, במלווה או במערב אירופה, ויש לו משמעות שונה לחלוטין בחברה שמשנתה אך מעט או שהינה סטטית, כמו באזורי השדה של הודו למשל. הבחנה יסודית זו כמעט ואינה קיימת ברטוריקה השוויונית. יתרה מזאת, התייחסות רחבה וכוללת לפערים בהכנסה אינה יכולה להתמקד בדור אחד בלבד. פערים כלכליים עשויים להתרחב או להצטמצם, ומעמדם של יחידים או משפחות יכול להישמר או להדרדר במהלך דור או שניים. ושוב, היבט זה כמעט ואינו זוכה להתייחסות ביומיום סביב פערים בהכנסות.

אנשים הדוגלים בשוויונות טוענים לעיתים קרובות שהכנסותיהם של העשירים, או רווחים תגוביים מרכזי, באים על חשבונם של אנשים אחרים במקום שיושגו כתוצאה מייצור מוצרים בעלי ערך. מקרה נפוץ הוא השימוש במונח הכנסה "שלא הורווחה" (קצבזמן נקמרשקמו) בעוד שלמעשה הכנסה כזו "הורווחה" לא פחות מכל הכנסה אחרת. הכנסות, ובכללן אלו של האמידים יחסית, או בעלי רכוש, אינן נלקחות מאיש. בעליתו מייצרים אותן בדרך-כלל בעצמם או באמצעות משאבים שונים העומדים לרשותם; הן אינן נגזלות מאנשים אחרים, ואין הן מחסירות מאנשים אחרים את מה שיש להם או מה שהיה עשוי להיות שלהם.

למחשבה המוטעית שהכנסותיהם של האמידים מושגות על-ידי ניצול ולא בצורה לגיטימית היו לעיתים תוצאות

הרסניות. למשל, היא הביאה להצדקה של הפקעת רכוש, בלתי חוקית, ואפילו להריסתן של עדות פרודוקטיביות מבחינה כלכלית, שאליון התייחסותי כבר. אותה תפיסה מוטעית עומדת מאחורי ההתייחסויות השגורות לחלקיות (הבלתי-שוים בדרך-כלל) של שכבות אוכלוסיות שונות בעונה הלאומית, ומאחורי הטענות ששכבות מסוימות לא נהנות מהשגשוג הלאומי או הבינלאומי - טענות המתעלמות מהשאלה באיזו מידה תרמו אותן שכבות לשגשוג הזה.

לטרמינולוגיה של התיאוריה הכלכלית בדבר חלוקת ההכנסות יש הסטוריה ארוכה ושלשלת יוחסין נכבדת. היא הפכה מקובלת במידה כזאת עד שכמעט אין אפשרות שלא להשתמש בה. ואולם, זוהי טרמינולוגיה מטעה מהמונח חלוקת הכנסות משתמע שקימת בדרך כלשהי הכנסה כוללת, שמאוחר יותר מחלקים אותה. אבל, כפי שזה עתה ציינתי, מקובלי הכנסה מייצרים אותה בדרך-כלל בעצמם. חלוקת ההכנסות קשורה לייצורן. לחלוקה יש גם משמעות טכנית בסטטיסטיקה (כמו, למשל, חלוקה נורמלית), והיא שונה מאוד ממשמעותו של המונח בתיאוריה של חלוקת ההכנסות ובטיעון השוויוני. יש לדיוק בשימושים השונים של המונח. בכלכלת שוק, ייצורן וחלוקתן של הכנסות הם שני צדדים של אותו תהליך. המונח חלוקה מחדש מטעה במיוחד, כיוון שמה שקורה למעשה הוא שחלק מההכנסות נלקח מאלו שייצרו אותן, ומועבר לאחרים (לאחר שהופחתה עלות ביצוע ההעברות).

הטענה הכללית שהכנסות, ובכללן הכנסותיהם של האמידים מיוצרות, ואינן נלקחות מאנשים אחרים, כמופה להגבלה מסוימת. הכנסותיהם של אנשים מסוימים מוגבלות על-ידי הפעלת כוח מונופוליסטי, שבמקרים חמורים מתבטא בהגבלות שונות, הנוצרות ונשמרות על-ידי המדינה. יש מי שטוענים שהגבלות מטעם המדינה הביאו להגדלת פער ההכנסות במדינות מערביות מסוימות, דבר שלא היה מתרחש אילו ניתן לכוחות השוק לפעול באופן חופשי יותר.

קשה לקבוע את מידת השפעתו של הנורם הזה. על כל פנים, אין מירוש הדבר שהכנסותיהן של קבוצות מועדפות אלה (שיש להבדיל ביניהן לבין אלו הנהנים מסובסידיות ממשלתיות באופן ישיר) לא יוצרו על-ידי חבריהן, מירוש הדבר שההגבלות איפשרו לקבוצות הללו להרוויח על השירותים שהן מנישות יותר משיכלו להרוויח אלמלא התקיימו ההגבלות הללו. אבל ברור שאין נובע מכך שהכנסות גבוהות מושגות בדרך-כלל על חשבון שאר האוכלוסיה. רמות ההכנסה של קבוצות מסוימות אינן מהוות כשלעצמן אינדיקציה לקיומן או אי-קיומן של הגבלות על הצטרפות מתחרים נוספים לתחום זה או אחר. למשל, אנשי עסקים, בדרגים ואתלטים מצליחים יכולים להגיע לרמות הכנסה גבוהות מאוד אפילו כאשר אין הם מגבילים את תפוקתם, וגם כאשר אין הגבלות על הצטרפות אנשים נוספים לתחומי הפעילות שלהם. בדומה לכך, עליה בביקוש עשויה להגדיל מאוד את הכנסותיהן של קבוצות מסוימות אפילו כאשר אין הגבלות כאלו. מאידך, אפילו הכנסות צנועות של אנשי מקצוע, חברי איגודים מקצועיים ואחרים עשויות לתמוך באמצעות הטלת הגבלות כניסה לתחומי העיסוק שלהם.

4

המדיניות הקרויה חלוקה מחדש מייטיבה עם אנשים מסוימים באמצעות החרמת חלק מהכנסותיהם של אנשים אחרים. הנהנים עשויים להיות עניים, אבל אין זה כך בכל המקרים. בין הנהנים העקריים מהחלוקה מחדש של הכנסות נמנים התומכים בה, מארגניה ופקידיה, ובמיוחד פוליטיקאים ואנשי ממשלה שאינם עניים. מצב זה מסייע להנצחתו של התהליך. ולאחר שמתקבלת ההנחה שהבדלים כלכליים הם מגוונים מסיבה כלשהי, נפתחת הדרך להתערבות בכוח על סמך תירוצים וקריטריונים שונים ומשתנים, ובכללם הבדלים בהכנסה או בעושר, והבדלים בשיעורי השוני שלהם.

ברמה הלאומית, מדינת הסעד מפעילה שתי צורות שונות מאוד של חלוקה מחדש: העברות של הון בין קבוצות שונות, וחלוקה מחדש של אחריות בין נציגי המדינה לבין אורחים פרטיים. מדיניות הסעד הממשלתית אינה מחלקת תמיד את ההכנסות מחדש בין עשירים לעניים. היא אינה מחלקת אותן

מחדש בהכרח אפילו בין יחידים. אותם אנשים עשויים לשלם מסים בהזדמנויות מסוימות - ולזכות בסובסידיות בהזדמנויות אחרות.

המסים הכבדים, ובכללם מסים ישירים, המוטלים על העניים במדינות הסעד של המערב מוכיחים שבניגוד לאמונה הרווחת, מדינת הסעד אינה דווקא סובסידית לחלוקה מחדש של הכנסות בין עשירים לעניים. בבריטניה, בשנת 1978, היה על יחיד שהשתכר 25 לייסט לשבוע (פחות ממחצית השכר הממוצע לעובדים בלתי מקצועיים), לשלם מסים ישירים. על אנשים שמרוויחים שכר ממוצע לעובדי הצוארון הכחול, ולחם שני ילדים, מוטלים מסים ישירים בשיעור גבוה. על אנשים משתי הקטגוריות מוטלים גם מסים בלתי ישירים בשיעור גבוה.

המסוי הכבד המוטל על העניים בארצות הנותנות שירותי סעד נרחבים, הוא היבט אחד של חוסר ההבחנה בין חלוקה מחדש של הכנסות, לבין חלוקה מחדש של האחריות, שהם עתה התייחסתי אליה. אנשים הדוגלים בשוויוניות ותומכים אחרים במתן שירותים סוציאליים, כבר מודים מה שיש בזה מלא, ששירותים כאלו במימון המדינה, כמו מסיות לעת זיקנה, בריאות, חינוך, דיור וסיוע מסובסדים, תשלומי סעד, דמי אבטלה ועוד, אינם מייצגים רק, או אפילו בעיקר, העברת אמצעים מהעשירים אל העניים. מסוי כבד של העניים בשילוב עם רשת נרחבת של שירותי סעד, משקפים את נטייתה של מדיניות החלוקה מחדש להנציח את עצמה. הצידוק למדיניות זו ממשיך להתקבל כמובן מאילו אפילו לאחר שמתברר, שבמידה רבה נהנים ממנה לא אלו שלמענם היא מיועדת.

ניתן לצפות מאנשים מבוגרים שיתמודדו עם עניים כמו זיקנה, מחלה, גידול ילדים והפסקה בהכנסות באמצעות משכורתם, ועל-ידי חיסכון או ביטוח. בארצות מערביות רבות לקחה המדינה על עצמה במידה רבה את כיסוי הצרכים הללו. כיוון שאי אפשר להתאים את הכיסוי הזה למגוון הרחב של נסיבות חייהם של יחידים ומשפחות, הוא נוטה להיות יקר ובלתי מספק כאחת. מימון חוב להיעשות על-ידי מסוי. כתוצאה מכך דומה הכנסתם הנקייה של אנשים רבים לדמי כיס, שאינם מספיקים להתמודדות עם צרכים עקריים וסיכונים רציניים במהלך חייהם - שכן אלו מכוסים באמצעות המסים, המוטלים במידה רבה על אותם אנשים עצמם. מדיניות זו מתייחסת לאנשים מבוגרים כאילו היו ילדים. מבוגרים מרוויחים למחיתם, ילדים מקבלים דמי כיס. החלוקה מחדש של האחריות במסגרת מדינת הסעד, משמעותה הורדת מעמדם של בוגרים לזה של ילדים.

לחלוקה מחדש בקנה מידה גדול של האחריות בין מוסדות המדינה לאזרחים מרטיים יש תוצאה נוספת, הפועלת ככוח מעוות ואף מאיים למען הנצחת והרחבת השיטה. אנשים וזכרים יכולים בדרך כלל להתמודד עם צרכי החיים באמצעות חיסכון וביטוח, אפילו אם הם עניים, אבל רק אם ערך כספם נשאר יציב פחות או יותר. אין הם מסוגלים לעמוד בכך כאשר תנאי זה אינו מתקיים. הוצאותיה הכבדות של המדינה על סעד ורווחה מגבירות את שחיקת ערך הכסף, תופעה שאנשים רבים אינם יכולים להתגונן מפניה, ובוודאי לא באמצעות חיסכון וביטוח. הקושי, או חוסר האפשרות לשמור על ערך כספם, דוחף אותם לתבוע את המשך או הרחבת כיסוי צרכיהם על-ידי המדינה באמצעות המסים שהיא גובה, אפילו כאשר ברור שהדבר אינו נעשה כראוי. כתוצאה מכך מתחזקים מאוד אינטרסים פוליטיים, ממסדיים ואחרים להנצחת והרחבת מערכת הסעד.

אנשים רבים מקבלים באמצעות סובסידיות או שירותים משמעותיים בערך את אותו סכום הגבה מהם בתור מסים אבל שתי ההעברות הללו אינן מבטלות זו את זו מבלי לשנות דבר. האנשים הנאלצים להשלים עמן אינם יכולים להתחמק מהשלכות שונות של מדיניות החלוקה מחדש. ראשית, מסוי מהווה לרוב תמריץ שלילי, והדבר נכון גם לגבי הזכות לקבל סובסידיות. שנית, יכולתם של אנשים להתשמש בשכרם ולקחת מהם ומועברת לידי הפוליטיקאים והפקידים המעצבים ומבצעים מדיניות זו, ובכך מצטמצמות אפשרויותיהם ליהנות מכספם.

הצעות לחלוקה מחדש המועלות, בביכול, כדי לצמצם פערים בהכנסות, משמשות לעיתים קרובות אמתלה לצעדים המביאים רווח פוליטי ולכלכלי ליחידים ולקבוצות על חשבון

אחרים, מבלי לוודא, או אפילו להתיימר להביא לצמצום אמיתי במערים בין ההכנסות. נסיוןן של הארצות הקומוניסטיות מראה שמדיניות כזו אינה מבטיחה אפילו התקרבות לשוויון כלכלי. השוואה של התפלגות ההכנסות בין מדינות שונות רצופה בבעיות מושגיות וסטטיסטיות, שחלקן אינן ניתנות למתרון. ואולם ברור שיש פערי הכנסות נרחבים בארצות קומוניסטיות גם עשרות שנים לאחר שחל בהן מהפך. והפערים בהכנסות וברמות החיים בברית המועצות (שנחשבת על-ידי רבים לארץ המקדישה את עצמה לחיסול הפערים הללו) הם גדולים משם כמו בארצות מסוימות בהן נהוגה כלכלת שוק - וזאת לאחר יותר מחצי מאה של כפייה המונית.

5

שויון בהזדמנויות היה עד לאחרונה הנושא העיקרי באדיאולוגיה השויונית. למשל, פאביאנים רבים, ובמיוחד טאוני, סברו ששויון בהזדמנויות יביא במידה רבה לשוויון בהכנסות, שהפערים שיוותרו יסקמו הבדלים בכישורן, ומשום כך יובדו ויתקבלו במידה רבה. רעיונות אלו עוקפים את הדילמה המרכזית והבלתי ניתנת למיתרון של השוויוניות: בהנחה שאנשים שונים ראויים ליחס שווה, איך נתיחס לאלו שאינם שווים מבחינת הכשרון, המוטיבציה והמיקום שלהם? למשל, הורים אורבים וחינוך מצויין מסייעים במידה רבה למאשרים שזכו בהם. הופנה חיצונית טאה, וכיוצא באלה יתרונות, יוצרים אי-שויון בהזדמנויות.

חברה פתוחה, שיש בה הזדמנויות תעסוקה שוות לבעלי כשרון דומה היא הגירסה המוכרת ביותר של המושג המעורפל - שוויון בהזדמנויות. ברור ומוכן, אם כן, שהמושג אינו מתיישב עם שוויון מהותי בהכנסה ובעושר. זאת, משום שיחידים וקבוצות נבדלים בכשרונם ובמרחם הכלכליים אלו מאלו. עלייתם של אינספור יחידים וקבוצות מעוני לעושר בכל רחבי העולם מוכיחה את קיומם של הבדלים אלו. הם ניכרים גם בפערים הנרחבים והמתמידים מבחינה חומרית בין קבוצות דתיות ואתניות, באזורים שונים ובחברות שונות. דוגמה לכך יכולה לשמש הצלחת הכלכלית של קהילות מסוימות לנוכח אפליה רישמית, כמו ההונגטיים והיהודים במערב, והקהילות הסיניות בדרום מזרח אסיה. חברה פתוחה עשויה להביא לשוויון כלכלי וחברתי גדול יותר מחברה סגורה או כיתתית, אך ברור שפערים כלכליים נרחבים ייווצרו וימשיכו להתקיים בה.

רק אמונה שהכל שווים בכשרונם ובמרחם - אמונה שיכולה לגרום תוצאות הרוח-אסון - יכולה לתמוך בדעה שחברה פתוחה ושוויון כלכלי חד הם, או על כל פנים שחברה פתוחה מקרבת שוויון כלכלי או מבטיחה את קיומו. הרי זה מדהים שדעה זו היתה רווחת משך זמן כה רב, ויש עדיין אנשים המחזיקים בה, בעוד העובדות הסותרות אותה מוצקות וברורות כל-כך.

הרעיון שכל בני האדם שווים בכשרונם ובמרחם הכלכלי נובעת מהאמונה שכל בני האדם נולדו שווים. לפי רעיון זה כולנו שווים, מרט להבדלים בכסף ובחינוך; העניים זהים לעשירים למעט העובדה שיש להם פחות כסף; אנשי העולם השלישי, שלא קיימים ביניהם הבדלים כלשהם, נבדלים מאנשי המערב רק בעונויים.

נקודת מבט זו רואה פערים כלכליים כשוני המשמעותי היחיד הקיים בין אנשים. כמו כן היא מניחה שאפשר לסלק את הפערים הללו מבלי לשנות את התנהגותם של אנשים, או לשפר את ביצועיהם הכלכליים במידה משמעותית. האמונה העיקשת שהמשכם של פערים כלכליים בחברות פתוחות אינה נורמלית או מקרית, מביאה להצעות או צעדים המנוגדים לשוויון בפני החוק, או לשמירת השוויון בהזדמנויות - ראה את המכסות בחינוך על בסיס גזעי בארצות-הברית ובמקומות אחרים.

אבירי השוויוניות הדוגלים ב"הזדמנויות תעסוקה שוות לבעלי כשרון דומה", נהנו לטעון שפערים בהכנסה יהפכו מקובלים לאחר שיוברר שהם משקפים פערים בהישגיות, הנחה זו גם היא נמהרת. היעדר הצלחה כלכלית יכאיב וישרר תרעומת כל עוד תהיה השגיונות כלכלית חשובה בעיני אנשים, וכל עוד ייחשבו כשלונות כסימן לחוסר כישורן ולא למעלליו של הנורל העיוור. כאשר הפערים בהישגים כלכליים בחברה פתוחה טומחים על פני אנשים, רבים מהם מתעלמים מכך

שהחלוצה משקפת תרומה לחברה, בנוסף לכשרון. תגובות כאלו תרמו להשחרתה של כלכלת השוק בחברות פתוחות, שכן פערים כלכליים התקיימו בהן מאז ומתמיד.

6

השפעותיה השליליות של מדיניות החלוקה מחדש על הנוצעים הכלכליים משתמשת מההשוואה הנערכת בין הצדק - או הצדק החברתי - והיעילות. השוואות כאלו מכירות במידה מסוימת בכך שהפעילות הכלכלית אינה משחק שסכמו אפס (Zero Sum Game). אך עדיין הן מסתירות את המידה בה תלויות תוצאותיהם של תהליכים כלכליים בביצועיהם של אנשים - ביצועים שהמדיניות הרשמית עשויה לעודד או לדכא.

כבר אמרתי שאין זה ברור כלל ועיקר מדוע יש אי-צדק בכך שאלו המייצרים יותר ייהנו מהכנסה גבוהה יותר. נסיונות להפריע להם לעשות זאת רק ישיפו רעה על רמת ההכנסות הממוצעת. הדבר יתרחש בהדרגה כיוון שאם אדם לא יוכל לצפות אלא לממוצע המשותף לכל רמות השכר - ממוצע זה ילך וירד. דוגמה טובה לתהליך זה עלתה מנסיון שערך מרצה באוניברסיטה אמריקנית לפני שנים מספר. הסטודנטים תבעו שוויון רב יותר בכל תחומי החיים, ובכלל זה בציונים שלהם. בתגובה לתביעותיהם של הסטודנטים הכריז המורה שהחל מתאריך מסוים הוא יעניק כלולס ציונים שווים על עבודותיהם השבועיות, וציונים אלו יתבססו על הממוצע של הכיתה. הציון הביא לירידה מהירה באיכות הממוצעת של העבודות, ועקב כך גם לירידה בציון הממוצע, כיוון שהתמרץ לעבוד פחת במידה רבה.

כיוון שהפערים הנרחבים בהכנסות נמשכו בחברות פתוחות, התמידו גם הלחצים לצמצום או ביטול. זו הסיבה לתביעות להרחיב ולהגביר את מה שמכונה באורח מטעה מסוי של חלוקה מחדש. ואולם אמצעי זה נתפס יותר ויותר כבלתי מספיק בעיני חלק מהתומכים בשוויוניות, המבינים שפערים כלכליים מושפעים גם מגורמים תרבותיים ואישיים.

אנשים רבים סבורים שבנוסף למסוי פרונטלי יש להטיל הגבלות מיוחדות על קבוצות ויחידים, שיש להם מאפיינים תרבותיים ואישיים המעודדים הצלחה כלכלית. הוצע להטיל מסוי מיוחד על אנשים מוכשרים בטענה שיש לראות את כשרונותיהם כנכס ציבורי. הצעות כאלו משמעותן כעין "גיוס חובה" של כשרונות, תמישה המונחת כבר במידה מסוימת ביסוד המסוי הפרונטלי. יתר על כן, צעדים ממשלתיים ננקטו כבר כדי למנוע מאנשים מסוימים להרוויח סכומים גבוהים כפי יכולתם. מיכסות המגבילות את המרחב והשאפתנים כבר הוטלו בקנה מידה נרחב בחינוך הגבוה ובתחומים מסוימים של הפעילות הכלכלית בארצות הברית. הפרדת ילדים מהוריהם ואפילו מנישולציות של הקוד הגנטי כבר הוצעו כמכשירים לקידום השוויון, אם כי הצעות אלו נדחו בינתיים.

עשויה להיות סיבה נוספת לעקיצת צעדים כנסיין למנוע הכנסות גבוהות, בנפרד מהנסינות להשוות את ההכנסות. נטו, הכנסה ברוטו (כלומר לפני הורדת המסים) הינה סימן להישגיות, סמל למעמד ולהכרה בו. אם הבדלים במעמד ובהכרה נחשבים לשליליים, יתעוררו לחצים בתביעה להשוות את ההכנסות ברוטו. במקרה כזה, מסוי למטרות חלוקה מחדש לא יהיה רלבנטי.

7

הנסינות לצמצם את הפערים הכלכליים בחברה פתוחה וחומשית כרוכים בחברה בשימוש בכוח כופה. פירושם פוליטיזציה של החיים הכלכליים, כלומר - הפעילות הכלכלית נעשית תלויה במידה רבה בהחלטות פוליטיות. הכנסותיהם של אנשים ואורח חייהם הכלכלי עוברים במצב זה במידה רבה לפיקוחם של פוליטיקאים ופקידי ממשלה. חומרתן של תוצאות אלו תיקבע על-ידי מידת השוויון הכלכלי שיש ברצת השליטים להשיג; וכן על-ידי ההבדלים ביכולת, באמביציה ובנסיבות של הקבוצות והיחידים, שביניהם אמורים הפערים הכלכליים להצטמצם או להיעלם.

פוליטיזציה נרחבת של החיים מגדילה את טובות ההנאה הכרוכות בכוח פוליטי, ועקב כך מגבירה גם את להט הקרב על

השגתו. דבר זה מצידו מגביר את המתח הפוליטי, לפחות עד שהאופוזיציה נושאת מהמאבק - או מדוכאת בכוח ומשוש שגורלם הכלכלי של אנשים נעשה תלוי כל-כך בהחלטות פוליטיות ומנהליות, מוסטטים כשרונותיהם ומרצם מפעילות כלכלית אל החיים הפוליטיים, למעמים מתוך בחירה, ולעיתים קרובות מתוך הכרח. בתוצאות אלו אפשר להבחין בחברות רבות, במיוחד בחברות רב-גזעיות.

הפוליטיזציה של החיים במדינות רבות, שמתבצעת לעיתים קרובות בשם חשאיפה לשוויון, הביאה לכך שהשאלה מי נמצא בשלטון הפכה להיות בעלת משמעות קריטית. אפשר להבחין בחשפעת הפוליטיזציה על רגשותיהם והתנהגותם של אנשים בארצות רבות שקיים בהן מגוון אתני, ובכללן בריטניה. היא מזדקרת באיום בחברות ההטרוגניות של העולם השלישי, שבהן חורצת התנהגות השליטים את חייהם של מליונים לשבט או לחסד. אין להבין את פראותו של המאבק הפוליטי ברבות מארצות העולם השלישי ללא מודעות לפוליטיזציה של החיים שם. תהליך זה נתמך על-ידי סיסמאות של שוויון, וחוק על-ידי הרעיון שהכנסות גבוהות, במיוחד של מיעוטים, לא יוצרו אלא נלקחו מאנשים אחרים. כאשר שורר אי-שוויון קיצוני בעוצמה הפוליטית בין שולטים לשולטים, מדיים מקובלים של הכנסות ורמות חיים אינם מסוגלים לתת אפילו רמז על חומרתו של המצב. מדיים אלו רחוקים מאוד מלשקף את מימדיו של אי-השוויון השורר בחברה, שבה יכול השליט להכריע על גורל משאביה של המדינה כראות עיניו. שליט כזה יכול להשתמש בכוחו כדי להעניק לעצמו סכומי עתק, או לבחור באורח-חיים נזירי. הוא שולט בנתיניו שלטון ללא מצרים, ויש ביכולתו לשנות את טעמו ולחיות חיי פאר כל אימת שיחפוץ. דו"ר וינסקי, נאסר וניירה נמנו על השליטים שאורח חייהם הצנוע יחסית עורר חנופה מתרפסת במערביהם. ואולם אורח חיים זה לא מנע מהם מלהפעיל את כוחם הבלתי מוגבל באופן אכזרי נגד נתיניהם.

עתה רוחת התביעה שפערים בהכנסות וברמות חיים יצומצמו או יבוטלו לא רק בתוך ארצות אלא גם ביניהן, ולמעשה - אפילו באופן גלובלי. מכאן נובעת ההצעות לסדר כלכלי בינלאומי חדש שאושרו על-ידי העצרת הכללית של האומות המאוחדות. בשל ההבדלים העצומים והמתמידים השוררים בין העמים השונים, ביצוע של תוכניות להשוואת רמות חייהם תצריך את הקמתה של ממשלה עולמית עם סמכויות טוטלטוריות. אם ממשלה כזאת תרצה להגשים את שאפותיה, יהיה עליה לכפות את כוחה בברוטליות גדולה אפילו יותר מאשר ממשלות טוטלטוריות של ארצות בודדות. רבים מתעלמים, מהתוצאות השליליות השונות, והמאיימות לעיתים, של הפוליטיזציה, שהשאיפה לשוויונות מסוימת להתמשכותה, אפילו כאשר תופעות אלה ברורות ומזדקרות לעין כל. אחת הסיבות העקריות לכך היא שהתומכים בשוויונות, רבים מהם אנשי אקדמיה, מעוניינים בביטול פערים כלכליים יותר מאשר בבדיקת הגורמים להיווצרותם, או בבחינת ההשלכות של ביטולם. המצב הנוכחי נחשב למעורר התנגדות או מכיש - אבל הסיבות להווצרו, ותוצאות הטיפול המוצע לשינויו אינם זוכים לתשומת הלב הראויה.

8

פערים כלכליים הם בעיקרו של דבר תוצאה של הבדלים בין כשרונותיהם ושאפתנותם של אנשים שונים. דבר זה ברור בחברות פתוחות, וכן במקומות בהם החברה אינה פתוחה אך גם אינה סגורה לחלוטין ואין בה הבדלים מונחחים בין כתות שונות. חלק לא פרופורציונלי מבין העניים הינו חסר יכולת ונטייה להישגיות כלכלית, ולעיתים גם תרבותית. יש לעזור לפרטיה החלשים של החברה. ואולם ענישה רחבת היקף של קבוצות פרודוקטיביות למשך הקבוצות הפחות פרודוקטיביות מבחינה חומרית ותרבותית, ולרווחתם של אלו המנהלים את העברות ההון הללו תפגע בסיכוייה של החברה לשגשוג. דבר זה עשוי להתרחש במיוחד כאשר האנשים הפחות פרודוקטיביים זוכים לתמיכה שאין עמה כל משמעות שלילית, למעשה - כזכות; הסיכויים לשגשוג ייפגעו אף יותר כאשר מורטים בהקשר זה על רגשות האשמה של האנשים היותר פרודוקטיביים. אלו בדיק העמדות והגישות העקרויות של הדוגלים בחלוקה מחדש, והמבצעים אותה.

הטרימינולוגיה של מס הכנסה שלילי משקפת את קבלת העיקרון של מתן תמיכה ללא משמעות שלילית אנשים מחויבים לשלם מס הכנסה על פי חוק. מס הכנסה שלילי הוא ההיפך מכך. זוהי זכות להכנסה ללא כל קשר למאמץ ולתוצרת, אלא פשוט משום היותו של אדם חי ועני. ההבדלים האישיים והקבוצתיים ביכולת ובשאפתנות מבחינה כלכלית יסכלו את הציפיות, שהבטחת הכנסה מסוימת תאפשר את ביטולם של שירותי סעד שונים. למרות שיוכו להכנסה קבועה מחקופה הציבורית, חלק ניכר מהזכאים עדיין יודקו לשירותים אלו משום שלא יצליחו להתמודד עם מטלות שונות בחייהם. רבים הסיכויים שאנשים כאלו ייצגו באופן דיספרופורציונלי בקרב הזכאים למס הכנסה שלילי. אפשר להבחין בסימנים להוצרות מצב כזה בבריטניה, למשל, שבה רווחות כעיות בראיותיות ודנטאליות שאינן מחויבות המציאות, בקרב ילדיהם של עובדים לא מיומנים, שיש ברשותם מקלטי טלוויזיה ומכוניות. רבים מהמקבלים תמיכה שמקורה בהון מקומי או בינלאומי הם עניים, במובן המסורתי של אנשים התלויים בחסדי גמילות חסדים ציבורית. אך כיוון שהתמיכה ניתנת כביכול בזכות, ואפילו נתפסת כנסיון לכפר על חטאי העבר, יכולים העניים לא רק להתעקש לקבל אותה, אלא גם לנסות לקבוע את צעדיהם הפוליטיים של התורמים. דבר זה מסתבר מן הקריאה לתורים הון מערבי אל העולם השלישי.

9

בין תומכי השוויונות בימינו יש אנשים המוכנים יותר מקודמיהם להכיר בקיומם של הבדלים אישיים וקבוצתיים בכישרון ובמוטיבציה כלכליים. הכרה זו ממקדת את הדיון בבעיות שבעבר התעלמו מהן. כמו כן היא גרמה לאנשים אלו לקרוא לא רק לסגירת הפערים הכלכליים, אלא גם לביטולם של הבדלים בכישרון ובמוטיבציה - כלומר - בגורמים לפערים כלכליים. מכאן נובעת ההצעות הקיצוניות שהזכרתי קודם לכן.

ההכרה בגורמים להוצרותם של פערים כלכליים אמנם עזרה להבהיר כמה בעיות ועניינים מרכזיים במדיניות השוויונית, אבל במובנים אחרים נותרה רמת הדיון רדודה, למעשה, ייתכן שחלה בו הדרדרות בעשורים האחרונים.

קיים, למשל, הנוהג המוכר של ביטוי הכנסתו או עושרו של חלק קטן מהאוכלוסייה בארץ כלשהי, כאחוז מהכנסתה או עושרה של כלל האוכלוסייה. טבע המטעה ואפילו חסר המשמעות של נורג זה חייב להיות ברור. לילדים אין הכנסה, או יש הכנסה נמוכה ביותר, אנשים בדרך-כלל אינם יכולים לחסוך במידה רצינית לפני הגיעם לגיל העמידה, נשים נשואות רבות אינן משתכרות, או משתכרות מעט. יש לבטא הבדלים בהכנסה על בסיס קבוצות גיל שונות, ותוך הפרדה בין נשים לגברים. אם נשתמש בשפה טכנית נאמר, שיש לבטא הבדלים בהכנסה על בסיס הסטנדרטים של גיל ומין.

העניינים מסתבכים ומתערעלים אף יותר אם נווה הכנסות בין משפחות שונות. סביר שלוג חסר ילדים תהיה הכנסה גבוהה יותר לנפש מאשר למשפחה עם ילדים. אך אין פירוש הדבר שמצבו של אותו זוג טוב יותר. מהדרך המקובלת לחישוב ההכנסה הלאומית משתמע שילדים אינם אלא הוצאה או עומס בלתי נמנים, ומובלעת בה ההוצאה שאנשים אינם נהנים מהולדת ילדים ונידולם במידה העולה על כל ההבדלים בהכנסה לנפש. קיימים בדרך חישוב זו גם פרוקסים, כמו למשל רישומם של המלטת עגל או שרידתה של פרה בגידול בהכנסה לנפש, בעוד לידתו או שרידתו של תינוק נרשמת כירידה בהכנסה לנפש. יש עוד בעיות בהגדרת יפשי. למשל, האם יש להתייחס לילד כשהו לחצי מבוגר? ויתרה מזאת, השוואות מקובלות בין הכנסות אינן מבחינות במידה מספקת בין הכנסה, לבין מה שמושקע בהשגת הכנסה; למשל, בהקשרים כמו עלות ההדרכה או הלימודים, או הקרבת הנאות למע הלימודים, או עקב שעות עבודה נוספות, או עלות הנסיעה אל ומן העבודה, או לעובדה שבעלי מקצוע שהשקיעו רבות בלימודים כדי להגיע להכנסה גבוהה מופלים לרעה במונחים של הכנסה אמיתית בהשוואה לאנשים שרכשו מיומנויות כמו ביצוע תיקוני בית בעצמם - וזהו היבט בעל חשיבות משמעותית בתנאים של מסוי גבוה ושירותים, שמרכיב העבודה הנכבד שבהם, עושה אותם ליקרים במיוחד.

מנסיות מובטחות או ממשלתיות מהוות דוגמה נוספת לבעיות המושגיות הקשות הכרוכות בהערכת פערים כלכליים. מנסיות כאלה יכולות להיות בעלות ערך רב לאנשים מסוימים, ולייצג שווה-ערך לסכומים גדולים מאוד, במיוחד כאשר הן צמודות למדד. אבל זכויות מנסיה אינן ברות-שיווק, ואי אפשר להפכן לכסף זמין, וערכן תלוי ביכולתן ונוכחותם של ממשלות העתיד לכבדן.

לבסוף, אנו מגיעים לבעיה נרחבת שהוזכרה בקיצור מוקדם יותר בפרק זה, והיא קריטיות לבחינתם של פערים ושינויים בהכנסות. אפילו כאשר סטטיסטיקות של הכנסה חופשיות מבעיות מושגיות וחשבוניות, וזהו דבר נדיר, אין הן מסוגלות לומר לנו דבר על הרקע של המצב אותו הן משקפות. כדי להעריך מדיניות בצורה נכונה מן ההכרח לדעת מדוע אנשים הם עניים וכיצד נוצרו פערים בהכנסות. למשל, אנשים שהפכו עניים עקב מחלה קשה, או תאונה בלתי נמנעת שאין ביטוח מפניה, או עקב שחיקת חסכוניותיהם בשל אינפלציה, ראויים לטיפול שונה מהמגיע לאנשים שעניים טבע מבוזז שיטתי של כספם, מצד אחר, פערים בין הכנסות יכולים להצטמצם כתוצאה ממותם של יותר אנשים, או עקב עיקור כפוי. ואולם הטרימינולוגיה המקובלת תתאר זאת כשיפור בחלוקת ההכנסות. ולהיפך, כאשר אנשים עניים מאבדים לחיות חדר המתקבל כמה שקרוי ירעה בחלוקת ההכנסות. קוי מדיניות, אמונות ודעות מקובלות משפיעים לעיתים על מעג ההכנסות בין חברות שונות במידה כה מברשת, עד כי אין לקיים דיון רציני בפערים אלה מבלי להתייחס אליהם. בין הדוגמאות הבולטות נביא את רדיפתן של עדות פרוקטיביות באסיה ואפריקה, רתימתם של הישנים לכלכליים למטרות שוויוניות באנגליה, הסירוב לפגוע בחיות - למשל בדרום אסיה, או הסירוב לאפשר לנשים לעבוד מחוץ לביתן - כמקובל בארצות מוסלמיות רבות. עניינים רלבנטיים אלו זוכים להתעלמות בוטה מצד האנשים הקוראים לחלוקה מחדש של עושר על בסיס גלובלי, והמתמקדים אך ורק במדדים מקובלים של פערים בהכנסות. ובכלל, אנו כה עסוקים בימינו בעניינים הניתנים לכימות, עד כי הבחנות כה ברורות כמו בין 'קבצנים מלידה' לבין נזקקים (תבחנה שהיתה מקובלת לעבר) וזכות עתה להתעלמות או אפילו ללעג מצד אבירי השוויונות.

זיהתם של עניינים כה בסיסיים משקפת את האמונה התמימה, שהסטטיסטיקה מספקת עובדות בצורה אפקטיבית ומדויקת יותר מאשר תיאור איכותי של המצב, או שרק הסטטיסטיקה מסוגלת לתאר באופן אובייקטיבי עובדות חברתיות.

כפי שכבר אמרתי, הדיון הציבורי כיום מתעלם במידה רבה ממימד הזמן בתהליכים הסטוריים. הענין בולט ומטעה במיוחד ביחס לפערי הכנסה בין מדינות רמות החיים וההכנסה במערב הן פרי מאות רבות של התפתחות תרבותית וכלכלית, הן לא התרחשו תוך דור או שניים. רבות מארצות העולם השלישי (ובמיוחד באפריקה) אין מאחוריהן מאות שנות התפתחות, ולכן אין זה מצב מפתיע, בלתי נורמלי או מוזר, שהכנסותיהן נמוכות בהרבה מאלו של ארצות המערב של המאה העשרים. תקופת התפתחות זו היא חלק בלתי נפרד מהמצב הנוכחי, אך אלו הקוראים לחלוקה מחדש של העושר על בסיס גלובלי מתעלמים ממנה. ההתעלמות ממנה מתבטאת גם בתביעה שארצות העולם השלישי יגיעו מיד לרמות הכנסה מירביות ב"תהליך" של "התפתחות אינסטנטי". מימוש תביעה זו יתבטא קרוב לוודאי במדיניות כופה, שלא רק תדאג את העליה ברמת החיים במדינות אלו, אלא גם תעורר מתחים חברתיים, מהומות והתנגשויות מילטיות.

10

חלוקה מחדש של הכנסות וצמצום העוני נחשבים לעיתים תכופות כמושגים זהים. אנשים מניחים במקרים רבים כמובן מאליו שמדיניות שוויונית משפרת בהכרח את מצב העניים. הדבר אינו נכון. החתירה לשוויונות כלכלית וביעור העוני הם שני עניינים נפרדים, ולעיתים נוגדים. הפיכת העשירים לעניים יותר לא תעשיר את העניים.

התומכים במדיניות שוויונית מתמקדים על פערים יחסיים בהכנסה, או על מצבן היחסי של קבוצות אוכלוסייה שונות.

ההתעלמות מחסימת הדרך להתקדמות במני העניים עקב המדיניות השיוונית, גוברת כתוצאה משימוש אסימטרי באותו דטרמיניזם סביבתי, המאפיין חלק מה נכבד מהדיון הציבורי העכשווי בבעיות חברתיות. העניים נתפסים כקורבנות חסרי ישע של סביבתם, כאנשים העתונים לרחמי כוחות חיצוניים, ללא כוח רצון משלהם. נובע מכך שהם חסרים את המאפיין האנושי הבסיסי הקרוי נטילת אחריות, ואולם דטרמיניזם זה אינו חל על העשירים, הם נתפסים כבעלי כוח רצון משלהם, וכמי שעושים בו שימוש למטרות אנוכיות ואפילו מרושעות. העוני, אם כן, הוא מצב הנגרם על-ידי כוחות חיצוניים ולא כתוצאה מהתנהגות של בני אדם. העושר, מאידך, הוא תוצאה של התנהגות מכוונת, אך מגונה. העניים נתפסים כפסיביים אך טהורים, והעשירים - כאקטיביים אך מרושעים.

את התמונה הזאת מצוירות קבוצות מסוימות, הרואות את עצמן לא כעשירים ולא כעניים, ואולי כעומדות מעל שני הצדדים. המדובר, בעיקר, בפוליטיקאים, מתקנים חברתיים, אנשי מנגנון הסעד, אנשי מדעי החברה, סופרים, אמנים, אנשי תקשורת, כוחני דת ואפילו בדורים. הם מהווים עתה את מה שכונה פעם בשם האומה הפוליטית. בפעולתם למען החלוקה מחדש של העושר וזיהויה המוטעה עם ביעור העוני, מתנהג חלק ניכר מהאנשים הללו באופן שהביא את ד"ר ר.מ. הרטוול מאוניברסיטת אוקספורד לכתובם "תעשיית החלוקה מחדש".

חברים רבים בקבוצות אלו, ובמיוחד פוליטיקאים, אנשי אקדמיה ואמצעי תקשורת, עשו רבות בעשורים האחרונים לניסוח, ארגון ומיסוד הקנאה והטינה כלפי אנשים מועלים מבחינה כלכלית. הקנאה והטינה עתיקות אולי כמין האנושי עצמו, אבל רגשות אלו נראים כיום עיקשים, רווחים ומתמידים יותר מבעבר, במיוחד במערב ובארצות העולם השלישי השברות תהליך של התמערבות. אינטלקטואלים ופוליטיקאים נתנו ביטוי וסיפקו מעטה של מכובדות אינטלקטואלית לקנאה ולטינה. הם טוענים שמערים כלכליים ראויים לגינוי, שאינם נורמליים, וכן שהם נוצרו כתוצאה מניצול. עלה בידם לעורר רגשות אשמה בקרב הפועלים והאמידים, ודבר זה מצידו סייע להעניק לגיטימיות מוויפת לקנאה ולטינה.

בעשותם כך הם מסיחים את תשומת הלב מהגורמים לעוני, במיוחד מהגורמים ליצירת קשיים אמיתיים, וכן מהאפשרויות לנקיטת צעדים לתיקון המצב. אין שום קשר בין המלחמה בעוני, ובמיוחד שיפור מצבם של העניים מאוד, לבין הרדיפה אחר שיוויות. המדיניות השיוונית מתעלמת לעיתים תכופות מהעניים, ובמיוחד מהעצמאיים ובעלי היוזמה שביניהם.

רבים הסיכויים שמדיניות החלוקה מחדש של העושר תוריד את רמת חייהם של העניים מאשר תעלה אותה, פרט, אולי, לפרקי זמן קצרים מאוד. פוליטיזציה נרחבת, שנגרמת על-ידי מדיניות של חלוקה מחדש בקנה מידה נרחב, מסיטה את שאיפותיהם של אנשים ואת האגרניות שלהם מפעילות כלכלית פורית לעבר הפוליטיקה והמנהל הציבורי. כמו כן היא מעודדת נסיונות להיבנות מחלוקה מחדש המאורגנת באופן פוליטי - או להתחמק מהשלכותיה. תוצאה בולטת עוד יותר היא שמדיניות זאת לוקחת באופן שיטתי משאבים מאנשים פרודוקטיביים מבחינה כלכלית, ומעבירה אותם לאנשים שאינם כה פרודוקטיביים. בכך מגבילה המדיניות הזאת את העלייה בהכנסות וברמת החיים, גם זו של העניים. פרט לתוצאות אלו של מדיניות השואמת באופן כללי לשיוויות, יש קוי מדיניות וצעדים ספציפיים רבים הנחשבים לשוויוניים, אך למעשה הם מסייעים לעיתים קרובות דווקא לבעלי הכנסה בינונית, על חשבון העשירים והעניים כאחת. זוהי התוצאה הצפויה מנקיטת צעדים כמו, למשל, הענקת זכויות מיוחדות לאיגודים מקצועיים, קביעת שכר מינימום רישמי, פיקוח על תעריפי הדיוור בשכירות, הגבלת מחן רשימות ליוזמות עסקיות, תחיקה לקידום מה שמכונה "מתן הדומניות שוות", והטלת מסים ישירים כבדים על יחידים ועל עסקים.

לסיכום, הרדיפה אחר שיוויות כלכלית עשויה לא להעלות את רמת חייהם של העניים מאוד, אלא דווקא להוריד אותה על-ידי פוליטיזציה של החיים, באמצעות הגבלת צבירת הון וניצולו היעיל, על-ידי חסימת הניידות החברתית והכלכלית בכל הרמות, ובאמצעות דיכוי היוזמה בדרכים רבות ושונות. עניי מתמשך, בין שהוא נגרם על-ידי צעדים הנראים כשיווניים, או מסיבות אחרות, משמש אם כן תירוץ טוב או סיבה "תגונית" לנקיטת צעדים שיווניים חריפים אף יותר, אנשים מתעלמים בהכרח מכל הדברים הללו, כאשר קידום השיוויות וביעור העוני נחשבים בעיניהם מטרות זהות.

הלכה של הונג קונג

מעגל קסמים של עוני המנציח את עצמו. הזרמת הון תוצאה כדי להגדיל את התפוקה, ואולם העוני עצמו אינו מאפשר לבצע את החישובון וההשקעה הדרושים, באמצעות הורדה מרצון של הצריכה.

כפי שנוכחנו בפרקים הקודמים, סבורים רוב העוסקים בנושא שמחסור בחון זר הוא תופעת לוואי בלתי נמנעת בפיתוחן של ארצות עניות, וכי גידול מואץ באוכלוסיה ומעמד קולוניאלי מהווים מכשולים רציניים ואפילו מחסומים בלתי עבירים בדרך לשגשוג חומרי. בעצם, לדעת רוב ברי הסמכא האקדמאים בכלכלת הארצות המתפתחות, ולדעת נציגי מה שקרוי World Opinion, די באחד מחצי תריסר המאפיינים שאותם מניתי בתחילת דברי כדי לתרוץ את דינה של ארץ כלשהי לעוני מתמשך.

אבל אם במקום לדבוק בחשיבה אופנתית יחשוב אדם באופן עצמאי וייצמד לעובדות בשטח, יתברר שהונג קונג, הארץ בה אנו עוסקים, התפתחה בצורה מדהימה מאז שנות הארבעים, כאשר היתה עניה מאוד. כמו כן יתברר שהיא הפכה לבת-תחרות, במידה המאלצת את ארצות המערב הגדולות להטיל מכסי יבוא על תוצרתה של ארץ נדחת זו, כדי להגן על התעשייה המקומית שלהן מפניה. בדיקה נוספת תעלה שההכנסות והשכר הריאלי עלו בצורה תלולה בחונג קונג

כיצד היית מעריך את סיכוייה הכלכליים של ארץ אסיאתית ששטחה קטן מאוד (ומורכב רובו ככולו מגבעות מגועות סחף), וצפיפות אוכלוסייתה היא הגדולה בעולם; שאוכלוסייתה גדלה במהירות, מתוך ריבוי טבעי ועקב הגירה בקנה מידה גדול; ארץ המייבאת את כל הנפט וחומרי הנלם שלה, ואפילו את רוב המים שלה; שמשללת אינה עוסקת בתוכניות פיתוח, ואינה מפקחת על שער המטבע או מגבילה את זרימת ההון ממנה ואליה; ארץ שהיא חמושה המערבית האחרונה בעלת חשיבות כלשהי היית חושב שגורלה של ארץ זו נחרץ, אלא אם כן היא תזכה לתרומות גדולות מבחוץ. או, ליתר דיוק, היית מאמין בכך אילו קיבלת את דבריהם של הפוליטיקאים מכל המפלגות, אירגון האומות המאוחדות ומסידותיו הגלויים, כלכלים חשובים והעיתונות האיכותית - את מה שכל אלו אומרים על הארצות הבלתי מפותחות. האם לא היו מעגל הקסמים של העוני - והרעיון שהעני מנציח את עצמו - אבן יסוד בורס המרכזי של כלכלת הארצות המתפתחות מאז מלחמת העולם השנייה, והאם לא זכו דברים אלה לתמיכה ברורה מצד גוואר מירדאל ופול סמואלסון שזכו בפרס נובל? האם לא אמרו כלכלי המכון הטכנולוגי של מסצ'וסטס באורח קטגורי ביחס לארצות המתפתחות ש"סחסור כללי ברוב המשאבים, יחסית לאוכלוסיה, יוצר

בעשורים האחרונים. ודרך אגב, הונג קונג אינה אלא דוגמה קיצונית לתופעה כללית יותר, כיוון ששגשוג חומרי דומה, אם כי בולט פחות, התרחש בכמה ארצות או אזורים, ביניהן דרום קוריאה, טייוואן וסינגפור, בעוד שלדעת המומחים אין הדבר אפשרי.

מי שחשד כל העת שחדשה המקובלת בעיניים אלה הינה בלתי מבוססת, יהנה ממחקר קצר אך מאיר עיניים - הונג קונג: מחקר בחיפוש כלכלי (הוצאת אוניברסיטת שיקגו) מאת ד"ר אליון ראבושקה. ד"ר ראבושקה, אמריקני שעבר ממדעי המדינה לכלכלה, נשוי לסינית ומכיר היטב את הונג קונג. יש לו מוח חריף והוא כותב בבהירות, בביטחון ובצורה מושכת. נושאו העיקריים אינם קשים, אך הם מציינים דעה מוצקה ואומץ כדי להציגם באופן כה מדויק ומרץ.

ד"ר ראבושקה סוקר את התהליכים והשיטות, שבאמצעותם הפכו כמה גבעות סלעיות וצחיחות תוך פחות ממאה וארבעים שנה למרכז תעשייתי, מסחרי ופיננסי חשוב, המונה חמישה מיליון בני אדם בערך. הוא מייחס סיפור הצלחה כלכלי זה למיומנותם של האנשים ולקווי הפעולה הנכונים שננקטו. האוכלוסיה, ש-98% ממנה סינים, עוסקת יום ולילה בעשיות כסף, היא מאופיינת בגטייה ליוזמה ולעבודה קשה, וביכולת לאתר ולנצל הזדמנויות כלכליות. רבים מהם מהגרים שהביאו עמם מיומנויות שונות ועסקים בעיקר מסין, ובמיוחד משנחאי, שהיתה למצוי מרכז של בעלי מקצוע ויוזמה. ד"ר ראבושקה מדגיש את המדיניות הפיסקאלית השטרנית שנקטה בהונג קונג: מסוי נמוך, גביית מחירי שוק עבור שירותים ממשלתיים מסוימים, מדיניות הגירה ליברלית, לפחות עד לאחרונה; סחר חופשי בשני הכיוונים; תנועת הון בלתי מוגבלת אל ומחוץ למדינה; והתערבות ממשלתית מינימלית בחיי המסחר, ובכלל זה סירוב להעניק פריבילגיות לאינטרסים סקטורליים. לא ייתנים שם תמריצים מיוחדים וגם אין מחסומים בפני השקעות מבחוץ. השתתפות מקומית אינה נכפית על מפעלים הנמצאים בבעלות זרה. כמו כן אין מקלטי מס או הקלות מיוחדות אחרות להשקעות מבחוץ, אך באותה מידה אין הגבלות על משיכת הון או על העברת רווחים לארצו של המשקיע. מדיניות ליברלית זאת, ובמיוחד החופש להוציא הון נקטה כדי לעודד זרימה מבחוץ של הון ויזמים, ומטרות אלה אכן הושגו.

המחסור במשאבים טבעיים יחד עם השלטון הקולוניאלי עודדו אי-התערבות רשמית בכלכלה ומדיניות פיסקאלית שמרנית גם יחד. היעדר משאבים טבעיים עודד יצירת משק פתוח עם יצוא גדול כדי לשלם עבור יבוא הכרחי. משק כזה מחייב מגוון רחב של מוצרי יצוא תחרותיים, וכן שווקים מקומיים תחרותיים. סיוע ממשלתי לפעילויות כלכליות מסוימות מפנה אליהן משאבים שניתן היה לנצל טוב יותר, וחותר תחת התחרותיות של כלל המשק בשוק הבינלאומי. יתרה מזאת, תוצאותיהן הבוזניות של סובסידיות כאלה ניכרות במשק פתוח כמו של הונג קונג מהר יותר מאשר במקומות אחרים. כך שהיעדר משאבים טבעיים מפע מדיניות בוזנית וסיוע לשגשוג החומרי. מדיניות לא נכונה עשויה לעכב התפתחות כלכלית הרבה יותר מאשר מחסור במשאבים פיזיים. גם גרענות תקציביות מתמשכים המכוסים באמצעות הדפסת כסף נוטים להביא לבוז, כך שמחסור במשאבים מרתיע מפני מימון נרעוני. מושבות האימפריה הבריטית לא הורשו למשוך גרענות תקציביות לאורך זמן, ומסורת זו נמשכה גם לאחר שהונג קונג זכתה לעצמאות פיסקאלית ב-1958, בין היתר בשל הסיבות שהוזכרו כאן. היעדר הבטחות טרם בחירות, יחד עם משק פתוח וממשלה מוגבלת, הקטינו במידה רבה את טובות ההנאה הכרוכות בפעילות מיליטית, ועקב כך גם את העניין ביצירת קבוצות לחץ. נסיבות אלו עודדו שמרנות פיסקאלית, כלומר מסוי נמוך, תקציבים מאוזנים וחוב במחירי השוק תמורת שירותים ציבוריים מסוימים. הרצון למשוך הון זר, סיכוייה העסקיים של קהילה שמרנית העוסקת במסחר, וההתמקדות הכללית בעשיית רווחים - גם הם נתנו דחיפה בכיוון הנכון. המדיניות הרשמית וכן כשרונותיה ומנהיגיה של האוכלוסיה יצרו משק המסוגל להתאים את עצמו במהירות לנסיבות משתנות. נמישות זו איפשרה להונג קונג לשירר ואף לשגשג לנוכח צעדים רבים שנקטו נגד היצוא שלה, לעיתים

תוך מתן התראה קצרה. בעיקרון של מתן שירותים ציבוריים במחירי השוק נעשים מזה זמן מה שינויים גדולים בשל סיבות חברתיות. שני השינויים העיקריים הם מתן דיור מסובסד בקנה מידה גדול לעניים, וקיצוב במים על-ידי סגירת הברזים לתקופות קצרות, במקום להמשיך את ההספקה במחירים גבוהים יותר. הם נעשו לאחר התלבטויות קשות ומתוך התחשבות בתנאים חברתיים. חסבות אלו מוגבלות בעיקר לעניים ביותר. בנוסף למעין-סובסידיות אלו ניתנים לעניים תשלומים במזומן כדי להבטיח הכנסה מינימלית עבורם, ויש גם מענקים למקרים של נכות ומחלות. חינוך יסודי חובה המתבצע הלכה למעשה ושירותי בריאות ציבוריים נרחבים קיימים בהונג קונג שנים רבות.

בשנים האחרונות מפעילים הממשלה הבריטית וגופים בינלאומיים שונים לחץ כבד על הונג קונג, כדי שתהפוך למה שקרוי מדינת סעד בקנה מידה מלא, שתכלול זכויות-יתר לאיגודים מקצועיים, שירותים סוציאליים מלאים, חוקי תעסוקה מרחיקי לכת ומסוי המכוון לחלוקה מחדש של חשור ראבושקה כותב בצדק שלחצים חיצוניים אלה משקפים בעיקר את הרצון לשרת אינטרסים משרכיים; אחד מהם, למשל, הוא פגיעה בתחרותיות של המדינה על-ידי ניפוח ההוצאות. ראבושקה מזכיר את אי הנוחות, ואפילו הטינה שהעליה המהירה ברמת החיים הכללית בהונג קונג ובארצות אחרות שנהוגה בן כלכלת שוק, מעוררת באנשים התומכים בכלכלה הנמצאת בפיקוח המדינה. לחצים חיצוניים אלה עוד עלולים לזכות לתמיכה בתוך הונג קונג מצד מנהלים שאפתניים, אינטלקטואלים נרגנים ופוליטיקאים נמרצים, המקווים להיבנות מפוליטיזציה נוספת של החברה.

מסימורה של הונג קונג יש ללמוד על חשיבותם העצומה של כשרונות ושאפתנות אישית, טהנים חברתיים והסדרים פוליטיים מתאימים, כדי להשיג הצלחה כלכלית. הנישה לשווקים חשובה גם כן, אם כי במידה פחותה; גם לארצות אחרות היתה גישה לשווקים ומקורות חיצוניים, אבל הן לא הצליחו במידה כזו.

הונג קונג מוכיחה שוב שהישגים כלכליים אינם תלויים בהון עצמי או במשאבים טבעיים. ניצולם של משאבים טבעיים תלויים לחלוטין בגורמים שציינו זה עתה. הבעלות על משאבים טבעיים או תפיסתם יכולה בתנאי שוק או סיטואציות פוליטיות מסוימות להביא רווחי עתק; ראה מה שקרה עם כריית הזהב והכסף באמריקה של המאה ה-16, או את הפעלת אופייק במאה העשרים. על כל פנים רווחים כאלו לא הביאו עד כה להתפתחות כלכלית מתמשכת, ובוודאי שלא להצלחה מדהימה כמו זו של הונג קונג. שגשוג כלכלי ללא משאבים טבעיים אינו בבחינת חידוש, ודי אם נזכיר את ונציה, ארצות השפלה, שוויץ ויפן. ולהיפך, דוגמאות לנחשלות בתוך שפע של אוצרות טבעיים קימות מאז האינדיאנים של אמריקה ועד העולם השלישי של ימינו, שבו מיליוני אנשים נחשלים ביותר חיים בתוך שפע של אדמה פוריה. וכמו שכתב טוקוויל לפני יותר ממאה שנה: "כאשר אני צופה בתמיכת שהחיים הפוליטיים באנגליה חוללו ברוח האדם, בראותי את האנגלי, בטוח בחוקים המגנים עליו, סומך על עצמו ומתעלם מכל מכשול פרט למגבלות כוחותיו, פועל ללא סייגים... איני ממרר לחקור האם בידך אותו הטבע בנמלים, והעניק לו פרס וברול. הסיבה לשגשוג החומרי שלו אינה נעוצה באלו כלל ועיקר: היא נמצאת בו עצמו".

הונג קונג מוכיחה שגידול באוכלוסיה אינו מכשול להתפתחות, שאנשים נמרצים הם נכס - ולא נטל, שהם עוזרים לשגשוג וגם נהנים ממנו. היא מוכיחה גם שחינוך פורמלי משפיע אך מעט על הביצועים הכלכליים. בהונג קונג ובחבלי המזרח הרחוק נובעת הצלחתם הכלכלית של מיליוני אנשים לא מחינוך פורמלי אלא מחריצות, יוזמה, חסכון ומהיכולת לנצל הזדמנויות כלכליות. עובדה זו מטרידה מתכנים מקצועיים, הרוצים לשווק את מרכולתם כדבר-מה הכרחי להצלחה כלכלית.

הונג קונג מפריכה בעליל טענותיו של הזרם המרכזי בכלכלת הארצות המפותחות, שאותו הזכרתי קודם לכן, למשל, שהעניי מנצח את עצמו בהכרח; שבעיות במאזן התשלומים הן בלתי נמנעות בהתפתחותן של ארצות עניות; שתכנון כולל וסיוע מבחוץ הם הכרחיים, או אפילו מספיקים, להתפתחות כלכלית. נסיונה של הונג קונג מקעקע דעות

מקובלות ומכובדות גם בדרכים נוספות. הוא מלמד שצוותי תיכנון וקבוצות יועצים אינם נחוצים להתפתחות כלכלית, והוא עומד בניגוד לנסיוןן של מדינות אחרות, הנאנקות תחת המדיניות המומלצת על-ידי האומות המאוחדות ומרבית היועצים האקדמיים.

הונג קונג אינה מופלגת בקרב שדולות סיוע החוץ ומוסדות בעלי נטיה פוליטית. קבוצות אלה עוינות אנשים המסוגלים להסתדר בעצמם. מכאן נובעת גישתה הבלתי אוחדת של העיתונות המערבית להונג קונג, ושיוותם של "הגדולים והטובים" כלפיה מתעלמים מהישינה, או ממעשיים בחשיבותם, וכשלונותיה האמיתיים או המדומים, תבלתי נמנעים והסיוותרים כאחד מוצגים בתבלטה. צמיפות-יתר והעסקת ילדים הן רק שתי דוגמאות בכל העניינים הללו יוצאות הונג קונג מהחשואה עם שאר מדינות אסיה כשירה על העליונה. למשל, השכר במונחים אמיתיים הוא הגבוה באסיה, למעט יפן. כאשר ממשלה מנסה לחקים משק סוציאליסטי, או משק הנמצא בפיקוח ממשלתי הדוק, רבים הסיכויים שפוליטיקאים, סופרים, אקדמאים ועיתונאים מערביים יציגו את הקשיים ואפילו את הסבל שם כבלתי נמנעים, או אפילו יהללו אותם כתוצאות של מאמצים

ראויים לשבח להביא את הקידמה. ואולם כאשר ממשלה בוחרת לסמוך על כלכלת שוק, הרי אז יגנו אותם אנשים נבונים על כל סטייה מנורמות מערביות. שרירותיות כפנם, ואפילו כפשע.

נסיונה של הונג קונג מוכיח פעם נוספת שלעצמאות מדינית אין כל קשר עם חופש אישי. דבר זה ברור לחלוטין ובכל זאת מתעלמים ממנו לעיתים קרובות. את מדינות אפריקה שזכו זה מקרוב בעצמאות נוהגים לכנות חופשיות, ומתכוונים לכך שממשלותיהן עצמאיות. אך האנשים שם רחוקים מלהיות חופשיים, ובוודאי שהם פחות חופשיים משהיו תחת השלטון הקולוניאלי. הם גם חופשיים הרבה פחות מתושביה של הונג קונג. הונג קונג הינה דיקטטורה במובן זה שלאנשים שם אין זכות הצבעה, ואולם בחייהם האישיים, ובמיוחד בפעילויותיהם הכלכליות הם חופשיים הרבה יותר מרוב אנשי המערב, שלא לדבר על אנשי העולם השלישי. הונג קונג מהווה תזכורת לכך שממשלה לא-נבחרת יכולה להיות מצומצמת יותר מאשר ממשלה נבחרת, וכן שלרוב האנשים הפשוטים חשובה כנראה השאלה האם הממשלה מוגבלת או לא מוגבלת, יותר מאשר השאלה האם הממשלה נבחרת או לא-נבחרת.

מדינת ישראל

משרד החוץ
ירושלים

תאריך: כ"ב באייר תשמ"ה
13 במאי 1985

מספר:

אל : המנכ"ל
ממנכ"ל
מאת: מנהל הפוצות

הנדון: שליחות להונגריה
(31/1 - 3/2/1985)

3. רקע כללי

1. מאז נחוק היחסים בין הונגריה לישראל בעקבות מלחמת ששת הימים ב-1967 מסתבר שהיתה זו פעם ראשונה שהשלטונות ההונגריים אשרו אשרה דיפלומטית לנושא דרכון ישראלי-דיפלומטי ומנהל מחלקה במרד החוץ שלנו, עדי לערוך בקור של כמה ימים בהונגריה במסגרת משלחת רשמית, שבמהלכה קוימה גם פגישה רשמית עם מ"מ שר בממשלת הונגריה (שר הדתות) וכמה מעובדיו הבכירים. (השר עצמו, מיקלוש, היה מרוחק למיטתו ובקש שהפגישה תתקיים עם ממלא מקומו).

2. אין ספק - ובזאת גם נכחתי ונאמר לי במהלך ביקורי בבודפשט - שעל האשור לבקורי - הוחלט "בחלונות הגבוהים", האחראים למדיניות החוץ בממשלת הונגריה, הפניה להענקת אשרה עברית לבקור ולפגישות בהונגריה-הועברה אליהם, והם היו מודעים לתפקידי בארץ החוץ ואף התייחסו אלי בפגישות כ"שגריר ישראלי".

3. הגיוני להניח שהענקת האשרה והפגישה הרשמית עם מ"מ השר - נעשו ביודעין, כאותות ברור ובטוי של רצון טוב כלפי ישראל ונציגיה - וכן כדי ליצור מחוה חיובי, באמצעות ישראל, כלפי הארגונים היהודיים, במסגרת המאמצים של ממשלת הונגריה לזכות בהבנה, בידידות ובתמיכה של הארגונים היהודיים באר"ב בפרט ובעולם, בכלל. הונגריה מעוניינת ביחסים החיובי, בהמשך תמיכתם במעמד הונגריה כ"מדינה מעודפת" באר"ב ובהגברת ההשקעות קשרי הסחר והתיירות לארצה.

4. קבלת האשרה הדפלומטית לדרכוני הדפלומטי - עברה כמה גלגולים מעניינים בכמה מדינות מאחר שהוזמנתי כמרצה לכנס הבינ"ל של ה- INTERNATIONAL BOARD OF GOVERNORS של הקונגרס היהודי העולמי שהתקיים בווינה - שם השתתפו נציגים מכל העולם היהודי - כולל ארצות מזרח אירופה (פרט לבריה"מ) והחלט בעקבות וכהמשך לכנס זה לשגר משלחת רשמית של "רצון טוב" לבקורים ברומניה ובהונגריה, שתכלול נציגי המדינות השונות המשתתפות בו, הכלילה הנהלת הקונגרס אה שמי, בתוארי המלא, ברשימת חברי המשלחת שהוגשה לממשלות הונגריה ורומניה.

הדבר נעשה באמצעות המשרד המרכזי הארופאי של הקונגרס היהודי העולמי - לשגריר הונגריה בפאריס.

לאחר מספר ימים - נתקבל אשור מטעם השגרירות ההונגרית לכל חברי המשלחת המוצעים - פרט לי, והשגרירות ההונגרית בפאריס הסבירה, שיש להניח שהעדר האשור להענקת אשרה - נובע מחוסר יחסים דפלומטים בין הונגריה לישראל.

כאשר נציג הסניף הארופאי של הקונגרס היהודי העולמי בפאריס הביע מחאתו ותמיהתו על ההחלטה לשלול אפשרות השתתפות של אחד מחברי המשלחת במשלחת של הארגון היהודי העולמי ואפליה נבדו - והודיע על כך גם למנהיגות היהודית בהונגריה ולמשרד המרכזי בניי - התקבלה באורח מפתיע, לאחר ימים מספר, שדר מטעם משה"ח ההונגרי בבודפשט לשגרירם בפאריס לפיה הוחלט להעניק גם לי ויזה לבקור הרשמי בהונגריה - על דרכוני הדפלומטי.

מפסק הזמן שעבר בין קבלת האשור לכל חברי המשלחת - ולי ברור שקבלת ההחלטה על אשור בקורי בבודפשט - השתתחה עד לברור חוזר אצל השלטונות ההונגריים.

בנוסף למחזה החיובי כלפי ישראל - והרצון לזכות ברצונם הטוב של הארגונים היהודיים בארה"ב ובעולם-אין אני מוציא מכלל אפשרות שגם מנהלות הקהילה היהודית בבודפשט - ובפרט המזכירה הכללית של הקהילה, שהיא בעלת השפעה רבה *CÉZA SEIFERT* ופרופ' א. שייבר ז"ל התערבו אצל שלטונות הונגריה בנושא זה והמלצתם-זכתה לאוזן קשבת.

כזכור-שקדתי לטפח תמיד ובהתמדה, מאז כניסתי להפקידי כמנהל תפוצות, קשרים גם עם המנהכגים היהודים של קהילות מזרח אירופה, אותם פגשתי בכנסים יהודים בינ"ל שנערכו ע"י האגונים השונים במקומות שונים בעולם (הקונגרס היהודי העולמי, הארגון הבינ"ל של בני ברית, הארגון של הקהילות היהודיות הארופאיות וכו').

לא להאריך-הקפדתי להטב תשומת לב מיוחדת בעת שהרציתי והופעתי בועדות השונות של האגונים היהודיים הבינ"ל ואף טפחתי אתם קשרים. הם, מצדם, גלו תמיד רצון עמוק לשמוע ממני על ישראל לשאוב כל מידע חיובי על ההתפתחויות בארץ ולהתעודד מהאינפורמציה החיובית בה הזנתי אותם - שאובה את מה שבדרי"כ מדווח להם ע"י כלי התקשורת בארצותיהם החוגים המדיניים והממשלתיים העוינים לישראל, אתם הם באים במגע.

במסגרת זו - פתחתי קשרים גם עם מנהיגות יהדות הונגריה ואף עודדתי ודרבנתי את "בית התפוצות" להדק את הקשרים עם יהדות זו - כדי לקיים תחת חסותם את התערוכה על יהדות הונגריה, שנפתחה בבית התפוצות בסוף 1984. לפתיחת התערוכה - הוזמנה גם משלחת רשמית מהונגריה, שכללה גם את המזכירה הכללית של הקהילה גב' סיפרט, את פרופ' א. שייבר ז"ל, מנהל ביה"ט לרבנים בבודפשט, את מנהלת המוזיאון היהודי בבודפשט וגם האחראית הלא יהודית על מוזאונים של הדתות השונות בהונגריה.

במהלך בקור זה - שנתמך והוסדר תוך שתי"פ עם המחלקות הנוגעות בדבר במשרדנו (קשתים, מזא"ר ותפוצות) ובין "בית התפוצות"-בטאו בפני כמה פעמים מזכילת הקהילה ופרופ' א. שייבר את רצונם ותקוותם, שכאחראי לנושא היהודי במשה"ח-אוכל לבקר גם את הקהילה בבודפשט ולקיים בקור גומלין במדינתם. לכן בראה לי שגם מעורבותם אצל השלטונות ההונגרים ומשה"ח והדתות בבודפשט (שכפי שנוכחתי לגב' סיפרט יש עמם קשרים טובים מאד והיא מקובלת עליהם ביותר ומאפשרים השתתפותם בכנסים יהודים בינ"ל) הביאה לאשור בקורי בהונגריה.

2. תכנית הבקור בבודפשט

תכנית הבקור בבודפשט הייתה אינטנסיבית ודחוסה ביותר והתרכזה בעקר במפגשים עם המנהיגות היהודית הקהילתית והדתית, בקור בבתי הכנסה הגדולים והמרכזיים, במוסדות הסעד היהודיים המוחזקים וממומנים ע"י הגוינט, בקור בבית המדרש לרבנים בבודפשט - המכשיר רבנים למדינות מזרח אירופה (בריה"מ, גרמניה המזרחית, צכיה), וכן תפילות ביום ששי בערב וביום שבת בבתי הכנסה בבודפשט (שמספר המתפללים בהם היה רב והתנהלו ע"י הרב הראשי ליהודי הונגריה *LASLO SHAGAL* והרב האודודזוכסי) והשתתפות בקידוש לכבודנו שקוים לאחר תפלת יום ו' בראשות פרופ' שייבר ובנוכחות מוזמנים רבים ביניהם בני צעירים ואינטלגנציה כן נערך עבורנו בקור במוזיאון היהודי, המאוכסן בבית בו נולד חוזה המדינה תיאודור הרצל ז"ל במדרכת מנהלת המוזיאון *ILCHIA BENOSCHOWSKY* והרב הראשי. כן העמידו לרשותם המארגנים לחצי יום אוטובוס מרווח ומאוורר לסיוור במקומות המרכזיים והחשובים בשני חלקי הברית בודה - ופסט, הבקור נוחל ותודרך ע"י מדריך תיירים משכיל ורציני בעל ידיעת נרחבות-ויהודי, שאם כי אינו קשור לקהילה היהודית-הנו בעל ידיעות נרחבות על הקהילה, ישראל והקהילה היהודית. מארגני התכנית טרחו אפילו לסיים את בקורנו הקצר, יחסית, בה מנה להצגת האופרה ההונגרית שהעלתה אופרה הונגרית מקורית ושהיתה חוויה נאה והוסיפה ממד תרבותי-מוזיקלי על רמה גבוהה לבקור. אופרה זו-בצועה תפארתה ורמתה יכלה להתחרות בכל אופרה במערב אירופה.

במהלך הבקור קוימה פגישה רשמית עם מ"מ שר הדתות ההונגרי *BARTA-SARKADI-NAGY* ועם ראשי משרדו, שהחקימה בשלב הראשון של הבקור, ביום ו' 1.2.85. פגישה זו הוגבלה ע"י השר רק ל-5 משתתפים בלבד מחברי המשלחת, שמנו כ-20 איש. על המוזמנים החליט: שר הדתות עצמו ומ"מ לפני הגיעה המשלחת לבודפשט - ושמותיהם נמסרו לנו מיד עם הגיענו לשדה התעופה בבודפשט, במשלחת נתבקשו להשתתף לפי הסדר והתוארים, שהוקראו ע"י המזכילת מיד עם בואנו.

- (1) גב' פרידה לואיס - ראש הסקציה האמריקאית של הקונגרס היהודי העולמי ויו"ר משלחת.
 - (2) השגריר משה גלבוץ-האחראי לתפוצות במשרד החוץ הישראלי בירושלים
 - (3) מר אילן שטיינברג-מנכ"ל הסקציה האמריקאית של הקונגרס היהודי העולמי מניי
 - (4) מר איזי ליבלר-יו"ר הקהילה היהודית באוסטרליה
 - (5) מר סרג' צורגבאום-מנכ"ל הסניף הארופאי של הקונגרס היהודי העולמי.
- נוסף לאלה - ישתתפו גם נשיא הקהילה היהודית ההונגרית *IMRE HEBER* והמזכירה הכללית של הקהילה עצמה, גב' זיפרט.

3. הפגישה עם מ"מ שר הדתות ההונגרי - BARNA-SARKADI AGY

בתחלת הפגישה התנצל מ"מ השר על העדרותו של שר הדתות עצמו, שמסיבות מחלה - לא הגיע ובקש להביע צערו על כך. (הסתבר לנו אח"כ שאכן השר מרותק למיטתו, מאידך ידוע שגם מ"מ השר תופס עמדה חשובה הן במשרד והן בממסד ההונגרי ושרת בחפיקים חשובים במשה"ח ההונגרי ובממשל ההונגרי).

דברי מ"מ השר נאמרו בנועם, בחמימות וברוך. נכד היה שהוא מנסה ליצור אוירה טובה לפגישה זו.

הוא התחיל באזכור השתתפותו בטקס ציון 40 שנה לשואת יהודי הונגריה, שהקציים בבית הכנסת הגדול בבודפשט וציין בגאווה שנאמר לו ע"י ישראל זינגר, מנכ"ל הקונגרס היהודי האולמי באותו מעמד, שהשתתפותו בטקס בשם ממשלת הונגריה היתה ארוץ חשוב וחסר תקדי אחר הזכיר בהרחבה את סבל הונגריה תחת שלטון הנאצים ושחרור בודפשט ע"י הצבא האדום, אחר שנהרסה בקרבות. הדגיש בגאווה, שלאחר תקופה קשה של שקום התריסות והכלכלה-עברה הונגריה את "הקו האדום" מבחינה כלכלית ומצבה משתפר וכן רמת חיי אזרחיה הביע גאווה על כך שכל בני הדתות בהונגריה שווים ויכולים לטפח חרבות ומסורותם ללא מפריע. הזכיר בקשר לכך את הועידה הבינ"ל של הלותרנים שהתקיימה זה מכבר בבודפשט. אח"כ הרכיב הדבור על הנושא היהודי. ציין שהקילה היהודית בבודפשט חורמת רבות לחרבות ולכלכלה וכל שטחי החיים בהונגריה. אמר שהקהילה היהודית ומנהיגותה והרב הראשי, שהוא גם חבר פרלמנט מקובלים ועבודתם זוכה להערכה ע"י השלטונות ההונגרים. הביע שמחתו על בקור המשלחת ומסר התרשמותו העמוקה מדיוני הקונגרס היהודי העולמי בווינה, שהתקיימו מספר ימים לפני הבקור, מהבעות הזעם שבטאו צירי הקונגרס והנהגתו על קבלת הפנים שזכה פושע המלחמה האוסטרי ראצ'ר בשובו לאוסטריה ע"י איש קבינט אוסטרי וכן שבח עמדת הקונגרס היהודי העולמי בענין הצורך בהגבלת מרוץ החמוש הגרמני, פרוק נשק ונורמליזציה בקשרים בין מערב למזרח-למזרח השלום.

ציין שפגישה זו שלו עם המשלחת-תבוא לידי ביטוי גם בעתונות ההונגריה. (דבר שהתאמת למחרת היום, כשפגישה המשלחת אתו - זכתה לפרסום בעמוד ראשון בעתונות ההונגריה ובמהדורת האנגלית של העתון). בקש לבסוף לשמוע דברי המשתתפים במשלחת. גב' פרידה לואיס, ששמה נשיאת הדסה בארה"ב, חברת "ועידת הנשיאים" ועתה יו"ר הסקציה האמריקאית של הקונגרס היהודי האמריקאי-הודתה לט, השר על דבריו וציינה שביעת רצון היהודים בעולם בכלל ובארה"ב בפרט מהחופש הדתי והזכויות של הקהילה היהודית בהונגריה. הזמינה אותו לבקור גומלין אצל הקהילה היהודית בארה"ב. א. שטיינברג מניי הביא ד"ש מברונפמן (שבקר קודם בבודפשט ונפגש עם שר הדתות בבקורו) והסביר עמדת הקונגרס היהודי העולמי נגד חמוש גרמני, בעד פירוק נשק ובעד החקירות מזרח-מערב.

ס. צוטגבוים, מזכ"ל סניף הקונגרס בפאריס, גם הוא הדגיש הצורך בהרפיית המתח בין הגושים ובפרוק הנשק - דבר שיקדם השלום. איזי ליבלר, ראש הקהילה היהודית באוסטרליה, היה היחידי מאנשי המשלחת, שבדבריו הביע תקות הקונגרס היהודי העולמי שהיחסים בין הונגריה לישראל-ישתפרו ויקודמו עד לידי קשרים מלאים ומוכרים, הביע הערכה על שלנציג משרד החוץ הישראלי שנמצא במשלחת-נתן היה לבוא באופן רשמי להונגריה, הביע משאלתו שממשלת הונגריה - תאפשר במדיניותה חלופי תירות ובקורים בין ישראל להונגריה באופן חופשי וטבעי, דבר ההולם מדיניותה לשלום ויכול להיות סמל למדינות אחרות. ליבלר ציין שאם היחסים בין הונגריה ליהודים וישראל ישתפרו-נתן גם אפשרות לבחון הבאת תיירים יהודים מאוסטרליה להונגריה וקיום ועידה יהודית בבודפשט.

בדברי עמדתו על התרשמותו משקום בודפשט לאחר כל מה שעבר עליה במלחמה - אך ציינתי את העובדה שמלאו 40 שנה לנפילת הנאצים, שאיימו על הקיום של החופש והעצמאות של עמי אירופה בכלל - אך על קיום העם היהודי בפרט, אותו רצו הנאצים להשמיד, בהתייחסותי לדברי השר על השתתפותו בטקס לזכר יהודי הונגריה שהושמדו-הזכרתי גם את סבלת יהודי הונגריה תחת המשטר הנאצי ואת העובדה שאלפים רבים של יהודים שנמלטו מהונגריה הנאצית - חיים בישראל ותורמים תרומה חשובה לבניתה וקדומה וחופשים בה מקום חשוב בשטחי החיים השונים, לדוגמא: נגיד בנק ישראל לשעבר ממוצא הונגרי (זנבר) כך גם יו"ר חברת התעופה אל-על לשעבר (בנארי) וכן סופרים ידועים ואנשי רוח (דוש, אגון) הזכרתי גם העתון היומי בשפה ההונגרית "אוקלט" המופיע בישראל והנקרא ע"י אלפים רבים ואת התערוכה שהתקיימה לא מכבר בבית התפוצות על יהודי הונגריה בה השתתפה משלחת מהונגריה וזכתה להד עזום בארץ ובמדינות רבות בחו"ל - כגלל ארה"ב ואירופה. הזכרתי בקור עתונאים וסופר. מהונגריה בארץ לאחרונה, האחרון לבצ' - פרסם לאחר בקורו את הספר על ירושלים-שנמכר במהירות בבודפשט ואזל-דבר המוכיח על הענין שיש לאזרחים הונגרים בגירתנו ובארצנו. הבעתי תקווה שחסיים בין שתי המדינות-יקודמו וישופרו והדבר יתרום להעמקה ההבנה בין הונגריה לעם היהודי ולארגונים היהודים בכל העולם. הודיתי לט/השר על האפשרות שנתנה לי לבקר את הקהילה היהודית בהונגריה ובבודפשט-והזמנתי אותו לבקור גומלין בישראל. בסוף דברי הענקתי לו מזכרת מישראל - ספר תמונות על ירושלים.

בדברי התשובה - לא יכול היה להסתיר ס/השר את התרגשותו. הודה עמוקות על ההזמנה "לישראל ולאמריקה", ציין שהונגריה אינה רוצה לשמש סמל לאף אחד - אלא בדרכה שלה ובאמונתה למען השלום, חוך כבוד זכויות כל בני הדתות, היא משתדלת לפעל למען הדברים החיוביים המאחדים והמשותפים - ולא להבליט נגודים. הודה "ליו"ר המשלחת מארה"ב ולשגריר מישראל" על דבריהם וחזר שוב שהוא רוצה מאד לבקר בישראל ובארה"ב ויעביר ההזמנה לדיון וכשיוכל להתפנות מעבודתו הלוחצת אולי יוכל להענות להזמנות בסיום דבריו - הזמין אותנו להרמת כוסית ולשתיה, שנחנה בשפע. בסיום החלק הרשמי - ולפני שנפרדנו - נגשתי אליו והודיתי, לו, אישית, על האפשרות לבקר בבודפשט והזמנתו לבוא לירושלים, הבעתי תקותי שגם לעמיתי הישראלים במשימת. חנתן אפשרות לחוות באותה חוויה - ולבקר בהונגריה ושהוא ועמיתיו - יבואו לישראל. הוא הודה לי שוב על הספר, על דברי ביחס למעמד יהודי הונגרים בארץ ובקורי ההונגרים בישראל. ואמר: "תוכל למסור בשופן שבקורך פה היא רק החחלה. אנו מקוים ורוצים שבקורים כאלה - ימסכו ויהיו גם בעתיד. אני מקווה גם שתאפשר לנו בעתיד לקיים עקרון ההדדיות" לחץ את ידי - וחתם על הספר שנתן לחברי המשלחת על בודפשט - והוסיף כרטיס בקור שלו.

4. הקהילה היהודית

1. לפי כל הנתונים שנמסרו לנו - חיים כיום בהונגריה כ-80 אלף יהודים. ישנם האומדים שמספרם מגיע אף ל-90 אלף - כאשר היהודים "הבלתי מזדהים" מונים כ-10.000 איש. בבודפשט בתי כנסת פעילים, רבנים ושוחטים ובית זקנים יהודי המוחזק ע"י הקהילה.
2. הקהילה היהודית בכללה - חיה ברמת חיים האופיני למעמד הביניים הבינוני, נראה שישנה הרגשת בטחון יחסי לקהילה היהודית - אם כי כפי שנמסר לי - לא חסרים בטוים וגלויים של אנטישמיות עממית וישנם גם אישים שגישתם ליהודים לא כ"כ חיובית במעגלי הנהגת המפלגה. ישנם יהודים (בעקר קשישים ופליטי השואה) שזקוקים לסעד, המאורגן ע"י מוסדות הקהילה בסיוע כספי מטיבי של הגוינט. ישנם יהודים השייכים למעמד הבינוני הגבוהה. כל זאת, כמובן, במסגרת המשטר הקומוניסטי, שהוא הברלי שבמדינות הקומוניסטיות.
3. ישנם יהודים הפעילים בשטחים חשופים בחברה ההונגרית: כלכלה, מסחר, אוניברסיטה וחיי התרבות, הספרות והתאטרון. עם זאת - אינם נוטים להזדהות כיהודים ואינם פעילים בקהילה.
4. הקשרים עם ישראל - קיימים, אך מתבטאים בעקר ע"י קשרי משפחה, בקורי קרובים, היירות וענין כללי במרחש בארץ. עם זאת - אין בטוים של רצון וכוונה ליצור קשרים הדוקים של הקהילה היהודית עם ישראל ואין עדות פומבית לזיקה או הזדהות ציונית. מאידך - קיימים ואף מתחזקים קשרים של הקהילה היהודית וממסדה עם גופים וארגונים יהודים ארופאים ובינ"ל (גוינט, קונגרס יהודי עולמי, התאחדות עולמית של יהודי הונגריה) ועם הפזורה היהודית-הונגרית בקהילות שונות בעולם. (ארה"ב, לונדון, פאריס, גנבה, וינה).
5. הממסד היהודי - אם כי אין בו אחדות דעים ביחס לצורך ולמדה הרצויה של התקרבות לישראל - זהיר מאד ונמנע מלהדגיש ומלחזק את הקשרים הישירים בין יהדות הונגריה - לישראל, לציונות ולהזדהות גלויה עם מדינת היהודים. אם כי לאחרונה חל שפור הדרגתי בנושא זה הן ע"י קשרים בילטרליים בין גורמים שונים בישראל - לפעילי ויהודי הונגריה - (תערוכת יהודי הונגריה שהתקיימה בבית התפוצות וכו') והן בעקיפין, באמצעות קשרים גוברים של הנהגת עם הארגונים היהודים הבינ"ל הקשורים לישראל - הרי אין הנהלת הקהילה מעודדת ויוזמת קשרים עם ישראל ואף בזהרת בהם - וכמובן נושא העליה - אינו מוזכר ואינו נדון בשום פורום בגלוי. הממסד היהודי חושש שגלוי הזדהות עם ישראל יזיקו לו, למעמדו כלפי השלטונות ולקהילה היהודית בכלל - ולכן משתדל לשמור על פרופיל נמוך מאד ביחס לקשרים לארץ ולישראלים בכלל ואף מנטרל כל בטוי של הזדהות וסולידריות עם ישראל שאיבו מבוקר - בקרב הקהילה וחוגיה. עם זאת אין הממסד היהודי (פרט לרב הראשי SALGO LASZLO) שלפי השמועה - הציע לפני כשנה שרותיו ל"ועד היהודי האנטי-ציוני" במוסקבה - ונדחה ע"י הרוסים וננזף על צעדו זה ע"י רבים מהקהילה היהודית בהונגריה) צוין או מתנגד לישראל או ליצירת קשרים שקטים ומבוקרים אהה. זאת - בתנאי שהשלטון יהיה מודע ואף יסכים לקשרים כאלה ושלא יסכנו מעמד פרנסי הקהילה ומעמדה.
5. מאידך - קיימת סקרנות וענין בישראל ובציונות ולחזק הזיקה וההשתיכות היהודית בקרב חוגי סטודנטים, דור צעיר ואינטלגנציה יהודיים - אך אלה אינם מיוצגים ואינם מבוטאים ע"י חוגי הממסד, המשתדלים לרסנם ולמתנם. (בפגישות שהל בעה בקורנו-בלרו-צעירים וסטודנטים את עמדתם המתרפסת של אנשי הממסד היהודי כלפי השלטון ויחסם הפוטר לישראל. -אף היה מי שכנה אותם "ביסקציה").

חוגים צעירים ומשכילים אלה טופחו במיוחד ע"י ראש בית המדרש לרבנים, פרופ' א. שייבר ז"ל שאם כי נזהר מלהטיף לציונות ולישראל - חזק את תודעתם וגאותם היהודית. לאחר מותו אין יורעים מי ימשיך דרכו.

6. גישה אמביבלנטית זו של פרופ' שייבר ז"ל וממסד הקהילה התבלטו גם בעת בקורנו בבודפשט: אם כי קבלונו יפה ופרופ' שייבר ז"ל טרח להוסיב את יו"ר הסקציה האמריקאית של הקונגרס היהודי העולמי ואותי - משני צדדיו בעת הקידוש ביום ששי שנערך לכבודנו ואף הזכיר שטפ"לתי בו ובמשלחת יהודי הונגריה "בבקר ההסטורי והמענין בישראל - ובירושלים". דבריו באותו ערב נסובו על נושאים כלליים וספורי סבא וסבתא מבלי שיעביר כל מסר מבלי שיאפשר לנו להעביר ד"ש חי מישראל, מיהדות הגולה או להעלות לדיון ענינים מעשיים וטורדיים, העומדים בפני יהדות העולם ומדינת היהודים.

7. מאידך - ישנה תחושה בקרב הממסד והקהילה היהודית, שממשלת הונגריה מעונינת בקשרים עם "הלובי" היהודי בארה"ב ובמקביל - ואולי בגלל זה - גם במתן לגיטימציה לקיום קשרים כלשהם (תרבותיים, כלכליים תירותיים) עם ישראל. אם כי הממסד היהודי "יותר הונגרי - מההונגרי" ביחס לזהירות בקשרים עם ישראל - הוא קולט את המסר ומכאן - גישה קצת פחות בוקשה ופתיחות גדולה יותר לקשרים עם הארגונים היהודיים ועם ישראל.

8. אפשר לציין בכאב לב שהתרשמותי הכללית מפגישותי עם יהודים ומנהיגי יהודי הונגריה - היא שחרף השואה והשמדת מאות אלפי יהודים ע"י ההונגרים בהדרכת אייכמן - ולמרות שקיימת אף עתה אנטישמיות - אם כי לא פעילה ובוטה - לא הסיקו אלה המסקנות. הלך הרוחות והעמדה שלהם - הזכירו לי את עמדתו של תאודור הרצל, היהודי המתבולל שנולד בבודפשט, לפני הזעזוע שפקד אותו כתוצאה ממשפט דרייפוס והפרעות ביהודים שהעירו אותו משלוותו ושדרבנו והדריכו אותו להזהרות כיהודי - ולהעלות את האתגר הציוני והקמת המדינה. כפתרון לשאלת היהוד

5. רשמים כלליים

1. כל הבא, כפי שקרה לי, מבוקרשט-לבודפשט-מחרשט עמוקות מהנגוד הקוטבי בין שתי מדינות השיכות לגוש הקומוניסטי ולברית וורשה. בודפשט-ממש מרהיבה בשלל צבעה ובאורותיה בלילות - כשבוקרשט חשוכה ומדוכאה. רמת החיים בבודפשט-גבוהה ועולה מאד על זו של בוקרשט. רחובות בודפשט מלאים תיירים מכל מדינות מזרח אירופה - כולל בריה"מ - שבאים להנות מהכלכלה ההונגרית, שעברה תהליך ליברליזציה מבוקר והמהמה "חלון ראווה" של העולם הקומוניסטי לאזרחי הגוש המזרחי והמערב כאחד.

2. התרשמותי הכללית מצורת ההתייחסות אלינו, מהתחושה הכללית בבקורי ובפגישותי וכן מהאווירה ודפוסי ההתנהגות הכלליים - שלזורים בבודפשט יש חופש תנועה רב יותר ועוקבים אחריו פחות מאשר אחר אורחים בבוקרשט. האזרחים ההונגרים, נראה, נהנים מממדה גדולה יותר של חופש בטוי ואף בקורה (ולו הומוריסטית - אך עוקצנית) על מה שלא מקובל עליהם במדינה ובשלטון. 3. קיימים גם טפח ושמירת אתרים ומקומות ואנדרטות הקשורים לעבר ההונגרי שלפני המהפכה וההונגרים-כולל מורה הדרך שלנו - לא התבישו לדבר על מעשיהם החשובים של מלכי הונגריה ומדינאים שונים מהתקופה שלפני הכבוש הסובייטי. מאידך אמר לנו מורה הדרך במקום מסוים "כאן היה פסל של סטאלין. הוא נהרס בידי ההמונים ב 1967 - ומאז לא הוקם שוב והיה זה גם סוף התקופה הסטלינסטית".

4. באווירה זו ישנו גם חופש פולחן לקהילה היהודית ונראה שממסד ההונגריה אף מעונין להוכיח שזו - חשה בטוב, שוה ונהנית מהכרה והוקרה מצד השלטונות. אחד הדברים ממענינים - מוצאים ספרים על נושאים יהודיים מובהקים ואלה הכתובים ע"י יהודים בשפה ובתרגום הונגרי בחלונות הראווה המרכזיים של בודפשט (הסטוריה של יהודי הונגריה, ספרי קישון, ספרים על החסידות, ההסטוריה של העם היהודי וכו'). כמו כן מלב לראות בחלונות הראווה חפצי קודש וחשמישי קדושה ותכשיטים יהודים - שכנראה יש להם קונה ויש להניח שהם מוצגים לא רק מסבות העמולות-חנוכיות, פמוטים, לוחות נחושת עליות חרוטים עשרת הדברות ועוד.

5. כשהייתי בהונגריה - היה המחח מורגש לרגלי ועידת המפלגה הקומוניסטית שעמדה לתורך וקיים היה חשש לגורל קאצר ומדיניותו. לפי כל הסמנים - קאצר נבחר מחדש ומדיניותו זכתה ליתרון - אם כי לא סופי ומוחץ - והמדיניות הליברלית המבוקרת תמשיך, חרף הסתייגות מוסקבה. עם זאת - רמזו לי בשיחות שונות שאין להניח שהונגריה - חיצום או תנקוט עמדה עצמאית וליברלית דומה בשטח מדיניות החוץ אלא, להפך, כפי ששמעתי בבודפשט-מוכנים ההונגרים להקריב עצמאותם בשטח קביעת מדיניות החוץ - כדי לזכות בסובלנות והשלמה אלמח סובייטית עם מדיניותם בתחום הכלכלי, המיוחד, והליברלי, יחסית, בעולם הקומוניסטי.

6. החרשתי מפגשתי עם מי'ם שר הדתות ומפגישות ושיחות אחרות-שממשלת הונגריה מגלה עתה הרבה יותר גמישות, פתיחות וגישה פרגמטיסטית לקשרים כלכליים, תרבותיים ואחרים עם ישראל מאשר בשנים קודמות. בקורי משלחות הונגריות שונות בישראל, אנשי תקשורת סופרים, משלחות כלכליות והשתתפות ביריד הספרים - הם אותות לכך ולא היו מתקיימים לולא סגלו לעצמם חוגי הממשל ההונגרי עמדה זו.

7. הממשל ההונגרי מעריך את הכוח היהודי בארה"ב ובעולם בכלל-ונהנה כספית מפעילות נרחבת של הג'וינט בהונגריה. לכן ישתדל אולי להשתמש בשרותי הקהילה היהודית ההונגרית (שגם לה דינמיקה משלה של פתוח יחסים עם ארגונים יהודים בינ"ל) כדי ליצב ואף לפתח הקשרים עם הארגונים היהודים בארה"ב ובעולם, כדי לשמור את הסטטוס של מדינה מעודפת - ולקדם האינטרסים ההונגרים בכלל. במסגרת זו - יסכים אולי גם הממשל ההונגרי (אלא אם כן לא יגרום הדבר לעמות עם בריה"מ) להמשיך לקיים ולפרנס יחסים מסוימים בשטחים המועלים לה עם ישראל.

8. בקשר לכך - אני מעז להתחלק אחכם בחוויה רגשית ויהודית בלתי רגילה שהיתה לי בבודפשט, הנוגעת כפי שהוסבר לי אח"כ, להתייחסות לנושא היהודי. בכל מקום בו התקבלנו-משדה התעופה ועד לבית המלון המפואר שעל הדנובה "האינטרקונטיננטלי" בו התאכסנו-התייחסו אליה הונגרים. בנורמות הנהוגות כלפי ארמנים והצמידו לי התואר "סגריר". הדבר התבטא גם בספול בשדה התעופה, בבואי ובעזיבתי, צת הוכנסתי לחדר הארמנים (שם מצאתי בין היתר משלחות רוסים, סינים ודוברי ערבית) וגם בבית המלון, בו זכיתי ליחס נאה. בערב האחרון-ערכו לכבודי מספר מצומצם של חברי המשלחה כעין ארוחת פרידה, מאחר ותשלחת כולה-המשיכה לבקור בפראג ואני חזרתי לישראל. היה זה מוצאי שבת, ערב המנוחה והשעותיים בהונגריה ובמסגרת המלון המפואר, בקומה העליונה, היו כל השולחנות מלאים בשמנה וסלחה של הקהילה הדפלומטית והאצולה ההונגרית. תזמורת צוענית מצללנית הלבושה למחדרין בחלב ושת ארופאית נאה-הנעלה את הערב במוסיקה צוענית - ואח"כ החלה לעבור בין השולחנות לקבל משאלות הנוכחים לנגינת שירים לפי בחירתם. לאחר שנגשו למשלחת (כנראה של בעלי עסקים מארה"ב) שהיתה שם ונגנו מנגינות ארופאיות שונות-כווננו מבטם ונגשו לשולחננו. הישירו מבטם אלי ושאלו מה לנגן עבורנו-החלבסתי ולבסוף החלטתי לומר את אשר עם לבי: "כנר על הגג" והבה נגילה. א. ליבלר, שהיה גם הוא בקבוצה המצומצמת הוסיף "ידישן מאמה" ... פני אנשי התזמורת - 4 - אורו: משך לא פחות מ-20 דקות נגנו את כל שבקסנו: קטעים ארוכים מכנר על הגג, ידישע מאמה, הבה נגילה וסיימו אפילו בתפעה! "ירושלים של זהב" ו... התקוה...לא האמנו למשמע אוזננו. זאת ועוד: בין מאות הסועדים האלגנטיים השתתרו סקרנות, אחדות (כנראה יהודית או קרובות אלינו) אף נראו זמעות בעיניהן, שנסו למחות ולהחביא, אחדים מהנוכחים לא יכלו להתאפק וגם נגשו אלינו בסוף הערב ואמרו שלום. נאמר לי בסוף הערב, עיי ההונגרים ויהודי אוסטרי, המבקר לעתים קרובות בבודפשט ולו עסקים טכנולוגיים שבה לא היו מעיזים לנגן כך ובמקום כזה מוסיקה יהודית במקומות פומביים. ז. ב. ברור שלא היו מעיזים לנגן "ירושלים של זהב" ו"התקוה". לדעת היודעים בדבר היה זה מחווה והתנהגות-ששקפו יותר מרצון טוב של תזמורת צוענית ..

6. הצעת פעולה

א. השטח היהודי - (1) בגלל גודלה של יהדות הונגריה, השניה בגודלה בעולם הקומוניסטי ומעמדה החשוב בעולם הקומוניסטי וקשריה עם הקהילות היהודיות האחרות בגוש זה (כולל יו"ר-וה-בריה"מ) יש לטפל בה באופן עקבי, מתמשך ויסודי. אם כי בצורה מחושבת ומתוחכמת ההולמת ומתאימה לתנאים המדיניים ועמדת הממשל היהודי בהונגריה. (2) יש להוסיף לקיים ולטפח הקשרים עם אנשי הממשל היהודי, מאחר והם מקובלים ומתוירים גשר מוכר עם השלטונות ההונגרים ומה גם שגלו סמנים חיוביים לרצון התקרבות ואף פעלו ליצירת גשרים עם ישראל. חשוב גם שנפעל שבקשת הרב הראשי ההונגרי-שלא היה בארץ-להגיע לישראל - תיענה עיי הזמנה מתאימה. (3) עם זאת - יש לחשוב על דרכים שונות וענייניות כיצד לפרוץ את חומת הממשל היהודי ולקרב ענייני ישראל והצינורות לחוגי הנוער והסטודנטים וחלקים מהאינטליגנציה ההונגרית - המעוניינים בכך. לדעתי יש להקים ועדה אד - הוק של המטפלים ביהודי הונגריה במשרדנו, בסוכנות היהודית ובשרת העם פעילי התאחדות עולי הונגריה בארץ (ח"ר הפלג בה) תכנית פעולה בנושא זה. (4) בגלל החשיבות שמיחסת ממשלת הונגריה ליהדות הונגריה, ליחסים עם הארגונים היהודים בארץ ובארגונים היהודים הבינ"ל-יש להשתמש בכך כדי ליצור מסגרת שתתאם, תיזום ותבצע פעילות משותפת ומתואמת של משרדנו, אנשי הסוכנות והארגונים היהודים הבינ"ל. כג'וינט ועידת הנשיאים הקונגרס היהודי העולמי, בני ברית ואחרים-בקרב יהודי הונגריה בפרט וביחס להונגריה בכלל. אחרת - קיימת בהחלט האפשרות של יצירת קשרים ביטורליים אקסלוסיביים בין ממשלה נגריה - ויהודי הונגריה - והארגונים היהודים בארה"ב והארגונים היהודים הבינ"ל-ללא שישראל תהיה צד בענין. במקרה כזה - יושט הממד הישראלי והצינור, שאפשר להשתדל ולחזקו ולחדדו בצורה עקיפה באמצעות רשת יחסים זו.

ב. השטח הכללי: ישראל הונגריה

1. לאחר שיחותי בהונגריה עם מנהיגי הקהילה ונציגי חוגים שונים - ופגישות שקיימתי בארץ ערב ולאחר שובי עם עולים מהונגריה-נראה לי שלאחר סיום הועידה הקומוניסטית ההונגרית, שהשאירה את קאדר על כנו - יש מקום למחשבה רצינית, חכנון ונקיטת יח מוח זהירות אך עניביות לפתוח והרחבת הקשרים עם הונגריה בשטחים שונים - ובעקר הכלכלי, התרבותי המדעי והתיירותי. (2) ידוע לנו שישנם בארץ עולים מהונגריה הפעילים והבקיאים בשטחים שיכולים להיות נושאים לפתוח היחסים הבילטרליים. עולים ותיקים אלה - מכירים את התנאים בהונגריה, כמה מאישיה, את הקהילה היהודית ואף היו עד כה ומוכנים אף בעתיד לפעול להדוק והעמקת הקשרים הבילטרליים. (נכון שעולי הונגריה - אינם, לצערנו, מאוחדים וגם בקרב ארגונם "מלחמות יהודים" • אך הכל מאוחדים ברצון והצורך לסייע להדוק קשרי הונגריה ישראל). (3) התרשמותי (ואני מקוה שאיני טועה) שישנה גם נכונות הונגרית להרחבה זהירה, הדרגתית וענינית של הקשרים הבילטרליים. דומני שטוב ונתן לבדוק אפשרויות להדוק קשרים כאלה גם על בסיס בילטרלי וגם יחד ובשתוף גורמים כלכליים יהודיים בארץ ובועולם המערבי-שהונגריה מכירה בחוזקם, חשיבותם ויכולתם. לאחרונה-ברצוני להודות לך, דייב על שאפשרת לי את השליחות ליהדות הונגריה ולחנן וליוסי על המדרוך המועיל ערב היציאה לבקור- שהיה עבורי חוויה מיוחדת ומעשירה.

ב ב ר כ ה,

מ.ה.י. 1/1

משה גלבוע

העחק: מר י. בן אהרון, יועץ מדיני לרוהים
מר י. גוברין, מנהל מזא"ר
ראש בטמ"ח

2/11

תאריך: י"ב בתמוז תשמ"ה

1 ביולי 1985

מספר:

K

אל : המנכ"ל
מאת : מנהל תפוצות

הנדון: מכתב ממי"מ שר הדתות ההונגרי BARNA SARKADI NAGY
בהמשך לדוחי על בקורי בהונגריה מ-כ"ב באייר תשמ"ה ה-13/5

1. עם שובי משליחותי מצאתי על שולחני את המכתב הרצי"ב ששוגר אלי ע"י מי"מ שר הדתות בממשלת הונגריה מר BARNA SARKADI NAGY שכתב שדוחתי לכם נפגשתי אתו במהלך בקורי בבודפשט ב-1.2.85 וקיימתי אתו שיחה על נושאים בעלי ענין משותף.

2. בהתאם לסכום אתך ולאשור ממרו"מ ושה"ח, לו דוחתי גם בע"פ (בנוסף לח"מ בכתב) על בקורי בבודפשט. כתבתי למי"מ שר הדתות ההונגרי והודיתי לו על אירוחו בפגישתנו ודבריו החיוביים על ישראל והזמנתי לבקור גומלין בארץ.

3. להפתעתי, קבלתי ממנו את התשובה וההתייחסות למכתבי במכתב הרצי"ב - המדבר בע"פ עצמו.

4. דומני שעצם התגובה מצד מי"מ השר ההונגרי, שלא היתה חייבת להשלח, יש בה מחווה חיובי ומשמעותי.

5. כזכור - מטרתי בדו"ח שלי שמי"מ שר הדתות הוא בעל השפעה במעגלי הממשל ההונגרי והיחס שגלה לישראל בשיחתנו-היה חיובי ביותר.

6. צר לי להעלות בסוף המכתב בעיה הקשורה לנושא-שהיא לדעתי מכאיבה ומצערת. היא הובאה לידיעתי בעת שהייתי הקצרה בניו יורק, כשנפגשתי עם מנכ"ל הקונגרס היהודי העולמי, מר י. זינגר, לשיחה על נושאים שעל סדר היום.

7. זינגר ציין בפני שבקורי בהונגריה בדרכון דפלומטי וכנושא בתפקיד במשרד החוץ-היה גם לדעת ראשי הנציגות ההונגריה באו"ם ובארה"ב וגורמים אחדים מחווה חיובי כלפי ישראל ורצון להבליט רצון הונגריה להתקרב אלינו ואל הארגונים היהודים בארה"ב וב"ש ל"ס.

8. עם זאת - הביע בפני זינגר את תמיהתו והזדעזעותו ש"מספר עובדי משרד החוץ של"ס פנו בתלונה אליו ולעובדים בכירים אחרים של הקונגרס היהודי העולמי על שפעלו בכל ואפשרו לי הבקור בהונגריה. לשאלתי - סרב זינגר לגלות זהותם של הפונים בנושא זה ממשרדנו - כי הבטיח להם לשמור על דסקרטיות בנושא, אך הדגיש שהיו אלה עובדי משרד החוץ.

9. פניה זו, שהכתה בתדהמה את אנשי הקונגרס היהודי העולמי היא, לדעתי, לא רק אקט בלתי חברי של עובדי משרדנו כלפי אחד מע מיתיהם וחבריהם לעבודה - אלא יש-בה מעשה קטנוני וחבלה במאמצים המשותפים שלנו עם ארגונים יהודיים לקדם את האינטרסים של מדינת ישראל במדינות שיחסייהם אתנו - בעיתיים.

2/..

10. ברור שממנהוגריה אפשרה לי להגיע לבקור בגלל הקשרים שטפחתי במהלך השנים ובתוקף תפקידי עם הקהילה והארגונים היהודים - והתערבות גורם כלשהו ממשרדנו נגד בקור כזה - בבודפשט בדרכון דפלומטי ישראלי אינו ענין אישי - אלא מהוה פעילות שלילית ביותר העומדת בנגוד לאינטרסים של המדינה ולהנחיות ולמאמצים שלנו בנושא רגיש וחשוב זה, שקבלו את אשורן ואת ברכת ממרוה'ם ושה'ת.

11. דומני שמן הראוי שהנושא ייבדק, והפונים האלמונים שפעלו בנגוד למדיניות המשרד והנחיותיו יובאו לברור מתאים כדי שיוסקו המסקנות לא רק לגבי העבר - אלא למנוע תופעות דומות בעתיד.

בברכה,

משה גלבוע

העתק: שר החוץ
ממכיל

ALLAMI EGYHAZUGYI HIVATAL
ELNÖKHELYETTES

3-2/a/1985

Budapest, 2 May, 1985.

Dear Mr. G i l b o a ,

I received your letter of March 24, and I am sincerely pleased that experiences of your visit to Hungary were very favourable. I believe, and I gathered it also from your letter, that your visit contributed to getting better acquainted with each other.

I am glad that in the course of your visit to Budapest you observed those efforts our country is making - among others - in order to create the wellbeing of its citizens.

I thank you so much for the reiterated invitation addressed to Secretary of State Mr. Imre Miklós and myself.

I think that through common work, the further development of our relations, we have to create those conditions by which this visit could be realized.

Wishing you good health and with hearty greetings, I remain,

sincerely yours,

(Barna Sarkadi Nagy)

Mr. Moshe G i l b o a

Director
World Jewish Affairs Division
Ministry of Foreign Affairs,
Jerusalem

המרכז הישראלי לקידום חברתי וכלכלי

רח' רמברנדט 32, תל-אביב 64045, טל. 03-249889

י"אם אין קמח אין חור"ה
פרקי אבות

הננו מתכננים להזמין

לארוחת צהרים במשכן הכנסת

ב ח ט ו ח:

השר יגאל הורוביץ

סגן השר עדי אמוראי

חבר הכנסת דן חיכוך

ולדיון על: צמיחה כלכלית, ותכנון כלכלי.

יפתחו את הדיון:

הלורד פרופ' פיטר באואר - חבר האקדמיה הבריטית למדעים

פרופ' בזיל יימי - חבר האקדמיה הבריטית למדעים

מומחים בינלאומיים לכלכלה פתוחה.

ישתתפו בדיון:

חברי כנסת, מומחים לכלכלה ועהונאים כלכליים.

המקום: מוזון הכנסת

המועד: 12:30 אחרי הצהרים כיום השלישי,

ו' בניסן, ה-15 באפריל 1986.

הזמנה זו היא אישית.

נא אשר השתתפותן לגב' קלוידן אלונ' - טלפון: 03-249889

דניאל דורון, מנהל
פרופ' דוד לברני מנהל המחקר

עו"ד יגאל סמונים, יועץ משפטי
ועדה מיעצת:

פרופ' צבי אוסיר

ד"ר צבי אקשטיין

ד"ר משה בורטובסקי

ד"ר בנימין בנטל

פרופ' אורי כרציון

ד"ר מנחם כרע

ד"ר דן נבעלי

יצחק נולדברג

ד"ר דן גלוי

ד"ר נדען דורון

פרופ' עודד הוכמן

פרופ' אריה הילמן

פרופ' אהרון ירון

פרופ' אליקים כץ

ד"ר צבי ליכר

ד"ר יוחנן ליברמן

ד"ר יורם לנדסקינר

פרופ' אריה טלויק

פרופ' עמנואל מרקס

ד"ר יצחק סוארי

ד"ר זיק סילבר

פרופ' מרשל סרנס

ד"ר זעקב עמירוד

ד"ר נדען מילון

ד"ר סטיבן מלאוט

ד"ר אברהם מריזמן

ד"ר דניאל פלו

ד"ר עודד פלמן

ד"ר אוריאל פרוקציה

פרופ' יעקב פרוש

ד"ר יוסף פרידמן

ד"ר משה קיס

פרופ' אפרים צדקה

ד"ר אל קירשנבאום

ד"ר אבנר קלעי

ד"ר אבנר רביד

ד"ר יעקב רוזנברג

פרופ' אסף רוין

פרופ' אוריאל רייכמן

ד"ר מנחם שפירל

פרופ' איתן ששינסקי

פרופ' דוד ששן

FRIENDS OF THE ISRAEL CENTER FOR SOCIAL AND ECONOMIC PROGRESS

BARON GUY DE ROTHSCHILD, CHAIRMAN INTERNATIONAL BOARD

U.S. BOARD OF GOVERNORS

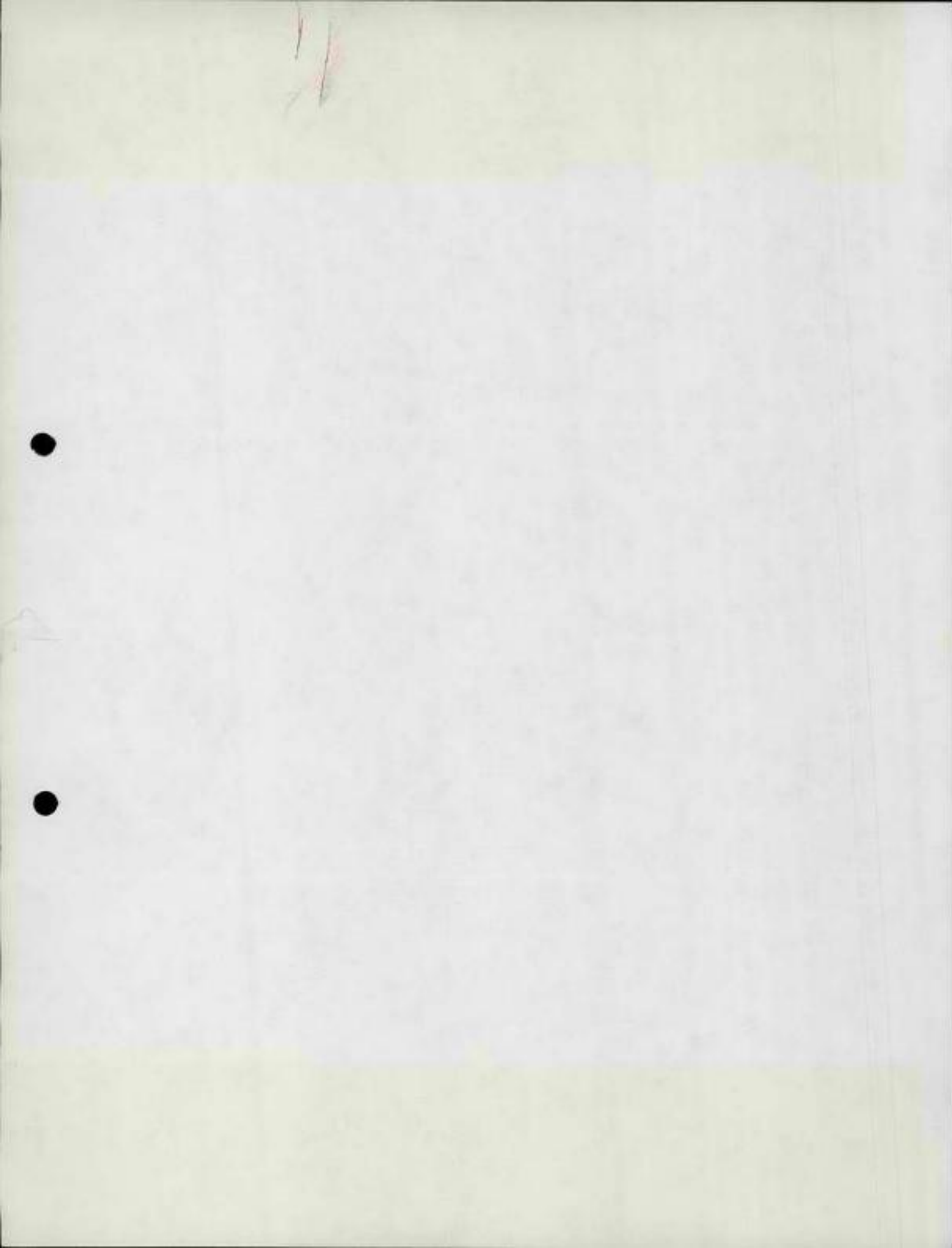
Dr. Irwin M. Stelzer, Chairman, Prof. Irving Kristol, Vice Chairman, Leo Kahn, Vice Chairman, Stephen M. Peck, Vice Chairman,
Leonard R. Strelitz, Vice Chairman, Col. Carl Henry, Eugene Grant, Prof. David Melselman, Milton Schubin, Secretary, Daniel Doron, Director,
Howard Berkowitz, Leon H. Brachman, Judge Matthew Brown, Milton Dexter, Richard J. Fox, Alexander Grass, Roger Hartog, Joan Lipson, Nathan
Lipson, Prof. Henry G. Manne, Edward Miner, Max Rainer, Joseph H. Reich, Prof. Seymour Siegel, Stephen Shalom, Prof. David Sidorsky, Kenneth B.
Soffer, Stanley W. Svider, Prof. Herbert Stein, James St. Tech Gordon Zacks.

פיטס בורזא [1991' לילי בורזא] : בילי ווייס 1947-60
וויספילד'ס אקאדמיע וויליט וויליט וויספילד וויספילד
קאנאדא, וויספילד 1960 בילי וויספילד וויספילד
סקול דא אקאדמיע, אקאדמיע וויספילד, וויספילד 1975 וויספילד
לעמית אקאדמיע וויספילד וויספילד 1982 וויספילד וויספילד
על וויספילד אקאדמיע וויספילד וויספילד, לילי בורזא
וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד, וויספילד
וויספילד, וויספילד וויספילד וויספילד על וויספילד
וויספילד על וויספילד וויספילד, וויספילד וויספילד
וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד
וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד וויספילד

מס' 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845,

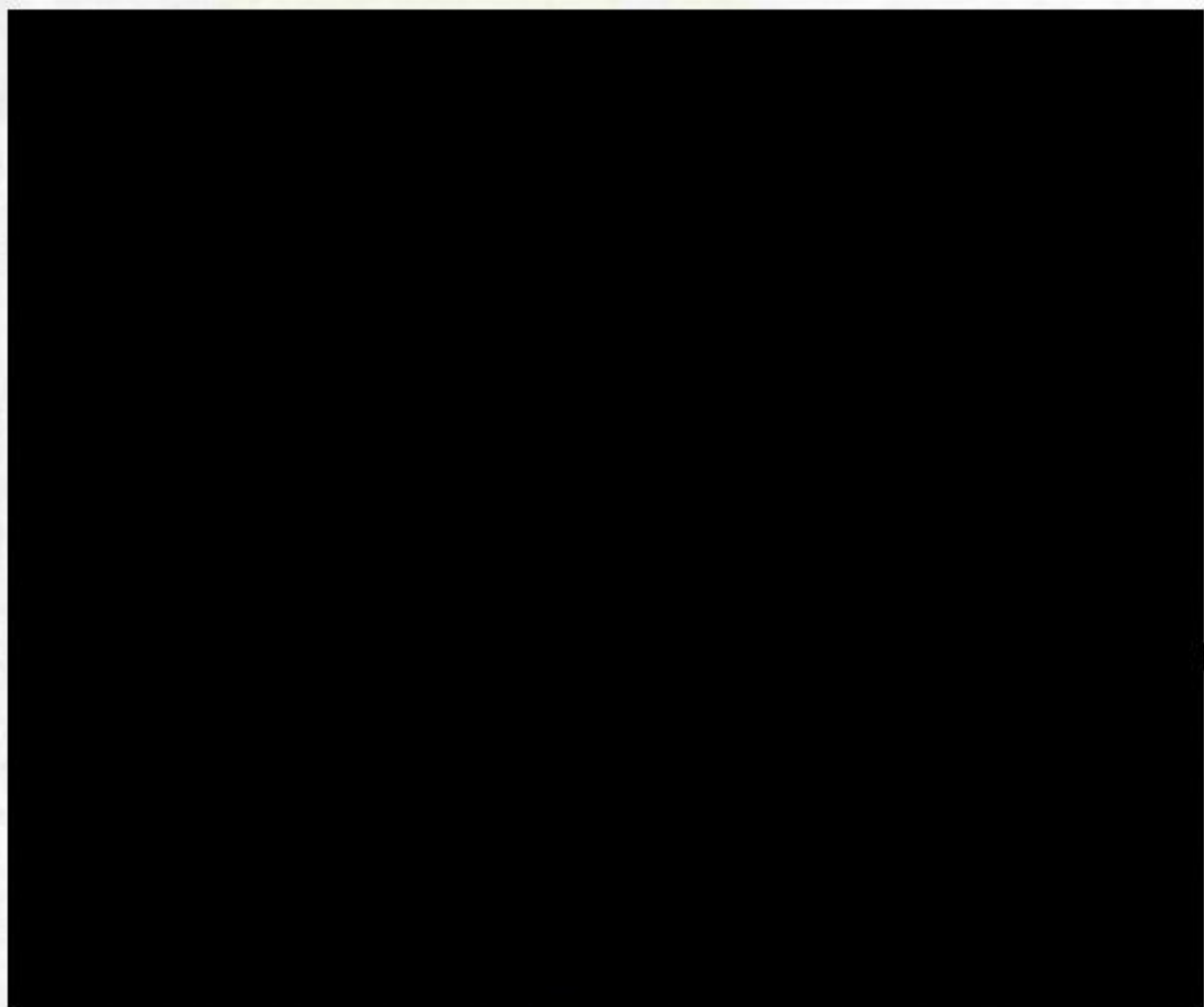
מזכירות הממשלה

4

לשם ולעבודת

העם והמדינה

לשם ולעבודת
העם והמדינה
העם והמדינה

בעז"ה: א' מנחם אב תשע"ה
19 ביולי 1985

לכבוד

מר שמעון פרס

745 ממשלת ישראל

דערשליס

אדוני ראש ומעלה,

יש לנו הכבוד והערונג להזמין את כב' ראש הממשלה
לכנס ההתעוררות המסורתית של החברים הדתיים והמסורתיים בהסתדרות,
שיתקיים אי"ח ביום שלישי יז' אלול תשמ"ה ב 1 בספטמבר 1985
בשעה 17.00 באולם הישיבות בבנין הועד הפועל בתל-אביב.

נודה לכב' ראש הממשלה אם יואיל לכבודנו במוכחותו
וחננו מאמץ להישנות ~~האמצעים~~ ^{האמצעים} 16/11

בכבוד לרבנך

זכרונה חמי

חבר הוועדה המרכזת ויו"ר המחלקה הדתית

75/

הסגנון / זמן
נצח = אהבה
ירושלים, יא' בתשרי התשמ"ו
26 בספטמבר 1985

לכבוד
מר מיכה חריש
רח' הירקון 110
תל-אביב

שלום רב,

לצערי לא נכנסת למשרדי לקחת את החומר
והנני מעבירו אליך לסטולך.

ב ב ר כ ה,

אלחנן ישי

1962-1963
1962-1963

1962
1962-1963
1962-1963
1962-1963

1962-1963

1962-1963
1962-1963

1962-1963

1962-1963

לשכת ראש הממשלה

ירושלים, כה' בתמוז תשמ"ה
14 ביולי 1985

לכבוד
מר שמעון פרס
ראש הממשלה
כ א נ

שלום רב,

היום 10.7.85 פנה אלי עובד חברת החשמל טלפונית וביקש להתלונן על מעשים חריגים הנעשים לדעתו בחברת החשמל.

האיש סירב להזדהות פן יבולע לו.

להלן מספר טענות שהעלה העובד הנ"ל, שלדעתו הוא עושה זאת מתוך כאב למצבה הכלכלי של המדינה ומתוך רצון לסייע להצלחת התוכנית הכלכלית.

1. עובדי חברת החשמל מחולקים לשני סקטורים. עובדי חוץ ועובדי הפנים. דהיינו פקידים, עובדי החוץ נוהגים לרשום לעצמם שעות נוספות גם ללא שהעובדים הללו יסיימו את שעות העבודה הרגילות וכאשר הם אכן מסיימים את השעות הם רושמים כ- 4-5 שעות נוספות ואת זאת לדעתו ניתן להוכיח בזמן שובם מהשטח. דבר זה מתאפשר היות ועובדי החוץ נדרשים להחתים את כרטיס העבודה בבוקר בלבד.
2. לעובדי הפנים עומס עבודה נמוך מאוד ואין כל הצדקה לעבוד שעות נוספות, אך בכל זאת הם מדווחים על ביצוע שעות נוספות וזאת בשיטות שונות כגון: עזיבת מקום העבודה בסיום העבודה ללא החתמת כרטיס, חוזרים כעבור שעותיים או יוחר ומחתימים את הכרטיס, או מבקשים מחבר שיחתים עבורם.

אציין כי פרטים אלו לא נבדקו, אך רציחי להביא זאת לידיעתך.

ב ב ר כ ה ,

חנן סלע

העתק: מר אלחנן ישי

תנועת העבודה הציונית העולמית world labour Zionist movement

Yehiel Leket Chairman

יחיאל לקט יושב ראש

ירושלים, 20 אוגוסט 1985

יחיאל

ח.י.י.

במצ"ב חוברת על הפלורליזם הדתי והתרבותי בעקבות רב-שיח בין תנועתנו
והתנועה הרפורמית והקונסרבטיבית, שנערך לפני מספר חודשים בבית-ב"ל.
החלטנו לפרסם את החוברת לאור העניין הרב וההדים שהתעוררו בעקבותיו
דהננו מקווים כי תמצא בה עניין.

נשמח גם לקבל את תגובותיך.

בפרוס השנה החדשה קבל נא את איחולי לשנה טובה ומבורכת, לך ולכל
בני ביתך.

בברכה
יחיאל לקט

תנועת העבודה הציונית העולמית world labour zionist movement

Judi Widetzky Secretary General

ג'ודי וידצקי מזכיר כללי

ירושלים, 30.7.1985

K

ח.י..

בפורום '85 בניירובי, קניה, נשאתי הרצאה בסדנא שעסקה בנושא פליטים.
מטרת ההרצאה היתה להראות את הפעולה החיובית של ישראל בקליטת פליטים - דהיינו
קליטת עליה.

החשואה בין קליטה אינטגרטיבית שקיימת אצלנו לבין סגרגציה - החזקת
אנשים כבני ערובה במחנות פליטים - היתה ברורה ומובנת לכל השומעים.

שמחתי לגלות כי נציגות מארצות אפריקה, אסיה ואירופה הגיבו תגובות חיוביות
מאוד לנאמר בהרצאה והביעו רצון לקבל מידע נוסף על תהליכי קליטת עליה בארץ. כמובן
שהיו התנגשויות עם נציגות מארצות ערב, אתיופיה וחברות המפלגה הפלסטינאית.

שיתוף הפעולה בין הישראליות לבין יהודיות מכל העולם נשא פרי ולמרות הקשיים
הרבים - לדעתי - יצאנו בהישגים לטווח-ארוך.

ברצוני להודות לד"ר שילה רולף על המחקר הבסיסי עליו מבוססת ההרצאה שלי.

בהזדמנות זו אני מברכת אותך בשנה טובה ויצרנית.

ג'ודי וידצקי
ג'ודי וידצקי

הכבוד
לכבוד

Priest Abd-Muin (Elazer) Sadaga Samri
Samaritan Priest

כהן אלעזר צדקה
שכ"ה השומרונים

Nablus - Omar Khatib St. 24
P. O. B. 61 Tel. 223

רח"ק עומר בן-אלכטאב 24
טל. 223 - ת. ד. 61

223/7023

ירושלים, ג' בתשרי תשמ"ו
18 בספטמבר 1985

לכבוד
הפקד מקוד הנדנ"ע
מר אורי שנוט
ד.צ. 02457
צח"ל

שלום רב,

הנני טאשר בתודה קבלת החוברת על יום העיון
במכון ואן-ליר בנושא עליה וקליטה.

בתודה ובברכת שנה טובה,

אלחנן ישי
עוזר ראש הממשלה לאזורי עתיד

RECEIVED, A. J. JAMES, JR.
111 CONGRESS ST.

RECEIVED
JAN 10 1961
U.S. DEPT. OF JUSTICE
F.B.I.
NEW YORK

RECEIVED

RECEIVED, A. J. JAMES, JR.
111 CONGRESS ST.

RECEIVED, A. J. JAMES, JR.

RECEIVED, A. J. JAMES, JR.
111 CONGRESS ST.

צבא הגנה לישראל
 ד.צ. 02457
 טל. 81501 - 053
 אד 0515
 כ"ד אלול תשמ"ה
 10 ספט' 85

4

לכבוד
 מר אלחנן ישי
 ע' ראש הממשלה לאזורי פיתוח ופניות ציבור
 משרד ראש הממשלה
 הקריה
י ר ו ש ל י ס

פיקוד הגדנ"ע ציין כל"ג בעומר את יום הגדנ"ע בסימן קליטת עליה.

ב- 8 במאי 85 קויים ב"ואן ליר" בירושלים יום עיון בנושא צה"ל
 וקליטת עליה. בהשתתפות העוסקים בנושא, בצה"ל וראשי המערכות האזרחיות.

הנני מוצא לנכון לשלוח לעיוןך את סיכום הדברים ביום העיון.

בברכת שנה טובה,

אורי' מנוס , אל"מ
 מפקד פיקוד ה-גדנ"ע

אמ/רפ

ירושלים, ג' בתשרי תשמ"ו
18 בספטמבר 1985

לשרה ומנחם שלומו, ,

וברכות גמר חתימה טובה.

הנני להעביר לכם את אגדת פסח הנפלאה ותדפיס
אחד ממנו.

אודה לך אם נוכל לקבל ממך גם חוברת "בהר".
אחזירנה בסופה.

ושוב ברכות

אלחנן ישי

לשכת ראש הממשלה

ירושלים, כ"ו בשבט התשמ"ו

5 בפברואר 1986

אל: ראש הממשלה

מאת: א. נויבך

הנדון: תקציב השיכון ל- 1986

1. בהצעת תקציב המדינה לשנת 1986 אשר הוגשה ע"י האוצר באוקטובר 1985, יועד לתקציב השיכון כ- 191 מ' דולר לעומת כ- 200 מ' דולר ב- 1985. כלומר הצעת קיצוץ של 5% בתקציב המדינה לשיכון.
2. עפ"י חוק התקציב אשר הממשלה הגישה לכנסת כאשר זהו למעשה התרגום לשקלים של ההצעה בדולרים של האוצר, תקציב המדינה בשיכון מסתכם ב- 347 מיליון שקלים חדשים לעומת 176.2 שקלים חדשים ב- 1985. עפ"י נתוחי האוצר השינוי הריאלי הוא אפס, כלומר אין כל קיצוץ בסעיף זה.
3. זאת ועוד. עפ"י הצעת התקציב אשר הוגשה לכנסת ולא הוצגה בפני הממשלה מעבר ל- 347 מיליון שקלים שהם כ- 220 מ' דולר במונחי התקציב, יש הכנסות נוספות המיועדות לשיכון בסדר גודל של כ- 520 מיליון שקלים חדשים שהם כ- 330 מ' דולר. כלומר עפ"י חוק התקציב ושאי משרד השיכון להוציא כ- 866 מיליון שקלים שהם כ- 550 מ' דולר.
4. מעבר לסכום זה ראוי לציין שני סכומים נוספים.
 - (א) המשרד רשאי לייצור התחייבויות לשנים הבאות בעוד כ- 374 מיליון שקלים חדשים, מעבר ל- 866 מיליון שקל שזה התשלומים בפועל.
 - (ב) למשרד השיכון מקורות הכנסה נוספים אשר לא נרשמו בחוק התקציב בסך 56 מיליון שקל שהם כ- 35 מיליון דולר אשר מקורם בהכנסות ממשככנים ובונים במסגרת מפעלי השיכון וגורמי חוץ.

לשכת ראש הממשלה

- 2 -

5. כלומר לרשות משרד השיכון מקורות למימון פעולות ב- 1986 עפ"י שיקולי השר, ללא מגבלות כלשהן בסך 922 מיליון שקל שהם כ- 583 מיליון דולר.
בנוסף לכך המשרד יכול להתחייב על עוד כ- 374 מיליון שקל חדשים, שהם כ- 236 מיליון דולר ב- 1986 על חשבון השנים הבאות.
6. לסיכום, משרד השיכון יכול לגלגל פעילויות שיכון שונות בסדר גודל העולה על כ- 1.1 מיליארד דולר.

ב ב ר כ ה,

אמנון נוינגר

לוטה בזאת העתקי הדפים מעקרי תקציב 1986.

הצעת תקציב לשנת הכספים 1986

ריכוז תוספת ראשונה	הוצאה	הוצאה מותנית בהכנסה	הוצאה	הוצאה	שיא כח אדם
חלק ב': תקציב פיתוח וחשבון הון					
	<u>7,195,000</u>	<u>676,618</u>			
תקציב פיתוח	<u>1,457,302</u>	<u>676,618</u>			
השקעות במימשל ומינהל	25,760	770			
51 בניני ממסלה	6,060	90	10,000		
52 משטרה ובתי סוהר	18,870	680	19,450		
53 בתי משפט	830				
57 רשויות מקומיות	92,085		15,840		
	<u>426,098</u>	<u>520,892</u>			
השקעות בשרותי חברה	<u>27,430</u>	<u>450</u>	40,790		
60 חינוך	7,908				
61 השכלה גבוהה	4,550		2,750		
63 דת	3,780	1,300			
64 עבודה ורווחה	35,530		41,710		
67 בריאות	<u>346,900</u>	<u>519,142</u>	892,785		
70 שיכון					
השקעות בענפי המשק	<u>913,359</u>	<u>154,956</u>			
72 חקלאות	106,710		122,576		
73 מפעלי מים	50,620	9,020	86,396		
74 המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח	3,708	6,037	22,410		
75 פיתוח מקורות אנרגיה	36,706	97,754	56,679		
76 פיתוח התעשייה	506,000	5,190	591,810		
78 תיירות	30,600	75	11,250		
79 תחבורה	29,170	35,880	64,634		
80 כבישים	25,730	1,000	28,715		
81 תקשורת	17,969				
83 מפעלים שונים	106,146		2,200		
תשלום חובות	<u>5,515,000</u>				
84	<u>547</u>				
85 הון חוזר תקציבי	<u>222,151</u>				
87 רזרבות להוצאות פיתוח					
חלק ג': הון חוזר חובות לבנק ישראל	<u>1,300,000</u>				
100 ריבית לבנק ישראל	800,000				
קרן לבנק ישראל	500,000				

מכירת דירות

מהנתונים על מכירת דירות ב-24 הערים הגדולות (בהן ניבנות כ-40% מהדירות של סקטור הבניה הפרטי) מתברר כי בשנת 1985 צפויה ירידה של המכירות בכ-20% לעומת 1984. בסקטור הציבורי צפויה ירידה מ-5,493 דירות ב-1984 ל-3,000 דירות ב-1985 (הנתונים בסקטור הציבורי כוללים מכירת דירות שניבנו בפרוגרמת משרד השיכון והדירות מרכוש מנהלי).

תקציב פיתוח השיכון 1986

המקורות והשימושים בתקציב השיכון

(אלפי שקלים חדשים)

כ מקורות	922,606	סה"כ שימושים	922,606
- תקציב המדינה	346,900		
- הכנסות מבנקים (דרך התקציב)	451,672	הלואות לדיור וסיוע בשכ"ד	621,400
- הכנסות ממשתכנים ובונים במסגרת מפעלי השיכון וגורמי חוץ	56,564	מימון ביניים לקבלנים	28,760
- הכנסות מהחזר ביניים לקבלנים	8,930	השתתפות תקציב פיתוח בתקציב רגיל	24,400
- הכנסות במזומן מהמרת דירות משכירות לרכישה	20,520	פעולות	210,036
הלואות להמרת דירות משכירות לרכישה	38,010	הלואות להמרת דירות משכירות לרכישה	38,010

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

כ"ג בתשרי תשמ"ז

26 באוקטובר 1986

לכבוד

אלחנן ישי

משרד החוץ

שלום אלחנן!

תוכנו של מכתב זה מוכר לך היטב, אני חוזר ומפציר בשמעון פרס להחליץ לעשיה אתנו. אני יודע אודות פגישותיו הרבות עם אנשי הנגב והבטחותיו. דבר לא זז, ואני חושש. אני מדגיש, בבקשתי, הרעיון ליצור קשר בין עשירי עמנו למכללה ולפרויקטים שאפשר ליזום באמצעותה, אתה, ביוזמתה - במימון "רוטשילד" פרויקט לאומי שאינו יושב בת"א או בירושלים. נראה לי כי יש לכך סיכויים רציניים, אם שמעון ייתפש לעניין ויפעיל את מלוא השפעתו. והכוונה היא לא לפנות, שוב, אל הסוכנות ולבקש. על דלתותיה אנחנו מתדפקים כבר שנים, מקבלים מהם הרבה חוס-לב ונכונות, אבל הסיוע בא טפין-טפין והוא מבוסס על "אם" ו"כאשר" ו"אולי", ו"קצת-קצת". בימינו גם זה יפה מאד, אבל רחוק מאד ממינימום נדרש.

אגא, חטוף שיתה עם שמעון ועם עוד מי שצריך, וגייס כל עזרה אפשרית לכך. ייתכן ויוכל לעשות משהו בנדון, כבר בבקורו בארה"ב בנובמבר.

ושיהיה לך כל-טוב

בברכה,

אורי אור

אורי בית אור

מנהל כללי ואקדמי

ג.ב. ומה אתך, בכל ההמולה הרוטציונית?

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/34, 051-97161

כ"ג בתשרי תשמ"ז

26 באוקטובר 1986

לכבוד

מר שמעון פרס

מ"מ רה"מ ושר החוץ

שלום רב!

במשך השנתיים האחרונות הגשנו לך, בכתב ובעל-פה (בעת בקורך אצלנו), ישירות ובאמצעות יועצריך (אלחנן ישי, חיים אילוז, יוסי ביילין) הצעות ובקשות בנידון פיתוח הדרום והנגב, תוך ראית מכללת הנגב ע"ש פ.ספיר כמוקד ומכשיר מרכזי לעניינים אלה. הדגשנו את חשיבותו החברתית פוליטית של מוסדנו ואת תרומתו הנוכחית והפוטנציאלית לקידום יעדים רבים כמו: שינוי מגמות דמוגרפיות בנגב; משיכת צעירים מהמרכז הנה; העלאת רמת השכלה; מיגוון תעסוקתי; אינטגרציה בין עדות, בין-ישובית, בין צורות התישבות וכו'; פיתוח קהילתי; ייעול מערכת החינוך וההשכלה, ועוד. הרינו חוזרים ומציעים בפניך, בתמצית, הצעותינו:

- 1 - הכשרה תעסוקתית וקידום השכלה לצעירים משוחררי צבא מאזורי מצוקה.
- 2 - פיתוח העיירה שדרות בעיירה-מכללה: מגורים ושירותים קהילתיים לסטודנטים, מרצים ועובדי מכללה.
- 3 - העברה וייסוד מפעלים (תעשייה צבאית, חברת העובדים כוח משימה כלכלי) לתחום המשולש שדרות - גתיבות - אופקים, שיספקו ישירות עבודה ומגוון תעסוקתי ל- 3000 בני האזור מעיירות הפיתוח, המושבים וצעירים ממרכז הארץ.
- 4 - פיתוח תשתית מכללתית (מבנים, ציוד, מקורות לגיבוש סגל והעברתו למגורים באזור)
- 5 - פיתוח פרויקטים על בסיס קשרי חוץ (עם יהודים ולא-יהודים):
(א) מרכז לנוער ולצבור יהודי משכיל מחו"ל, לשהות באזור על בסיס קידום השכלה וידע צוברי-קרדיט בחו"ל.
(ב) מרכז תיירות, המערבת רצון לבילוי ולתיור עם הרחבת ידיעות והתעניינות אינטלקטואלית.
(ג) מרכז בי"ל לנושאי שלטון מקומי, פיתוח קהילתי ופיתוח אזורי.

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
גתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

- 2 -

נראה לנו כי תרומתך לקידום ענינים אלה יכולה להיות עצומה. בנוסף למאמצים שעשית עד היום (אשר לצערנו, עדיין לא הביאו לתוצאה של ממש הרינו מציעים, כי לנוצלו קשריך הטובים והעמוקים עם עשירים שבעמנו (בחול"ל) וכי שנים - שלושה מהם יאמצו המכללה והפרויקטים הצומחים לידה, ויאפשרו פיתוח התשתית, הציוד, תקציבים שוטפים ופיתוח פרויקטים, בשלבים, הדוגמאות של "רוטשילד - טלביזיה לימודית, אוניברסיטה פתוחה, מרכז לטכנולוגיה חינוכית", מוכיח עד כמה אפשר לעשות דברים, בצורה כזאת.

הרינו מצרפים הערכה כללית לכמה מן ההצעות המוצעות, הניתנות לביצוע בשלבים (ב - \$)

1 - הכשרה תעסוקתית וקידום השכלה לצעירים משוחררי צבא מאזורי מצוקה -	2.000.000
2 - פיתוח העיירה שדרות בעיירה-מכללה	6.000.000
4 - פיתוח תשתית מכללתית: מבנים	3.000.000
ציוד	2.000.000
בניית סגל	750.000
סיוע בתקציב שוטף	1.500.000
סה"כ	7.250.000
5 א' מרכז לנוער ולצבא יהודי משכיל	1.500.000
סה"כ	3.750.000

פרויקט מס' 3, 5 ב' ג' מחייבים תכנון והערכה מפורטים יותר, בעקבות נכונות עקרונית. נשמח לעשות זאת, אם נידרש לכך.

הרינו מקווים כי רצונך ונכונותך עד עתה ישאו פרי, וכי ייתכן לרתום לענין זה כמה מליאדורים אכפתניים, הרוצים לעשות דבר טוב לעם, במקום שעושים מעט מדי: בנגב.

בכבוד רב,

אורי בן אור
אורי בית אור

מנהל כללי ואקדמי

העתקים:

צבי חזק - יו"ר ו.מנהל מכללה
א.ישי - משרד החוץ

מיסודן של
המועצות
האזוריות

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החנוך שער הנגב, ד.ב. חוף אשקלון 79465

טל. 051-92769, 92770

לשם הול
קרית החנוך
מכללת הנגב
בנין
הקריה
הול
91919

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

י"ח בתמוז תשמ"ו

25 ביולי 1986

4

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש ממשלת ישראל

י ר ו ש ל י מ

אדוני ראש הממשלה;

ראשית, ברכה על הסיכויים לשלום, הצומחים מחדש מחוץ בקורך במרוקו;
ועל מאמציך ליישוב הדעת, יישוב מחלוקות ולקידום פרויקטים לאומיים
בארץ כה-רוחחת. תבורך.

עם זאת, הרינו חרדים, בשל שהיות ועיכובים המסכלים מימוש חכניות.
לפני בקורך אצלנו ואחר-כך, ועקב התענינותך, הגשנו חכניות המחלכות
לפרויקט פיתוח ייחודי:

- 1 - פיתוח שדרות כ"עיר-אוניברסיטה-מכללה" (מסמך מס' 2 רצ"ב).
- 2 - פרויקט רב-שלבי להשכלה ולקידום צעירים משוחררי צבא ולקליטתם באזור
(מסמך מס' 3 רצ"ב).
- 3 - בקשה למחן תשובה דחופה לדרכי מכללה דוחקים ולוחצים (מסמך 4 רצ"ב).
- 4 - גיוס פעולתך לאימוץ המכללה על-ידי בעלי הון, המוכנים לקבל על
עצמם פרויקט לאומי ותנועתי זה (מכתב ליועץ ראש הממשלה מר אלחנן
ישי, 28.4.86).
- 5 - ביצוע פרויקט ראש הממשלה, לקליטת חיילים משוחררים, צעירים וחושבים
מאזורי פיתוח ומצוקה במסלולי קידום והכשרה מקצועית והשכלתית
בישראל (מסמך מאפריל 1986 רצ"ב).
- 6 - שפור והרחבה של מעונות הסטודנטים בשדרות (שאילתה של סטודנטית,
מסמך מס' 5 רצ"ב).

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכונן
היגב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

- 2 -

מכתב הערכתך לנו, בעקבות בקורך כאן, נחן פתח לחקווה רבה.
פעולותיך לקידום הפרויקט לחנוך טכנולוגי והשכלה לצעירים משוחררי
צבא באזורי מצוקה חיזקו תקוות אלה.

הננו חוששים מפני העומד להחרש. דברים אינם זזים והזמן הולך
ואוזל. נראה כי יש הכרח לבצע דברים מיד. חבל מאד אם דברים שדרבננו
עד כאן יהיו עוד מעט כלא-היו; או גרוע מכך.

הרינו פונים אליך בבקשה דחופה, להעביר אלינו ישירות כל סך שהוא
אשר יאפשר קידומו של מרכיב זה או אחר בפרויקט, ולגבש חכנית משלימה
בהתאם.

בכבוד רב,

אורי ביט אור
אורי בית אור

מנהל כללי ואקדמי

לוטה: צלומי המסמכים הנ"ל.

העתיקים:

מר אלחנן ישי - יועץ ראש הממשלה.
מר צבי חזן - יו"ר ו.מנהל המכללה.

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
ה

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר • P. SAPIR REGIONAL COLLEGE OF THE NEGEV

קריית החינוך שער הנגב, ד.ב. חוף אשקלון 79-165 • Shahr Hanegev Educational Campus •
טלפונים: 051-97161 • 051-98201-4 • Tel. Mobile Post Hof Ashkelon 79-165 Israel.

15 באוקטובר 1985

שטנץ

שכונה לסטודנטים ולמרצים בשדרות
(עיירת פיתוח כעיירת מכללה)

שלב - א'

=====

- יעדים: 1. לגוון אוכלוסית שדרות ופוטנציאל הקליטה שלה.
2. להרחיב ולגוון התשתית הכלכלית של שדרות.
3. להרחיב ולהעמיק יכולת הקליטה של המכללה ושירותיה הנלווים.
4. לאפשר לסטודנטים, אנשי סגל אקדמי, אורחי המכללה ואחרים לגור בשדרות, ולקבל שם השירותים הקהילתיים הנדרשים.

ה ה צ ע ה :

כללי: בנית מעונות לסטודנטים רווקים ונשואים, וכן למשפחות סגל אקדמי ואורחים הקשורים במכללה; בנית מרכזי שירות שונים לאוכלוסיה ספציפית זאת, החל בשירותי חינוך, שירותי קניות ועד שירותי בידור, תרבות וספורט וגו'. הצעת תשתית זאת תתבסס על 1000 סטודנטים ועל 100 משפחות סגל אקדמי ומינהל ואורחים.

כיום גרים במעונות הסטודנטים בשדרות כ- 250 סטודנטים בכ- 50 דירות, המצויות בשכונות מגורים ובלוקים רגילים. מוצע כי גם להבא יגורו חלק מן הסטודנטים ואנשי הסגל המכללתי בדירות, המשובצות בשכונות ובבלוקים הרגילים.

שלב א' :

בנית מעונות - 250 סטודנטים, השירותים הנלווים הנדרשים לצעירים רווקים ועוד עשר דירות לאנשי סגל.

פירוט:

70 דירות וצידון לסטודנטים (לפי 4 סטודנטים בדירה) -	3.500.000.-
10 דירות משפחתיות וצידון -	605.000.-
1 מרכז מינהלי וצידון -	150.000.-
1 מרכז שירותים וקניות -	300.000.-
1 מרכז תרבות, חינוך, ספורט ועיון וצידון -	750.000.-

הערכה תקציבית ראשונית : כחמישה מליון דולר.

שנת 3

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר • P. SAPIR REGIONAL COLLEGE OF THE NEGEV

קריית החנוך שער הנגב ד.ב. חוף אשקלון 79165 • Shalom Harkovey Educational Campus • 79165 Ashkelon
טלפונים: 051-9701-051, 051-98201-4 • Mobile Post Hof Ashkelon 79165 Israel. Tel. 051-98201-4

יולי 1985

פרויקט רב-שלבי להשכלה ולקידום צעירים משוחררי צבא ולהקליטתם באזור

(הצעת פיתוח)

ההצעה (תמצית):

פרויקט "ההזדמנות השנייה", כמפעל קיים ומצליח, יפותח ויושגת על שלשה שלבים ועל רבגוניות של אפשרויות, המתייחסות למגורים, לימודים, עבודה והשתקעות באזור. תכנית זאת מיועדת, בין השאר, להאיץ ולהעמיק צמיחה כלכלית, תעסוקתית, קהילתית ודמוגרפית באזור. צעירים ילמדו במכללה, יגורו ויעבדו באזור 9 - 2 שנים. בפרק זמן זה יזכו במילגות, תמיכות, הנחות והסדרים מותנים - ובסיוע נוסף למשתקעים באזור. תפוח תשתית הנדרשת לכיוצ פרויקט זה, במכללה, באזור ובקהילות היעד. הפיתוח כולל בין השאר: דיור, תעסוקה, שיכון, שירותים קהילתיים,

הצעה (קרי יסוד):

א. אוכלוסיות יעד: משוחררי צה"ל, בעלי רקע סוציו-אקונומי נמוך ויכולת ראויה, וכן צעירים ראויים אחרים; בעלי רמות השכלה התחלתית שונות; יוצאי ישובים שונים מכל רחבי הארץ.

ב. יעדים חינוכיים: פיתוח יכולת והרגלים של למידה; קידום השכלה כללית; קידום השכלה והבשרות יעודיות; חינוך להוראת ולמשפחה; חינוך לתרבות פנאי; חינוך לאזרחות פעילה.

ג. מגמות לימוד ורמות: ברמות השונות, החל בהכשרה בסיסית ולימודי תעודה ועד תואר ראשון, או הנדסאות, בכל התחומים.

ד. שילוב לימודים, עבודה, מגורים ופעילות: בהרכבים משתנים, על בסיס לימודים מלאים או חלקיים; מגורים בעיירת פיתוח, מושב או קיבוץ, עבודה, ופעילות.

ה. שלבי הפרויקט: לימודי "קדם" 4 - 1 שנים.

לימודי "בתוך" 6 - 2 שנים.

שהות "אחרי" 3 - 1 שנים.

ס"ה פוטנציאל שהות מותנית 9 - 2 שנים.

ו. היקף מוצע: לימודי "קדם" 1000 סטודנטים.

לימודי "בתוך" 700 סטודנטים.

שהות "אחרי" 500 סטודנטים.

בשיאו של מחזור תלת שלבי 2500 - 2200 סטודנטים.

בעשר שנים 5500 - 4800 סטודנטים.

ז. פיתוח נדרש:

1. פיתוח תשתית מכללתית.

2. מעונות סטודנטים בעיירות פיתוח, מושבים וקיבוצים.

3. שיכוני צעירים.

4. מיגוון ונפח תעסוקתי ופעילות כלכלית.

5. שירותים קהילתיים מותאמים.

6. תחבורה אזורית.

ח. לוח זמנים: ביצוע מלוא ההיקף עד 1990.

בברכה,

אורי י. אורי

אורי בית-אור

מנהל כללי ואקדמי

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 051-97161, 98201/2/3/4

כ"ה בשבט תשמ"ו
4 בפברואר 1986

לכבוד

מר שמעון פרס

ראש הממשלה

י ר ו ש ל י ם

אדון נכבד,

הננו פונים אליך בזאת לאמץ הפרויקט הרב-שלבי הרצ"ב,
כפרוייקט לאומי ולהטיל ביצועו על רשות מיוחדת, המבוססת
על מוסדות המדינה והאזור בהנחייתך, כראש ממשלה.

נכבוד רב,

אורי בית אור
מנהל כללי ואקדמי

ויסודן של
זמועצות
אזוריות:

מת הנגב
גי שמעון
אשכול
עזתה
וער הנגב
ף אשקלון
כ
יואב

זמועצות
מקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"ר חוף אשקלון טל. 051-97161, 98201/2/3/4

י"ט בניסן תשמ"ו

28 באפריל 1986

לכבוד

מר אלחנן ישי

יועץ ראש הממשלה

הקריה

י ר ו ש ל י ס

אלחנן שלום!

למען הסדר הטוב וריענון הזכרון, שלי כשלך, הריני מסכם כאן הנקודות השונות, עליהן דברנו בפגישתנו במשרד בירושלים ב- 16.4.86.

1 - צוות מצומצם יותר לקידום תכניותיו של ראה"מ בתחום החנוך הטכנולוגי והאחר, לצעירים משוחררי צה"ל באזורי פיתוח ובמוקדי אבטלה; בין השאר בהשתתפותי.

2 - יעדי תכנית ראה"מ בנדון הם: קידום צעירים ראויים באזורי פיתוח; זאת כדי לצמצם אבטלה, לפתח פוטנציאל אישי ופוטנציאל אזורי. לנצל תקופת ההכשרה לחנוך והעשרה במשמעויות היותר רחבות; לבסס ההשקעה בתלמידים ובמוסדות המכשירים: המכללות האזוריות; לפתח בהם תשתית של מסלולי הכשרה וחנוך טכנולוגי ומסלולים אחרים, העונים לצרכי הצעירים והאזור.

3 - פיתוח מכללות אזוריות: הינו יעד לעצמו, ואמצעי להשגת היעדים האחרים. זהו, בפירוש, חלק מפיתוח אזורי פיתוח ואמצעי לצמיחה ולהגדלת פוטנציאל.

המכללות שהזכרנו בהקשר זה, הן: מכללת הנגב ע"ש פ.ספיר, מכללת עמק יזרעאל, מכללת עמק הירדן, מכללת תל-חי, ביי"ס למבוגרים ביד-נתן. אם יתברר שאפשרי, גם מכללת אילת ומכללת מנשה.

4 - יעשה מאמץ לחאום בין מוסדות ובין גופים, כדי שלא יבוזבזו משאבים וייווצרו כפילויות או שדברים יפלו בין כסאות ומוסדות. הזכרתי לך, בשיחתנו: באזורנו קיים כיום ביי"ס להנדסאים במכללתנו, אבל מדברים על ביי"ס להנדסאים דתיים במ.א. עזתה; ביי"ס להנדסאים באשקלון; מגמות לכתוח י"ג י"ד וכיו"ב להנדסאות בבתי"ס מקיפים באזור. כפילויות כאלה מופיעות ביוזמות שונות הקשורות למרכזי מחשבים, מרכזי תקשורת וידאו וכו'. הצגתי בפניך העתק חתובת בנדון, בין אברהם בורג, די"ר מירון מדזיני ויו"ר מ.מ. שדרות (קובץ מסמכים מס' ו רצ"ב). יש חיוב עצום בפיתוח עיירות פיתוח, וקידום שדרות כעיירת פיתוח לדוגמא. חבל יהיה לעשות פעולות בכוון זה מבלי לקחת בחשבון דברים קיימים מחד, ותכניות שונות מאידך גיסא.

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

אשכול
בני שמעון
חוף אשקלון
חוף עזה
יראב
לכיש
מרחבים
עזתה
רמת הנגב
שער הנגב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

ובהשתתפות
רהט

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

- 2 -

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

אשכול
בני שמעון
חוף אשקלון
חוף עזה
יואב
לכיש
מרחבים
עזה
רמת הנגב
שער הנגב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

נהרשתתפוח
רהט

עירית
קרית-גת

5 - תכניות פיתוח לאזור: על בסיס פעילותה של מכללת הנגב באזור הצגתי שתי

תכניות: א) פיתוח שדרות כ"עירית אוניברסיטה = מכללה". זהו רעיון חדשני, המבוסס על מגורי סגל, מרצים, סטודנטים וספקי שירותים שונים בעיירה שדרות. בשלב ראשון מדובר בהקמת שכונה לסטודנטים, מרצים וסגל ותשתית שירותי קהילה נדרשים (ר' מסמך 2 רצ"ב). ברעיון זה יש פוטנציאל רציני ביותר לפיתוח מגוון תעסוקתי, היקף תעסוקתי, צמיחה כלכלית, העשרה והעצירה של האוכלוסייה, משיכת צעירים מקומיים ואחרים להשתקעות במקום וגו'. רעיון זה מקובל ביותר גם על עמיר פרץ יו"ר מ.מ. שדרות. הוא מעוניין ביותר בקידומו.

ב. פרויקט רב שלבי להשכלה ולקידום צעירים משוחררי צבא ולקליטתם באזור. (מסמך 3 רצ"ב).

זוהי, בעצם, הרחבה והעמקה של הרעיון הגלום בתכנית א'. היא הולמת ביותר רעיונות שהעלה שמעון פרס ושנאמנו לוחצים כוונם כבר שנים; פרויקטים לאומיים של שיקום אזורי על בסיס צמיחה וטפוח פוטנציאל מקומי: טפוח רב-תחומי אינטגרטיבי. מעין מעגלים של "ירשות עמק טנסי"; "אלא שכאן מדובר ב"ירשות ק.גת - שדרות - אופקים", "ירשות רמת הנגב" וכד'; מרחבים טריטוריאליים, הכוללים צורות התישבות שונות. לאור ההתעוררות הצבורית לענין הנגב והזנחתו במשך שנים, זוהי הזדמנות יוצאת מן הכלל להפעיל פרויקט לאומי על בסיס אזורי; וכדאי שראש הממשלה יאמץ זאת ויפעל בהתאם. המכללה היא מוקד ומרכז בענין זה, ויעד בין יעדים.

ג. הנגב בשנות ה-2000: מעסיק יותר ויותר גופים באזור. מנהל מכללת ירוחם פנה אלינו לפרויקט משותף בנדון. בשער-הנגב טפלו בנושא זה. תכנית המיתאר המחוזית, שהכין לפני כ-10 שנים מהנדס המחוז מאיר בץ ז"ל, נפגעה קשות מבטול תעלת הימים. יש טעם לקשור כעת קצוות: כל מה שהצעתי עד הנה; תכניות ראה"מ השונות; הצורך לסייע לנגב; יזמת צ.חזן יחד עם שאר ראשי רשויות בנגב ל"פורום הנגב"; כל אלה מבטלים את התנאים להקמת פרויקט כזה, כאשר אנשי הנגב מקבלים את המנדט להיותם גוף מרכזי בתכנון ובהפעלה, תוך חיקצוב הפעילות ע"י הממשלה.

ד. צרכי המכללה העכשויים: דוחקים ולוחצים וקשה לחכות. מיד אחרי בקור ראש הממשלה במכללה, ולפי בקשתך, כתבתי לך מכתב בנדון צרכינו הדחופים (ר' מסמך 4 מצ"ב). סטודנטים הפנו טאלה לאורח והתענינו לדעת מה מתרחש בנדון (ר' מסמך 5 רצ"ב). עניתי להם: סימכו על ראה"מ. בינתיים נגודה

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

מיסודן של
המעצות
האזוריות:

אשכול
בני שמעון
חוף אשקלון
חוף עזה
יראב
לכיש
מרחבים
עזתה
רמת הנגב
שער הנגב

המועצות
המקומיות

ארפקים
נתיבות
שדרות

ובהשתתפות
רהט

עיריית
קרית-גת

תקוותנו כי הרמטכ"ל יפנה מכספי קרן לב"י להשלמת המתקן לחיילים משוחררים.
הזא נבנה עבור 200 איש. כיום ישבו 650, והוא כולל חדרי כותב בלבד.
ה. אימוצה של המכללה ע"י בעלי הון: רעיון זה הועלה בשיחה בינינו. רעיון
פנטסטי היה זה אילו היה שמעון פרס מצליח לקשור את המכללה לידיד עתיר
הון או שנים; שיראו בכך פרויקט לאומי, כמו שרוטשילד ראה באוניברסיטה
הפתוחה, בטלויזיה הלימודית וכד', פרויקט לאומי. כאן מדובר בפרויקט לאומי
של חינוך וקידום השכלת מבוגרים, פיתוח קהילתי ואזורי בנגב. סוכס כי העלה
נושא זה בפני ראה"מ בהקדם; וכי עד אז חנוצל הזדמנות ראשונה כדי להפנות
תורם תומך במכללה, אפילו ברמת עזרה ראשונה.
ו. פגישת ראשי המכללות האזוריות עם ראה"מ הוצעה על ידך וקבלתי על עצמי
כתיבת מכתב משותף לראה"מ בנדון; העתקו אליך. כך נעשה כמה ימים אחר-כך;
ואנחנו מצפים להזמנתו.
ז. היה בריא וחזק. ויישר כח.

אלחנן, כמה מן הנושאים הרצ"ב קשורים ודאי גם לאנשים אחרים במשרד. חס ושלום
לי מלפגוע בסמכותם, אלא שאותך אני מכיר - ולכן אליך אני כותב. ואתה, עשה
בדברים כמיטב יכולתך והבנתך. ובלבד שנצא נשכרים מכך.

חג שמח ולהתראות,

אורי אור
אורי בית אור

מנהל כללי ואקדמי

אורי אור

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"ר חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

מסמך 4

ב' באדר ב' תשמ"ו

11 בפברואר 1986

לכבוד

מר אלחנן ישי

משרד ראש הממשלה

י ר ו ש ל י ם

אדון נכבד,

מר שמעון פרס ראש ממשלת-ישראל, בביקורו במוסדנו ב- 4.2.86, גילה הבנה ורגישות רבה למצוקות המכללה, ביחוד בתחום התשתית הפיסית והציוד במכללה ובמעונות הסטודנטים.

הריני מברך את ראש הממשלה - ואותך אלחנן, כמובן, על היזמה והתגובה המהירה - ועל המאמץ לסייע לנו מידית. אני מברך גם על הבטחתך לפעול אצל הרמטכ"ל, בענין הקצבות קרן לב"י להשלמת מרכז הלמידה לחי"מ"ש במכללה וציודו. ונשמח לבשורות טובות ומהירות בנדון.

בעקבות שיחתנו הטלפונית אתמול, רצ"ב רשימת מינימום של צרכים דחופים ביותר, בתחום התשתית והציוד. התקציב השוטף הינו בעיה בפני עצמה. נשמח לכל לכל עזרה. אני חושש מלנצל יותר מדי נכונות ורצון, שהחגלו עד כאן.

הרשימה משקפת צרכינו-אנו, בסדר חשיבות יורד, אבל הדבר בידכם כמובן, לגייס כל עזרה בהתאם לעדיפויותיכם; ובלבד ששהיה זאת עזרה דחופה וממשית.

בהזדמנות זאת העבר נא למר שמעון פרס, סטודנט הכבוד שלנו, תודה והערכה על המאמץ שעשה, בעצם ביקורו במכללה, תוך כדי עומסי-תפקיד כה רבים. ותודה לך, אלחנן.

לוט: רשימת צרכים דחופים והערכה תקציבית.

בכבוד רב,
אורי בן-אור
אורי בית אור
מנהל כללי ואקדמי

העתק: מר צבי חזן - יו"ר ו.מנהל, כאן.

מיסודן של
המועצות
האזוריות

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
ער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

פברואר 1986

צרכי חשתית פיסית וציוד למכללת הנגב

(רשימת מינימום דחופה)

א. חדרי כתות ומעבדות

במוסדנו לומדים כיום, בימי השבוע השונים: במשמרת הבקר 610-850 סטודנטים; במשמרת הצהריים 600-870; במשמרת ערב 1025-450. לרשותנו עומדות 20 חדרי כתות בלבד למשמרות בקר וצהריים. למשמרת ערב אנחנו משתמשים בכתות חטיבת הביניים (שאינן מתאימות למבוגרים) והחטיבה העליונה של בית-החינוך בשער-הנגב. ללימודי בקר וצהריים חסרות לנו כיום 16 חדרי כתות ומעבדות. אלה ישמשו גם כתחליף לכתות חטיבת הביניים במשמרת ערב. בשנה"ל תשמ"ז יחסרו לנו עוד 14 חדרי כתות ומעבדות. להלן הערכה ל- 16 חדרי כתות ומעבדות וציודם:

חדרי כתות ומעבדות (16)

10 חדרים $\times$ 50 מ"ר	500 מ"ר
4 חדרים $\times$ 75 מ"ר	300 מ"ר
1 מעבדה וחדרי הכנה (כימיה, פיסיקה) 120 מ"ר	
1 מעבדה וחדרי הכנה (אלקטרוניקה וחשמל) 120 מ"ר	
שירותים ושטחי ביניים 50%	500 מ"ר

סה"כ 1540 מ"ר

\$ 1.078.000

700 דולר (כולל פיתוח ותכנון) $\times$ 1540 =

ציוד לחדרי כתות ומעבדות

ריהוט וציוד לכתות	80.000 דולר
ציוד לאלקטרוניקה וחשמל	275.000 דולר
ציוד למדעי הטבע	75.000 דולר
ציוד למרכז מחשבים	80.000 דולר

\$ 510.000

סה"כ

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
אשכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
נתיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר

קרית החינוך שער הנגב - ד"נ חוף אשקלון טל. 98201/2/3/4, 051-97161

- 2 -

ב. מרכז עיון לסטודנטים

בספריית בית-החינוך בשער-הנגב יש כ- 60 מקומות ישיבה. אין היא מסוגלת לספק אלא מינימום שבמינימום של צרכי ספריה לסטודנטים - וגם זאת רק בשעות מוגדרות. אין לסטודנטים כל חדר עיון להכנת שעורים, הוועצות משותפת וכד', בכל קרית-החנוך. אין הם יכולים לנצל שעה פנויה או נוכחות מורים וחברים. לדירותיהם מגיעים הם רק בשעות אחה"צ המאוחרות או בערב. גם שם קטן מאד מספר הספרים המצוי. מורים ויועצים אין. הצורך במרכז עיון לסטודנטים זועק לשמים.

חדרים למרכז עיון לסטודנטים

75 מ"ר	1 חדר עיון "שקט"
75 מ"ר	1 חדר עיון קבוצתי ("רועש")
50 מ"ר	1 חדר אחסון והשאלה
30 מ"ר	1 משרד
115 מ"ר	שירותים, שטחי ביניים, 50%

345 מ"ר

ס"ה

\$ 241.500

700 דולר (כולל פיתוח ותכנון) $\times$ 345 מ"ר

ציוד למרכז עיון לסטודנטים (הערכה בדולרים)

35.000	רהוט וציוד
8.000	אחסון ספרים
15.000	ציוד משרדי
20.000	ספרים

\$ 78.000

ס"ה

ג. ציוד ל- 75 דירות סטודנטים ולמועדון סטודנטים, בשדרות

ציוד ל- 75 דירות סטודנטים

עד סוף תשמ"ו יגורו ב- 75 דירות סטודנטים בשדרות כ- 350 סטודנטים. רובם המוחלט חיימ"ש הראויים לתמיכה מכל בחינה שהיא. הציוד בדירות אלה דל ביותר, פגום, ובחלקו אפילו ניתן בהשאלה. בכל דירה יש צורך בציוד מינימלי, בהיקף של כ- \$ 4.800. $75 \text{ דירות} \times 4.800 = 360.000$

ציוד והתקנה למועדון סטודנטים בשדרות

המועדון מיועד למפגש בין הסטודנטים: בילוי, פעילות תרבותית-חברתית, פעילויות של עזרה הדדית בלימודים וכו'. המועצה המקומית שדרות מקצה לכך מקלט. התקנתו וציודו יעלו כ- 45.000 דולר.

מיסודן של
המועצות
האזוריות:

רמת הנגב
בני שמעון
"שכול
עזתה
שער הנגב
חוף אשקלון
לכיש
יואב

המועצות
המקומיות

אופקים
זיבות
שדרות

עירית
קרית-גת

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר • P. SAPIR REGIONAL COLLEGE OF THE NEGEV

קרית החנוך שער הנגב ד.ג. חוף אשקלון 79-165 • Shaar Hanegev Educational Campus •
טלפונים: 051-97164, 051-98201-4. Tel. Mobile Post Hof Ashkelon 79-165 Israel.

אפריל 1986

קליטת חיילים משוחררים, צעירים ותושבים מאזורי פיתוח ומצוקה
במסלולי קידום והכשרה מקצועית - השכלתית בישראל

הצעה לפרויקט ראש הממשלה

מוגשת על-ידי

אורי בית אור - מכללת הנגב ע"ש פ' ספיר

י ע ד י ס :

- א. פיתוח פוטנציאל אישי השכלתי ומקצועי.
- ב. פיתוח פוטנציאל אזורי ומרחבי.
- ג. פיתוח פוטנציאל מגוון תעסוקתי.
- ד. שפור תדמית אישית, קהילתית, אזורית.
- ה. יצירת בסיסי כח אדם לפיתוח כלכלי.
- ו. פיתוח עיירות פיתוח ואזורי מצוקה.
- ז. העשרת הפעילות הכלכלית באזורים נחותים מבחינה כלכלית.
- ח. העמקת אטרקטיביות אזורי פיתוח לצעירים מקומיים ולצעירים מבחוץ.
- ט. העלאת פוטנציאל רמת ההכנסה האישית באזורי פיתוח ומצוקה.
- י. ניצול תקופות אבטלה ומיתון לפיתוח פוטנציאל כח אדם.
- יא. ויסות ופיזור זרימת כח אדם למעגל דורשי העבודה, על-ידי פיתוח מסלולי הכשרה והשכלה בתחומים השונים וברמות השונות.
- יב. אופטימיזציה של הקצאות ממשלתיות, במגמה פוזיטיבית (הכשרה וקידום לעומת דמי אבטלה וכד').
- יג. פיתוח בסיסים ומוקדים של פעילות אזורית, להעשרת המירקם האינטגרטיבי באזורי פיתוח ומצוקה הנובעים מעלית רמת הכנסה, השכלה וכיו"ב.
- יד. עידודם של תהליכים ומגמות פוליטיים-חברתיים.
- טו. פיזור אוכלוסיה.
- טז. שינוי חיובי במגמות ובתהליכים רגורסיביים המתחוללים כנגב.

קידום של יעדים אלה בו-זמנית, מתאפשר על-ידי הקצאה נכונה מחושבת ומתוכננת של המשאבים אותם מתכוונת הממשלה להקצות לפרויקט זה.

מכללת הנגב פועלת כבר שנים רבות לקידום של יעדים אלה, בהצלחה ובהיקפים מרשימים ביותר; זאת, כמעט ללא תמיכת השקעות ותמיכה של ממש בהוצאות השוטפות.

קביעת מכללתנו כאחד המוקדים המרכזיים בפרויקט זה תהיה ביטוי של הוקרה על שנעשה עד כה, אמן ביכולתנו לעשות יותר - וניצול פוטנציאל זמין זה.

בכבוד רב,
אורי בית אור
מנהל כללי ואקדמי

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר • P. SAPIR REGIONAL COLLEGE OF THE NEGEV

קרית החנוך שער הנגב 11 חוף אשקלון 79465 • Shalev Hanegev Educational Campus • 79465 Ashkelon
טלפונים: 051-98201-4, 051-97161 • Mobile Post Hof Ashkelon 79465 Israel. Tel.

אפריל 1986

טבלאות א' - ד' (תמצית) מסלולים, היקפים, עלויות:

1. מכללת הנגב ע"ש פ' ספיר מסוגלת לקלוט, בנוסף, ל-600 חיילים משוחררים מאזורי-פיתוח ומצוקה, הלומדים בה כיום: -

כ- 230 בשנה הראשונה לפרויקט
כ- 400 בשנה השנייה לפרויקט (כולל ממשיכי שנה קודמת)
כ- 500 בשנה השלישית לפרויקט (כולל ממשיכי שנים קודמות)
(ראה טבלה ד')

2. סך כל עלות שוטפת משוערת לתלמיד (כולל מגורים, דמי קיום וגו') בכל המסלול הינה (ב-\$), במסלולים השונים:

מכינות קדם	6.620
טכנאים	10.160
הנדסאים	12.000
אקדמי	14.940
הכשרה תעסוקתית	
אחרת -	4.480
(ראה טבלה א')	

3. בהנחת התפלגות מוגדרת של תלמידים (ראה טבלה ב') לפי המסלולים השונים, בהיקף של 100, 200, 300, 400 תלמידים, סך כל העלויות השוטפות הממוצעות לתלמיד (בהתפלגות כזאת) הן (ב-\$):

לפי 100 תלמידים	10.974	בממוצע לתלמיד
לפי 200	9.784	" "
לפי 300	9.797	" "
לפי 400	9.931	" "

(ראה טבלה ב')

4. המיתקנים העומדים לרשות מכללת הנגב הינם ברמת ניצולת גבוהה ביותר, לקליטת 600 חיילים משוחררים עד כאן נחרמו 12 חדרי כתות בלבד, ללא ציוד, מעבדות, ספריה, משרדים וכד'. קליטת תלמידים נוספים מחייבת השקעה בתשתית מעונות, תשתית מכללתית, ציוד, מתקנים נוספים וכו'. זאת, מבלי לקחת בחשבון המחסור העצום הקיים כיום בכל הקשור לתלמידים נוכחים. להלן הערכות (ב-\$):

קליטת 100 תלמידים מחייבת השקעה של כ-	3.720.000	(כ- 37.200 לתלמיד)
" 200	" " " כ- 5.000.000	(כ- 25.000 ")
" 300	" " " כ- 6.480.000	(כ- 21.600 ")
(ראה טבלה ג')		

אם-כי יש לבצע ההשקעות מראש, נכון יהיה לחלק השקעות אלה לפי

אורך הפרויקט (5 שנים):
לשנה:

כ- 7.500 לתלמיד, לפי 100 לתלמידים	
כ- 5.000	לפי 200
כ- 4.320	לפי 300

אפריל 1986

מכללת הנגב ע"ש פ. ספיר • P. SAPIR REGIONAL COLLEGE OF THE NEGEV

קרית החנוך שער הנגב ד.ג. חוף אשקלון 79-165 • Shaar Hanegev Educational Campus
טלכונים: 051-97161, 051-98201-4 • Mobile Post Hof Ashkelon 79-165 Israel. Tel.

א. עלות שוטפות לתלמיד בשנה ולאורך המסלול, בתחומים השונים, עבור חיילים משוחררים מאזורי פיתוח ומצוקה

במכללת הנגב ע"ש פ' ספיר (הערכה ראשונית ב- \$)

ה מס ל ו ל	משך לימודים ממוצע	עלות הכשרה																שכר דירה	דמי קיום	שירותי ייעוץ ותגבור אישיים	שונות	תחבורת תלמידים	פעילות חברה וחברות	ס"כ לתלמיד
		לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול	לשנה	למסלול							
מכינות קדם	1,5	900	1.350	500	750	2.500	3.800	100	150	100	150	100	150	180	270	100	150	4.380	6.620					
טכנאים	2	1.600	3.200	500	1.000	2.500	5.000	100	200	100	200	100	200	180	360	100	200	5.080	10.160					
הנדסאים	2,5	1.700	3.300	500	1.250	2.500	6.250	100	250	100	250	100	250	180	450	100	250	5.180	12.000					
אקדמי	3	1.500	4.500	500	1.500	2.500	7.500	100	300	100	300	100	300	180	540	100	300	4.980	14.940					
הכשרה תעסוקתית	1	1.000	1.000	500	500	2.500	2.500	100	100	100	100	100	100	180	180	100	100	4.480	4.480					

כ. סך כל עלויות שוטפות (לכל המסלול) ל- 100 / 200 / 300 / 400 תלמידים, במסלולים השונים במכללת הנגב ע"ש פ' ספיר
(הערכה ראשונית ב - \$)

הערה : ההערכה מבוססת על התפלגות תלמידים לדוגמא. כפועל, ההתפלגות תושפע מהיצעים ומביקושים, מיכולות אישיות, מצרכים ומגבלות אקדמיים פדגוגיים וכד'.

המסלול	לפי 100 תלמידים		לפי 200 תלמידים		לפי 300 תלמידים		לפי 400 תלמידים	
	מס' תלמידים	ס"כ עלויות שוטפות	מס' תלמידים	ס"כ עלויות שוטפות	מס' תלמידים	ס"כ עלויות שוטפות	מס' תלמידים	ס"כ עלויות שוטפות
מכינות קדם	30	198.600	50	331.000	70	463.400	100	662.000
טכנאים	--	--	20	203.200	30	304.800	40	406.400
הנדסאים	50	600.000	70	840.000	100	1.200.000	120	1.440.000
אקדמיים	20	298.800	30	448.200	50	747.000	80	1.195.200
הכשרה תעסוקתית אחרת	--	--	30	134.400	50	224.000	60	268.800
סה"כ	100	1.097.400	200	1.956.800	300	2.939.200	400	3.972.400
ממוצע לסטודנט בהתפלגות זאת		10.974		9.784		9.797		9.931

ג. השקעות נדרשות לקליטת תוספת חיילים משוחררים מאזורי פיתוח ומצוקה, במכללת הנגב ע"ש פ' ספיר
(הערכה ראשונית ב - \$)

לפי 100 תלמידים	סה"כ	לפי 200 תלמידים	סה"כ	לפי 300 תלמידים	סה"כ
שפוע דירות 100.000		100.000		100.000	
אשקוביות 300.000		400.000		1.000.000	
ציוד לדירות 130.000	530.000	220.000	720.000	300.000	1.400.000
ס"כ 1,300 מ"ר 1,040.000	1,040.000	1,360.000	1,360.000	2,000 מ"ר 1,600.000	1,600.000
ציוד אישי לתלמיד	120.000	220.000	220.000	300.000	300.000
ציוד מעבדות, סדנאות וספריה	1,600.000	2,100.000	2,100.000	2,350.000	2,350.000
התאמות תשתית (מזנון, המתנה, שירותים לסטודנט, שונות)	250.000	300.000	300.000	350.000	350.000
השקעות בקליטת סגל חדש	180.000	300.000	300.000	480.000	480.000
סה"כ -	3,720.000	5,000.000		6,480.000	
השקעות ממוצע לסטודנט	37.200	25.000		21.600	

7. כושר קליטה נוספת של חיילים משוחררים מאזורי פיתוח ומצוקה, במסלולים השונים במכללת הנגב ע"ש פ' ספיר

(הערכה ראשונית ב- §)

ה מס ל ו ל	בשנה ראשונה		בשנה שניה			בשנה שלישית			עד גמר לימודי מתקבלים אחרונים		
	בשנה 1	סה"כ	משנה 1	תוספת 2 בשנה	סה"כ	משנה 1	משנה 2	תוספת 3 בשנה	לשנה 4	שנה 5	שנה 6
מכינות קדם	50	50	40	50	90	10	40	50	50	40	10
הנדסאים וטכנאים	50	50	35	60	95	--	35	70	60	40	10
אקדמיים	50	50	35	70	105	20	50	100	120	80	50
הכשרה תעסוקתית אחרת	80	80	10	100	110	--	10	120	30	--	--
סה"כ	230	230	120	280	400	30	135	340	260	160	70

שנת 5

מסילתי אחי

תלח י"ג

אדוני ראש הממשלה,

כמי שמכירה מקרוב את המפעל למכינות
לחיילים משוחררים במכללה, אני לא יכולה
שלא לברך על כך.

האמצעים העומדים לרשות המכללה הם דלים,
סטודנטים מהעירות, נתיבות, אזפקים, שדרות
ועוד... הבאים ממספחות ברוכות ילדים לא
זוכים לתנאי מעונות בשל הצפיפות הרבה.

אני מפנה אליך קריאה להתערבותך אצל המוסדות
הנוגעים בדבר לעשות לפתרון מצוקת הדיור
וציודם של המעונות במוסדנו.

תודה רבה,

4.2.86

שאלה לא הוסרה להחלטת
ש.י.ס. וביקורו במכללה ע"י ש.י.ס.